AL. JIRÁSEK

BRATRSTVO

II.

AL. JIRÁSKA

SEBRANÉ SPISY.

DÍL XXXII.

BRATRSTVO.

ČÁST II.

ČTVRTÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE, 1917
NAKLADATELSTVÍ J. OTTO

BRATRSTVO.

TŘI RHAPSODIE.

II.

MÁRIA.

ČTVRTÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE, 1917
NAKLADATELSTVÍ J. OTTO

TISKEM »UNIE« V PRAZE.

PAMÁTCE

PAVLA KRIŽKA,

ŠLECHETNÉHO VLASTENCE SLOVENSKÉHO

VĚNOVÁNO.

II.

MÁRIA.

Psáno roku 1903—1904.

(Zlatá Praha.)

I.

Blažej Rozvadský alias Dým jako by zapomínal od času žní na starou svou slávu. Alespoň nerozkládal ať vhod, ať nevhod jako jindy o Beckově hradě, na němž byl za mladých let ve službách velkomožného pána, pana Stibora ze Stibořic, nevypravoval tak do široka jako jindy, jak s velmožným pánem a nebožtíkem králem Sigmundem vjížděli před šestatřiceti léty do Konstancie k tomu velikému sněmu a s nimi comes palatinus i primas ostřehomský a co biskupů, pánů a zemanů, jak slavně tam vjížděli zrovna před štědrým dnem a že tenkráte v biskupském kostele sloužil papež po půl noci jitřní mši a císař že mu ministroval.

Také teď nepřipomínal, že tenkráte tam dvakrát viděl toho Husa z Prahy, aniž připlétal do svých hovorů, že opat kláštera sv. Benedeka v Hronské dolině řekl jemu, Blažeji Rozvadskému, před léty na Beckově, při víně bylo v malované jizbě domového pána, že on, Blažej Rozvadský alias Dým, je učiněný literator, jak čistě latinsky hovoří.

Nepřipletl toho a také nenadhodil, ah což latinsky, hovořit latinsky, což to je, to že on leccos poví latině lépe nežli po našem, slovensky, což latinsky, ale znát diplomata regum, a na cimery*) ať se ho někdo zeptá,

---

*) Erby, znaky.

těch že zná na sta a ještě líp všechno, co se týče zemanské genealogie slavné stolice trenčanské.

On, chudý armalista, jenž nic neměl nežli své litterae harmales v beránčí kožce dobře složené a šavli a staré své zásluhy, za něž mu nic nedali, musil i v tento čas jako jindy docházeti do Rozvad, rodné své kurie, kdež příbuzní všelijak vítali chudého strýce a ledajak chovali; častěji však nežli dříve navštěvoval staré známé, velkomožné pány i zemanské pány bratry, jejich kongregacie, kdež rád jako jindy přijal slaniny kus i klobásy pojedl, když podali, a vínem zapil, třeba ne starým a ne znamenitým, zapil a vděčně zapil, ale neudával při tom kusů své minulosti a slávy a pýchy, neboť od léta hlavně a přede vším noviny sháněl.

Proto pouštěl se i dále, proto zašel od času žatvy několikráte do Trenčína, nahoru na hrad, k Michálkovi z Orlé či jak říkali z Vorly, hejtmanu nejvyššího pana kapitána, pana Jiskry z Brandýsa, aby se přeptal, co nového v poli, co Huňad Jánuš gubernator, co pan Jiskra a zdaliž chlapci psali, sestřenci Rozvadského, Janko Kozic, Vlk tak řečený, a jeho bratr Ondrejko, zdaliž psali nějaké psaní. —

Sháněl a vyzvídal to pro sebe i pro švagra Mikuláše Frnčalu i pro jeho nešťastného syna Štefana.

Blažej Rozvadský se jindy se švagrem Frnčalou, když u něho pobýval, obyčejně poškorpil a i shádal, rozkohoutil se, odsekl nebo strčiv dlaně za pás, rozkročený, rudý po hrdle, v obličeji, dorážel na švagra svou latinou:

»Revokuj! Revokuj!«

Teď se ho švagr Frnčala Kozic od času žní nemohl dočkati; v duchu i na hlas před synem Štefanem se ptával, no, cože strýc Rozvadský, proč nejde. I na modlitbách, když prosil pána Boha, aby jeho synům Jankovi a Ondrejkovi milostivě požehnal, aby hodně

bili do těch psohlavců uherských, do těch katů katanských, kteří mu syna Štefana tak ukrutně zohavili, vzpomínal, že švagr Rozvadský již dlouho o nich nic nepřinesl, že by už měl zase přijíti. —

Nejednou vyšel ze své roubené kurie pod doškovou střechou přes nádvoří před vrata, před plot z lískoví upletený, před zhnědlý a očazený svůj dům kurialský pod starou, košatou lipou vyhlížet švagra, jenž na výsost urostlý chodil si jako dřív jako šohaj bílou, otřelou širici přes ramena, spjatou přes prsa červeným řemencem, čapku s bronzovou agrafou k uchu, křivou šavli u zemanského pasu, bílé rulíčky po spáncích, bílé kníry voskem ztužené.

Je pravda, švagru na schvál nedělal, nedal mu čekati, přišel, jak jen někde slovo ulovil, jak jen zmínku o poli zaslechl.

»Rybička, jen rybička,« říkal, když přinášel zprávu, z které si švagr nemohl mnoho vybrati. Než také i ryby donášel, jako bylo psaní od Ondrejka, jako byla novina, že se Janko s celou jízdnou rotou pustil »na dolní zemi«, pak to, že se šťastně vrátil. To vesele oznamoval, ale pak se již neusmíval, když přinesl, že je Lučenec sklíčen, že Huňad Jánuš leží před ním s celým vojskem.

Po té již nemluvil celou pravdu švagrovi, ano i zalhával mu a vymlouval, že Janko s Ondrejkem nejsou v Lučenci, co by jízda v obleženém Lučenci, chlapci že jinde polem pracují. To mu vymlouval od té chvíle, kdy švagr Frnčala osamév s ním jednou vyhrkl, co mu připadlo a co mu děsivě mysl sklíčilo:

»Jsou-li v Lučenci — a kdyby Huňad Lučence dobyl a všechny v posádce dal tak zohavit jako tenkráte na Moldavě tvrzi, když tam Štefan — oh, bože, rozbože, abych měl pak takové mrzáky tři.« — Blažej Rozvadský švagra těšil a těšil, Štefanovi však stranou svěřil, že je na Lučenci zle, hrubě zle a že myslí, že

oba, Janko s Ondrejkou, jsou s ostatními v té tvrzi, v kleštích. —

Kdykoliv starý Rozvadský Dým docházel v Zemanském Podhradí ke kurii svého švagra, zahlédl skoro pokaždé v sousedství nad cestou Zuzku Maloveckých. Stávala štíhlá a vláčná jako prut v bělostném rubáši, s panenskou partou nad čelem na zahrádce před kurií svého otce.

Jak z okna zahlédla blížícího se Rozvadského, hned vyběhla a kolem záhonů chudých už kvítím, rovnou k plotu z habří upletenému pod košatý jasan, aby ji starý Dým uviděl, aby jí pověděl, co nese z pole nového, co Ondrejko. Neměl-li nic nového, alespoň utěšil, že není zle, není, ne, že pán Bůh dá a Ondrejko se jistě vrátí, a ještě žertoval tiskna palcem a ukazovákem na voskovaný konec bílých knírů, no, že sobáš bude, a on, Dým, že si se Zuzkou jistě zatančí, jistě, a že si pořídí na to ostruhy, on že jen s ostruhami, jinak že netančí, s ostruhami, jak tančíval na Beckově za velkomožného pána, za pana Stibora ze Stibořic, ví-li. —

Když se posledně zastavil pod jasanem, pod zahrádkou, tiskl si sice zase konečky knírů a i se usmál, ale řeč měl nejistou a netěšil, o sobáši nemluvil, jenom to, že snad už bude brzo konec, že Huňad brzo od Lučence odtáhne.

»Ale jak! Jak. Naši ho porubali?« ptala se Zuzka úskostlivě.

Pokrčil rameny, hned se však vzpamatoval, hned začal vymlouvat a těšit. Než Zuzka nezjasnila tváře jako jindy, neodběhla utěšená k mateři svěřit jí, co starý Dým přinesl. Zůstala hledíc zamyšleně za ním, do stromů, s nichž listí tiše poprchávalo k zemi. Těšila se — a jak to mluvil, jak rameny krčil a pak zamlouval, otáčel! Smutek, strach ji náhle sklíčil a touha ji popadla dovědět se jistoty, jen jistoty. —

U »bohyně« byla již kolikrát, ale nikdy nic jistého nezvěděla. Kdo by pověděl, kdo by potěšil — Štefan snad ví, jemu starý Dým asi všecko svěří, i to, co jí zatajil. Štefana se optá a neslevi mu, až poví.

S důvěrou na něj vzpomněla a oddaně. Přilnula k němu, co se z vojny vrátil, s něžností sesterskou z lítosti a soustrasti i že byl na ni tak hodný, i že s ní mluvil o Ondrejkovi, že měl o něj takovou starost jako ona, a že byl nešťastný, tak nešťastný. —

Hned, když se po tuřicích*) večer tak z nenadání zjevil, když ho pro zemany jej obklopující nemohla ani spatřit a jen slyšela, co vypravoval, jak jej Uhři na Moldavě ukrutně zmrzačili, už když slyšela jeho hlas z tlumu vycházející, zastřený, slabě se prochvívající, třásla se hrůzou a rozplakala se lítostí. Kolem bouřili tenkráte zemané rozlícení Huňadovou ukrutností, kleli a hrozili; než i v tom hromování zaslechl Štefan měkký zvuk Zuzčina rozechvěného hlasu jako zaševelení. Vděčně vzhlédl k Zuzce, usmál se a i ruku chtěl jí podati, jak vděčnost pohnula srdcem, hned se však vzpamatoval, hned ukryl zarudlý pahýl v širokém rukávu košile. —

Nežli Štefan odešel do světa, na vojnu, nepromluvil s dcerkou souseda Maloveckého jinak nezli žertovně nebo škádlivě, jak může mladý muž skoro třicetiletý s panenkou sotva čtrnáctiletou, jenž dobře pamatoval, jak začala chodit, jak rostla. —

Kdyš se vrátil, všecko se zjinačilo. Do války se vydal s Jankem pro jméno i dobrý žold a zisk. Domů přišel provázen toliko mladým pasákem sirotkem, pěšky bez koní, bez kořisti, v tmavé, pastýřské huňce, v konopné košili. Nemohl ukázat nic nežli svou zohavenou tvář, zmrzačené ruce, nemohl nežli vypravovati, znova

*) Letnice.

se ročiluje, o hrůzách Moldavy tvrze, o těžké nemoci co vytrpěl, co zkusil a vydržel, jak celé dni a noci božekoval a úpěl. —

Byl konec všemu. Svět pro něj nic neměl, a kdyby mu i chtěl dáti, on nemohl vzíti. To byl strašlivý převrat a pomyšlení na budoucnost hrozné, ač domov, otcova láska a soustrast všech konejšily trýzeň černých chvílí.

Ten převrat změnil i mysl. Žerty přestaly; jindy býval prudký, teď mírně jednal. Do nedávna žil volně vesele, jezdil, sekal šavlí, bojoval, kořist bral, teď mrzák ubohý jako dítě bez pomoci, jenž nemohl ústům ani sousta podati, jejž musili krmiti jako nemluvně. Horké nakvašení v něm vychladlo, stal se krotkým, mírným, poděkoval za vše i staré Gorajce, hospodyni, na niž se jindy utrhoval nebo šašky si z ní tropil.

A zbožnějším byl od svého návratu; modlil se častěji a déle, doma v komoře nebo docházel do Bosáče, sousední dědiny, do starého, dřevěného kláštera pod rozložitými lipami, do kostela. Modlil se otčenáše a co uměl, a nejvíc a nejdéle za bratry v poli, zvláště za Ondrejka, jenž schválně k vůli němu se vydal do pole, aby jej mstil, jenž se mu před odchodem zaklel, že Uhrům neodpustí, aj duši že na to oddýchá.

Štefan, aby se zaměstnal, pomáhal při hospodářství, seč byl: na poli pobyl, na lidi v poli dohlédl, k pastýři na horu došel, na stádo ovcí se podíval, provázen Mišem nebo sám; častěji sám. Schůzkám lidí v dědině se vyhýbal, nejraději se toulal sám polem, lesem, po Lisci i po Hlohovém vrchu, a když lovit nemohl, pozoroval ptáky na stromech, v letu, všiml si každého zvířete, sledoval je, stopu jeho i hlas.

Ale často také ulehl v travnatém břehu pod skupinou buků nebo na kraji háje, oko přimhouřil nebo do koruny stromů, na bílá oblaka se zadíval, myslil,

nemyslil, tesknotě, smutku propadal, když kdesi děvče na trávě zazpívalo nebo když za hájem nebo ve stráni lkavě se ozvala pastýřova fujara a měkký její hlas zavíval strání dolů do údolí v prvním lehkém, modravém soumraku, kdy za černajícími se lesy hořel pruh západu a nad mrákavou háje v šeru splývajícího třásl se rosný svit večernice.

Se Zuzkou Maloveckých mluvil častěji, nežli odjel do světa, ale jinak nežli tenkráte. Sám se změnil, změnila se i zemana Maloveckého jediná dcera. Tenkráte před jeho odjezdem děvčátko, teď nosila partu nad čelem, urostlá sličná panna a již jako nevěsta jeho mladšího bratra. Odcizení, jež bylo by, alespoň na čas přišlo, kdyby se byl zdráv navrátil, rozplynulo se na ráz v teple Zuzčina vroucího soucitu za prvního shledání. Ta chvíle je na ráz sblížila a pak v přátelství uvedla.

A oba vzpomínali na Ondrejka. K vůli němu hledala Zuzka, jak by se mohla setkat se Štefanem, aby zvěděla, přišlo-li něco, nějaká zpráva, nebo aby se vyptala, jak v poli chodí. Štefan to znal, sám všechno zkusil. Odpovídal ochotně, vypravoval rád a obyčejně stočil hovor na Ondrejka, aby Zuzku potěšil, vida, proč začala, kam vlastně chce. Z počátku ostýchajíc se, nevyslovila jména Ondrejkova; než den na den rostla její důvěra, a jejich hovory stávaly se upřímnější. Jimi se utěšovala ve své tesknotě a touze; k Štefanovi cítila vřelou vděčnost, zvláště když starý Rozvadský alias Dým přečetl jí Ondrejkovo psaní, jež došlo poslem na Trenčín, když jí ukázal její jméno v tom listu kresleným kvítím ozdobené a když jí na konec podal to psaní, ať si je nechá, ať se na ně dívá, že to Štefan řekl, že Štefan mu připomenul, to že Zuzku potěší.

Štefan se nevyhýbal Zuzce, jako lidem v dědině; byl rád, když ji viděl, když na něj ze zahrádky přes cestu zavolala, když před ním, an seděl za kurií někde pod stromy zamyšlen a přichoulen, z nenadání stanula, urostlá, svěží, jako květ. Jako by v šeru pod stromy kolem ní se projasnilo, když se tak náhle zjevila. V zasmušilém oku mu svitlo, řeč volná oživla rychlejším proudem.

Ale pak, když osaměl, nebo večer v komoře na loži, rozebíral vše a vyjasnění mysli haslo.

»Jaký jsi ty bědný,« volalo v něm trpce, »jaký nebohý! Co ty proti ní; abys jen hlavu klopil, aby ti nebylo vidět do tváře, abys jen ruce schovával!«

Jindy se opět týral:

»Cože jsi rád, že k tobě přišla. Proč! Však kdybys nebyl taký ponížený, taký mrzák, ostýchala by se, nepřišla by sama, nesedla by vedle tebe na lavičku, neshovárala by se tak — A o čem hovoří, o čem! O tobě? Ne, nic se nezeptá, co tobě, jak tobě —«

Poznal sobeckost zamilovaných, než Zuzce se přece nevyhnul; byl neklidný, když ji půldne neviděl, čekal na ni na sadě, pak i za dědinou u meze, když myslil, že vyšla do pole nebo do háje.

Rozvadského vždycky rád viděl; cítil, že starý strýc má jej radši, že se snaží jej obveselit, chvíli mu ukrátit. Štefan teď rád poslouchal i jeho rozvláčné vzpomínky na staré časy, na zašlou slávu, vydržel s ním dlouho sedět, stal se však nepokojným, shlédl-li Zuzku na zahrádce, a nemohl-li k vůli strýci vyjít.

Stýskalo se mu po setkáních se Zuzkou, ač ty chvíle, z počátku tak milé, mu pak hořkly. Čím dále tím více pamatoval na svůj zevnějšek; odvracel od Zuzky své vyťaté oko, škaredou jámu s přirostlým víčkem a čím dále tím úzkostlivěji se chránil, aby před ní nevyčouhly mu z rukávů hrozné pahýly rukou

v koncích zardělé. Z hovorů vždycky mu tak milých a jasných zavála tíseň do srdce, jak mu připadlo, že jen proto tu, aby jen pořád těšil a vymlouval, aby jen hovořil o Ondrejkovi. Mihlo se mu to, ač o bratrovi rád rozprávěl, ač měl o něj upřímnou starost, mihlo se mu to tak náhle, až se zalekl; ihned začal zase sám o Ondrejkovi a horlivěji, a tím horlivěji vymlouval Zuzce obavy.

Vymlouval je i pak, když i na něj padly, když mu starý Rozvadský svěřil, že je u Lučence zle, tuze zle, Huňad že ho asi brzo dobude, nepřijde-li pomoc, a kdyby i přišla, ta že by musila být, když má gubernator vojska jako much, a nejhorší že je, že jak on, Rozvadský, myslí, že tam v Lučenci jsou oba dva, Janko i Ondrejko.

Když Rozvadský setkal se posledně se Zuzkou na něj čekající, když ji neutěšil jako jindy a nemluvil o sobáši, aniž o tanci, když jen obojetně řekl, že u Lučence bude již brzo konec, a když při tom krčil rameny, zastal Štefana se starým Frnčalou v jizbě sedící. Nesl ne »rybičku«, ale rybu, těžkou novinu, než před švagrem se zase vykroutil jako před Zuzkou. Štefanovi však, když jej pak vyprovázel před kurialské stavení, pod lípu, svěřil, že Lučenec prý padl, že to sice není zcela jisté, ale že to má z kolika stran.

»A co bratři, co Janko, co Ondrejko,« ptal se Štefan dychtivě.

Starý armalista pokrčil rameny.

»To teprve nic jistého, ale mně se zdá —« a zase krčil rameny. »No, Štefan, sečkej den, to už zvím najisto. Bože nedej!«

II.

Štefan zaražen tou novinou i tím, jak vážně a starostně ji strýc propověděl, nevrátil se do jizby, aby otec nic nespozoroval. Šel za kurii na sad, kdež stromy hustě stály. Jak tam vstupoval, mihlo se mu, je-li tak pravda a je-li Ondrejko zarubaný, nevrátí-li se — V tom sám sebe stihl; hlavou potřásl a zapomenuv na své zmrzačení, hnul pravým pahýlem, aby se pokřižoval, aby ďábla zažehnal, čerta šeredného, jenž mu tak hříšně našeptává, takové myšlenky do hlavy dává. Oh Ondrejko, nebožátko, brat přemilý, jak on dobrý a upřímný, on pro něj, pro Štefana, hrdlo váží —

Sedl pod starou hrušku na lavičku, kterou mu tu Míšo urobil, a začal se modlit, aby zažehnal zlé myšlení; a za bratry se chtěl modlit, za Ondrejka, ale nemohl, Zuzka z nenadání stanula před ním, Zuzka, úzkost sama; oči její, jakoby větší, hleděly na Štefana ulekaně a prosebně. A slovy prosila, aby jí pověděl, co strýc Rozvadský přinesl, že jistě něco přinesl a jemu pověděl, jí že neřekl nic, ji že jen na plano chlácholil, ale rameny krčil, že má, Zuzka, smrtelný strach, aby tedy Štefan pověděl, co se stalo —

Bylo mu jí líto, ale v ten okamžik nemohl, nesměl jí vymlouvat jako jindy; naznačil jí, že je zle, že jdou vážné noviny, ale dojat jejíma očima, její úzkostí, neodvážil se říci, že Lučenec prý padl, ano konejšil, že není nic jistého, že strýc snad zítra zase přijde, že není opravdu nic jistého.

»Ale já chci jisté. Nepovíte-li vy mně, ty, strýc, povědí v Haluzicích. Tam jistě něco vědí.«

A odkvapila. Nemohl ani zavolat za ní, tak rychle zmizela. Pak obcházel, aby se přesvědčil, půjde-li opravdu do Haluzic. Dopoledne jí však nespatřil; ani přes práh nevykročila. Pak jej domů zavolali a když

po obědě se po ní ptal jejího mladšího bratra, uslyšel, že někam odskočila; kam, to že doma neřekla. Štefan neměl už stání. Také on pak odešel z domu a neřekl, že jde do sousední dědiny, do Bosáče. Chodíval tam do klášterského kostela; dnes chvátal Zuzce naproti, čekat na ni u kláštera, až by se vracela z Haluzic z kurie Sebeslavského armalisty a od staré tety Chujavy Slimáčka.

Nebe se smutně zatáhlo, vítr vál a listí se stromů pršelo a šustělo pod nohama, nejhlasněji u bosáčského kostela. Klášter sám, starý a ne rozlehlý, byl ode dřeva všechen roubený, zhnědlý, s těžkými dubovými vraty v ohradě z mohutných, ztemnělých klad. Na střechy kláštera, na střechy jeho divných výstupků, na jejich zelený mech ukládalo se žluté, hnědé i zardělé listí košatých javorů a lip, mezi jejichž mohutnými kmeny jasněji, do běla prokmitoval starý kostel klášterní, zděný, s romanským portálem bohatého, ač těžkého díla kamenického.

Dvířka v mohutných, dubových vratech kostelních byla otevřena. Štefan vstoupil. Kostel prázdný, ani živé duše v něm. Pod valenou klenbou, ne vzdušně rozpjatou ale těžkou, mezi nevysokými sloupy mohutných těl nevalné světlo. Zaklopené, zasmušilé nebe nedávalo ho mnoho a staré, košaté lípy u samého kostela je dusily. Tajemně se smrákalo v tiché prostoře chrámové; postranní oltáře ve floru tmavšího, měkkého zášeří. Tím ostřeji rděl se plamínek věčného světla v staré stříbrné lampě byzantského díla před hlavním oltářem. Tu klečel Štefan Kozic na starém sešlapaném náhrobku některého z opatů, pahýly svých rukou přes prsa zkřížené, hlavu skloněnu, až mu dlouhé, tmavé vlasy padaly přes spánky do tváře. Modlil se za bratry a myslil při tom nejvíc a nejvroucněji na Ondrejka, modlil se, aby se šťastně vrátili, aby byl

pokoj, svatý pokoj, aby jej měla Zuzka Maloveckých a on Štefan, on také, aby se pán Bůh nad ním smiloval, když na něj, na Štefana, chodí takové myšlení divné, aby čert ho tak nepokoušel, aby jemu, Stefanovi, popřál pán Bůh pokoj mysli, aby mu v srdci odlehlo, co on má ještě nade vše utrpení, co by měl ještě nad ně zkoušet, aby se pán Bůh nad ním smiloval a nade všemi — Otče náš, jenž jsi na nebesích —

Klonil níže hlavu, více se ve hřbetu prohnul a pak tiskl vroucněji k prsům pahýly rukou, když říkal »zdrávas«, když začal také Máriu pannu vzývat, aby za ně za všecky orodovala. V tom jako by jej kdosi bodl; srovnal záda, vztyčil hlavu, naslouchal, jak mu připadlo, že se venku ozval hlas, že snad Zuzka jde, že by mohl zmeškat.

I vyšel kvapně ven; než u kostela venku ticho a prázdno. Vítr čechral mezi stromy spadlé, malované listí a přivíval do něho nové, zlaté pršky. Štefan se vrátil, modlil se zas, ale již roztržitě. I vítr slyšel, i do oken plných olova kolem malých tabulek silného skla se zadíval, na hru kmitavých, živých stínů, jimiž se zdály haluze lip venku u kostela až do oken rozložené.

Pojednou venku hluk, hlasy. Štefan napjatě naslouchal, ne však dlouho; nedalo mu, spěchal opět ven. U kostelního portálu stanul údivem.

Shlédl dva cizí muže ne v trenčínském kroji, ozbrojené po zuby. Jeli na koních a vedli ještě tři koně hnědáky, jednoho osedlaného, druhého holého, bez sedla, třetího s nákladem; na hřbetě měl plno vaků. Při něm kráčel velký ovčácký vlk bílé barvy. Za těmi jezdci a koňmi muž opěšalý, v beranici, veliký jako hora, osmahlý, vysedlých lícních kostí, v krátkém, otevřeném kožíšku bez rukávů, v širokém, ohromném pásu, s těžkým čekanem v ruce; úzké noha-

vice z hrubého sukna měl na lýtkách otočeny řemeny sešlapaných krpců.

Vedle něho Zuzka Maloveckých a hovoří s ním jako se známým. Tušení obešlo Štefana; nežli se však hnul, vykřikla Zuzka, jak jej shlédla. Chvátala k němu, volajíc na jezdce, aby zarazili, kývajíc na svého průvodce, jenž byl Jano Nejtušjak Hurčala, aby šel, a v tom už hlásila v radostném rozjaření, docházejíc k Štefanovi:

»Štefane, nic ne pravda, nic, strýc se mýlil; tu ten posel byl u Lučence, setkali jsme se u Haluzického kostela. Víš-li, Uhři jsou porubáni, nemají Lučence, utekli, Jiskra přišel našim na pomoc, Jiskrovci vyhráli, Ondrejko zdráv, a byl v Lučenci, Janko ne; Ondrejko, tu ten posel je od něho a od Janka; Hurčalo,« obracela se na velikána, »to je brat pana Ondrejka, pan Stefan —«.

Hurčala strhl beranici s hlavy, klonil se Štefanovi, že mladého pána zná, že o něm pan Ondrejko vypravoval, a že mu také dary veze —

Radost zrovna uhodila. Štefan zrudl v tváři, jak uslyšel, že Lučenec nedobyt, že Huňadovci poraženi; vzrušeně se vyptával na vojnu, na Uhry a co bratři, jak Ondrejko.

»Oh, oh!« Obrovský Nejtušjak zvedal veliké své, těžké dlaně před sebe výš a výš, jak mu v tonu stoupalo »oh, oh«, a pak vyrazil nejvyšší chválu:

»Oh, jako mladý Dobák, jako nebožtík pan Matúš Dobák mladý, syn urozeného Matúše Dobáka, toho ti psohlavci uherští umučili a i mladého pána Matúše, však jsem tu panně cestou vypravoval, oh! To byli hrdinové a pan Ondrej zrovna tak —«

Už měl posluchače, vesničany, z chalup ze sousedství a přibývalo jich do houfku, žen a mužů i dětí; také dva mniši v kuklách, vracející se z Města do

kláštera, se u nich zastavili, aby se podívali, aby slyšeli, co se děje. Až Zuzka si všimla a připomenula, aby šli, aby doma v kurii mohli oznámit, když nesou radost. Ale s tou se již opozdili.

Blažej Rozvadský je předstihl. Přišel odpoledne, právě když Štefan se vydal za Zuzkou. Přišel, přichvátal, či jak Gorajka, stará hospodyně v kurii Frnčalově, řekla v nejlepším úmyslu, ale ne bez urážky vážného zemana, ten že hnal, že se dívala, že běžel jako na psích nohách. Přišel bez dechu, zardělý, na čele zpocený a hned, jak vstupoval na nádvoří, volal Frnčalu i Štefana, kdeže jsou, slyší-li. Na pitvoru vrazil do švagra.

»Sláva Bohu, švagře!« volal. »Vyhráno! Victoria! Huňadovci zbiti u Lučence, naši zvítězili!«

V jizbě začal poněkud urovnaněji vykládati, že dnes došel do Města,*) schválně, aby se tam přeptal v Jiskrově posádce, že byl v jejich fortalitium, jak jmenoval tvrz, kterou si Češi tam zřídili z kostela a zděného proboštství, ale že nežli tam došel, že již čul vítr, že tam z toho fortalitia, z té pevnůstky bum a bum, rána za ranou, jak se blýskalo ze střílen a kouř, bílý kouř že se po ranách vyvalil, jakoby tam šturm odbíjeli. A ono nic, nepřítel nikde, kde pak tady, a hned před branou že slyšel: Victoria! Victoria!

A ve tvrzi, v tom fortalitiu, bože, toho hřmotu a hluku radostného, tolik křiku a toho pití! Hejtman dal posádce vyvalit kolik beček vína, a v refektoriu zrovna teklo.

»Tam hejtman, víš-li, nový hejtman, ale jsem s ním už také znám, Jakub Lysák z Detinar, ten teprve slavil vítězství; pitancie ti tam byla skoro jako na Beckově bývaly, Jakub Lysák povídám, hejtman a dobří lidé**)

*) Nové Město nad Váhem.
**) Šlechtici.

z jeho posádky, všecky znám a se všemi jsem dobře znám, Poláček z Vrbového, Mikuláš ze Svatobořic a Petr Peřina ze Sloupna, dobří lidé, jak pravím, z familií, zemanského rodu a kněz jejich, pravý Husita, víš-li, má Tuníkovu dceru, ten se tu u nás oženil, a mne, jak shlédli, hned mne chytli, popadli a ten jejich kněz hned na mne »spectabilis«, ano i »generose« a já hned latině »reverende« co je, a oni posla přivedli, jenž z Trenčína přijel a přinesl od kapitána hradního Michálka jistotnou novinu, že dominus capitaneus generalis, pan Jiskra ztepal gubernatora —«

Začal hladit bílé kníry, ale nedohladil. Venku hluk, směsice hlasů, pokřiky a do toho kůň zařehtal. Oba starci přistoupili chvatně k oknům.

Na nádvoří pod jasanem, jehož větve se prudce zmítaly a s něhož poprchávalo žluté listí, pět koní sedlaných, nesedlaných a jeden s nákladem, kolem nich lidé ozbrojení, cizí a chlap osmahlý v beranici, čeleď kurialská, vesničané, i Štefan. A i Zuzka Maloveckých! Vraty se hrnou lidé od Maloveckých i ze vsi, lidé strany sedlácké. Štefan jde do stavení a s ním ten veliký, bůh ví, z které stolice —

Štefan uváděl Hurčalu, který už před pitvorem smekl a hluboko se klonil starým zemanům, Rozvadskému více nežli domovému pánu, jenž tak statečně nevypadal. Za Hurčalou přinesli ti dva zbrojní pacholci kožené vaky i balíky z hrubého plátna, kladli je na lavici u roubené stěny i na zemi.

Zuzka nevešla; neslušelo se, styděla se. Domů se ztratila, cestu překmitla, jako pták, vletěla do stavení a hlásila, netajíc své radosti, co se stalo. Poplašila celou kurii; otec, bratr chvátali do sousedství ke Kozicům. I Malovecká se nezdržela a šla za nimi. Tu již také Zuzka mohla. Když vstoupily, stál obrovitý Hurčala osmahlý, dlouhých vlasů, drže v levé beranici a

pravou svého zlého, bílého vlka ovčáckého, stál proti oběma starým zemanům u stolu sedícím a proti Štefanovi a vypravoval o své cestě, o svém poslání.

Nedal se vyrušiti i když vešla Gorajka stará i Malovečtí. Vyřizoval pozdravení od Janka a Ondrejka a tu že posílají něco ze své kořisti, a také Matuka Juro, zdejší zeman, vypravoval, jak byli obleženi v Lučenci, a Kuděraš, co zkusili, jak vedrem a žízní hynuli a jak v nejhorší chvíli přichvátal na pomoc nejvyšší pan kapitán, pan Jiskra.

»A pak jsme bili Huňadovce, z ruky do ruky jsme si je podávali; do horoucí koupele se dostali ti konidráči — A také všechny stany, celé ležení musili Uhři nechat, všechno, no a my toho dostali! —«

Dým Rozvadský tiskl kníry, usmívaje se, hlavou pokyvuje a vyrážel blažený hrochot z hrdla. Starý Frnčala vzrušen, nechav vší své zasmušilosti, začal se také usmívat a po Štefanovi se obracel, co ten, a pak už jej oslovoval: »Vidíš, Štefan! Buď Bohu chvála, jak tě mstili, jak tě pomstili!«

Štefanovo radostné nadšení zplanulo nejvýše u kláštera v Bosáči. Teď seděl klidněji nežli oba staří; i hlavu svěsil, když jej smutek schvátil, on že tu tak sedí, bídně čas maří, a bratři se bili, slavně se bili a mohou se bít a budou a on —

I závist jej uhlodla, když strýc Rozvadský rozdělal balíky, vybíral z nich dary a rozdával je, jak který komu určen dle udání Hurčalova, když strýc podával Zuzce dva hedvábné šátky pestrých barev a zlatý prsten s červeným kamenem, když Zuzka se začervenala a tlumeně vykřikla radostným překvapením.

V tom šumu a v tlačenici kolem stolu, na němž se dary třpytily a pestřily v zardělém, míhavém světle lojové svíčky, nikdo si nevšíml jeho náhlého zasmušení

ani ne Zuzka, jež všechna zaříc radostně k němu přistoupila, aby se pochlubila Ondrejkovým darem. Štefan pochválil, usmál se, ale tak, že Zuzka na ráz ztichla. Tvář se jí protáhla překvapením a mlčky ustoupila k matce stojící u Rozvadského, jenž, ač svým darem zklamán, nadšeně jej zvedal nad hlavu, knihu v bílé koži vázanou se zlatou sponou.

»Tu to je vzácné donum; kniha, jak tu ten Hurčala oznámil ex librario jagerského biskupa, kterého náš Janko slavně zajal; tuto knihu vzal ten biskup s sebou na pole — Krásně psaná a to malování v ní —« pouštěl pod palcem letmo listy, takže se mu malování pestře, ač nezřetelně v ruce kmitalo, »toť stálo mnoho peněz i písaři a maléři, tu kdybych prodal — ale jak bych ji prodal, když jí člověk rozumí a může se pomodlit jako biskup —« Rozevřel knihu, dal ji daleko před oči a začal s velikou vážností a důstojně čísti:

»Deus Domine, misericors pater deus, tibi confiteor omne meum peccatum — A bych vám po našem pověděl —« Ale nepověděl, přestal ihned, když Hurčala pohrabav se ve svém širokém opasku koženém podal mu váček a řekl: »Tu ty zlaté ti, urozený pane, posílá pan Ondrejko, jsou, jak pravil, dobrého rázu kremnického, se sv. Ladislavem —«

Starému »literatoru«, jenž měl takovou radost z latinské knihy, teprve v tento okamžik zažehla ta radost zraky.

»Ah, Ondrejko, můj Ondrejko!« živě pochvaloval. »Vděčně přijímáme,« dodal důstojně, a v tom jak zahlédl, že stará Gorajka nese víno, mávl pravicí nad hlavou, až mu bílé rulíčky po spáncích poskočily, a zkřikl:

»Vivat!«

Pak zahřmělo »vivat« za »vivatem«, když sešlo se zemanské sousedstvo, mužští z familie Kuděrašů a Matuky Jura. Malovecký tu také zůstal se synem; žena jeho s dcerou měly se k odchodu, když se přinášelo víno a když se noví hosté hrnuli. Zuzka dávajíc Štefanovi »dobrou noc«, pohlédla naň zkoumavě; byl zase jako před tím usměvavý a ptal se jí, má-li radost. Zuzka ve svém blaženém vzrušení se tím snadno upokojila; a také na Štefana hned zapomněla, jak vyšli z kurie do tmavého večera. Nedbala větru a hukotu korun nad hlavou. Ondrejko a jen Ondrejko. Je živ a zdráv — a ty dary — a psaní, psaníčko!

Prsten, šátky přehlížela opět doma v jizbě i pak ve své komoře i zkoušela je na sobě, ze záňadří vyňala psaní, které jí Hurčala Nejtušjak dal už cestou, když se potkali a smluvili u haluzického kostela. Dívala se zvědavě, radostně na řádky písmen, jichž neznala, i na kytičku po straně pérem nakreslenou. Hádala, co v těch řádcích, co do nich dal Ondrejko napsat. Ach, že nebyla se starým Dýmem řeč, že ho nemohla požádat, aby jí stranou přeříkal, co psáno, že musí čekat až do zítřka — Co Ondrejko dal napsat — Jistě ne všechno, co by jí řekl, co říkal tenkráte, když se loučil, naposledy tady u okénka za letní noci, když jí lásku sliboval a když ji tak líbal — líbal —

Nevědouc stanula u okénka; na půl oddělala okenici, nahnula se. Venku noc, na zahrádce jasan se černal, za ním tma a černé stromy přes cestu, pod nimi rudý pruh světla, to z kurie Kozicců. Hluk tam i pokřiky, a gajdy*) zaječely. To pro Grňáče gajdoše poslali. Hrají a zpívají — Ach, Ondrejko — A ještě nepřijde, že ještě nemůže —

*) Dudy.

V kurii u Koziců slavili vítězství u Lučence bez Štefana. Jak Zuzka odešla, jak začali připíjet, vytratil se a více se nevrátil. Šel za stavení na sad, pod stromy do černa, chodil tam plášť přes ramena, větru nedbaje; pak do komory zalezl. V jizbě se po něm sháněli a nejvíce strýc Rozvadský; to že by bylo, říkal, aby tu Štefana neměli. Chtěli pro něj, než starý Frnčala pitím už rozjařen i rozcitlivělý, postavil se u prahu a zadržel je.

»Ne, prosím vás, nechte ho. Pít nemůže a líto mu, a jak by nebylo, och, můj syn milý, když byl také statečný a bil se mužsky. Co za to má, co, nebožák. Meďanboh je pobil psohlavce uherské!«

»Ah, ah —«

»Ba věru tak, nech pobije!«

»A již pobil. Už dostali Huňadovci a Huňad sám!« zkřikl Dým Rozvadský, červený, vínem rozpálený. »Sestřenci moji jim splatili, Janko, Ondrejko, hrdinové, a protož domini spectabiles, pánové brati oba, a všichni vivant! Vivant!« A jizbou zahřmělo: »Vivant! Vivant!« Až do komory zalehlo, kdež na loži seděl Štefan, jemuž bylo teskno až do pláče. —

III.

Jano Nejtušjak Hurčala už tři dni pobýval v Zemanském Podhradí, tři dni vypravoval, tři večery k tomu v kurii Kozicovské i v kurii Matuky Jura. Tu i tam připletl, jak se dalo, své nebožtíky pány nebohé, oba Dobáky, oba Matúše, starého i »mladého«, a ze široka líčil, jak ustupovali s rotou Janka Kozice a s pány zemany, jak upadli do zajetí a jak skonali. O Lučenci konce nebylo, o tom obležení, o bitvě, jak Uhři utíkali,

a sám gubernator jak ujížděl po řece dolů*) a bůh milý ví, kde zastaví, a pan nejvyšší kapitán, pan Jiskra, ten že si v ležení pak také nehověl, a že mohl, bože, po takovém vítězství a když v uherském ležení tolik toho pobrali, jenom co vína a dobytka, co vína; a nic, dlouho nehodoval a hned zase jako vítr, hned že dal lermo volati, a dál, pryč, dolů, ale ne za gubernatorem, nýbrž k Hodějovu, vědí-li, na Hodějovo že táhl.

»Oh, Hodějovo!«**) zvolal Blažej Rozvadský, jenž zůstával teď u švagra hostem a ještě ani jednou se s ním ty dni neshádal ani nepoškorpil, »Hodějovo, dobře znám. Od Lučence se jede nejprve dolů k Filekovu,***) k tomu hradu a odtud rovně na východ k Hodějovu; už se sice dobře nepamatuju, ale myslím, den cesty od Lučence, a snad víc, no pro vojsko víc —«

»A co Hodějovo, nač chce Hodějovo,« ptal se Frnčala Kozic, když poprvé byla řeč o Hodějovu.

»No, Hodějovo hrad, pevné místo a překáží Jiskrovi,« vysvětloval Rozvadský, »jak by ne. Tu máš —« mávl levicí, »Lučenec a napravo Žirkovce, k východu dál a ne hrubě daleko Žirkovce,†) tam má pan Jiskra také posádku; Žirkovce jsou jeho a Rimavská Sobota odtud nedaleko také jeho, no a mezi tím, jako mezi Lučencem a Žirkovci zrovna prostřed a u cesty Hodějovo —«

»Rozumím —«

»No, a na Hodějově sedí pán Lorandfy a Lorandfy, jak slyším, nepřítel Jiskrův a věrný gubernatorovi —« doplňoval Rozvadský.

»A jak u Hodějova, jak se jim daří, moji synové tam také táhli —« ptal se starý Kozic Nejtušjaka.

*) Udolím řeky Ipoly.
**) Maďarsky: Vargede.
***) Fülek.
†) Maďarsky: Serke.

»A táhli, prosím, také táhli, ale jak se jim tam daří, o tom nic nevím, já tam dosud nebyl, mne poslali sem hned, jak jsme od Lučence vyrazili, tak já musil zpátky ku Zvoleni a tudy kolem sem a oni dál dolů — no — dá pán Bůh, že dobře bude a snad už Hodějovo mají; ti Češi věru dobře střílejí, oh, z těch velkých kusů ohňových a i fungačky*) veliké mají, a tak všecko rozboří jen se práší a kámen na kameni neostane.«

V kuriích o samé vojně a bitvě, o nové výpravě pana Jiskry; Hurčala musil vypravovat, odpovídat na otázky starého Frnčaly, Dýma Rozvadského, Matukových, Kuděrašových. Podvečer třetího dne, když se vracel z kurie Matukovské, musil Zuzce Maloveckých, která na něj čekala pod starým ořechem, slíbit, že tuto nádobku (podala mu ji dobře v plátno zabalenou) odevzdá Ondrejkovi, že ji neztratí, že to je dobrá, hojivá mast na rány sečené i bodené, taková, kterou si Ondrejko ránu zahojil v Lučenci klášteře, že ji zas opatřila od Žgeni bohyně.

Když Hurčala ukládal nádobku ve svém opasku, dodala Zuzka nejistě, oči klopíc, kdyby pán Bůh dal a Ondrejko té masti ani nepotřeboval, aby ho pán Bůh chránil a zdráv aby se vrátil.

Chtěla říci, aby se brzo vrátil, ale toho slůvka nevyslovila, jakož neřekla, co by byla Ondrejkovi samému řekla, že se za něj modlí vstávajíc lehajíc, že na něj myslí, vzpomíná od svítání do šírání, a kolikrát i v noci. Jen ještě to pak Hurčalovi uložila, aby řekl Ondrejkovi, že to jeho psaní přeříkal jí strýc.

»Urozený pan Rozvadský Dým,« přidal Hurčala uctivě, neboť Rozvadský mu imponoval nejvíc i když o něm zvěděl, že není pánem kurie.

---

*) Praky.

»Všecko povím, urozená panno. Kterak se pan Ondrejko potěší a kterak se bude vyptávat!«

Poslední vzkaz měl Hurčala od Štefana. Bylo pátého dne časně ráno, za šera, kdy se šel Hurčala do stáje podívat, sedlají-li oba zbrojní jeho průvodci koně. Pod jasanem na nádvoří zastavil ho Štefan maje plášť přes ramena.

»Hurčalo,« řekl zasmušile, »ještě to vyřiď bratru Ondrejkovi, že panna Zuzka na něj věrně myslí, že se mnou přečasto o něm mluví, a to mu vyřiď,« Štefan sklopil oko a mluvil volněji, jako by tíže, »že mne šavlí už dosti mstil, a proto,« v tom ostřeji vyrazil, »a proto, jak bude moci nejdřív, aby přijel domů, aby se vrátil, že mu to vzkazuju,« a dodal:

»A ty nezapomeň, ať mu to povíš!«

Hurčala ochotně sliboval, zadušoval se, divě se v duchu, co pan Štefan při tom tak zasmušilý a že tak mluví. —

Štefan měl ten vzkaz za svou povinnost a jako za pokání za »hříšné« myšlenky, jež mu přicházely; a přece odkládal uložit to poselství Hurčalovi. Když v poslední chvíli, před samým jeho odjezdem přece tak učinil, odlehlo mu u srdce a volněji vracel se do kurie, aby vzbudil strýce, že Hurčala již pojede.

Odjel za chvíli ještě před slunce východem; a jakoby někdo z rodiny odjížděl. Sám starý zeman přišel na nádvoří k sedlaným koňům a ukládal Hurčalovi poslední vzkazy, přišel i Rozvadský i Štefan, a když Hurčala hojně opatřen jídlem vyjížděl z kurie, čekala na zahrádce pod jasanem nad cestou Zuzka Malovecká a dívala se za poslem v beranici a v kožíšku, až zmizel mezi stromy a roubenými příbytky, z nichž skulinami lomenic a vikýři střech bez komínů povíval modravý kouř z ranních ohňů na ohništích.

S Nejtušjakem Hurčalou jeli oba zbrojní pacholci. Jeli rychleji, neboť neměli žádného nákladu a nevedli žádných koní. Oba dva, s kterými přibyli do Podhradí, zůstali tam; jeden, dar Jankův, v kurii Kozicovské, druhý, také podíl z kořisti, u Matuků. Oba zbrojenci jeli s Hurčalou až na Trenčín a tu zůstali; byliť mu tam dáni pro bezpečnost, když jel s nákladem, tak jako všude na území páně Jiskrově dostával dva zbrojné od posádky k posádce.

Z Trenčína vydal se na další jízdu sám, protože neměl, oč by jej zbojníci mohli cestou obrat. Pro mužstvo z posádek, kdyby jej kde stavilo, choval ve svém opasku salvum conductum, průvodní list, stvrzený samým Jiskrou; pro jistější bezpečnost pak měl bílého vlka ovčáckého, jenž vytrvale běžel vedle jeho hnědého klusáka.

Z Trenčína musil na kus zpátky, Váhem dolů, širokým údolím k Beckovu. U Turny zahnul na jinou cestu, rovně na východ. Proudivý Váh mu zmizel a všechen volný rozhled. Cesta vedla mezi chlumy a vrchy, jejich šerými, tichými lesy. Minul Ozorovce tvrz, mířil na Bánovce, kdež byla Jiskrova posádka, odtud na severovýchod volným a dost širokým údolím Nitry vzhůru k Bojnicům a Prividzi.

První dopoledne se pěkně jelo, neboť svítilo slunce. Ale již odpoledne začalo poprchávat a bylo hůř, jak se dostal mezi lesy. Pršelo přes tu chvíli, a vítr hučel pustinou hvozdů. Mlhy, deště zkalily a zahalily vše. V dešti, v parách zmizel obrovitý Ptáčník i spousta kopců a nekonečných, černých lesů, pod ním zmizela i Magura na půl noci i její družina horských rozsoch i jejich lesní poušť.

Cesty v lesích bezedné bláto; zle se jelo. Hurčala zahalený v tmavohnědou huňku, již natáhl přes kožíšek, lítostivě pohlížel na svého Vlka, jenž ucourán, umazán,

unaveně se držel vedle koně nad břicho blátem zastříkaného. Podzimní, už kratší den krátil se ještě citelněji pod kalným zachmuřeným nebem v lesích. Za soumraku nebylo možno dále jeti i pro zlou cestu i pro nepohodu. Hurčala odpočíval a sušil se u ohně, když dojel na Jiskrovu tvrz nebo »posádku«, nebo v osamělé bídné hospodě, kdež přespával v chlévě na slámě u svého koně, mohutný čakan u ruky, Vlka u nohou.

Tak dojel pod Bojnický hrad, odkudž se dal přes Prividzi na východ mezi vrchy a kopce, mezi stráně a lesy dubové, bukové, šeré a jako nekonečné. Míjel nevalné dědiny, roubené, očazené, chudé a bídné. Lidí potkával málo. Spíše vrazil na lesní cestě na černého kance diviáka, netvárné, ježaté hlavy; za ranního chladu překvapil jej mohutný zvuk, jenž uhodil do hlubokého, lesního ticha. Uslyšel říjivý hlas a uviděl statného paroháče, an vystoupiv z lesa s hlavou sklopenou, kotouče par ze chřípí vyrážeje, přešel cestu majestátním krokem a zase do lesa zmizel; a s ním sbor laní —

Přešly, zmizely a vzad mizela tmavá hradba starého hvozdu v pravo, v levo. Tak chodilo, tak se měnilo den za dnem. Třetího obrátil se Hurčala na jih; minul Handlovou a německé osady a pak opět mezi lesy a lesy. Až čtvrtého dne uviděl před sv. Križem širé, nebeské klenutí a volnou krajinu. Dal se proti Hronu kolem Šašova hradu pnoucího se na ostrohu na šedých skalách nad Hronem, kdež velel Jiskrův hejtman Petr Kollár; odpoledne toho dne uviděl Zvoleňov.

Nepršelo, nebe však zůstávalo zaklopeno; pod jeho šedými, těžkými oblaky chmurně čněl zvolenský zámek na nepatrném návrší nad lukami široké doliny, kterou se vinul Hron pod olšemi a vrbami. K zámeckému

čtverhranu zpevněnému v rozích věžovými baštami bylo připjato valem, ploty a dřevěnou hradbou táhlé městečko, nad jehož roubenými příbytky šindelových střech prostřed vypínal ze zděný kostel s věží.

Když Hurčala vyjel z lesa na pokraj doliny, zarazil bezděky koně, jenž toho dne začal mu dost kulhati; zastavil se, ne aby se podíval na zámek a rozhlédl se po valech, kdež tu tam stála přichoulená stráž v plášti nebo v tmavé do černa huňce, nýbrž aby lépe shlédl, co jej překvapilo v pravo od zámku za roubeným dvorem v dřevěné obrubě, dále za tím dvorem v poli na pustém chlumku. Stála tam dlouhá šibenice, břevno na příč zapuštěné do dvou kmenů z kůry oloupených. Vedle šibenice trčelo kolo naražené na vysokém, nachýleném kůlu.

Kolo prázdné, žádný na něm nevpletený, ale na šibenici viseli dva a těsně vedle sebe. Pro ty viselce se Hurčala zastavil.

»Zbojníci,« pomyslil, »nebo zloději nebo žoldnéři — no ať ti nebo ti, jistě neznajbozi, čertu dobří.« Díval se, že jeden je celý nahý, druhý jen v nohavicích, bez škorní, bez krpců, a jak jimi vítr otáčí. Obrátil oči nahoru proti řece do pokosených luk před městem i pod zámkem. Několik ohňů tam hořelo, každý kus od sebe, několik dýmů tam povívalo a táhlo se nízko, údolím na půlnoc nad stády skotu, krav a nejvíce rohatých, bílých volů pasoucích se na skosené trávě luk.

Hurčala tušil, že ten dobytek jistě většinou z kořisti od Lučence Uhrům vzatý, že tu ho jen asi část, druhou že jistě odehnali za Jiskrovým vojskem do ležení k Hodějovu.

Ve bráně do města musil čekati pro tlačenici, jak vyjížděla řada selských vozů, o jednom, o dvou spřeženích malých koní, bez chomoutů, více v provazech nežli v řemení. Sedláci biči švihali, křičeli na

koně, na druhy před sebou, na kopiníky jízdné, kteří je provázeli, na jezdce, jenž se nechtěl vyhnouti.

Hurčala, jenž slezl s koně a vedl jej za uzdu, dostal se stěží do města. I tam nebylo volno. Na velikém prostranství táhlého náměstí obklopeného roubenými domy s podsíněmi a s dlouhými dřevěnými žlaby, jež čouhaly ven do prostranství, zase dlouhá řada vozů s nákladem sudů a soudků, pytlů a balíků i beček; vozy skoro všechny jely od zámku odděleného příkopem od náměstí. Co vezou, ptal se Hurčala a uslyšel, co tušil i netušil, že mouku, víno, obrok a síru, »salnitr« i prachy, řetězy a kratce, motyky, bůh ví co kop šípů na dub nasazených nebo smrkových, peřených i nepeřených, co kop střelišť ve svazcích, jaké množství šípů nenasazených, a co čebrův krup, co bochův slaniny a provazy k rumpálům a na totachy. I kola zahlédl na vozích do zásoby naložená, kola okovaná, některé i »bosé« —

A všecko, jak se domyslil a jak mu potvrdili, vezou za vojskem do ležení dolů k Hodějovu.

A ještě nebylo všechno, ještě jiné chystali, aby záhy ráno mohli vyjeti; u samého zámku nakládali, a také na jeho nádvoří; veliké pušky, tarasnice železné i měděné už v ložích i píštěly a houfnice také železné i z mědi.

Za lopotné, těžké té práce v tom rojení směs hlasů i řečí; česky, slovensky slyšel a mnoho maďarsky. Tím jazykem mluvili nakladači, kteříž byli samí zajatci uherští z bitvy u Lučence. Český puškař, jenž na vše dohlížel, hartusil na ně, ať spěchají, a nepustil jich, ani když se setmělo. Přineseny »fakle« z loučí, a v rudém, míhavém jejich plápolání musili osmahlí zajatci pracovati dál. To se již Hurčala nedíval na jejich lopocení, ale mluvil o nich v hospodě; o nich a o nejznamenitějším z nich, který nemusil těžko pra-

covati jako oni, kterého chovali na zámku v slušné jizbici a který se směl i zámkem procházeti za dozoru ozbrojených strážců.

O jagerském biskupu Hedervárovi slyšel Hurčala, jak si o něm u všech stolů i v koutech povídali, co se stalo, že si pro něj vzkázali, že dnes přijel posel s rozkazem, aby zámecký kapitán vypravil jagerského biskupa ihned do ležení, aby silná stráž ho přivezla a to co nejdříve; nejvyšší kapitán, pan Jiskra, tak poručil a důtklivě, velmi přísně.

Povídali si žoldnéři i sousedé, že tedy hned zítra toho biskupa ze zámku vypraví, hned časně ráno že s ním vyjedou, celý houf, tolik že na něm záleží.

Hurčala, kterého si nikdo hrubě nevšiml, obrátil zraky všech na sebe, když pronesl, on že biskupa dobře zná, že byl také v té bitvě a že viděl, jak jagerského biskupa přiváděli zajatého.

»Jak vypadá —«

»No, jako biskup ne, jako rytíř. V zbroji byl; je ještě mladý, černý, a kulhá, na nohu napadá, věru.«

»Co říkal, když ho vedli.«

»Mlčel jako dub a zhlížel jako čert. A je čert, je, žádný kněz, kat a od kata ukrutnější! Bodejž jej kolem lámali! Vždyť on vymyslil ty svině na urozené Dobáky.«

Hurčala nesměl už mlčet; od stolů, ze všech koutů na něj pokřikovali, jak to bylo, ať vypravuje. Pak zmlkli všichni, když vykládal o tom, jak oba urození Dobáci, pan Matúš starý a pan Matúš mladý upadli do uherského zajetí, jak on sám se dostal do Lučence, jak se dívali s hradby, kterak Uhři mučili oba zemany.

Hurčala, ač dlouhou jízdou unavený, vydržel i s posledními, protože mohl vypravovat o svých nebožtících pánech. Když pak ulehl, modlil se za ně, a v tom modlení usnul.

IV.

Hurčala se těšil, že vyjede za houfem zbrojných, kteří s jagerským biskupem nazejtří ráno měli vyjeti ze zvoleňského zámku. Vstal časně, aby nezmeškal. Houf jízdných sice zahlédl vyjížděti za šera ze zámecké brány, sám však za nimi nemohl. Kůň mu zle kulhal a bylo nutno jej překovat a popřáti mu oddechu. Teprve nazejtří mohl se vydati na cestu. Jeł na Slatinu volnou krajinou, na Vigleš hrad strmící na výběžku příčného hřbetu nad samou cestou. Za hradem opět širý kraj v kalném světle podzimního dne. Posupně, jako mátoha strměla dále na levo vysoká Polana mohutných, lesnatých svahů nad vrchy a chlumy, nad táhlými detvanskými lázy. Mrak ležel jí na temeni, mlha se válela v oupadech i v stráních.

Za Detvou mezi vrchy, mezi stráněmi hlubokých lesů dojel vozy s nákladem velikých pušek a děl, které vyjely den před ním. Jen se vlekly, neboť cesta byla po nedávných deštích a zvláště tu přebídná, plná bláta, plná kaluží, rozjetá, s hlubokými výmoly, místem tuze úzká, místem vedoucí pokrajem mokřin a bahnisek neširokých palouků.

Do tmavých lesů ve stráních v pravo v levo, do jejich mrtvého ticha vrážel od vozů pekelný hřmot, zvláště když celý průvod uvázl, když některé vozy zapadly a zabořily se po nápravy do bahna, nebo když se nebezpečně nachýlily v hlubokém výmolu. Sedláci, vozatajové křičeli, kleli, hulákali, točili biči a švihali, brali koně u huby, aby je vyvedli, zatím co žoldnéři a pacholci z průvodu do hubených tahounů bili, mlátili, co zatím jiní opírali se o fasuňky a namáhali se, aby vůz nadzdvihli nebo vytlačili. Koně nad břicha zablácení, zpocení, až se z nich kouřilo, postrašení hulákavým křikem, doháněni ranami, sekali

předními nohami, zabírali, táhli, až se jim hřbety do oblouku prohýbaly, až se jim postraňky napínaly jako struny.

Jano Nejtušják Hurčala klel a křičel také. Klel, když pro zácpu vozů uvázl v tlačenici, a křičel, když se prodíral ku předu mezi vozy. Tím se opozdil a toho dne dojel jenom až do Lučence a ještě teprve až samý soumrak. Dále již nemohl. Na noc nezůstal dole v lukách u vypáleného městečka, v němž vyplašení obyvatelé začali se zas usazovat, nezůstal při planoucích ohních mezi vozy zásobního průvodu, který Hurčala potkal, když vjížděl do Zvoleni, a který teprve až sem dojel.

Hurčala zajel od městečka z luk cestou vzhůru do nedaleké, táhlé výšiny k Opatové, kde stála tvrz slavně obhájená Matějem z Kněžic. Podzimní soumrak do tmava halil pusté, ztichlé bojiště kolem tvrze, na němž před několika týdny den co den touto chvílí hořívalo sta a sta ohňů. Teď ani jiskry a žádného hlasu; val, jímž Huňad dal sevříti na východě tvrz, černal se opuštěný a černaly se na něm silhouetty pobořených srubů, z nichž Uhři bili do tvrze.

Hurčala jel zvolna; rozhlížeje se bojištěm, jímž pohvizdoval večerní, studený vítr, vzpomínal mrtvých, kteříž tu leží v jamách zahrabáni, po tvrzi hleděl, nad jejíž branou rudě prosvítalo vábivé světlo.

Hurčala měl v posádce mnoho známých a proto se mu dostalo dobrého přijetí. Večer vypravoval u planoucího ohně u krbu o své cestě, sám se také vyptával a zvěděl, že u Hodějova pořád stejně, že se Uhři na hradě tuho brání, teď že se to obrátilo, teď že jsou Uhři sevřeni tak jako oni tady na Lučenci nedávno byli, teď že zas Uhři čekají pomoc.

»Ale nepřijde jim —« ostře namítal Hurčala popuzen pomyšlením, že by se Hodějovo snad ubránilo a zachránilo, »gubernator utíká —«

»Už neutíká,« opravil starý střelec, »už se zastavil a stojí. Zvědové přinesli jistotné zprávy, že je pod Modrým Kamenem,*) pod tím hradem že sbírá své rozplašené houfy —«

»Čeká na rozprášené a sbírá prý i nové,« doplňoval jiný žoldnéř, Slovák. »Z dolní země čeká pomoc. To, co chystal na Turka, na ty psy machometské, to všecko teď sežene na nás.«

»A tak by začal zase vojnu? Teď, na podzim?« divil se Hurčala.

Starý střelec se mu zasmál. »Na podzim! Co se divíš? A třeba v zimě, ty pecivale, to není u nás, že bychom v zimě vlezli na pec. Víš-li pak, že nám možná bude dost zle? Neznáš gubernatora.«

Nejtušják Hurčala nevěřil, měl to za strašáky starého střelce, než přece pozbyl na chvíli jistoty a jasné důvěry. Obava střelcova dusila jako čoud.

Ráno však vstal s jasnou myslí a chutě vsednuv na svého hnědáka, provázen neúmorným Vlkem, vydal se na cestu k Hodějovu. Těšil se, že dnes už bude bohdá konec, že dnes bude zas u svého pána, u pana Ondrejka, kterého měl rád hned v Lučenci, když mladý Kozic tam ležel poraněn v bývalé klášterské cele.

Volnou, lučinatou krajinou dojel před polednem k Filekovskému mohutnému hradu. Za Filekovem dostal se na novo mezi chlumy a vrchy lesy porostlé do neširokého údolí, kterým už přešla hrůza války. Viděl ji všude.

Dědiny na polo zničené, jako vymřelé. Na žoldnéře tu uhodil, většinou jízdné, po zuby ozbrojené v železných kloboucích. Provázeli selské vozy s nákladem hrubých kamenů do velkých praků a totachů, nebo vezoucí drva na hrubé koly a na stavbu srubů pro bezpečnost děl.

*) Kekkö.

Několik jezdců jelo za sedláky ženoucími stádo volů. Neholení honáci v beranicích přitahovali tmavé huňky a jezdci rozpínali sbalené pláště, když pojednou začalo poprchávati.

Hurčala všechny předejel; před večerem dorazil do Hodějova, vsi na samém konci údolí, kterým přijel. Dědina byla pustá; vypálila ji posádka hradská prve nežli Jiskra přitrhl. Hodějovský hrad, jeho valy, hradby, bašty i kulatá věž, v tom deštivém šeru rozplývavě se rysující, vypínaly se nad vesnicí na kuželovém vrchu, jenž ku vsi prudce se svažoval do údolí. Lesy po vrších za hradem, té chvíle temnější, splývaly obzorem v černavě zatažených nebes.

Hrad, s tím chmurným pozadím, té chvíle jako vymřelý, shlížel posupně do doliny, kdež za toho smrákání se ocelivě leskla z černého rákosí hladina rybníka na samém úpatí hradního vrchu. Vlhkým soumrakem rudě pobleskovaly a dýmaly četné ohně po Jiskrově ležení, rozkládajícím se po rovné dolině hlavně na východ ode vsi.

Když Hurčala dojížděl, byl dychtiv uviděti hrad. Podíval se na něj, déle však uvázly mu zraky na ležení, na řadách selských vozů před ním i za ním, na hradbě válečných vozů v kraji, jichž šperlochy*) byly od deště mokry, na ulice a skupiny stanů, baráků a bud, mezi nimiž se prordívalo od ohňů. Viděl odstrojené koně u vozů, za vozy, u žlabů na vozech v boku zavěšených, viděl hemžení u ohňů, mezi stany, nad nimiž tu tam trčel zmoklý praporec, viděl přijíždějící jezdce, vozy s nákladem dřev, slyšel ohlas toho hemžení, hukot a hřmot bouchání, pokřiky; ale ani jediného výstřelu. Déšť zarazil palbu.

*) Plachty.

Pak sám zapadl do toho víření, do vřavy a hemžení, nad nímž uprostřed tábora mátožně trčela šibenice z hrubých, neotesaných klad, té chvíle prázdná. Bláta všude dost i hnoje a puchu z něho i z dýmů. Nejsa nejlepším jezdcem dostával se jen zvolna ku předu, tu prouděním, tu shluky a houfci žoldnéřů. Ptal se jich, křičel na ně s koně, kde leží rota Kozicova, jízdná rota Janka Kozice Vlka. Buď si Hurčaly ani navšímali nebo mávali rukou dál, k východu; odkudsi také vykřikl hlas:

»Dál, dál, až na samém kraji.«

Prodíraje se bludištěm baráků ocitl se pojednou u sídla samého nejvyššího kapitána. Byly to dva velké stany, prostornější a onačejší všech. U jednoho trčela korouhev. Tam také shlédl Hurčala u vchodu do stanu dobrého známého hejtmana, Jana Poberu z Lomu nevím kam domů.

Znal jej z výpravy na »dolní zemi«, když jel on Nejtušják Hurčala s nebožtíky Dobáky v Jankově Kozicově rotě a Jankova rota jela s jízdným houfem rotmistra Pobery.

Hurčala maně zastavil koně hledě na známého rotmistra vyholených tváří, plavých knírů, stojícího s dvěma jinými bradatými mlčky, zasmušile naslouchajícího jednomu z nich, jenž něco jim vykládal.

V tom vyšel ze stanu nějaký rotmistr, mladý, urostlý, s čapkou v ruce, kadeřavý, černovlasý, bez pláště; vystoupil švižně, potřepávaje čapkou jako na pozdrav. Jak přikročil k Poberovi a k oběma rotmistrům do jasné záře, směje se, až se mu z pod černých knírů zuby zabělaly, poznal jej Hurčala. A jak jej poznal, omámil se na něj.

To ten, vzpomínal na jméno, to ten, Švehla, ten s nimi byl také na »dolní zemi« — ten, — ten — Ah, otočil se, zachází do stanu a Pobera a ti dva s ním — Hurčala pobídl koně, jel zase tou spletí táborovou a

zvolna; jel, ale na mysli, v očích měl ještě toho Švehlu, toho neznajboha, bodaj ho beťahy trhaly, smích si tropil ze starého pana Dobáka, tenkráte na té výjezdě, smích ze starého pana Matúše, tenkráte když nocovali pod Lučencem.

Starý Dobák tenkráte mu pověděl, že zle skončí, zle, na šibenici. — Jaj a dříve skonal starý Dobák i mladý a jak hrozně, a tu ten Švehla ženárský jako dříve zdráv, samý smích, veselý a jistě jen ženské shání. A ten Pobera, má-li už tu paní, která mu z ležení u Zvoleně ujela.

Hurčala zabraný do myšlenek náhle se uplivl leknutím. Někdo mu popadl koně u huby a zarazil mu jej, nevelký muž v plášti, s hlavou opuchlou a celou obvázanou. Hurčala ho nepoznal; nebyloť mu viděti do tváře a také měl hlas patrně změněný.

»Bodaj ti čert duši na pánvi pražil!« vyrazil ten obvázaný. »Ty-li mne neznáš, ty hebedo!«

Hurčala nepoznal ani po tomto vlídném uvítání, poznal však hned, jak ten obvázaný, opuchlý muž rozzlobeně odhodil ruce od těla a hned je zase prudce pustil ke stehnům.

Ondris Chujava, Slimáček tak řečený, zeman z Haluzic, armalista! Hurčala, poznav jej po jeho oblíbeném gestu, strhl čapku s hlavy a hned slezal s koně, neboť se neslušelo, aby on seděl v sedle a zeman aby stál dole před ním. Chujava mluvil nesnadno, nicméně sypal otázky: »Jedeš-li od nás! A byl-lis v Haluzicích, co v Haluzicích, co naši! A tys mne nepoznal! To mi nějaká striga tak urobila, takovou bolest v zubech a v dásních a kovář, psia krv, mi zuby vytrhal, a teď hlava jako kotel — no — pověz, vypravuj —«

»A urozený pan Kozic, prosím, kde je, pan Janko a jeho rota.«

»Jdeme tam, vedu tě.« Náhle zaúpěl, jak mu bolest v dásních a v hlavě zuřivě zaškubala, a v tom si hned ulehčoval:

»Bodej psem byl ten kovář potvorný!«

V.

Mezi boudami a baráky pěších, kolem planoucích ohňů, nad nimiž skoro všude visely kotle a u nichž se kupili žoldneři a tu tam vojačky, dostali se mezi baráky jízdných; u baráků všude u kolů koně uvázaní, většinou bez sedel. Pochrupovali seno, nebo podřimovali majíce hlavy přikloněny.

Hurčala se cestou dověděl, že rotmistr Janko Kozic Vlk odjel s několika jezdci, snad někam na obhlídku, ale Ondrejko, bratr, ten že je tu, že nejel, toho že jistě najdou. Zastali ho v rotmistrově stanu nataženého na zemi; ležel na houni a ovčích kožích, maje sedlo pod hlavou, v jízdných škorních, ale bez ostroh, oblečený, v sukni nepřepásané. Šavle a palcát visely mu vedle na kolu stanovém i helmice s nánosníkem i brněná košile. Mdle se zaleskla růžovým svitem i helmice od rudého ohně, jak odhrnuli plátno a vstoupili.

Ondrejko, jenž podřimoval, spatřil a poznal nejprve zachuchlaného, opuchlého Chujavu. Zaklel na něj, co že ho budí, hned však jako vymrštěn usedl, když postřehl Hurčalu; nežli Hurčala dokročil k loži, byl mladý, urostlý zeman už vzhůru a vítal obrovitého posla a sluhu radostně jako dobrého přítele.

Na Hurčalu se přihrnul nový proud otázek. Nežli Ondrejkovi na všechny odpověděl, ztratil se Chujava Slimáček, vrátil se však brzo a ne vhod, neboť přišel právě, když Hurčala odevzdal Ondrejkovi hrníček

masti, již posílala Zuzka, a když začínal o tom, jak panna Zuzka na něj, na Hurčalu čekala a co řekla, co vzkazuje.

V tom právě vešel Slimáček a za ním, shýbaje se, ohromný Matuka Juro, černých knírů, černých očí pod černým, hustým obočím, dlouhých, černých vlasů, jež splývaly mu z pod čapky. Zadrnčely jeho ohromné ostruhy, ozval se jeho hluboký hlas jako temné zahřímání. Usedl s Ondrejkem a Chujavou na kraji stanu, jehož přední plachtu odhrnuli, aby proud tepla z ohně mohl k nim. Matuka seděl na houni s nohami přikrčenými, neboť nemohl jich rovně natáhnouti pro ohromné ostruhy na zablácených škorních.

Ty ostruhy z domova si nechal, neměl však na sobě bílou sukni s hruškovitými knoflíky, v níž vyjel ze zemanského Podhradí do pole, nýbrž sukni červenou, v ležení Huňadovců pod Lučencem ulovenou, také s hruškovitými knoflíky, ale dražšími, zlatem třpytnými, neboť byla sukně magnátská. Chujava Ondris, jehož opuchlé namodralé tváře se z obvazu v ohňové záři leskly, seděl schoulen, přitiskuje chvílemi dlaně k obvázané hlavě, kdykoliv mu v ní, v dásních žhavě zavrtala palčivá, zuřivá bolest.

Hurčula neholený, dlouhých vlasů, s ostrými stíny pod vysedlými lícními kostmi, stál před zemany a vypravoval, odpovídal, nejvíce na otázky velkého Matuky, ne však dlouho. Za chvilku ustal, když poblíže mezi stany v šeru zarazilo několik jezdců v helmicích, když přední z nich v bílém plášti, seskočiv, odevzdal koně jednomu z jezdců, zamířil rovnou k nim.

Jak vstoupil do záře při ohni, zableskl se mu kovový, bitý pás na tmavozelené sukni.

»Janko! Janko!« volal jej Ondrejko, jak jej shlédl ještě před stanem. »Hurčala přijel.«

Janko rotmistr na tu zprávu sebou netrhl, nepřidal do kroku, šel, jak šel, a když stanul ve stanu, bylo jeho první:

»Co bratr Štefan, co Štefan.«

Hlas jeho zněl dutě, z hluboka, přichraptěle. Když Hurčala odpověděl, pak teprve zeptal se na otce a na strýce Dýma Rozvadského; pohladil si černé kníry pod ostrým, velkým nosem a jen se ušklíbl, jak obrovitý posel začal nadšeně:

»Oh, urozený pan Rozvadský, oh, statečný, radost měl z té knihy a četl, latinsky četl, latinsky umí jako plebán a i snad ještě líp, jak pravili, číst umí a latinsky!«

Zemané, jmenovitě Ondrejko, byli by si Hurčalu nechali ještě déle a vyptávali se, ale Janko, dav mu ještě několik otázek, propustil jej a vykázal mu barák za stanem, tam že může spáti s jeho služebníkem.

Ondrejko, jenž nechtěl čekati do rána, aby Hurčala domluvil, vytratil se za ním ven. Hurčala se právě chystal, že nejprve opatří svého koně. U toho musil Ondrejkovi povědět ostatek poselství, co vzkázala panna Zuzka. Dychtivě naslouchal, vyrušoval v tom radostném pohnutí Hurčalu otázkami a hned zase pobízel, aby povídal, tak aby povídal. Pojednou si Hurčala vzpomněl, že má také vyřídit od urozeného pana Štefana, co vzkázal za šera před samým Hurčalovým odjezdem.

»Co — co —« ptal se Ondrejko překvapen tím obratem; žasl, když uslyšel, že mu Štefan vzkazuje, aby přijel domů, že Zuzka na něj věrně myslí, že o něm přečasto mluví, a on že Štefana už dost mstil, aby tedy přijel domů, jak bude moci.

To vzkazoval Štefan, jenž před výjezdou, když se ráno sešli v komoře sami dva, zaslzel, že nemůže s nimi do pole a zvedl pahýly svých rukou, a pak

žádal, aby Ondrejko na něj pamatoval a Maďarům neodpouštěl. Teď mu vzkazuje, aby nechal všeho a vrátil se domů.

Ondrejko se vracel zvolna do stanu. Stanul nevěda a zadíval se zamyšleně před se na večerní ruch táborový, jehož však neviděl, na planoucí ohně, z nichž stoupalo zardělé mhavo nad stany vzhůru do stmělého vzduchu, k černému nebi.

Díval se, díval, ale neviděl. To vzkázání pocuchalo mu myšlenky. Co byl na vojně, zatoužil nejednou, kdyby tak mohl shlédnout jejich dolinu, starého otce, Zuzku, kdyby s ní mohl slovíčko promluvit, než ani jednou mu při tom nepřipadlo, že by mohl odjeti domů, zvláště teď, když bojoval, i ránu utržil a kořisti dobyl. Což tedy Štefan — Není možná! — Snad k vůli Zuzce, snad to vyřizuje za ni, a ne on —

Tak je to, jistě, jak by mohl Štefan` to vzkázat, ten raději rubat; oh Zuzka, Zuzka, dívča jak ze zlata! Dojat, s vroucnější oddaností na ni myslil a jasněji, milejší mu zatanula. Ani ve stanu se neprobral a hrubě nedbal, že bratr Janko mrzutě vykládá Matukovi a Slimáčkovi, tady to obležení že ještě potrvá, teď že se pořád mluví o puškách, že čekají na ty velké pušky, ale čert aby to vzal, takové zahálení, co oni, co koňáci, leda shánět oves a seno a hubený dobytek s naježenou srstí nebo tady v blátě ležet — a nic, žádná výjezda —

»Nejvyšší kapitán věru chybil, oh, hrubě chybil, že nás sem vedl,« horlil dál, »a že nechal Huňada, že ho nehonil. Na prášek byli bysme ho potřeli. A to jej pustí, volně jej nechá — a co teď — jen samé fungačky a bouchačky —« Jankova hnědě zardělá tvář začala hněvem brunátnět, »a jen zahálet, a zatím gubernator, uvidíte, z nenadání někde udeří a třeba rovnou sem — Kde jsme již mohli být,« Janko mávl

rukou, »kdybychom byli hnali za ním. Kde! Daleko na dolní zemi a hnát ho a pořád ho hnát — A něco by za to bylo! Na dolní zemi se dá šacovat, tam dost vína, tam dost dobytka, koní, a i peněz, i dost peněz, zlatých, a tady — bláto, bláto, a jen bláto —«

Uplivl se, mávl prudce rukou, až se mu černé, lesklé rulíčky na spáncích potřásly. Pojednou se rozkřikl na sluhu: »Kostky! Slimáčku, Matuko, zahrajeme si; pojď, Ondrejko!«

»Ne, já ne.«

Ondrejko se natáhl, jakoby se mu chtělo spát. Tvářil se ospalým, poněvadž neměl chuti do kostek, neboť chtěl zůstati sám v myšlenkách.

Natáhl nohy, ruce dal za hlavu, přimhouřil oči a začal tam, kde ledva přestal: mysliti na domov a na Štefanův vzkaz. Dlouho však tak s pokojem neležel a také Janko dlouho neseděl s Matukou a Slimáčkem, jenž kanivě odplivuje, chvílemi ruku ke tváři přitiskuje, metal kostky. Pekelný křik a hřmot strhl se opodál.

Chujava Slimáček ihned nechav všeho, vyběhl ven; také Matuka nezůstal, domnívaje se, že se něco stalo mezi jejich jezdci nebo koňmi, že se koně bijí nebo že se některý z nich utrhl. I Janko vstoupil pro to před stan a za ním Ondrejko.

V jejich rotě nebylo nic ani mezi jízdnými ani mezi koňmi, nýbrž v sousedství, v některém pěším houfu. Tam se něco strhlo; viděli mezi stany a baráky, za ohni hemžení mužů, že jsou v chumáči zrovna rozvířeném a že jiní se k němu sbíhají. Křik tam bouřil, řev rozvášněných hlasů.

»To je v Dětvanech,« mínil Ondrejko.

»Prepiduše, nalokali se asi jako býci a teď se bijí.« Hádal zlobivě Janko; vrátil se do stanu. Žoldnéřská rvačka ho nevábila a nestála mu za to, aby se

přeptal, co se stalo. Ondrejko však vykročil, když uviděl, že několik z jejich houfu zastavilo kohosi, jenž přicházel od té bouřky, a že se ho vyptávají. Žoldnéř dlouhých vlasů, v čapce, Slovák, bez pobídky a chutě začal vykládat, že jsou Dětvanci v sobě, že kdosi z Očovanů*) začal.

»No, očemeřil se, jako čkor se napil,« vypravoval dráb, »napil se a začal si s kterýmsi z lázů**); smál se mu, že jej na samopaši***) stloukli, na samopaši, doma na lázech, když v noci berana z košiáru odháněl, že tak hloupě kradl, že jej zbili, a ten z lázu hořel od té hanby, rozpálila ho jako oheň; byl divoký chlap ten z lázů a ten z Očovan také. Dětvanci diví chlapi, jiní ještě přiložili a hned dvě strany, tu Očované, ti z Očovských dúbrav a s nimi Hrochovští a z Želibuku, ti jsou vždycky při sobě a proti nim všichni z lázů, no a křemen s ocílkou jiskry křeše, jako by oheň mezi ně hodil. Bijí se, slyšíte, a nemožná jich roztrhnout, jak se zakousli. Už pan kapitán na ně přiběhl a i on, myslím, nic nezmože, kapitán Rybníček — eh — slyšíte-li, troubí! Už na ně strubují, obklíčí je — no, nevím, zkrotnou-li. Dětvanci diví chlapi. Aby bitva nebyla ještě větší!«

Nebyla. Ondrejko se chtěl na ni podívati, nežli však došel, bylo po ní. Rozpálené Dětvance zkrotil jiný houf pro pořádek zavolaný. Ondrejko jen zahlédl, že poutali jakéhos Dětvance, a dva že odnášeli krví zalité jako z bojiště na zad k vozům, kde leželi nemocní. O další nedbal a nestaral se. Vrátil se do stanu,

*) Očová, Hrochot, Želibuk, dětvanské osady.

**) Dětvanské lázy, místa ve svazích vyklučená, v pole zdělaná. Prostřed nich stavení, namnoze samoty.

***) Zbujnost, zde krádež dobytka z bujnosti, jak mezi Dětvanci bývalo.

kdež bratr Janko opuštěn Chujavou Slimáčkem i Matukou ulehl právě na houni a ovčí kože přikrývaje se pláštěm.

O té bouřce dětvanské se ani nezmínil; jen to řekl, aby Ondrejko zhasil světlo. Ležel mlčky; Ondrejko slyšel, že zívl, že sebou vrtí; až pojednou promluvil:

»Ondrejko, spíš-li.«

»Nespím.«

»Tys byl prve venku, za Nejtušjákem. Tys s ním venku mluvil. Co říkal. Co otecko, zdráv-li —«

»Zdráv.«

»A Štefan.«

»Také zdráv.«

»Ale co víc o něm, co dělá, neborák, co říká?«

Ondrejko okamžik mlčel, otázka jej překvapila i zarazila. Jakoby Janko něco tušil; a že tak na Štefana vzpomíná, tak jej v mysli má.

Prve také nejprve na něj se ptal a pak teprve na otce.

»No,« začal Ondrejko nejistě, »povídal Hurčala —« V tom uvázl.

»Co povídal.«

»I, skoro ani nevěřím; že Štefan mi vzkazuje, abych přijel domů!«

»Co! A proč!« Bylo znáti na hlase, jak je Janko překvapen. »Snad otecko to vzkázal,« přidal ostře a zavrtěl se na loži.

»Ne, Štefan, jenom Štefan, že prý jsem ho již dost pomstil.«

»Jak dost!« Janko usedl prudce na loži. »Co myslí! A co ty.«

»Co já! Nepojedu, zůstanu.«

»Jak bys jel! Máš Uhrům ještě co splácet a já také. Meďanboh je zabil psohlavce!« Ulehl. »Teď domů,« zahučel, »ani nevěřím, že by Štefan —«

Ondrejko mlčel. Čeho on se domýšlel, ostýchal se říci —

VI.

Janko se ráno ani slovem o tom nezmínil, o čem večer hovořili. V poledne přinesl Chujava Slimáček, kterému již odlehlo a který nebyl už tak obvázán, novinu, že odpoledne dojedou ze Zvoleně s velkými kusy a střelivem. Té zprávy nepřijali v rotě jen tak, jmenovitě ne Janko Kozic. Lekalť se, že tady u Hodějova budou snad ještě dlouho zaháleti, nepomůže-li střelba.

Jiskra nedal k hradu tak pevnému přímo šturmovati, aby ušetřil vojska bez toho ne hrubě četného. Chtěl nejprve zdi střelbou zbíti po grunty a pak do hradu vtéci. Dosavadní střelba však nestačila. Proto dychtivě očekávali ty nové, těžké kusy, jež chtěli zasadit ve srubech na zištných místech proti hradu. I Janko Kozic je očekával, ač jinak jich nemiloval. Proto se vypravil pozdě odpoledne ze stanu, aby jim šel naproti, aby se podíval, zdaliž je už přivezli do ležení.

Ondrejko šel s ním i Chujava Slimáček a Matuka Juro. Byl jasný, slunečný den, ale ohňů hořelo táborem všude dost, zvláště v houfích, v nichž sloužili Slováci. Rušno kolem ohňů, i v ulicích mezi stany a baráky. Zemané si všimli, že zvláště ve středu ležení je všechno vzhůru a že se vše hrne k vysoké šibenici netesané.

»Co je,« zkřikl Janko Kozic drsně do houfce Rusňáků, nevelkých, ramenatých, osmahlých, v tmavých

huňkách a v krpcích. Stáli v cestě, živě rokovali, hned se však uctivě rozestoupili, aby měli rotmistr a páni zemané místo, a hned také ochotně odpovídali, všichni skoro najednou, že budou kárat toho Očovana, jenž včera vádu začal, toho a jiné Dětvance také.

Cesta k dělům na druhý konec ležení vedla opodál šibenice té chvíle prázdné. Janko Kozic se zemanskou družinou uhnul více na levo, blíže k ní. Mohli jen zvolna ku předu, neboť kolem plno lidí, vojaček, ale žoldnéřů nejvíce, v čapkách, v kuklách i prostovlasých, v huňkách i v sukních, většinou samých osmahlých bradatých nebo jen s kníry; byli mladí a mužové plní síly, než i tváří vrasčitých, vlasů a brad prosivělých, ale jiskrných očí, smělého vzhledu, osmahlí, chlapi okoralí, kteří víc nocí a dní svého života strávili pod širým nebem, na slunci, v bouřích a slotě, nežli pod stropem, v jizbě.

Skoro každý z nich měl tesák po boku nebo šavli; ti však, kteří stáli ve čtverci kolem šibenice, »chlapci« z Dětvy, z lázů i horských vesnic pod vysokou Polanou, od rozlehlých, starých doubrav i černých pralesů, byli beze zbraně, v čapkách, v hnědých kabanicích přes rameno pověšených. Košili měli sotva přes prsa, takže mezi ní a širokým, těžkým opaskem svítil jim pruh nahého, osmahlého těla. Stáli v soukenných, přiléhavých nohavicích, v krpcích, každý jako jedle, chlapi urostlí, smědí, černých, dlouhých vlasů, tmavých jiskřivých očí pod hustým černým obočím.

Stáli tiše, že se jim ani nepohnuly rulíčky vlasů z předu od čela po tvářích dolů a za ušima visící. Stáli tiše, hleděli, ten černě, hrozivě, ten zasmušile, ten se ohlížel po hejtmanu, muži nejlepších let; Čech byl, Rybníček jménem. Seděl na koni, šalíř na hlavě, v brněné košili, palcát v ruce. Seděl, jak si v sedle

vyhovoval, poněkud přihrbeně, klidně, jakoby netečně; Dětvanů však z očí nespouštěl.

Pak se na ráz, jak se opodál buben ozval, narovnal, v sedle vzpřímil jako svíčka; pohlédl po Dětvanech, jimiž v ten okamžik prochvělo náhlé pohnutí. Všichni upírali tak jako hejtman Rybníček zraky v tu stranu, odkud zaléhalo a blížilo se to temné víření.

Nad tlačenicí žoldnéřů zablýskly se hroty několika oštěpů; z houfů zvědavých vyšel bubeník, za ním vyjel na bílém koni sivý jezdec sivých knírů v tmavé sukni, v černé čapce, za tím protlačil se houfec žoldnéřů v helmicích, s oštěpy v ruce, v plné zbroji. Mezi nimi kráčel spoutaný Očovan, jenž včera večer začal tu vádu a šarvátku a jenž v ní pobodal dva krajany z lázů.

Za tímto průvodem bral se opodál sám a sám a volněji, neboť před tím každý ustoupil, jakoby se ho bál nebo štítil, suchý chlap ostříhaných vlasů v divné točenici na hlavě, do modra vyholený, bez vousů, bez knírů, v cihlovém vyrudlém kabátci, v kožených nohavicích. U pasu měl tesák, za pasem nůž či dýku. Uhýbali se mu. Byl kat.

Chujavu Slimáčka strčila ze zadu vlna tlačenice nejprudčeji zrovna v tom, kdy kat kráčel kolem něho, div že Slimáček na něj nepadl. Pro štěstí o něj ani nezavadil; tak si alespoň sám namlouval prskaje a se uplivuje. Než ta prudká vlna mu jinak posloužila, jemu i Ondrejkovi a ostatním zemanům krajanům. Vyneslať jej až k samým Dětvanům, kteří sem schválně uvedeni a rozestaveni, aby uslyšeli rozsudek a uviděli trest svých krajanů, kteří porušili kázeň.

Hlavní rváč stál spoután na volné prostoře sevřené krajany, pod šibenicí, chlap překrásné postavy, jako ocelivý, výrazného obličeje osmahlého jakoby z bronzu, oděný jako ostatní krajané. Jen čapky neměl; byl prostovlasý, rulíky dlouhých vlasů visely mu volně po

oholených, mužných tvářích a za ušima. Když sem vstoupil, pokynul hlavou, usmál se na rodáky z Očovských dúbrav, Želibuku a Hrochotu, a směle přeměřil své protivníky z lázů.

Trhl sebou, hlavu vztyčil a jakoby zkameněl, když na něj zkřikl sivý jezdec sivých knírů v tmavé sukni, vojenský rychtář, jenž zarazil svého bělouše vedle hejtmana Rybníčka, čelem k odsouzenému.

»Víte dobře a bylo vám čteno,« z ostra začal rychtář, hledě přísně na Dětvany, »žeť taký řád a zákon, aby svárův, křikův a potrhání žádných nebylo u vojště, ani mezi vámi. Ale vy jste včera strhli svádu a potržku, a tak budou kázáni slušnou pomstou, kdož nejvíce v tom byli.« Ze za pasu vytáhl papír, nahlédl do něho a rozkřikl se:

»Štefan Koncošové! Tafira!«

Oba vyvolaní vystoupili z řady dětvanských dědin a stanuli opodál spoutaného krajana prostřed prostory pod šibenicí.

»Čtyři dni budete chodit před vojskem v řetěze!« ohlašoval rychtář a oba sotva pohnuvše hlavou, zůstali na místě. Rychtář opět nahlédl do listu a zase z ostra volal:

»Maco! Kondáš!«

Zase dva vystoupili, teď z řady dětvanských lázů, aby vyslechli rozsudek.

Ten zněl:

»Vy oba, že jste se při té vádě zle rvali, dostanete šilink skrze pračata*)!«

Sotva na ně pohlédl, jak mračně, vzdorně ale mlčky přijali rozsudek, a již na novo volal nepodívav se ani do listu.

»Zemko Dančiarové!«

*) Běhat krvavou ulicí.

Dětvan stojící sám, v řetězích, obrátil oči proti rychtářovi ani nemrknuv. Se vzdorným, chmurným klidem čekal na rozsudek. Kolem hluboké ticho plné napjetí, a v tom tichu, nad hlavami všech kolem šibenice, do něhož z pozadí, stlumeně jako daleký příboj hučivě vrážel šum tábora, ostřeji zněla slova rozsudku vojenského rychtáře:

»Zemko Dančiarové, tys tu svádu začal, tys obnažil zbraň na krajany, kteří s tebou slouží, tys dva z nich okrvavil a proto měla ti být pravá ruka bez milosti uťata!«

Zemkova ramena se pohnula, oči zamrkaly; kolem v žoldnéřstvu pohnutí, větší ještě napjetí a dychtivost. Oči všech na sivém rychtářovi, jenž s koně ostře prohlašoval:

»Ale nejvyšší pan kapitán se nad tebou smiloval. Ruku ti nechá, ani malíku ti neuseknou, ruka ti ostane, ale copy, kečky ti uříznou za trest a potupu. A tak se stane!«

Kolem pohnutí, nejprudší mezi krajany odsouzeného. On sám zbledl, prudce zvedl ruce, až řetěz zařinčel, a zkřikl chraptivě:

»To ne!«

Rychtář nedbaje kynul pravicí a od sloupu šibenice vykročil kat. Jak jej Zemko spatřil, postoupil chvatně směrem k rychtářovi.

»Ať mně ruku utne, ať mě pověsí!« křičel, hroze se trestu, v němž byla taková potupa, zvláště Dětvanu hrozná. Rulíky, kečky uříznout, vlasy ustříhnout jako lehké, bezectné žence, aby chodil jako pes, beze cti, aby se mu každý vysmál, aby mu do očí naplil, jakoby měl vpálený cejch, aby chodil pohaněný, jemuž by nikdo ani vody ani ohně nepodal.

Rychtář jako by ho neviděl zkřikl na kata, jenž váhaje na okamžik stanul. Na ostrou pobídku rychtá-

řovu skočil k Dětvanu, popadl jej za rameno a chtěl vytrhnouti z pochvy veliký svůj nůž; než odsouzenec, bledý, schvácen náhlou zuřivostí, kterou mu zahořely oči, vyškubl se a chtěl kata zkopati křiče:

»Nech mne, nesahej mi na hlavu! Nesahej!«

V Dětvanech z dědin už vřelo, začali se hýbat a již jen skočit na kata. V ten okamžik hejtman Rybníček pobídnuv koně vyrazil na plac proti nim, vztyčený palcát v napjaté pravici.

»Hnete-li se!« rozkřikl se zrudnuv. »Hnete-li se, dám vás rozsekat!«

Zatím kat s pomocí dvou ozbrojených zmohl Zemka Dančiarové, jenž spoután, v řetěze nemohl se hrubě bránit. Jak jej ti dva mocně drželi, stál bledý, třesa se, zuby skřípaje a zase chraptivě vyrážeje:

»Nedám, nedám!«

Odchyloval prudce hlavu stranou, házel jí do zadu, do týla, i na kata plivl, jak mu lapal po rulíku černých vlasů. Až se zdařilo katu popadnouti levý; v ten okamžik zableskl se u Dětvanových spánků ostrý, velký nůž; šmik — šmik — a kat odhodil jako ještěrky dva rulíky černých vlasů a hned lapal po zadních, po těch za uchem, za pomoci těch dvou žoldnéřů, kteří Zemka Dančiarové škubajícího sebou jako by byl ďáblem posedlý, drželi jen s ohromným napjetím sil.

Chujava Slimáček stoje vedle Ondrejka a Matuky Jura, přihlížel v napjetí jako všichni tomu zápasu. Ve svém vzrušení chtěl rozhodit ruce a zase je připlácnout ku stehnům; v té tísni však nemohl. Jen pokřikoval:

»Jaj, jaj!« A přímo na odsouzeného:

»Z toho se nevymodlíš! Co budeš robit!«

Ohlédl se po Jankovi Kozicovi, jenž jako rotmistr popuzen tou vzdorovitostí Dětvanovou chraptivě zahoukl:

»Zbodněte ho!«

Než v tom byl konec. I druhé kečky odletěly do zdupané země. V ten okamžik Zemko Dančiarové ztichl, stanul, jako by s rulíky spadla s něho všecka síla. Žoldnéři od něho ustoupili a Slimáček, Ondrejko a všichni, kteří stáli blíže, spatřili Zemka jak stojí zsinalý, udýchán, bez copů. Jen čtyři nerovné štětky, místa jako vyhryznutá mu po nich zůstaly, a po levém spánku řinul se mu potůček krve, po tváři i po uchu, jak kat chtěje cop surově uříznouti, bodl při tom do hlavy.

Zemkovy svítící, jako zažehnuté oči překmitly kolem. Na těch z lázů ostaly, hrozivě na ně pohlédly a hrozivě vykřikl Zemko ještě udýchaný, nečistým, drsným hlasem:

»Čakajte, draho vám to padne! Jano Kružljak hleď se přede mnou!«

Hejtman Rybníček jej tvrdě okřikl, ať mlčí, ať se klidí a kynul katovi i ozbrojeným, aby jej odvedli. Byl konec. Zvědavost ukojena. Do té chvíle držela všechny jako přikuté; když zmizela, všecko se hnulo. Odcházeli, rozcházeli se a jen málo jich zůstalo, aby se podívali na trest dost obyčejný, jak ti dva, Maco a Kondáš dostanou šilink, jak budou běhati po pás obnažení v dešti ran krvavou ulicí.

Slunce zapadalo. Šibenice stála v ostře žlutém přísvitu, jenž prokmitoval v tom hemžení táborovém, po zástupech žoldnéřů, po proudění houfců a houfů. Chujava Slimáček v něm utonul, ztratil se. Janko Kozic s bratrem a Matukou Jurem protlačovali se bez něho na druhou stranu ležení, podívat se na těžké kusy střelné.

Nežli došli, musili se ještě jednou zastavit a ustoupit z cesty do houfu. Nejvyšší kapitán, v tmavém plášti, přijížděl od děl, jež byl přehlédnout, a s ním hlava

bratrstva Petr Aksamit v lehké, tmavé šubě a v rysí čepici. Tvář Jiskrova silně osmahlá, zatuplého nosu a hustých, černých vousů, drsná na pohled, ale jindy jasná výrazem bezstarostnosti a jistoty, byla zachmuřena. Tmavé, pronikavé oči plné jiskry, obyčejně veselé, umívavé, blýskaly se nevolí, kterou bylo znát i na prudkém hovoru.

Nikoho si nevšiml, ani známých rotmistrů, jak činíval, nepokřikl vesele na žoldnéře; nikoho neviděl, neohlédl se ani v pravo, ani v levo. Jen na Aksamita se obracel, dotvrzuje vzrušený hovor krátkým, ostrým potrhováním pravé ruky.

Aksamit mlčel, před se hledě, jako by ani neposlouchal. Přižloutlá, hubená jeho tvář všecka vyholená, mohutných tmavých knírů byla jako z kamene; oči jeho hleděly jako vždy chmurně, přísně zpod hustého, černého obočí.

Ulicí žoldnéřů, v které stál také Janko Vlk s Ondrejkem i Matukou, přejeli oba hejtmané jako mrak. Přejeli a všecko se za nimi ohlíželo, a pak se ptalo vespolek, zdaliž viděli, jaký byl nejvyšší kapitán, co se asi stalo, to že něco je, když pan Jiskra jindy vždycky tak veselý, se tak chmuří a patrně zlobí —

Podhradští zemané nezvěděli toho příčinu ani pak cestou; ale večer, když se usadili ve stanu Janka Kozice při ohni, přinesl Ondris Chujava Slimáček, dosud obvázaný, vysvětlení, že se nejvyšší kapitán proto tak rozzlobil, protože mu nepřivezli jagerského biskupa, toho kulhavého biskupa, sic že jej vezli ze Zvoleně, jak už Nejtušják Hurčala jim pověděl, vezli jej, ale nedovezli; cestou se roznemohl a nechtěl a nechtěl dál, že nemůže, že v sedle nevydrží a na voze teprve ne, že mu je zle, že musí lehnout, že musí na lože; chtějí-li jej zabít, ať jej vezou dál, do ležení, toho že nevydrží.

Tak mu vyhověli, povolili, poněvadž musili, vědouce, že nejvyššímu kapitánu na něm hrubě záleží. Nevezli tedy biskupa dál, nýbrž složili jej v Dětvě na faře. Tu zůstal a celý houf s ním, a tam že jsou do té chvíle, vypravoval Slimáček a že nic nevydalo, když nejvyšší kapitán tam vzkázal, aby se již vydali na cestu s biskupem, ten že si už odpočinul.

»Co biskup,« ptal se Matuka.

»Nechce; nedbá příkazu kapitánova. Proto se prve pan Jiskra tak rozzlobil. Přijel posel s tím odporným vzkazem,« vykládal Chujava.

»Já bych se biskupa ptal!« zvolal Ondrejko. »Já bych jej dal naložit —«

»A což, je-li opravdu nemocen, kdyby měl z toho smrt,« namítl Chujava.

»Ať má, ať zdechne katan katanská!«

»Ne, umřít teď nesmí,« vpadl z nenadání Janko Vlk, jenž seděl mlčky, jako by jich ani neposlouchal. »Nejvyšší kapitán ho jistě potřebuje, něco s ním chce, má nějaký oumysl, a proto ta šelma biskupská musí ostat na živu a musí se s ní dělat jako s drahou mastí.«

Chujava Slimáček vyvalil tázavě na Janka Kozice oči, rozhodil ruce a zase je připlácl, jak se divil i nechápal; než Janko nic nevysvětlil. Už ani slova nepověděl, protože nevěděl více, nežli čeho se domýšlel.

VII.

Rota Janka Kozice neměla na zejtří ráno žádného úkolu; nicméně vstal její rotmistr Janko velmi záhy, aby všecko prohlédl, mužstvo i koně. Za to si Ondrejko spánku popřál; spal dlouho po ránu. V tu dobu zdálo se mu zase o bratru Štefanovi, kterýž se mu se Zuz-

kou, se starým otcem i strýcem Dýmem Rozvadským pletl po celou noc do snů.

Když Ondrejko usedl ještě rozespalý na loži, dorážel z venčí zmatený hřmot: rachot vozů, křik, hulákavé pobídky. Ondris Chujava, jenž v tu chvíli vstoupil, už bez obvazku, ač ne bez patrné ale menší už opuchliny, vysvětlil, že vezou ty nové, těžké kusy na zištná místa do srubů, jak to jde zle a těžko, že pro velikost jednoho z těch děl zlámali dvě kola u vozu, právě teď před chvílí, že musí tam překládati a že snad povezou to hrubé dělo na nízkém smyku s kolečky, ale že to bude také zlé, když srub je dost vysoko v boku hradu.

»A víš-li co, pojďme se podívat,« pobídl Chujava.

Ondrejkovi to bylo vhod a hned se chystal. Když si zapínal pás, vzpomněl si, co asi ten Dětvan, jemuž kat včera uřízl kečky, co ostatní, jak je mezi Dětvany.

»No, co ten divoký chlap, co by robil. Ta hanba jej hryže a trápí, ten věru nezapomene; vždyť jsi viděl, jak shlížel, jako by chtěl vypálit oči, mordovat. A zuby skřípal —« Chujava náhle ztichl, naslouchal, pak zaklel:

»Paromovská střela: Co je, co to je!«

Ondrejko překvapen také napínal sluch. Venku náhlý hluk, a Jankovo úsečné velení se ozvalo. Když Chujava s Ondrejkem přiskočili ku vchodu a odhrnuli plátno, spatřili, že asi deset jezdců z jejich roty sedlá na kvap koně, že se chystají na odjezd.

»Co je!« zkřikl Ondrejko.

»Honba. Po šlaku*) pojedou, chytat toho Dětvana,« odhoukl Janko Kozic. O mnoho víc se od něho nedověděli; sotva že jim málomluvně nadhodil, že jsou Dětvané zase vzhůru. Ondrejko s Chujavou, nechavše

---

*) Stopa.

hrubých děl a polámaných vozů, rychle zašli do ležení do dílu, kdež měli Dětvané své místo. Mezi jejich boudami všude prudké rojení, a všude jedna vzrušená řeč o tom, co vyvedl Zemko Dančiarové pro ty ustřižené kečky, co učinil z divoké pomsty, že brzo splnil, co včera pod šibenicí hrozivě slíbil.

Ondrejko s Chujavou hned na kraji všecko uslyšeli od starého Dětvana, jenž byl z lázů, z protivníků Zemkových. Celému houfu vykládal, bez čapky, maje prosivělé rulíky přes tváře i za ušima, polosvlečen bez oplecka, jen v kratičké usmolené, hrubé košili sotva přes prsa a v širokém, hrubém opasku, plném řetízků a mosazných i cínových křížků starých. Jak živě rozkládal rukama, vytahovala se mu kratičká košile a tím více se obnažovalo jeho osmahlé tělo nad opaskem, takže při každém mávnutí a pozdvihu začernalo se mu na kosmatých prsou.

»Bodaj ho psí mať vzala! Celou noc seďí, sedí, celou noc, povídali, oči do země, nespal, nepil, nic, jen sedí,« vykládal zlobivě o Zemkovi Dančiarové, »zuby zaťaty, celou noc a i ráno, jako by neslyšel, neviděl. Ale viděl a slyšel, hned viděl, když Jano Kružljak šel opodál.«

Přerušili vypravování otázkami, jak mohl Jano jíti, když byl zraněn, když ho včera odnesli do špitálu na plac mezi vozy.

»Byl tam, věru, ránu mu tam obvázali, celou noc tam ležel, ale ráno už nemohl vydržet, zastesklo se mu, a už mu bylo líp a tak se jim vykradl, tiše, nic nezvěděli, ze špitálu se vykradl, šel, chtěl mezi své, mezi nás — Proč tam, beran hloupý, ťuťmák, neostal! Do rány zrovna naběhl. Zemko sedě kraj boudy jej shlídl, a Zemko pomstou slepý by se byl jeho krve napil. Jak Kružljaka shlíd', vyskočil hrozným skokem, jako rys, máchl obuchem a Jano padl na ráz, ani ne-

hlesl; Zemko silný chlap, medvěda by obuchem skolil takovou ranou, a on dal Janovi ještě jednu a pak se otočil a pryč jako vítr a jako stín mezi boudy a stany.«

Ptali se, kdo to viděl, že nekřičel, že Zemka nechytili.

»Jak by křičeli, jak chytili; Hrochotští byli venku, ti nezkřikli, ti ho nechytali. Jen jeden z našich to viděl, a ten byl dál a nežli přiskočil k Janovi, nežli začal křičet, že teče krev, byl Zemko ten tam, jak by se do země propadl.«

Starý Dětvan byl v koncích; více nevěděl. Z posluchačů někteří se ptali dál a rozumovali i hádali se, co Zemko Dančiarové, zůstal-li v ležení, a jistě že ne, že se dostal asi ven, nebo že se snad skrývá mezi vozy a utekl-li, chytnou-li jej jezdci. Viděli je, jeli právě opodál, lidé z Kozicovy roty.

Chujava přemluvil Ondrejka, aby se šli podívat na to místo, kde se vražda stala, že ten mrtvý Dětvan tam ještě leží. Ale neležel. Už jej odnesli. O jeho vrahu se zjistilo, že není v ležení, že se tu nikde neskrývá, že se mu podařilo vyraziti ven a prchnouti.

Ondris Chujava pak celé odpoledne dychtivě očekával, s jakou se vrátí ti, kteří se vydali jej šlakovat pěšky i koňmo. Vraceli se z různých stran k večeru, a všichni s nepořízenou; nejpozději přijeli jezdci z Kozicovy roty. I ti se vrátili sami; sice na stopu uhodili, ale ztratila se jim v tmavém lese. Rotmistr Janko Vlk se mrzel, že jeho lidé se nadarmo prohnali. Zachmuřeně seděl večer u ohně a nehlesl, když bratr a Chujava s Matukou jednali o prchlém Dětvanovi a uvažovali, co si teď počne, kam se obrátí.

»Bez keček s ořezanými vlasy domů nepůjde,« tvrdil Matuka Juro, jehož rudá sukně v záři ohně tvrdě se červenala. Janko Vlk, nepohnuv očima, jež

do země upíral, zkrátka se uplivl a zahučel rozmrzen, že o tom chlapovi dětvanském tak dlouho jednají:

»Zbojníkem bude —«

VIII.

To byla událost, o které se mluvilo v ležení pod Hodějovem den, dva. Než Dětvan sešel z očí, stopa po něm zmizela, a tak zmizel i on sám z myslí všech; leda že mezi Hrochotskými, Očovany a těmi z Želibuku v Dětvanech i mezi těmi z lázů déle rozprávěli o Zemkovi Dančiarové.

Jinak v ležení den jako den; nic se nezměnilo, nic se nedálo neobyčejného. Těžká děla vytažena do srubů proti hradu, velké praky tam postaveny a střelba nastala. Klády a hrubé kameny z praků metané bořily střechy a podsebití; občas vyvalily se bílé oblaky dýmu kolem srubů, když se tam z děl rudě blýskalo a rány hřímaly; ale volně hřímaly, u velkých přestávkách. Jásavý křik provázel každou ránu, když zhlédli její oučinek, když na hradbách hodějovského hradu se zaprášilo, když se tam kamení sypalo a jako rozestříknuté lítalo.

Z hradské pevnosti odpovídali mdle. Neměli ani dost hrubých kusů, jež by praly do praků a mařily oblehací dílo; a také šetřili střelivem.

Jiskrova děla pracovala; vojsko samo se do boje nedostalo. Jen na hlídky a ponůcky chodili k vozům, před ležení, jízda vyjížděla i dále, píci shánět i dobytek. Pěší místo meče a oštěpů musili se chopit motyk, seker i lopat. Jiskra neoblehl hrad mužstvem kolem do kola, nýbrž dal stavěti sruby a bašty, dal místy zdělávati záseky, takže nikdo nemohl ani na hrad, ani z hradu. Bylo zřejmo, že nechce na něj vůbec pustit šturm, že

nemíní přilnout k jeho pevným hradbám, nýbrž že chce je zbíti nebo vyležeti hladem.

Z toho se houfy netěšily. Dlouhé obléhání, mrzutá, těžká služba, zvláště v tento čas, kdy přes tu chvíli zabouřil nad ležením ostrý vítr nebo se spustil déšť a kdy s postupujícím podzimem musili očekávat ještě horší dny, kalné, bouřlivé s vichry a lijáky.

Pobera z Lomu nevím kam domů zasmušile hledíval za Jiskrou, když jej vídal obhlížet oblehací práce, pojíždět od srubu ke srubu, k zásekám, k plaňkování. Teď často nebylo co dělat. Koně Poberovy roty stáli, drábové se povalovali nebo šermovali, hráli v kostky nebo křepčili sami i s vojačkami, když mezi ně gajdoš přišel a spustil na ječivé kejdy, nebo si tropili šašky z hlavatého mužíka, ševce Jikrnáče, jenž šil a spravoval celé rotě obuv a při tom dle potřeby spravoval i sedla i řemení. Tak si krátili čas nebo tím, že sedali u ohňů za večerů a zpívali nebo vypravovali o poli, o šarvátkách, o bojích tady v Uhrách, nebo kde dříve sloužili, v Rakousích, v Čechách, na Litvě, proti Turkům; vzpomínali mrtvých »bratří«, vypravovali o tom, kde, jak který padl, mluvili o bratrských rotách jinde, daleko polem pracujících, v Polsku i ve Štýrské zemi a v Rakousích, jak se těm daří, jaké jdou o nich noviny, co vzkazují, jaký žold tam mají a jaké bituňky*).

Vzpomněli na toho onoho rotmistra, zakleli, zle požehnali jeho jménu, nebo nadšeně je pochvalovali, vynášeli, to že byl, jaká radost s ním sloužit, s ním do boje jezdit, škoda ho, škoda, že jej rozšavlovali, toho Turci, toho Uhři, onoho němečtí křižovníci. Ten onen z drábů litoval, že táhli sem, co se Pobera tak zplašil, proč nezůstal raději v Polsku, on a Satanýř se svou rotou, Satanýř »Třikrát zlej«, to že v Polsku

*) Dělení kořisti, podíl z kořisti.

byla jiná služba, jiné jízdy nežli tady v těch prokletých horách.

Někdy se zhádali o tu službu, tady že je přece líp, že Jiskra jinak platí a bituňky v rotách Aksamitových že vynesou více nežli polský žold. Ještě kdyby ho Poláci pořádně platili a to že ostávají dlužni; jen co má Kavka ze Soběsuk za polským králem a Měřička z Krhové hejtman a Kolda a Mikulaš Žák ze Svoborovic a Ptáče z Potštejna a Genda z Hradce a z Krčína Václav hejtman a jiní, že už někteří svou čest opatřili a polskému králi dali napsat, že se vystříhají proti králi se vší svou rotou, protože musili své za krále dáti, sami žold platit, a tak že si toho sami musí dobýt, že v ničem vinni býti nechtějí, cožkolivěk v této míře proti králi a proti jeho lidem budou činiti.

Přeli se a hádali zle, často surově, až do pranice a zase tiše sedali za družných hovorů při ohních za šera i do pozdní chvíle noční a dychtivě naslouchali, když staří vzpomínali minulých let, staří, siví mezi nimi, své české vlasti, jíž mnozí mladí nikdy ani nespatřili, jsouce zrozeni daleko od ní v táboře, v poli kdes na Litvě nebo v Polsku, ale po česku odchovaní.

Naslouchali, když ti siví bradáči s četnými šrámy povídali o Žižkovi a jeho hejtmanech, když starý Vaško, Poberův věrný sluha, starý rejthar líčil daleké jízdy s Čapkem ze Sán, se Sirotky, zvláště tu divokou z Moravy do Slez, na slezské Němce, když tenkráte oni, jízda sirotčí, jeli den a noc s jedním jen krmením, den a noc, v jednom, to že byl jízdecký kus, dobrých dvacet mil v jednom, to že ti Němci Vratislavští a jiní vyvalovali oči, když tady přiharcovali z čista jasna jako mrak, hejtman Čapek v čele a Otík z Lozy, to že byl také rejthar — Oh, tenkráte co vydrželi oni a koně, tenkrát před dvacíti lety — —

Až se z takových vzpomínek ti siví, staří rozesmutnili, a do pití dávali, do pití a pak do zpěvu, a zpívali o Domažlicích a Oustí. Za takového pohnutí starý Vaško stoje, kolísaje se v kyčlích, maje ramena přihrbena, paže vztaženy, zpíval ne silným, přichraptělým hlasem, zjařen pitím, nadšen i dojat vzpomínkami z té písně o bitvě u Oustí obyčejně jenom:

»Kde jsou velnuli Sirotci,
tekli krvaví potoci«.

Opakoval to a zas a vřeleji, pohnutěji, až se mu někdy zkalily oči, až se mu hrnuly slzy osmahlou tváří do sivých knírů.

Za takových chvílí pojil tak jako v okamžiku nebezpečenství tyto dráby otrlé, kteří za žold svou kůži prodali, kteří pro chléb i kořist krev prolévali, kteří měli vlast, ale neměli žádného domova, žhavěji a pevněji cit věrného, silného sdružení, oddanost bratrství. »Bratříci« byli vespolek »polem pracující«, byť rozmetení po dalekých končinách, od hranic tureckých až na půlnoc do bažin a temných pralesů litevských. V té jistotě bratrstva byla moc, bylo sebevědomí, bujná, zpupná síla. —

»Bratříci« pod Hodějovem v Jiskrově ležení občas i jinak zazpívali, před polním oltářem, když bradatý kněz jim kázání učinil, do duše promluvil, když duch srdečné, hluboké pobožnosti dávných let, kdy se bili doma, v Čechách pro boží při a pravdu, snesl se na ně a pohnul jejich srdci.

Také jezdci z Poberovy roty chodili na správu boží i sám rotmistr. Ten tu pod Hodějovem poprvé byl na kázání od té doby, co slyšel kázat Lukáše Luka, jenž jel se sestrou a vystěhovalci z Chrudimska do gemerské stolice. To bylo tenkráte, když Pobera přitrhl do ležení u Zvoleně, tenkráte, když s ním jela

Mária, Uherkyně; tenkráte poprvé zůstala v jeho stanu a on chvátal z města k ní, s omámenými smysly, těše se, třesa se na tu chvíli v šerém stanu v tichém světle svíčky, na Máriu, jak s ní bude sám --

Na to si vzpomněl, když poprvé zase slyšel kázání a v tom vzpomínání ostal. Kněz kázal a Pobera, zamyšlený, s pochýlenou hlavou, slyšel, neslyšel. Bylo s ním i na kázání jako jindy ve stanu, kdy nedbaje šumu a hluku kolem, seděl nebo ležel natažený opřen o sedlo, rozmrzen nebo tesknou zasmušilostí zmožen.

Lál té Uherkyni a přece za ní v mysli dychtivě chodil: klel jí, ale napadaly jej okamžiky, kdy žhavě vzpomínal na její svůdnou krásu, kdy si ji maloval, jak jela vedle něho na koni, jak ji zastal v pusté vsi večer v osamělém nádvoří u vozu samotnu, s rozpuštěnými vlasy, jak zavadil o jejich hebký proud.

Jako na trest zjevovala se mu Máriina jímavě pobledlá tvář s hladkou kadeří havraních vlasů přilehlou na bílých spáncích, s tou kadeří, jež jí tak dráždivě slušela, s tím hrdým pohledem velkých, tmavých očí z pod víček dlouhých hebkých řas, jak hledívala vztyčená, urostlá vábného poprsí —

Jako přimrazen sedal, líhal, hledě do prázdna; často se náhle vytrhl a lál sám sobě:

»Hloupý! Hloupý!«

Potřásal hlavou plnou rudých jízev a štětek plavých vlasů mezi nimi, plival, někdy se vymrštil, vstal, jako by se vytrhl z děsivého snu. Zaháněl ten vábivý zjev, po jehož kráse lačnil a jenž jej mučivě rozpaloval; bránil se mu, neodpuzoval však ze své mysli toho, jenž se mu za Máriou nebo s ní zjevoval: Jana Talafúsa, hejtmana.

Ten jej oklamal, okradl, ten mu Máriu unesl, ten si z něho posmíšek stropil, když se mu do očí stavěl, přátelsky jednal a za zády se s tou Uherkyní smlouval.

Loupežníků mu Pobera dal, bitvu*) pustil, k bitvě jej pobídl, k bitvě o hrdlo. Talafús ji přijal, ale že válka před se jde, na vojenský řád se odkázal, že v poli před nepřítelem nesmí být žádné záští a pomsta. »Po válce hned vzkaž!« sám se hlásil u Lučence. Po válce, po válce — Kdy bude po ní. Trvá tak dlouho, protahuje se tím obléháním — Potvorná střelba, že už to hnízdo neroztřískala po samé grunty, aby mohli dál. A že nepustí nejvyšší šturm, aby všemu byl na ráz konec —

Tady ležet ve staně, v blátě se brodit, mrznout a zívat nebo zas moknout — a on — myslil na Talafúsa — v suchu, v dobrém bydle, v Košicích nebo na Rychnavě, v samotě na hradě, v suchu, v teplé jizbici s kožemi na zemi, u malovaného lože pod nebesy a ne sám, s Máriou, s ní u krbu, u ohně; dešti naslouchají a větru v pohodlí a smějí se, jemu se smějí, jaký byl hlupák, že ji vysvobodil, že ji vyhrál, což vyhrál, koupil hromadou zlaťáků, zaplatil tomu lotru, jejímu muži, Bodorovskému —

Živ-li, odlezl-li, či pošel po těch ranách, když jej dal zmrskati od svých jezdců v krvavé »ulici« řemeny jejich střemenů. On — Pobera — jeho ženu koupil, ale nač — aby jiný se s ní potěšil, aby rozkoše užil, aby se k ní milovně měl a ona k němu, a on, Pobera, aby za to měl jejich posměch —

Ve chvílích takových černých přemítání, kdy sedal hrozně zachmuřen, kdy se mu hanbou i vztekem hnala krev do hlavy, až mu jízvy na ní mezi chuchvalci

---

*) Na souboj vyzval.

vlasů, i na čele i na spáncích do brunátna rudly, nevytrhoval se, nezaháněl těch myšlének. Dychtivost pomsty žehla pořád, ale za takových chvílí palčivěji a krve Talafúsovy lačný, vídal už, jak se budou bít, jak Talafús zboden leží na zemi krváceje.

Přišel-li za takových chvílí Švehla nebo někdo jiný z rotmistrů pozvat jej na pitancii, nebo aby si šel zahrát v kostky, v karty, tvrdě je odbyl. Jindy sám je sháněl a hrál divoce a pil. Často chodil před stan nejvyššího kapitána, přeptat se, vyzvědět jmenovitě na starém Lapkovi, Jiskrově komorníku, přijel-li nový rychlý posel z Košic nebo tam z těch stran, ze špišské nebo šaryšské stolice a co přinesl, co Němci v Bardějově, v Levoči, v Kežmarku a ostatní, jsou-li tiše.

Na to se vyptával k vůli Talafúsovi, jenž do těch končin byl vyslán, aby Němce držel na krátkém řemeni, aby se Jiskrovi v zádech nezdvihli a jemu na hřbet nevskočili. Na to se vyptával, ale víc pro to, aby uslyšel o Talafúsovi, a snad, jak mu dychtivost tajně šeptala, také o Márii, je-li s ním, nebo má-li ji někde na hrádku, dojíždí-li k ní, a na kterém. Než mnoho nezvěděl o Talafúsovi; že objíždí všechny posádky a tvrze, to povídali, že je ostražitý a Němce dobře hlídá. O Marii však nic.

Za to o gubernatorovi, o Huňadovi, rostly noviny, že u Modrého kamene zůstal, že tam nové pole na rychlo sbírá a novou vojnu chystá, z dolní země že kvapnými pochody chvátají k němu houfy pěší i jízdné; své u Lučence rozprášené že už zase sehnal a srovnal, že bude moci do pole vytrhnouti dříve, nežli se kdo naděje. Z té strany dojíždělo a docházelo více poslů nežli od Talafúsa. Poslední přišel Žáček, nejspolehlivější a nejobratnější Jiskrův vyzvědač. Pobera zahlédl nevelkého, nevzhledného toho mladého muže přestro-

jeného za selského synka maďarského, právě v tu chvíli, kdy se, po ránu bylo, vtáhl do stanu Jiskrova.

Dlouho se tam omeškal. Pobera, jenž zůstal u stanu, nemohl se ho ani dočkati; dříve, nežli se Žáček vrátil, vyšel ze stanu sivý Lapka, komorník páně, aby zavolal na sluhu, ať přivede nejvyššímu koně. Když vraník předveden, vsedl na něj Jiskra a jel rovnou k nejbližšímu srubu, do něhož bylo vsazeno jedno z těžkých děl. V ten okamžik, kdy vyjel, vystoupil ze stanu Žáček a chtěl do vedlejšího, komorníkova. Pobera mu zastoupil cestu.

»Jak je,« zeptal se dychtivě, »pověz, co můžeš.«

Žáček, jehož zapadlé, tmavé oči jen mluvily, se usmál a řekl:

»Mrzí tě zahálka. No, myslím, že už dlouho zahálet nebudete.«

»Huňad se již hnul!«

»Vy se hnete dřív.«

»Cože my! Tady všeho nechat —«

»Což já vím. Já jen zprávy nosím. Co bude, toť u nejvyššího!« Žáček se ušklíbl tomu obojetnému slovu a vklouzl do stanu.

Za chvíli zaduněla rána na srubu, kam Jiskra odjel, pak ze druhého, třetího. Dělo za dělem hřímalo, a sotva že bílá oblaka dýmu u srubů a bašt se rozplynula, již na novo se vyvalila. Také velké praky prudčeji pracovaly. Ze všech stran bili do hradu s neobyčejnou prudkostí i rychlostí.

»Aha, nejvyšší má na spěch. To on nařídil,« pomyslil si Pobera. »To je z těch Žáčkových novin. Snad Huňad již vytrhl a chce Hodějovu na pomoc. Teď se konečně snad hneme.« Uspokojením zaklel.

IX.

Jan Talafús z Ostrova se po rozkošné noci na muráňském hradě pozdě probudil. Prostorná postel pod zelenavými nebesy i dubové táflování i čaloun nad táflováním tonuly sice v měkkém šeru, v němž se na podlaze u lože černala ohromná medvědí kůže, ale dál linul se oknem, jehož okenice pootevřena, široký paprslek zlatého světla; v něm zjasnělo dubové deštění blízké stěny a zahořely pestré vzorce měkkého koberce na podlaze.

Z voskových svíček v dvouramenném svícnu na stole poblíže postele zůstaly jen krátké oharky. Hořelyť svíce dlouho, dlouho za té líbezné noci. On teď sám; místo vedle něho prázdné, bělostné duchny a polštáře, kdež odpočívalo to rozkošné tělo, volně odhozeny.

Natáhl se a z hluboka povzdechl v sladké osláblosti, oči přimhouřil u blaživém vědomí, co bylo, že Mária jest jeho, ale hned je zas otevřel; usedl, vychýlil se z lože, aby se rozhlédl útulnou komnatou po Márii. Prázdno. Nespatřil ji, ani jejích šatů ani střevíčků, nikde žádné stopy.

Rychle vstal, rychle se strojil chystaje se do druhé jizby, ve kteréž jej na schodech k této nádhernější včera očekávala světlem měsíce ozářená, v nových šatech ze skvostných látek, jež jí dal, vystrojená, s bělostným, dechovým poučníkem na havraních vlasech, přibledlá, ale krásná, krásná jako nevěsta.

Měkkým kobercem přešel rychle a tiše komnatou, nevstoupil však hned do druhé, níže položené jizby, obílených stěn a dřevěného stropu; byla té chvíle jasně vyzářena, jak oběma okny bez okenic proudil zlatý jas podzimního rána. Talafús překvapen zůstal na nejhořejším schodu, zahleděv se na Máriu. Stála

u okna, ale ne ve včerejší nádherné strůji, nýbrž černě oděná jako vdova, jako ve smutku, s lehkou rouškou na hlavě. Jemné to zavití jenom z pola halilo jí vlasy černé jako uhel, čerstvě, vkusně učesané, nad krásným čelem přihlazené. Stála bokem k oknu, urostlá, štíhlá —

Viděl její tvář zajímavě přibledlou i víčko dlouhých, černých řas i kadeř přilehlou k bílému spánku, i bílé hrdlo, jež v noci líbal. Stála nehnutě, nezaslechla, že vstoupil na schod, hleděla zamyšleně ven, někam naproti do lesnaté stráně již zbarvené zlatem i nachem podzimu.

Talafús hledal Máriu a chvátal za ní, touže radostně ji pozdravit, uvidět ji, jak je po té milostné noci, těše se, že je po chladu, po stínech, že jej uvítá jasným pohledem, úsměvem, znavená, ale spokojená a upokojená, jemu odevzdaná, a spatřil v její tváři zasmušilost, stín zádumčivosti, jakési tvrdosti.

»Mária!« vydechl stoupaje se schodů.

Mžikem se obrátila; její tváří jako by se zardělý stín překmitl.

Přistoupil k ní vesele, ruce jí zulíbal a ptal se, proč tak časně vstala, jak se má, jak se vyspala. Z jeho úsměvu, pohledu i ze starostné, něžné otázky mluvila významná připomínka rozkošné noci, zářila blaženost i horoucí oddanost minulou nocí žhavěji roznícená.

Mária se usmála, stín tvrdosti jí zmizel s tváře, ale v hluboké, navlhlé tmě jejích laních očí, do níž hleděl jako učarován, kmitl se záhadný stín. Talafús mu nerozuměl a nedbal ve svém zanícení. Ale pak si ho všiml, kdy se zeptal Márie, proč na se vzala černé šaty. Na tu otázku mihl se ten stín zas, zmizel však ihned, jak Talafús vzhlédl překvapen, jako by jej chtěl stihnout a zbádat; Mária odvětila s úsměvem, že se přichystala na cestu, poněvadž myslí, že odtud odjedou.

»Pospícháš?«

»Kam mne povezeš?«

»Na Rychnavu.«

»Jednou jsi mně řekl: na mou Rychnavu. Je to tvůj hrad?«

»Jiskrův, ale jakoby můj. A teď bude tvůj, ty tam budeš paní. Poslal jsem už napřed, aby všechno pro tebe připravili. Budeš tam jako v hnízdečku.«

»A ty — Zůstaneš-li tam —«

»Zůstanu, jak nejdéle bude možná. Budu odjíždět —«

»Kam.«

»Různo. Do Košic, do Kežmarku; Němce hlídat,« dodal s úsměvem, »ale odevšad budu na Rychnavu pospíchat, k tobě —«

»Němce hlídat —« opakovala bádavě.

»Aby se nám v zádech nevzbouřili. Ale nač ti to povídám, co tobě do toho.«

»Jen povídej,« vpadla kvapně a horlivě, »toť jsou tvé starosti! Mluv o nich, povídej mi o nich vždy. O bitvě včera jsi také nemluvil, ani jsi se nezmínil.«

»Tvoji krajané byli poraženi, nechtěl jsem —«

Jakoby té šetrné omluvy neslyšela zeptala se, padlo-li mnoho Uhrů a co gubernator Huňad —

»Gubernator ujel. Ale jagerského biskupa Hedervára jsme zajali. Je u Jiskry.«

»A Pobera?« vzpomněla náhle.

»Pobera je živ. Bil se mužsky jako vždy, a —«

Přeřekl se, zarazil však, nechtěje mluvit o souboji s Poberou umluveném.

»Co —« ptala se rychle, naléhavě.

»Že na tebe nezapomněl,« zamlouval Talafús.

Máriina ramena se otřásla nechutí, ošklivostí a hned obracela hovor:

»Máte mnoho zajatých?«

»Celé houfy.«

»Kam je dáte —«

»Rozvedou je do posádek, po hradech, na Likavu, na Oravu, nejvíce na Zvoleň a sem na Muráň.«

»Tady už jich máte —« Umlkla, upřela vážně na Talafúsa oči. »Na Rychnavě budu paní,« začala zase s úsměvem, »řekl's tak, ale na Murani musím prosit —«

»Ne, ne! Řekni, co chceš!«

»Prosím o jednoho z těch zajatých Maďarů.«

»Proč?!«

Odvětila otázkou:

»Jak se hovoří na Rychnavě?«

»Česky, slovensky. Okolo všude jsou Slováci.«

»Vidíš pane —« řekla skoro smutně, »záse neuslyším ani slova maďarského jako dosud. Ráda bych sluhu, s kterým bych mohla promluvit svou řečí.«

»Toť skromné přání, Mário. Měj si ho, s radostí. Tak málo žádáš!« Pojednou se Talafús ve své radostné ochotě zarazil. »Myslíš snad toho, s nímž jsi mluvila, jenž ti přinesl tu smutnou novinu.«

Uhodl její přání, viděl to.

»Bude ti připomínat —« pokračoval volněji, »a lépe bude, zapomeneš-li —«

Pohnula trpce rty, ale v ten okamžik už se přemohla.

»Myslila jsem,« přiznala temnějším hlasem. »Ale nechceš-li toho, dej jiného. Ale tam s tím bych ráda ještě jednou promluvila, prve nežli odjedeme.«

Toto řekla již určitě, naléhavě, ne prosebně a Talafús ihned přisvědčil, svolil.

»A po té rozmluvě jej propustíš, ať si jde, kam chce,« dodala s úsměvem.

»Ej, a proč toho?« divil se Talafús.

»Aby mohl donést zprávu dolů, do Novohradské stolice příbuzným, o tom, že zhynul —« tvář její běleji prokvetla, »že padl v boji, víš-li —«

Vzal ji chvatně za ruce.

»Vím, rozumím, nevzpomínej. Ano, ten krajan bude propuštěn, ať jde, ať poví doma. Ale nebude mít na cestu,« vzpomněl náhle a hned vytáhl sáček plný zlaťáků. »Tu, libo-li,« a položil peníze před ní na okno. »Ostatek vše zařídím, jdu poručit, a nežli odjedeš, promluv si s ním a toho sluhu si vyber z houfu. Jsou v práci, můžeš se na ně podívat.«

»Dřív bych raději promluvila s tím, jak jsi pravil, když jsi té lásky. A pak pojedeme —«

»Tak pospícháš, Mário? Ani ještě na jednu noc tu nechceš zůstati? »Hleděl na ni zářivě, s významným úsměvem.

»Řekls,« sklopila oči, »že Rychnava je jako hnízdečko.« Mdlý úsměv se jí mihl po rtech. Zčervenal, zahořel, chytl ji za ruce.

»Tedy pojedeme a hned, pojedeme!« Svoloval ohnivě a chytnuv ji přitiskl ji k sobě a vášnivě ji líbal. Stála mlčky s očima přimknutýma, přibledlá, nehnutě, passivně. Ale když Talafús kvapil ven, šlehl za ním její blýskavý pohled. Pak se obrátila do okna. Její tvář zase ztuhla tím tvrdým, teskným výrazem. Hleděla oknem dolů po zdi vysokého stavení, po skalní stěně, na níž hradské stavení se vznášelo, hleděla do propasti ohromně hluboké, jakoby bez konce, nad níž po skalách se na slunci svítilo zlaté, zardělé i brunátně rudé listí řídkých křovisek.

Tady poprvé zvěděla o zajatých krajanech, když uslyšela jejich zpěv žalobné, smutné noty, tady zaplakala dojata mateřským zvukem i litujíc nebohých zajatých krajanů, sama jako zajatá. Teď je paní —

Zvedla hlavu, pohleděla před se naproti, kde lesnatá, zpestřená stráň vznášela se nad oužlabinou. Uvolnila zajatým krajanům, dva z nich osvobodí, té chvíle je propouštějí. A ona je paní, má moc, po které

toužila, aby mohla osvobodit Imricha, osvobodit nebo pomstit. Ale zač má tu moc, zač! Souložit s tím, jenž Imricha snad vlastní rukou zabil u Somoše; při jeho záhubě jistě byl, v té šarvátce u dubiny, když doráželi rozprášené její krajany, Imricha —

Také nad ní Talafús zvítězil. A nenutil ji násilím, ne hrubou silou; rytířsky se k ní měl, zahořel pro ni a hoří, kacíř, loupežník, Čech —

Přemohl ji, ale ona bude vládnout, bude, bude! Imricha však neosvobodí — Povzdechla třesoucím se, hlubokým povzdechem. Neosvobodí, ale pomstí. Stála majíc rty sevřeny, oči do prázdna upřené, přísná, tvrdě zasmušilá.

Až zvuk mateřského jazyka ji zjasnil. Pozdravil ji mladý zajatec, krajan černovlasý, osmahlý, mandlových, tmavých očí, v zánovní sukni, ne již v té vyrudlé a záplatované, v které jej viděla poprvé. Přišel sám. Mária se tomu divila a ptala se po Talafúsovi.

»Kapitán mě sem poslal, abych šel, a nikdo mne nehlídal. Pravil, že mně, vzácná paní, něco oznámíš.«

»Sám ti neřekl nic?« divila se Mária.

»Nic, nežli co jsem právě řekl.«

»Žes na svobodě, ti nepověděl?«

»Na svobodě?« Mladý vězeň radostně sebou potrhl. »Neřekl mi, jen to, že ty mně něco oznámíš.« Mluvil rychle a vzrušeně; »tedy snad —«

»Ano, jsi na svobodě, můžeš odejít hned té chvíle. Ale jedno učiníš —«

»Všechno, má paní!« Hnal se po její ruce, aby ji políbil. »Bůh ti zaplať, že jsi mne vysvobodila.«

»Vedlo se ti zle —«

»Teď líp, poslední čas, co jsi se za nás přimluvila, měli jsme se líp, kapitán Talafús pomohl, ale zajetí je zajetí, sloužiti v řetězech a těm! Co poroučíš?«

Aby šel do novohradské stolice, ukládala mu, oznámit příbuzným Emericha Almáše, kde a jak mladý zeman zhynul, kde jej pochovali.

»O mně se však nezmíníš!« dodala určitě.

Mladý krajan pohlédl na ni s úžasem.

»Ne, nepovíš,« opakovala přísně, »nic jim neřekneš, ani slova, kde jsi mne viděl, kde jsem. Nic. Slibuješ?«

»Slibuju.«

»Kdybys něco chtěl, pomoc nějakou, přijď za mnou, ale ne sem na Muráň, tady už nebudu, ale přijď na Rychnavu, na hrad Rychnavu ve Spišské stolici. List na cestu dostaneš od kapitána a tu —« Vysypala z váčku dukáty a dala mu jich polovici.

Děkoval užaslý nad darem tak bohatým, děkoval a ujišťoval, že všechno vykoná, jak si velkomožná paní přeje. Odcházeje stanul u samých dveří; Mária jej zastavila, jak jí náhle připadlo ještě jedno.

»Ze zajetí se dostane ještě jeden,« oznamovala mu, »ale ten zůstane u mne za služebníka. Mám si z těch zajatých vybrat. Neznám jich; koho bys myslil, kdo z těch Uhrů zajatých by byl věrný, věrný rozumíš-li, a spolehlivý, znáš-li takového.«

»Znám, znám, vždyť jsme tak dlouho v zajetí; jeden je nade všechny, Mihály, velkomožná paní, Mihály se jmenuje,« oznamoval propuštěnec bez rozmýšlení »to je dobrý chlap, věrný, byl jako bratr.«

»Starý?«

»Starší nežli já, ale ne starý.«

»Sloužil by rád?«

»Jak rád! A věrný bude, velkomožná paní, bude věrný jako pes.«

»Bojoval ve vašem banderiu, v němž byl Emerich Almáš?«

»Ne, v tom banderiu ne, ale u Somoše také byl v té bitvě, tam jej zajali.«

Pokynula, že už nic nechce, a propuštěnec odešel. Hleděla za ním. Svoboden a přijde k nim, do jejího domova, do novohradské stolice, do Imrichova dvorce v rovině, v polích, tak pomýšlela a srdce se jí pohnulo, přijde a přinese smutek. Rozpláče se Imrichova matka, starý otec svěsí hlavu; pláč se rozlehne dvorem — — A budou se posla také vyptávat, kde byl tak dlouho, jak se dostal z vězení.

Poví-li, kdo mu pomohl, nesmlčí-li, že ona je u těch Čechů, kteří Imricha zarubali, že je u takového kacíře husitského a loupežníka. Cítila palčivo v tváři; opřela lokty o okno, tvář vložila do dlaní.

Ale nepřišel, nehlídal jí za hovoru s krajanem a polepšil zajatcům, jak už dříve slíbil.

Talafús vstoupil až za chvíli. Máriiny díky, její úsměv jej blažily; hned svolil, ať rozhodne stran služebníka, jak chce, že jí dá zajatce vyvésti, aby si je přehlédla, a oznamoval, že vše, co jí schází na cestu a na Rychnavu, jí opatří cestou, až přijedou do Vlach města nebo pak až z Košic, že splní všecka její přání, nyní aby se tedy přichystala na cestu, aby vše, co si chce vzíti, dala dívkám.

Za hodinu po té sestoupila Mária dolů na nádvoří, kde poblíže schodů ke kapli vedoucích čekali na ni uherští zajatci i propuštěnec Laszlo. Ten vyvedl z houfu Mihála za sluhu doporučeného. Byl neveliký, ale štíhlý, asi čtyřicíti let, osmahlý, krátkých, černých vlasů, bystrého pohledu. Slušně se poklonil a vedl si ne neobratně.

Mária vzhlédla k Talafúsovi.

»Krajan mně ho chválí,« řekla, »a mně se podobá.«

»Ať tedy jede s námi.«

Bylo rozhodnuto. Zajatec vyvolený k panině službě hluboko, radostně se poklonil a děkoval; ostatní hleděli na něj zasmušile, ne bez závisti, ale začali živě děkovat a blahořečit, když Mária, promluvivši na ně po maďarsku, vyňala sáček a vysypala z něho na dlaň nejstaršího ostatek zlaťáků, aby se o ně rozdělili a sobě přilepšili.

Ta neobyčejná štědrost hnula Talafúsovým čelem; nebyla mu vhod a také cítil pohledy údivu a tajný úsměšek svých krajanů, hradského hejtmana a dvou rotmistrů, kteří jej vyprovázeli. Mlčel však, a když Mária se ho otázala, nebude-li ji kárat, že tak utrácí, usmál se a rychle ujistil, že ne, že ne. —

X.

Když Mária sestoupila s hradu, byla překvapena průvodem ozbrojených jezdců v železných kloboucích s kopími volně na zad přikloněnými, houfem služebníků u jízdných koní, u vozů; byl to průvod jakoby pro paní magnátovu. A jak na její pohodlí Talafús pamatoval! Mohla jeti na voze, na koni, jak si přála. Čekal na ni komorní vůz, ten, na němž sem přijela z Ožďanské tvrze, visutý, krytý šperlochem z rudého sukna, s korbou brunátně omalovanou. Čtyři koně byli v něm zapřaženi, vozataj seděl už v sedle podsedního prvního páru.

Vedle vozu čekal sluha drže hnědého klusáka, na nějž Mária, prchajíc Poberovi z ležení u Zvoleně, přesedla s bělouše Poberova. Za komorním vozem stál špížní. Na něm v předu seděly obě dívky Máriiny; ostatek měl vůz náklad šatstva, potřeb ložních i kuchyňského náčiní, rožňů, kuthanů, talířů, číší a kotel. Třetí, poslední vůz, vezl zásobu vína, potravy i dřevěného uhlí a koním oves.

Márii zalichotil četný a nákladný průvod, uznala Talafúsovu starostnou pozornost i šetrnost, mlčela však a ani pohledem neprojevila svého povděku. Jako by vše to muselo být; chladně a vznešeně přijala uctivé pozdravy a poklony všech v průvodu. Sotva si jich povšimnuvši, kráčela s Talafúsem ke komornímu vozu; jeho sedadla, krytá kožešinou a poduškami, jež byla zároveň truhlicemi pro drobné, cestovní potřeby, lákala k pohodlnému usazení.

Ale zářilo slunce a Márii se nechtělo do šera, pod střechu komorního vozu. Nežli usedla na hnědáka, vyjeli z houfce čtyři jezdci před vozy a pustili se napřed. Nebyli však nejpřednější. Už před hodinou vyjel jeden z jízdných, aby vyhledával a připravoval noclehy.

Průvod se hnul. Panstvo napřed před komorním vozem; za vozy vzadu služebníci koňmo a deset jízdných bratříků z lidu Talafúsova. Cesta vedla úzkým údolím. V pravo nad ním vysoká stráň, samý buk, samé habří měnící barvu do zlatova, do hněda, na levo příkré srázy Muráňského hřbetu.

Mária se s koně po nich ohlédla; vznesla zraky do kolmých, skalnatých útesů a stěn, na nichž nejvýše jako hnízdo vznášel se Muráňský hrad nad divoce krásným zákoutím, tvrdý svou výstavností, zpevněný propastmi i ohromnými balvany skal. Průvod dole v oužlabině jel šerem a stínem, ale hrad nad nimi, odtud nedostupný, jeho hradby a bašty, vysoká věž, palácová budova s výstupky, s pozadím čistého, hlubokého modra širých nebes, vše vyzářeno slunečným jasem.

Máriiny zraky utkvěly na strašné pevnosti. Když ji po prvé shlédla, když ji sem vezli, děsila se jí a chvěla se, že tam snad Imrich teskně sedí u vězení; ale ta hrozná pevnost dala jí o něm bolestnou jistotu.

»Tam ta okna, vidíš-li,« přišeptalo jí sladce, důvěrně. Talafús se k ní s koně přichýlil a usmívaje se ukazoval: »Ta na pravo od velkého arkýře. Tam, Mário — tam jsme byli dnešní noci.«

Mžikem odvrátila se od hradního paláce, nehlesla, neusmála se, a hned se vážně otázala, kde jsou vězněni její krajané.

V Talafúsových očích pohaslo vyzáření; stiskl rty, pak mávl rukou v tu stranu:

»Tam ta zamřežovaná okénka, tam dole, hluboko pod tím arkýřem.«

Zmlkli. Koně klusali suchou cestou; vzadu rozléhal se rachot kol, dusot a frkání koňů, hlasitý hovor z průvodu, jenž zapadal z osamělé oužlabiny do mlčícího, pustého hvozdu, zadumaného v podzimní tesknotě.

Jeli nepohodlnou, místy bídnou cestou, šerem nekonečných, starých lesů, rozložených do vysokých strání, jejichž konce nebylo možná dohlédnouti. Místem prosvitlo modro oblohy, ale jen na chvilku; hned se zase spialo nad průvodem husté loubí korun, hned zase měli nad hlavami za jasné modro ryšavě zlatě, jež zbarvilo vše v pravo, v levo ve stráních mezi bělavě šedými kmeny, koruny, houště, jež je obklopovalo všady.

Z toho barevna místy svítícího, až hořícího, vyjeli pak pod tmavé opony černých lesů; kosmaté snětí vysokých smrků, jejichž mohutné kmeny kryl šedý, vousinatý mech, spadaly nad samu cestu. V těch bukových lesích nezaslechli prve hlasu, leda že tu tam náhle vyrazilo zašumění nějakého potůčku, padajícího do černé rozsedliny; ale jak vjeli do těch černých hvozdů, přihrnul se z hlubin proti nim hluboký mohutný hukot, a jak výše postupovali do hor oklikami

a zatáčkami do stráně nebo zase bokem lesnaté hory, bouřil vítr bez únavy a dorážel prudce a mrazivě.

Talafús vybízel Máriu, aby usedla do vozu; zamítla a jen plášť si vyžádala. Talafús těšil, že ta zlá cesta bude ještě jenom kus, jen co dojedou na Červený kámen, v té dědině že si oddechnou a pak ještě za tu dědinu pod Dlouhý vrch, pak že sejde cesta dolů, na dolinu k Hronu, tam že již volněji pojedou, tam že nebude tak větrno, a co nevidět že budou v Telgartě; tam že zůstanou na noc; tam na dolině že bude ticho, to že jen tady, jak to zná, bývá boží dopuštění, tady v těch kopcích že vítr sotva na chvíli ulehne.

»Ten Telgart,« zeptala se Mária, »je městečko?«

»Dědina.«

»Slovenská?«

»Slovenská, jsou tam starověrci, divný lid.«

»To bude noc!« pohnula pohrdlivě rty. »A kdy dojedeme na Rychnavu?«

»Rád bych pozejtří.« Den cesty při tom bezděky zapřel, a hned zase těšil, až dojedou, že bude po svízelích, dobře.

Mária se chladně usmála, ale nepromluvila; ani nevzhlédnuvši přitáhla plášť a přichoulila se do něho. —

Pozdě odpoledne dojeli na Červený Kámen, chudou dědinu mezi lesy a horami, ve které průvod by byl nic nedostal, leda sýr a mléko. Špižní vůz dal náhradu a bohatě, neboť Talafús se staral, aby Mária co nejméně cítila nepohodlí svízelné cesty.

Za dědinou, když vyjeli z těsného vysokého údolí mezi tmavými lesy, Mária bezděky zastavila svého hnědáka.

Nový svět se před ní rázem otevřel; hory se rozestoupily, otevřený kraj pod nimi, dolina, jež, ačkoli zvlněná, zdála se rovnou, volná na západ, sevřená na východ kopci a na sever — Jaká tam ohromná hradba

hor, jaký obr nad tou dolinou! Králova Hola vznášela se tam majestátně nad rozsochami jí přibočenými, nad spoustou jejich lesů, vysoko se vznášela holým svým temenem, jasnějším v posledním světle, vysoko nad mraky nekonečných hvozdů, jež valem černaly, jak jimi šel už soumrak.

Sem tam stoupaly z nich sloupy milířových dýmů, tu onde na jejich kraji nebo pod nimi v lázích rudě prošlehoval pastýřský oheň; jeho kouř vlekl se při setmělé půdě bělavými pruhy od stád ovcí, jež bylo sotva rozeznati, ku dřevěným, malým senníkům výše v paloucích jako rozhozeným a již zčernalým.

Velebný, ohromný klid nad Královou Holí, nad hřbety lesů v rozlehlých stráních, nad dolinou, v níž tmavá křoviska a stromy značily tok mladého Hronu, velebný klid po širu daleku, po blednoucím nebi.

Mária, nedbajíc průvodu, jenž za ní zarazil, hleděla upřeně před se. Její tvář zvážněla, zesmutněla. Velkolepost toho horského divadla jí nedojala, nepovznesla, nýbrž zalehla tísnivě na její duši. Viděla jen ohromnost hor, pustotu jejich černých lesů, v tom prvním soumraku pustější, mátožnou. Za ty lesy ji vezli a ty jí budou závorou do světa, hradbou, odloučením od končin jejího domova. A jaký tu všude lid, jak bídné osady, mezi kým a s kým ostane, a jaké milostné dotěrnosti bude muset snášeti —.

Talafús, domnívaje se, že Mária pozoruje horský, ohromný val, začal ochotně ukazovat, to že je Králova Hola, ta hora zrovna před nimi, tady na levo Orlová a tam dále k západu že je Velká Vápenica, tak že zdejší lid jmenuje ty kopce.

»A to je Telgart,« vpadla Mária, ukazujíc dolů na roubenou vesničku, chudou, ubohou; ztrácela se jako mravenčí kopeček na úpatí samy Královy Holy, jejíž temeno té chvíle začalo temněti.

»Je. Tam budeme na noc.«

Mária se bezděky otřásla a chvatně řekla, že tam nechce noclehovat, že zůstane raději venku, že přespí ve voze, těch bídných chalup že se štítí.

»Není možná, abys zůstala venku. Tady jsou noci hrubě studené; tady je jiný kraj, tady někdy už v srpnu uhodí v noci mráz, neřku-li v tento čas. A budeš míti čistou jizbu, v plebánově stavení, posla jsem poslal dříve nežli jsme vyjeli, budeš mít čistou jizbici, sice malou, ale pro tebe samu dostačí —« Usmál se, hleděl na ni, jako by čekal, co řekne.

Rozuměla, nepromluvila však, a hned potrhla uzdou a pobídla koně.

Sjeli na dolinu, brali se vedle mladého Hronu; a na pravém jeho břehu, jim po levé ruce černala se ve svazích i dole chudá pole. Leckde šustěl u večerním větru oves, tou dobou, v září, ještě nedozrálý.

Za hustého soumraku vjeli do vsi mezi roubené bídné chalupy, z nichž všemi otvory ve střeše v lomenicích povíval dým nad doškové, ježaté střechy bez komínů. Skulinami okenic malinkých oken vkrádaly se tenké, zardělé pruhy dopadající ku plotům nebo k chudému přístavku. Dvorky všude oploceny, dřevěná vrata zavřena.

Psi se rozštěkali, náhlý ruch a shon ve vsi jako zakleté. Žoldnéři Talafúsovi v plné zbroji s koní hartusivě volali a vyburcovali plachý lid horského zákoutí. Ze stavení vybíhali mužové, a jen mužové, mladí, staří, bez knírů i s kníry, všichni osmahlí, dlouhých, tmavých vlasů, většinou polooblečeni, v úzkých nohavicích z hrubého, bělavého sukna, bosi nebo v krpcích, v kožichu nebo jenom tak, v krátké, učazené košili konopné, v ruce hořící louče.

Žádný z nich vesele nepohleděl, vlídně neuvítal, každý z nich konal zasmušile, co žoldnéři, jichž se báli, pánovitě, hurtem poroučeli: vrata otevřít, koně odpřahat, vodu, dříví a louče přinést, vátry rozdělat —

Mária se ocitla v roubené, vyhřáté jizbě, bedlivě umetené, čistotně poklizené. Na stole, stojícím v rohu, bíle prostřeno; nežli na něj dopravena z vozu jídla a víno, přinesly obě dívky duchny a připravily lože na dubové, široké posteli v druhém koutě.

Mária osaměla na dlouhou chvíli. Talafús nepřišel až k večeři. Za jídla hovořil o další cestě, těše Máriu, že zítra pojedou sice ještě horami a lesy, ale pak že bude cesta pohodlnější až na Rychnavu a tam — Poslouchala chladně, skoro netečně, patrně unavená, a také zmínka o rychnovském hradě ji nezahřála.

Talafús po večeři vstal a dával dobrou noc, ale váhavě, a ještě na odchodu, u samého prahu stanuv, ještě jednou se rozhlédl jizbou, jakoby se chtěl přesvědčit, je-li vše v pořádku, a ještě jednou se zeptal, zdali dívky ve všem jak náleží posloužily.

Mária, stojíc u stolu odvětila rychle, skoro netrpělivým tónem, nuceně se usmívajíc, že ano, že ve všem. Byl překvapen, pojednou se však usmál a zahrozil: »Na Rychnavě nebudu takto odcházet!« A v tom rozběhnuv se ode dveří, chytl ji a zulíbal jí tváře, ústa, hrdlo. Začala se bránit a vyvíjeti se mu z náručí, neboť v ten okamžik nepřemohla své nechuti; než Talafús ji hned pustil a zase stál ve dveřích.

Mária, majíc oči sklopeny, rty stisknuty, opřená o těžký stůl dubových trnožů, ani nevzhlédla. Ale když zaslechla »dobrou noc«, pozvedla očí. U nízkých dveří bylo volno. Rychle k nim přiskočivši, zašoupla prudce závoru a přehlédla okenice. Byly dobře zadělány. Bezděky si oddechla; nikdo sem nemůže, zůstane sama, bude mít ticho, pokoj, jak po něm celý den dychtila.

Rychle se svlékla, rychle vklouzla na lože, zhasivši svíci. Okamžik naslouchala; venku temný šum, na síni ticho, ani kroku. Již nepřijde, myslila na Talafúsa, ale hrozil, až na Rychnavě, tam že nebude takto odcházet.

»Jak já budu chtít —« ozvala se mu v duchu s úsměškem. Zahrabavši se do peřiny, zavřela oči.

XI.

Po unavující jízdě spala tvrdě až do rána. Když se probudila, čekaly už obě dívky venku na síni u prahu a oznámily jí, že je všechen průvod připraven na cestu, že pan kapitán už tu byl se zeptat, je-li velkomožná paní vzhůru, a když uslyšel, že ještě spí, přikázal, aby jí nebudily, aby počkaly, ale se strojením aby si pak pospíšily, že je na čase.

»Ať čekají!« vpadla Mária velitelsky.

Trvalo dlouhou chvíli, nežli se přistrojila a přichystala na další cestu a pak ještě nedovolila, aby jedna z divek odběhla oznámit to kapitánovi. Mária nechtěla se s Talafúsem v té jizbě už setkat a proto posnídavši sama, vyšla sama ven k vozu. Po nočním mrazu bylo citelně studeno; mlha ležela na horském zákoutí. Z bělavé té zátopy prorážely místem jako rozplynulé ostrovy tmavé, nižší svahy horských velikánů, jejichž temena zmizela v hustém bělošedu.

Talafúsa netěšilo, že Mária přišla sama, že mu nevzkázala. Neřekl však nic a jen ji zval, aby vsedla teď do vozu, tam že bude za té mlhy příjemněji nežli v sedle.

»A ty, pane?«

»Já zůstanu, pojedu na koni.“

Řekl to ostřeji, ale ani pohledem ho nepochlácholila. Vstoupila do vozu, usedla na měkké jeho sedadlo koží pokryté, přitáhla plášť k tělu, zadrhla opony v pravo, v levo skoro úplně a přichoulila se do koutku.

Průvod se bral chatrnou cestou z Telgartu dále na půlnoc úzkým údolím mezi horskými velikány, v šeru jejich boků a strání černajících se nekonečnými lesy. Nebe nespatřili. Mlha nad nimi a kolem ve stráních a srázích, jež jako obrovité stíny strměly z té šedé zátopy.

Do hlubokého ticha pralesů hřmotil rachot vozů, dusání koní; někdy vozataj se na své vozníky rozkřikl, někdy kdosi ze zadních v průvodu zahoukal na někoho v předu. Jinak se lidský hlas neozval. Každý jel mlčky, zahalen do pláště, do huňky, hledě před sebe.

Talafús v kuní šubě a v rysí čepici na bělouši držel se brunátného, komorního vozu, jehož záslony zůstávaly zadrhnuty. Dobře si všímal, nepohnou-li se, neuvidí-li bílou ruku je odsloňující, nevyhlédne-li táhlý, sličný obličej. Čekal marně; Mária se nevychýlila, alespoň ne na té straně, na které jel. On sám se také neozval, nezavolal na ni; bylo z úmyslu, než i z ohledu, že snad Mária dříme.

Nepromluvil s ní, až když průvod na jeho rozkaz zarazil pro odpočinek. Stalo se, když vyjeli z lesního šera mezi horami, kterými se brali, ale již směrem východním, když vyrazili z oužlabin do volnějšího údolí, kdež viděli nejenom lesy v pravo, v levo, ale i palouky při potoku a modro nebes. Bylo okolo poledne; mlha zatím opadla a vyjasnilo se.

Po obědě vsedla Maria na koně a vydržela v sedle do pozdního odpoledne, kdy jeden z jezdců jedoucích v předu rychlým klusem se vrátil oznamuje, že dále v předu leží přes cestu velký strom vichrem vyvrácený, že nutno jej odklidit. Talafús vyslal tam ihned

lidi s pilou a sekerami, s tópory, a sám tam také zajel podívat se a dohlédnout. V tu chvíli sestoupila Mária s koně, chodila chvíli při kraji cesty, pak když se nemohla dočekati, vsedla do vozu. Kolem pobíhali lidé, volali, pokřikovali a vůz stál a stál —

Když konečně Talafús přijel a oznámil jí, že strom rozřízli a odtáhli, že cesta je volná, nevsedla již na koně. Zdálo se jí, že je chladno, že se nebe chmuří. Zůstala v šerém voze vyhlížejíc na lesní stěny při cestě, stále stejné a stále se měnící, tu na samotu, tu na chudou, roubenou ves u potoka při palouku, až únavou přitiskla se do koutku a začala dřímat z té únavy i dlouhou chvílí.

Když se vytrhla, byl už večer. Před sebou spatřila světla; za nedlouho zarazil všechen průvod mezi nimi. Bylo v dědině Hnilci. Ocitla se zase v suché, nevelké jizbě, kdež měla pohodlí, jaké tu bylo možná. Byla unavena, stavěla se však ještě unavenější, když přišel Talafús, aby s ní povečeřel.

Po jídle se měl ihned k odchodu a nebylo jako včera v Telgartu. Ani jí neobjal ani jí nepolíbil; klidně, srdečně jí přál, aby se dobře vyspala. Chtěla, přála si, aby záhy odešel; než přece ji překvapilo, že tak odešel, že nevnucoval jí své laskání, že zase nevzplanul. Je tak šetrný, či schválně tak?

Pohodila bradou, a již nedbajíc, nepřemýšlejíc o tom dál, chystala se na lože. Když ulehla, nemohla únavou hned usnouti; až ji déšť, jenž se venku rozšuměl, uspal. Šuměl, padal až do rána i po ránu, kdy Talafúsův průvod se vydal na další cestu. Mária usedla do vozu a dlouho v něm zůstala; byloť sychravo, pochmurno a přes tu chvíli mžilo.

Měla dlouhou chvíli; cesty, jak se jí zdálo, neubývalo. Za to však zůstávala sama, bez Talafúsovy společnosti a proto byla trpělivější. Jeli, jeli, až se po-

jednou vůz zastavil bez patrné příčiny prostřed cesty. V ten okamžik blesklo se Márii, že Talafús chce do vozu, a v ten okamžik prudce vstala, jakoby ji chtěli přepadnout, a rychle otevřela dvířka.

Nemýlila se; venku u nich Talafús opěšalý, právě s koně slezší. Překvapen ustoupil, když Mária tak vyrazila, a netaje tak svého zklamání, zeptal se, proč vystupuje.

»Ráda bych zase na koně, přemáhá mne stále sedět ve voze.«

Hryzl se do rtu, nepřiznal se však, že chtěl k ní, nepožádal, aby zůstala; jen jí připomenul, že začne zase pršet.

Pojednou se však deště nebála. Vsedla na koně. To již vyjížděli z vysokých hor, jež s nekonečnými, černými lesy zůstávaly za nimi. Před nimi pak žvlněná vysočina namnoze polnatá, jež se na půlnoc svažovala k údolí Hernadu. O poledni k němu dorazili a zastavili se na oběd v Markušovicích, dědině, nad níž se na chlumu vznášel pevný hrad.

Až pod něj do vsi dojela Mária na koni, na hrad však, kdež velel Jiskrově posádce Mikuláš Balizský, s Talafúsem se nevydala, ač ji důtklivě zval.

»Nechci, nenuť mne, pane!« řekla umíněně. Talafús to měl za rozmar, netuše, že to je odpor, že Mária nechce vidět zase husitského kapitána a nový zase kalich nad branou nebo u vchodu do kaple vytesaný, jak už jich tolik viděla, co ji muž vyvábil z Žiliny.

Když po obědech opět vytrhli, nabídl jí Talafús, aby raději usedla do vozu.

»Hle, již krápe, a pak,« dodal s úsměškem, »budeš míti pokoj, jistěť.«

Čekal, že mu jeho domněnku vymluví, ale jen se usmála a opakovala;

»Jistěť?« a pustivši uzdu svého hnědáka, na nějž chtěla usednout, vstoupila chvatně do komorního vozu a přirazila branku.

Cesta od Markušovců údolím Hernadu a pak zase vysočinou, polem, pastvinami, kolem nevelkých lesů byla pohodlnější, a proto všechen Talafúsův průvod jel rychleji; nicméně nedorazili do soumraku na nocleh. Jeli i za tmy při svitu pochodní ze smolných loučí.

Mária již nevystoupila z vozu; jela teď jistější, poněvadž byla přesvědčena, že Talafús dnes už k ní nepřisedne. Seděla v koutku schoulená, dřímajíc; pojednou se vytrhla, když ucítila, že vůz hrkotá ne silnicí, nýbrž po jakési dlažbě. Rychle rozhrnula oponku; v míhavé, zardělé záři pochodní zahlédla kamenné i roubené příbytky s podsíněmi těsně vedle stojící; dlouhé, dřevěné žlaby čouhaly mezi střechami ven do prostranství. Vzpomněla na Žilinu, že to tu podobně. V městě jsou; ale kde Rychnava?

Vůz náhle zarazil, dvířka se otevřela v nich stanul Talafús v záři pochodně, již za ním držel jakýsi »bratřík« v železném klobouce.

»Jsme v Rychnavě?« zeptala se Mária chvatně, neklidně, sotva že hejtmana zočila.

»Ne, má paní; bohužel jsme nedojeli, jak jsem myslil,« vymlouval se a zalhával Talafús, »ale tady bude pohodlný nocleh. Jsme ve městě.«

»Jak se jmenuje?«

»Vlachy, spišské Vlachy, pojď —« podával jí ruku.

Nehnula se a nespokojená se optala:

»Kdy dojedeme na tu Rychnavu?« V tom »tu« bylo cosi nevážného.

»Zítra na jisto; odtud tam budeme za dvě hodiny pohodlně. Dnes dojeti není možná; všecko je znaveno a za té tmy —«

Vstala a šla s ním na podsíň výstavného domu kamenného, jehož vysoký štít ztrácel se v temnu nočním. Zvědavých domácích stálo kolem dost i na podsíni domu, kam zapadala třaslavá zář pochodně.

»Tady jsou Němci!« zvolala Mária překvapena, jak hovory kolem se k ní donesly.

»Ano, většinou Němci, řemeslníci. Tady možná lecjaké zboží koupit; a co nedostaneš tu, bude v Levoči nebo v Košicích.«

Talafús zavedl Máriu do patra, do měšťanské, čisté jizby pohodlně zařízené. Večeře byla již připravena. Mária jedla málo, stěžujíc sobě, že je po té jízdě všecka roztřesena.

»Zítra bude líp, zítra budeme večeřet už na Rychnavě, Mário.« Vstal a podával jí ruku.

V tom si z nenadání vzpomněla na Němce, na zdejší obyvatelstvo německé, je-li také proti Jiskrovi.

»Proč se ptáš?!«

»Řekl's, že máš Němce hlídat, aby se nevzbouřili —«

»Ano, ale teď se nevzbouří, neboj se, jsi a budeš jistá,« ujišťoval horlivě a nevšiml si, jak se jí pohrdlivě hnuly rty a jak jí také tak v očích překmitlo.

»Teď, když gubernator byl poražen a je na útěku,« vykládal Talafús, »Němci se neodváží. A kdyby; všude máme posádky —«

»I tu, v tomto městě?«

»I tu.«

»Je zde hrad?«

»Není, ale posádka si zrobila tvrz uprostřed města, z kostela. Kostel jsme opevnili; ráno jej uvidíš. Je teď pevnou tvrzí,« dodal sebevědomě, s úsměvem. »Pro ty Němce spi klidně, Mário. A na Rychnavě,« doložil kvapně, »o nich ani neuslyšíš. Dobrou noc. Na Rychnavě bude líp. Nikdy jsem na ni tak nepospíchal, nikdy, Mário! Dobrou noc! —«

Ráno se vyjasnilo, a když se měli vydati na cestu, vysvítilo slunce. V tu chvíli stála Mária na podsíni, čekajíc, až jí přivedou koně. Všimla si kostela otočeného mohutnou zdí, opatřenou střílnami i baštami. Odtud hrozí ti kacíři, pomýšlela, odtud utiskují brannou rukou. Bezděky ohlédla se po lidech, sousedech a sousedkách v tmavých sukních, kteří v houfcích kolem stáli a německy mluvili, prohlížejíce si chmurně Talafúsův lid i vozy.

Dosud se Mária dívala po celé cestě s vysoka i nechutě na ty, kteří ji pozorovali, na ni se zadívali nebo s kterými přišla do styku. Slováci byli spojení s těmi Čechy. Ale tady ti Němci —

Vlídně pokynula hlavou, když ji pozdravili, a neodvrátila se od nich s nechutí. Bylit spojenci jejích krajanů, gubernatorovi, byli utiskováni od těch Husitů. Ještě s koně kynula vlašským sousedům, když se průvod hnul, až se Němci sami divili, a Talafús se až zachmuřil.

Průvod bral se údolím Hernadu za Vlachy spišskými na východ ponenáhlu se úžícím. V pravo, v levo chlumy a vrchy většinou habřím a buky porostlé; místem se až scházely a šumná řeka prodírala se na samém jejich úpatí, takže sotva zbylo místo pro cestu vedoucí tu tam ve svahu nad řekou.

Když objeli kopec, jenž donutil v těch místech tok řeky do oblouku, a dostali se zase do volnějšího údolí, vztáhl Talafús ruku a ukázal před se:

»Tam, hle, ta věž na chlumu —«

Mária ji zahlédla; pak uviděla i hrad s pozadím lesnatých, temně modrých kopců, stavbu vážnou, zachmuřenou.

»To je Rychnava?« zeptala se tlumeněji jako zaleknutá a hned zase, nečekajíc odpovědi, upřela zkla-

maně žasnoucí oči na osamělý hrad a v duchu si řekla s úsměškem:

»Hnízdečko!«

XII.

Jak dojížděli, mohla jej pohodlně s koně si prohlížeti. Proti rozlehlému hradu muráňskému byl hrubě skrovnější, a nevznášel se vysoko na nedostupných skalách, nad propastmi a srázy; stál na opyši vrchu, jenž byl táhlým výběžkem kopcovité vysočiny na půlnoc se rozkládající, většinou lesnaté. Hradní vrch a nejbližší pozadí byly holé. Při jeho úpatí na jih, kdež se také krčila chudá dědina rychnavská s nevelkým kostelem pod lipami, hrnul se Hernad.

Mária se zarazila nad skrovnou dědinou roubených chalup s ježatými, doškovými střechami. Toť její stálé sousedství! Nechuť s opovržením i s politováním se v ní zdvihly, když vesničané chudě odění vybíhali z chat a pokorně se klaněli Talafúsovi i jí.

Když dojížděli na horu ke hradu, musila si povšimnouti, jak je mocně opevněn vysokými valy, příkopem, baštami, věží. Talafús maně se pochlubil ukazuje po opevněních, že hrad nebýval tak tvrdý, že oni jej zpevnili za ten čas, co jest v jejich moci.

»Komu jste jej vzali?« uklouzlo Márii pichlavě.

Talafúsova mužná tvář mžikem zčervenala.

»My ho nevzali nikomu,« odvětil rychle a přísně, »my ho dobyli v poctivém boji, Mário Totiž já ne, ale Jiskra, před devíti lety.«

Když vjížděli na spuštěný most ku bráně, mžiklo jí v očích hněvivým zablesknutím. Kalich zahlédla, husitský kalich vytesaný do svorníku nad branou: »I tu, jako všude!« pomyslila, ale již ani nehlesla.

Vozy zůstaly v předhradí s většinou čeledi; Mária, Talafús, Máriiny dívky a ozbrojení »bratříci« vjeli do vlastního hradu, do nevelkého jeho nádvoří, sevřeného vysokou, kulatou věží a palácovými staveními s několika výstupky a pavlačemi. Talafús sám uvedl Máriu do jejího bytu. Byl o dvou jizbách, nevelkých, ale světlých. Z jedné viděla hlubokým oknem s dvěma sedátky dolů na ves, na Hernad řeku a její údolí, z druhé do oužlabiny táhnoucí se na východním úpatí hradního vrchu.

V obou jizbách stoly, truhly, židle z dubového dřeva. Dubové deštění krylo bílé stěny do polovice; dřevěný strop byl ozdoben řezbami i malováním. V přední z obou světnic stála zelená, mohutná kamna; druhá měla krb, v němž plápolal oheň.

V koutě probělávalo se široké lože pod brunátnými nebesy. U postele na zemi černá medvědí kože, větší, nežli jakou měla v ložnici na muráňském hradě. Tu i tam všecko pohodlno, obydlí tiché, útulné.

»Není všecko, jak by mělo být,« omlouval Talafús, »jeť na kvap pořízeno. Ostatek, čeho bude třeba, opatřím, nebo jak bude tvá žádost. Zatím si odpočiň.«

Oddechla si z hluboka, že osaměla, i z uspokojení, že je konec klopotné cesty. Dívky, jež přišly, poslala pryč. Usedla, rozhlížela se. Tady tedy zůstane, tady její vězení i panství — —

Vstala, procházela obydlí; upřela na to, na ono zraky, to ono uznala, že pěkné, ale bez radostného vzrušení. Nic ji nepřekvapilo, až v druhém pokoji malovaná skřínka na stole u lože, když nadzvedla víko.

Zatřpytilo se pod ním, drahé kamení zableskotalo, červené, zelené, modré na bitém, zlatém pásu, i v prstenech, mezi nimiž zasvitla čelenka. Vzala pás, povznesla jej proti světlu, žasla nad jeho krásou a nádherou, přebírala a prohlížela ostatní šperky. Jsou její,

pro ni je tu uchystal. Skvosty i toto pomyšlení ji na chvilku oslnilo. Než třpyt jeho na ráz zhasl, když jí zatanulo jako na Muráni, pro koho to má nosit. Pro koho! Pro něj!

A v to jí zasyčelo:

»A kdo to nosil! Z jaké kořisti jsou ty šperky, kterým krajankám to vyrvali ti kacíři, a snad Talafús sám —«

Hodila pás do skříně, prsteny tam uložila i čelenku, zavřela víko, rychle se vrátila do přední jizby a zavolala dívky. —

Za drahnou chvíli přišel Talafús, aby ji uvedl do jídelny. Hned, jak vstoupil, viděla na něm, že pátrá pohledem, že čeká, co řekne o skřínce. Proto se mu naschvál nezmínila ani ve své jizbě, ani když procházeli sousední, jeho komnatou, na jejíž stěnách plno parohů a různé zbraně, helmic uherských i štítů jízdeckých, malovaných, vše vzácná kořist válečná.

Teprve když usedli v jídelně za stůl, jakoby pojednou vzpomněla, že našla na stole pěknou skřínku, plnou drahých skvostů.

»Tať patří k tvému obydlí,« řekl s úsměvem, »je tvá, Mário, líbí-li se ti, chceš-li ji.«

Nádech ruměnce překmitl se její tváří. Talafúsa těšil více nežli její »děkuju ti«, jež znělo mdle. Ten červánek měl za odlesk její radosti, netuše, že se zarděla sama nad sebou, poněvadž to přijala, a že se neodvážila povědět to, co prve tak hořce pomyslila.

Mluvil o hradě, že jím po jídle projdou, zeptal se náhle, loví-li také, jezdí-li na lov. Když přisvědčila, svitlo mu čelem, a řeč mu oživla ohněm náruživého myslivce. Vypravoval Márii, líčil, jaké tu bývají dobré lovy, sice že tu není taková hojnost zvěře jako v těch ohromných lesích kolem Telgartu, které ji tak zasmušily, to podotkl lehce, s úsměvem, ale že také zvěře

dost, o jeleny žádná nouze ani o meďvědy, a ďivokých koček i rysů že se tu prohání — — A dravého ptactva plno, to že bude míti Mária lovy, že jí krahujce opatří, sokoly dobře vycvičené, že jí je přiveze z Košic, tam že takový výborný sokolník.

»Ale jak je s kostelem?« zeptala se náhle.

Vstala, přistoupila k oknu a vyhlédla do údolí. »Je-li tu plebán?«

»Není, sem jen časem dochází, sem na hrad — «

»Váš.« Nešlo jí přes rty v ten okamžik, aby řekla »husitský«.

»Ano, náš, kališný, sem na hrad a dolů, do kostela také.«

»K vesničanům?! Do kostela?!«

»Ah, milá, ti už kolik let přijímají pod obojí. Tady není jako u vás dole, tady na ‚horní zemi', a obzvláště tu ve Spišsku je většina far našich; nejen my, ale i Slováci na mnohých místech přijímají pod obojí způsobou, zpívají naše kostelní písně, naslouchají slovu božímu z naší bible. Tuť máme pobožnosti jako v Čechách.«

Márii se šířily oči za této Talafúsovy řeči, jež účinkovala tísnivě. Cítila, že ta cizí, jí nenáviděná vláda, je hrubě pevná, že zapustila již silný kořen. Bylo jí nevolno; nechtělo se jí o tom dále hovořit, snad že by Talafús začal i o tom, jak ona. Proto náhle obrátila řeč.

»Čí býval tento hrad?« zeptala se náhle.

»Mikuláš Perenyi býval tu pánem. Naši sehnali odtud jeho posádku.«

»Tys tu tenkráte nebyl?«

»Při dobývání Rychnavy? Ne. Ja měl jinou práci, a zrovna s tím panem Mikulášem Perenyiem. Obléhal mne tenkráte v Košicích a zle na nás doléhal.«

»A zatím —«

»Zatím Jiskra oblehl mu Rychnavu. Bylo tu zle; posádka se dlouho bránila a mužsky. Jiskra však rozbil střelbou hradby i hrad. V pobořených zdech se nemohli udržet a hlad je trápil, zásoby jim došly. Poddali se, musili, ale Jiskra je propustil. Osadil hrad — a — svatba z toho byla,« přidal směje se.

Mária vzhlédla k němu překvapeně.

»Ano, svatba, Mário. Když Perenyiův lid se tu tak tuho bránil, táhl mu na pomoc nebožtík jagerský biskup, Šimon Rozgoň, víc žoldnéř nežli biskup jako ten nynější Hederváry, kterého má Jiskra v zajetí.«

»Ten biskup táhl na pomoc, řekl's —«

»Ano, ale přišel pozdě. Naši už osadili Rychnavu a Jiskra hned táhl proti biskupovi, ale tomu se již nechtělo do boje. Začal vyjednávat, přátelit se, až se dohodli a domluvili. Nu, a tenkráte měl Jiskra z té vojny nejen kolik hradů, ale i ženu. Biskup mu dal bratrovu dceru, vlastního bratra Jiřího, Uherkyni. Byla krásná, znal jsem ji. Jiskra ji choval jako král. líbila se mu, měl ji rád, ale přece neprohrál.«

»Jak, nerozumím ti.«

»Ta sličná Uherkyně měla být za vojsko. Ta měla zmoci, co Uhři nezmohli; měla jej odloudit od toho děťátka, od Ladislava krále, pro kterého bojoval, měla naklonit Jiskru Uhrům.«

»Byla slabá.«

»Nebyla, Mário; bylať krásná a to je síla, ty víš, a měla silnou vůli, ale Jiskra byl silnější. Jen se smál, když jsme ho před Uherkyní varovali. ‚Tať jenom, říkal —« vyhrkl Talafús, ale hned zarazil.

»Co —»

»Ne, paní —«

»Co!«

»Nač se ptáš. Toť zřejmo, že jest žena jenom pro milování,« řekl tlumě Jiskrův vojensky drsný výrok.

»Jenom pro milování?« Úsměšek hnul Máriinými rty. »Tak ty se mne také nebojíš!« zeptala se náhle. »Jsem také Uherkyně,« maně se vztyčila; oči se jí rozšířily a blesklo v nich z temna, hrozivě.

»A sličná, krásná!« vpadl Talafús vesele, »a jak ti to sluší, Mário! Jsi, jsi, ale také ne pro boj, ale —« Chytl ji náhlým zážehem rozpálen, chtěl ji přitisknout, zulíbat; než Mária se mu uhnula a uklouzla jako ještěrka.

»Pojď mi, pane, ukázat hrad,« žádala mrazivě klidným hlasem.

»Ah, krásná Uherkyně se brání,« žertoval, »bude boj!« Zasmál se. »Nu, nikdy jsem se boji nevyhnul. A s tak krásnou paní —«

Vedl ji několika lepšími, úpravnějšími jizbami a komorami, zavedl ji schválně dole v přízemí do rozlehlého sklepení plného zbraně, zbroje a různých pušek a kusů kovaných ze železa i měděných, na tarasech nebo volně na půdě položených, prošli nádvořím, po jehož pavlačích se počínalo již šeřiti, neboť podzimní den zhasínal. Z nádvoří vyvedl Talafús Máriu brankou a stanuli za palácovým stavením, poblíže kulaté věže, jejíž mohutné tělo při spodu bez dveří, bez oken bylo již ve stínu, ale jejíž kamenná střecha vznášela se ještě v jasnu, v posledním světle. Kavky se v té výši sletovaly a kroužily kolem zubatého cimbuří.

»Proč tě sem vedu, paní,« vysvětloval Talafús, když stanuli u samé věže, »tady máme poklad, ten abys viděla. Hle,« ukazoval na nevelké nízké stavení opodál věže, »tady je.«

Dvéře toho hrubě, přepevně zděného stavení byly otevřeny. Tři, čtyři kamenné schody, všecky vlhké, místem mokré, polité vedly níže do šeré prostory bašty či co bylo; tam se z temna leskla voda.

»Studna,« řekla Mária zklamaně.

»Ne, studna ne, hluboko do skály tesaná, jak na hradech bývá. Vidíš, není tu ani kola, ani rumpálu. Je to jen studánka, jen pramen, ale jak hojný a jak dobrá voda! A vystačí pro všechen hrad. Kdyby takovou byli měli na Lučenci. Tať je za kolik bašt —«

Když se vrátili do nádvoří, šeřilo se tam. Sluha s rozžatou pochodní ze smolných loučí už čekal a svítil jim na tmavých chodbách i na úzkých točitých schodech.

Talafús dovedl Máriu do jejího obydlí. Osaměla. Nemyslila na to, co viděla, co jí horlivě ukazoval, čím se pochlubil, hojností zbraně a válečných potřeb i hojným pramenem. Hleděla dolů na údolí při Hernadu, na chudou ves, z níž dýmy povívaly, na lesy na chlumech kolem; černaly, žhavý proud západu rděl se za nimi. Tesknota samoty a soumraku, tesknota cizího místa padala na duši.

Boj, řekl Talafús; on to vyřkl. Ale jak to lehko váží, zač ji má. Jaký boj — Co chce ona — Pomstu. A on, milování. V tom ten boj; chce-li ona zvítězit, chce-li pomstít Imricha, sebe, krajany, musí milovat — milovat jej —

Stála dlouho, ani nevědouc, že se v jizbě úplně sešeřilo; až ji hlas probudil ode dveří něžně zavolavší.

Talafús pro ni přišel, aby ji odvedl k večeři. Zachvěla se na to zavolání, ale když vstoupili do večeřadla osvětleného svícemi, odpovídala vlídně, ač se Talafúsovi v duchu pohrdlivě ušklíbla, když shlédla, že přišel v jiné sukni, v krásné, bílé, tmavohnědou kožešinou lemované, a že má dlouhé, černé vlasy čerstvě přičesány.

XIII.

Posádka i čeleď na rychnavském hradě se nedivila, že si kapitán přivezl mladou, krásnou paní, ale nad tím žasli, jak s ní jednal, ač byla, jak se domnívali, jeho zajatá, jistě z kořisti z dobytého uherského ležení u Lučence; byla díl jeho bituňku, sňatku neměli a nemohli mít, a přece jako by bylo po svatbách, jako by kapitán Talafús pojal ženu.

Meškalť skoro neustále s ní a u ní, jezdil s ní do polí zajíce honit, do lesa po zvěři, sedal s ní ve večeřadle, v jejích jizbách za dne, večer, měl se k ní tak milovně a jako by jenom ji viděl. Byl všechen změněný. Někdy jasné tváře, veselý, spokojený a tu pak spíše přehověl to ono opomenutí, tu onu chybu; jindy nevrlý, zasmušilý a v takových chvílích zle káral v zlostné přísnosti a nic svým lidem neprominul.

»Bratříci« v posádce posuzovali posměšně nebo hněvivě jeho jednání, že všecko ta Uherkyně, že všecko k vůli ní; hejtman Talafús že Uhry honil, do Jagru se dostal do paláce biskupova před devíti lety, polské hosti že biskupovi u tabule zajal a Jager zapálil, to všecko za jedinou noc, u Košic Perenyie a jeho houfy ztepal, a teď že jej zmohla Uherkyně, že číhá na její pohled, že se kolem ní točí jako holub kolem holubice.

A Uherkyně ne plachá holubice, nýbrž hrdá a rozmarná, že si na kapitána divně vymýšlí, že jej dráždí, z úmysla se mu brání, že ho, jak její dívky vynesly, někdy k sobě ani pustit nechce, a on, že jí všecko strpí, přehoví, všecko snese, že kde by jindy pěstí uhodil, tu že hladí, kde by se jindy rozkřikl, zařval, tu že skoro prosí a šeptá.

Na hradě neměli Márie rádi. Byla jim pyšná, poněvadž sotva na koho z posádky pohlédla, a když, tak jenom jako se střemene, shora, zpod víček, páno-

vitě. Její obě dívky často si posteskly, jak je divná a na ně často zlá, jak prchlivá, jak se pro nic rozdráždí a v té zlosti hned že začne po uhersku. Jen na Mihála Uhra byla shovívavá; toho si všichni povšimli.

Než do hovorů se s ním nepouštěla, ač toužila se ho vyptat na bitvu u Somoše, ve kteréž Imrich zahynul, na uherské vojsko, promluvit s ním o »dolní zemi«, o domovu. Z opatrnosti však, k vůli Talafúsovi čekala; z té ostražité opatrnosti se ho také neptala, kdy vyjede do Košic nebo Levoče, do Bardějova, jak jí řekl, je-li tam ticho, nechystají-li něco Němci. Nejednou vzpomněla na Laszla, kterého na Muráni vysvobodila ze zajetí, počítala dny, že snad už došel do novohradské stolice, do Imrichova domova, nebo že tam už brzo dojde, a smlčí-li o ní, jak mu uložila, přijde-li někdy sem na Rychnavu, aby pověděl, co Imrichovi rodiče, co jeho sestra.

Talafús přicházel v takových chvílích v nevhod. V takových chvílích jej ovanul chlad jejích slov i pohledů; často postřehl i stín smutku na jejím čele. Ptával se s účastenstvím, až naléhavě, co jí je, stýská-li se jí, nabízel tu onu kratochvíli nebo že si vyjedou do sousedství, chce-li.

Nechtěla nikam, zamítala vše a útěchy jeho jako by neslyšela. Talafús v takových chvílích odcházel, ponechávaje ji jejímu smutku a netušil, že odchází poražen, že ustupuje mrtvému soupeři.

A přece mu dny na Rychnavě u Márie utíkaly letem; nepočítal jich a odkládal, když mu připadlo, žeť čas, aby vytrhl za svou povinností. Podzimní dnové míjeli nestejně: v slunečné záři, v posledním, mile hřejivém teple a hned opět pod zachmuřenými nebesy a deštivě. Talafús si jich nevšímal; jemu bylo jasno nebo chmurno dle Máriiny tváře, dle jejího pohledu a usměvu. Dni míjely mu v jediném vzrušení, v mi-

lostném zanícení, v němž bylo shovívání a trpělivost s jejími rozmary, učastenství s její tesknotou. Někdy mu náhle jasně prosvitlo, nejčastěji za tmavých večerů, kde venku déšť harašil a podzimní vítr kolem věže kvílel, kdy Mária večeříc s ním, byla veselejší, tak že i dovolila, aby pištci z posádky, Češi, přišli do síně před večeřadlem a zahráli, nebo aby mladí zpěváci, krásných, svěžích hlasů, Slováci, také z posádky, zazpívali, nebo aby v struny udeřil jejich sivý krajan, mistr cymbálu. Zvláště však bylo mu blaživě, když dovedl Máriu po večeři do její jizby a mohl s ní usednout u planoucího krbu, kdy, jak se mu zdálo, jí odtrnulo.

Za takových chvílí, kdy s ním usměvavě hovořila nebo když dovolila, aby položil její hlavu na svá prsa a tak přikloněná, s víčky přivřenými s ním seděla, mihlo se jí nejednou posměšné:

»Také tak silný!« Myslila, že tak jako Pobera nebo její muž Bodorovský.

Nebo zas: »Budu tu paní, budu a on bude sloužit, ten Čech, a nebude se smát jako ten Jiskra — —«

V prvních dnech měsíce října přicválal na Rychnavu posel z Košic, jejž ihned uvedli k Talafúsovi, jak posel žádal. Bylo po obědě, kapitán seděl s Máriou ještě u stolu. Jak shlédl posla, rychle vstal a zeptal se, odkud.

»Z ležení od Hodějova. Byl jsem nejprve v Košicích, nejvyšší pan kapitán myslí, že's tam —«

Talafús se pozarděl a vybídl posla, aby šel s ním.

»Kam jdeš? ptala se Mária, napjatě naslouchajíc hovoru a pozorujíc každé hnutí Talafúsovo.

»Do své jizby.«

»Proč nezůstaneš tu?«

»Musím jednat s poslem.«

»Proč bys nemohl i tu?«

»Ne, Mário, to jsou jistě válečné věci a tebe by netěšily. Ale přijdu za tebou a brzo.«

Pokynul poslovi a kvapně odešel.

Mária hleděla za ním ostrým pohledem a pomyslila úsměšně:

»Ještě ne? Ah, ještě se pamatuje a je opatrný.«

Odešla do svého pokoje. Talafús tam vstoupil za nedlouhou chvíli patrně neklidný.

»Mário, přečetl jsem list, musím odjet.«

Když vstoupil, sotva si ho povšimla; na tato slova však se po něm rychle obrátila.

»Kam.«

»Do Košic.«

»Kdy odjedeš?«

»Ještě teď.«

»A kdy se vrátíš?«

»Nevím.«

»Děje se něco, smím-li se optat?«

»Proč bys nesměla. Naši leží dosud u Hodějova, nemohou k němu přilnout, Uhři se brání udatně a gubernator Huňad —«

Márii zasvitlo v očích plných dychtivosti.

»Snad —« vydechla, ale hned se zamlčela.

»Sebral rozprášené houfy a již se hnul, táhne zase na nás.«

»Hodějovu na pomoc.«

»Zdá se, a skoro je to jisto.«

»Ty musíš tam?«

»Ne, ale Kežmark není jistý; Němci, víš, a v Bardějově se již hýbou. Jistě mají zprávu o gubernatorovi a od něho. Jsou smluveni. Ale už musím, Mário, s Bohem!«

»Ani do jitra nemůžeš počkat?«

Otázka jej těšila.

»Ne, Mário, nemohu. Bez toho jsem se tu dlouho omeškal,« odvětil s úsměvem »a víš, k vůli komu. Odjedu, pospíchám, ale sem budu pak ještě více pospíchat.«

Za hodinu odjel s četou jízdných »bratříků«. Mária jej vyprovodila až ku bráně a ještě pak s okna za ním hleděla, an sjížděl na dol, obraceje se po hradě, kyna jí do okna. Až zmizel.

»Jeď! Konec přetvářky, alespoň na čas!« Mária si vydechla.

XIV.

U Hodějova hřímalo od střelby z Jiskrových těžkých kusů. Den ze dne pálily do hradu hustě, a jak bylo tehdy možná, rychle. Pospíchali, aby jej obořili prve, nežli mu přijde pomoc. Ale dříve, nežli Huňad pomohl, ulevila nebesa sklíčenému hradu.

Spustil se déšť, říjnový, sychravý liják, a bylo po střelbě na kolik dní. Ležení obléhajících topilo se v samém blátě. Šperlochy na vozích ani neoschly; třásly se v dešti a větru, jenž stále hučel nebo pohvizdoval. Mokro všude i v chatrných boudách žoldnéřských i v lepších stanech. Stráže v širém trpěly nejvíce. Choulily se v pláštích nebo v huňkách, skrývaly pod ně ruce jako rak červené, v nichž sotva držely zbraň, zvláště za noci, kdy fičel mrazivý vítr; kvílel, třásl stany a cuchal boudy a baráky, z nichž leckterý nachýlil, i do bláta porazil.

Ohně v ležení nepřestávaly dýmati; hořely od šerého rána po celý den, plápolaly do večerního šera i do noční tmy, místy po celou noc, a stále se u nich tlačili a ohřívali nebo vařili, i bradatí, vlasatí, černí »bratříci« nebo vojačky, samy, s dětmi.

Žák, důvěrný Jiskrův vyzvědač, se zase ztratil z tábora a nikdo ani nevěděl, kdy. Pozdě v noci se vyplížil z ležení v témž přestrojení, ve kterém přišel naposledy, a s ním dva jeho pomocníci. Na západ se pustili, odkud se dal čekati příboj, v tu stranu k Modrému Kameni, kdež Huňad gubernator sebral nové vojsko.

Z té strany pak přiharcoval posel, po něm nazejtří druhý a ještě téhož dne podvečer třetí, každý z nich na uhnaném koni zastříkaném blátem, sám zablácený a zmoklý. Nedlouho po tom, co tento třetí odešel z Jiskrova stanu, vyřídiv své poselství, svolána tam na kvap válečná porada, ač se již připozdilo.

Pobera z Lomu nevím kam domů zvěděl o ní záhy, ač nevyšel ani krok ze svého stanu. Hrál v karty, byly hrubě malované, hrál se Švehlou, Podmanickým a Ondrejkem. Oči se mu kalně svítily, neboť pil už před tím a pil za hry, jakož ostatní pili, jenže on kvapněji a prudčeji duši zaléval. Zprávu o vojenské radě přinesl Chujava Slimáček, už úplně zdravý, neobvázaných tváří, jenž hned na kraji stanu stoje v plné záři vysoko planoucího ohně, hlásil, že se něco stalo. V tom rozpřáhl ruce vodorovně, ale hned je zas spustil a připlácl ku stehnům, což bylo znamením, že ta novina jej samého vzrušuje.

»Kdo se schází, nač se schází!« volal Pobera, po Slimáčkovi se ani neohlédnuv, maje oči upjaty na prkno, jež jim bylo za stůl; pravici s kartou vznesl vysoko nad hlavu, aby přihodil.

»Kdo se schází!« opakoval Slimáček. »Scházejí se; ten Slezák z Tamfelda tam už je, už je u pana nejvyššího, Aksamit také i Zvířetický, a Puchalu jsem viděl, docházel tam. Bude rada —«

»Mlč o nich, mlč o radě, co s radou,« rozkřikl se Pobera připlesknuv kartu na prkno, kdež pobleskovaly

dukáty i stříbrné v ohňové záři; ale ani teď se neohlédl po Slimáčkovi.

»Jaká rada, co s radou, co uradí. Nic; srdce pozbyli; co uradí, leda to, abychom tu shnili v blátě! Mlč o té radě!"

Chujava poslechl, mlčel; za to obořil se na džbán. Nalil si do číše vína a pil a mlčel, díval se na hru, na hráče, na něž z plna svítil oheň před stanem planoucí.

Poberův nosatý stín škubal sebou a prokmitoval se po stěnách stanu nejprudčeji. Karty se na prkně míhaly, zlato, stříbro cinkalo, blýskalo se. Švehla zchytrale mžikal po rotmistrovi zardělém, podnapilém, a jen se tiše smál, až mu bylo vidět řídké jeho zuby a v nich přirozenou mezeru po dvou zubech, které mu vůbec nevyrostly. Podmanický si pozvukoval nějakou slovenskou píseň, zatím co Pobera klel.

Ztichl však a všichni zmlkli a i hry nechali, když před stanem v rudé záři stanul nejvyššího kapitána jezdec v plné zbroji a oznámil, že nejvyšší kapitán vzkazuje, aby rotmistr Pobera ihned přišel k nejvyššímu do stanu.

Chujava rozhodil ruce a hned je připlácl údivem, co, co je, proč, co se stalo. Pobera zaklev, vstal prudce a hned se pásal mečem, shrábnuv před tím své peníze s prkna a schovav je do koženého váčku. Rozjařen pitím kráčel mezi baráky nepospíchaje, nejsa zvědav po tom, co mu nejvyšší asi chce. Chujava Slimáček, jenž se bral za ním zpozdalečí, byl tím Jiskrovým rozkazem, v tak neobyčejnou chvíli vydaným, více vzrušen nežli on.

U samého stanu nejvyššího kapitána potkal Pobera Janka Kozice Vlka. Právě vycházel ze stanu.

»Ej, hle Vlk! Už máš odbyto,« řekl Pobera s matným úsměvem podnapilých. »Co ti chtěl? Také tě tak na ráz zavolal?«

»Před chvílí, ano.«

»Co ti chtěl.«

»Musím na výjezdu.«

»Kam.«

»Hledat Huňada a hlídat cestu sem. Co ty, Pobero?«

»Snad také pojedu.«

»Snad s námi, nebo jinam —«

»To je mně jedno; mně je, Vlku, všecko jedno, ale rád bych se už bil, do Uhrů sekal, ať tu, ať tam —«

»Tak už jdi, nejvyšší už čeká.«

Pobera vstoupil rychlejším krokem. V přední části stanu, jenž byl jako předsíní, seděli dva mladí jezdci čekající na rozkazy, a starý Lapka, Jiskrův komorník, jenž začal kývat rukou směrem do vnitřního stanu a tlumeným hlasem důtklivě pobízel:

»Rychle, spěchej, pan nejvyšší už čeká.«

Pobera smeknuv a pohladiv své štětky mezi stezičkami červených jizev po hlavě, vkročil do prostory jasněji osvětlené. Dvě voskovice hořely v dvouramenném svícnu na polním stole, u něhož seděl nejvyšší kapitán Jiskra v sobolí čepici, v porozhalené šubě, tak že mu bylo viděti z pod husté, černé brady šest stříbrných penízků na bleskotavé zlaté šňůře.

Osmahlý obličej tupého nosu, zarostlý vysoko do tváří, ostřeji vynikal v plném světle tak, jakož i chmurná, přižloutlá a vyholená tvář Petra Aksamita. Hejtman bratrských rot žmolil levicí konec tmavých knírů a hledě do stolu, naslouchal výkladu mladého pána Zvířetického, jenž k Jiskrovi přijel jako posel pana Jiříka, správce české koruny, a jenž tu uvázl pro běh válečný.

Zvířetický seděl vedle Jiskry maje po pravém boku Hynka z Tamfelda, Slezáka, starého druha Jiskrova, jenž s Jiskrou již před čtrnácti lety polem pra-

coval v rotách táborských proti Turkům a bil se tenkráte v krvavých bitvách dole mezi Dunajem a Sávou, v Sremské krajině. Rudý šrám jemu zůstal z těch dob na památku, široká jízva od lysého čela k levému spánku.

Ti dva, Zvířetický a Tamfeld, byli Jiskrovi; třetí, v bílém plášti s rukávy, sedící na levo u Petra Aksamita, byl Puchala Polák, jeden z nejpřednějších hejtmanů z bratrských rot.

Pobera z Lomu nevím kam domů přešed od vchodu po hrubém koberci, jenž jeho krok tlumil i crnčení ostruh, stanul před samým stolem. Pozdravil, čekal. Zvířetický shlédnuv jej, dokončoval na kvap, dotvrzuje svou řeč živými pohyby pravé dlaně.

»Uvidíte, uvidíte,« opakoval, »že to sotva spomůže.«

Aksamit, nevšimnuv si, že Pobera vstoupil, potrhl lehce hlavou, usmál se posupně, nesouhlase se Zvířetickým, a odvětil zcela klidně:

»Tak mu usekneme hlavu.«

V tom postřehl Poberu, na kterého Jiskra upřel své tmavé, pronikavé oči hned, jak Pobera vkročil. V ten okamžik pozbyly přísnosti, kterouž zvážněly za porady, a prohlédly zase vesele, jako hledívaly. Přál Poberovi, cenil vysoce jeho statečnost i mezi »bratříky« neobyčejnou, jeho divokou odvážlivost i válečnou zkušenost; a také na první pohled postřehl jeho stav.

»Prý už kleješ na tu zahálku, milý rotmistře,« vítal jej vesele. »Abys věděl, konec zahálení.«

»Buď pán bůh pochválen,« povzdechl z hloubi srdce Pobera, jemuž v hlavě dosud parami obtížené pojednou prosvitlo i pohledem nejvyššího i jeho novinou. Všichni kolem, až na Aksamita, se zasmáli té upřímnosti.

»Vyjedeš,« pokračoval Jiskra a již vážně, »do boršodské stolice; dáš se na Žirkovce, tam ti naši v posádce poradí stran cesty dolů k Jagru.«

Pobera se bezděky v prsou napřímil překvapením, ale ani nehlesl a jen poslouchal.

Jiskra pokračoval šermuje pravou rukou, jako by Poberovi ukazoval:

»Tedy na Žirkovce, odtud k Nadaždu, přes Arló, Čepany, k Opatové — Apatfalva uhersky. Je tam klášter, milý Pobero, a bohatý klášter. Tam budeme holdovati a dobře se musí vyplatit. Ten klášter je již nedaleko Jagru. Tam jsou všude Uhři,« přidal Jiskra jakoby mimochodem.

»To nic, však já se s nimi smluvím!« odvětil rychle Pobera a v očích mu svitlo úsměškem.

»Dobrá, však hrubě netřeba se smlouvat. Nejprve hledět budete a bystře, je-li volno v těch končinách, a pak abys nám dobře upravil cestu.«

Pobera v duchu žasl. Tam chce Jiskra! K Jagru! Nač tam a cože tak pojednou? Než nezeptal se, a stlumil své překvapení. Jen poslouchal a přisvědčil, že rozuměl. Jiskra mu ještě podrobně určil stran času a postupu, stran spojení s ostatním vojskem, uložil, aby Pobera o všem mlčel, a skončil:

»Tak na dobrou výjezdu, milý Pobero, dej bůh štěstí!«

Pobera, za tu chvíli vystřízlivěv, uklonil se a vyšel ven. Starý Lapka vstal a hned k němu.

»Tak se ti splnilo, vyjedeš. Hneme se.«

»Ale Hodějovo — Toho necháme?«

Komorník pokrčil rameny a řekl:

»Dějí se divné věci. Kdož ví, co pan nejvyšší zamýšlí. A tu novinu víš-li, o biskupovi, o jagerském biskupovi.«

»Co —«

»Že pan nejvyšší pro biskupa ráno poslal, ať jej z Dětvy přivezou nebo přinesou, ale že tu v ležení dnes musí být, a kdyby jej i mrtvého přivezli. Čekáme jej každou chvilku.«

»Biskupa? Jaké s ním okolky. Nu, starý, s bohem, mám co chystat.«

Cestou však nemyslil na přípravy a na výjezdu, nýbrž na jagerského biskupa. Jiskra jej chce mít — a on, Pobera, má jeti k Jagru, cestu připravit. Jiskra tam také potáhne a biskupa chce mít, toho vezme s sebou — — a — — Uplivl se a bezděky mávl pravou rukou, jak mu z nenadání připadlo, co zaslechl prve ve stané, když tam vstoupil, jak řekl Aksamit s takovou přísností:

»A tak mu usekneme hlavu.«

Snad myslil jagerského biskupa — Ať! Zasloužil by ten pop katanský. A kam Kozic, Vlk, připletlo se se Poberovi. Že hledat Huňada, řekl, a hájit cesty sem. Oh, to se již Jiskra na Hodějově neohřeje a nikdo! Čertovo hnízdo — I dobře, že od něho odtáhnou. Ale zase dolů, k Jagru. Proč ne nahoru ke Košicům, za Talafúsem, aby jej konečně stihl, aby mohl na něj vzkřiknouti:

»Stůj Talafúse, stůj, bitvu na tebe pouštím, bitvu o hrdlo! —«

Došel vozů a smyků, jež jely táborem řadou za sebou a bez světel bez pochodní, bez svítilen.

»Kam jedete!« zvolal Pobera na desátníka,*) svého dobrého známého, jenž jel na koni při vozích.

»Nákladat.«

»Co, kde —«

»Jedeme ke srubům.«

»Aha! No, s bohem, bratře!«

---

*) Správce desíti vozů.

Pobera se hned dovtípil, co tam budou nakládat, že kusy ze srubů, a že je v noci odvezou, za tmy, bez světel, aby na Hodějově nepostřehli, že odvážejí z ležení. Kam? ptal se v duchu a hned si odpovídal: Kam jinam, nežli zase zpátky na Zvoleň. To již opravdu konec obležení. On, Pobera, vyjede a sem se již najisto nevrátí, ne. Všecko vytrhne za ním, Jiskra, Aksamit, všecka vojska —

Když Pobera z Jiskrova stanu odešel, zůstali hejtmané ještě u nejvyššího a rokovali dál; začali tam, kde Zvířetický prve přestal: o jagerském biskupovi. Starý Lapka, komorník, sedě v přední místnosti stanové, začal v tu chvíli podřimovat. Než sotva že se mu víčka v sladké slabosti přivřela, sotva že bradou přiklepl k prsům, už se vytrhl pro náhlý hřmot, jenž před stan dorazil a tam zůstal.

»Ah, že přivezli toho biskupa!« To pomyšlení vzpružilo starého komorníka. Vstal rychle.

Do stanu vstoupili rotmistr, žoldnéři v železných kloboucích v plátech, po zuby ozbrojeni, chlapi na výsost urostlí, většinou bradatí, a mezi nimi mužík v tmavém plášti a v kukle stažené přes hlavu. Žoldnéři vykračovali jadrným krokem každý hlavu vzhůru, ten v kukle však přihrben, opíraje se o hůl. Pokulhával.

Zbrojenci zůstali s Lapkou v přední místnosti, rotmistr však pokročil dále, jak pan z Tamfelda, jenž ze stanu vyšel, pobízel dosti vzrušeně toho v kukle: »Jen dál, kněže biskupe, jen dál!«

Zvířetický ve stanu vstal i Puchala. Jiskra se povychýlil přes stůl, Aksamit sebou nepohnul. Zůstal, jak seděl; jen oči po vchodu obrátil, pohled více chmurný nežli zvědavý.

Biskup drobné postavy, jež se vedle vysokého, ramenatého rotmistra zdála ještě drobnější, shrnul kuklu do týla. Hladce vyholený jeho obličej, i jindy

hubený, byl teď po nemoci přepadlý; lesk však trnkových očí pod černým, nad obyčej hustým obočím mu nestlumila. Pronikavě pohleděly po všech ve stanu a utkvěly na Jiskrovi, jenž pokynul, aby usedl.

»Kněže biskupe,» otázal se lehkým tónem, s veselou vlídností, »jsi už zdráv.«

»Ne, jak náleží,« odvětil biskup chmurně a dodal ne bez zlostné ironie:

»Děkuju za optání.«

»Ale tak jsi přece zdráv,« Jiskra se usmál, »abys mohl se vydati na cestu.«

»Kam! daleko nevydržím.«

»Domů snad přece.«

»Domů? Kam —« Chvat těchto slov i jejich tón jevily jeho úžas.

»Do Jagru.«

V biskupově obličeji zpurně zasmušilém mihlo se leknutí.

»Do Jagru«? a vyhrkl: »Což máte Jager?—«

»Zatím si odpočiň a připrav se na cestu,« odvětil Jiskra, jako by té otázky nebyl slyšel.

Biskup vstal, ale nehnul se, neměl se k odchodu. Čekal vysvětlení, chtěl se ptát, aby měl jistotu stran svého města, nepadlo-li za dobu jeho zajetí do rukou těch kacířů; než v tom se ozval Aksamit u chmurném klidu, tvrdě obrátiv po něm oči:

»Služebníku páně, vzpomeň si na Dobáky, jak jsi je u Lučence mučil.«

Připomínka v tom polosvitu nepřátelského stanu, před tváří těch kacířů a loupežníků, za jaké biskup všecky tu měl, pronesená s krutým klidem a s tvrdostí, uhodila; biskup v ní hned vycítil tu strašlivou hrozbu, kterouž vlastně byla. Oči mu zamžikaly, a nešlehl zlostným pohledem po Aksamitovi a nevyhrkl vzdorně jako tenkrát u Lučence, když jej přivedli z bojiště

k Jiskrovi ještě vzteklého nad porážkou: »Muč mne také!«

Zajetím několika neděl i nemocí zemdlel jeho vzdor, a tu pohrůžku vyřkl hrozný Aksamit, jehož zasmušilá, přižloutlá tvář černých knírů s tím silným, tvrdým pohledem zůstala mu v paměti hned od té chvíle, kdy jej u Lučence v ležení uviděl poprvé.

Biskup se po těch jeho slovech již neotázal a již ani nepromluvil. Odešel mlčky, provázen jsa rotmistrem.

»Záhy jej natahuješ na skřipec,« prohodil Jiskra s úsměvem k Aksamitovi.

»To je málo na toho popa krvavého. Tedy jak jsme smluvili.«

Aksamit vstal a s ním Puchala, i Hynek z Tamfelda i Zvířetický.

XV.

Té noci hořelo v ležení na rozkaz Jiskrův ohňů co nejméně; mezi stany a baráky skoro všude tma, ale ruchu více nežli za jiných nocí. Vozy rachotily táborem a všecky mířily na zadní jeho kraj. Sváželi tam ze srubů těžké kusy a chystali se, aby za ranního šera mohli s nimi vyjeti a odvézti je pryč, zpátky na Zvoleňský hrad. Jiskra tak poručil, když se rozhodl ve válečné radě, že odtáhne od Hodějova. Vojsko samo mělo ještě příštího dne zůstati pod hradem a vytrhnouti teprve až pozejtří na úsvitě.

V rotě Jana Kozice Vlka pozdě ulehli, a ještě za tmy je zas budili; tiše však, bez troubení, aniž jak obyčejně »vzhůru« voláno. Krmili po tmě; jezdci nesměli zažehnouti ohňů, nesměli si snídaní vařit.

Ondris Chujava, Slimáček tak řečený, strojil se při světle lojové svíčky ve staně, kdež s ním spali

Rakolubský, obrovitý Matuka Juro i Švehla kučeravý, smíšek vysměvavý, kterýž schválně, pro kratochvíli často s Chujavou začal o příbuzenstvu, aby Chujavu pozlobil nebo aby jej dostal do schlubného povídání, z jaké je familie, že stojí v příbuzenstvu i s magnátským rodem jako by se v Čechách řeklo s panským, jistě, a to po bábě, po bábě Kateřině, provdané Ostrolucké, ta že byla rodem Széczovna, Széczovna!

Chujava toho rána, před úsvitem, poloustrojený, rozespalý, zívaje, klna na zimu a na vlhko, že všude mokro, řezal si svou šavlí, kterouž nejednou statečně sekal do Uhrů, slámu, hrst dlouhé, žitné slámy, aby měl do škorní na podešve, aby měl v obuvi sušeji.

Pojednou začal Švehlovi klít, že mu vzal škorně, ať mu je dá, že mu je schoval, parom nech ho zabije, a hned zase zlostně lál, nač to burcování, nač tak časně, kam v té tmě a necestě, to že rotmistr je dal schválně dříve zburcovat, nežli měl nařízeno, to že je tak horlivý a nemůže se výjezdy dočkat, meďan boh aby —

Ale na ráz umlkl, jak se pojednou porozhrnul stan a v skulině se zjevila zarudlá tvář Janka Kozice Vlka, ostrého, velkého nosu a černých knírů, když do stanu nahlédla rychle a prudce, až jí spadly přes rudé spánky dva lesklé černé copánky, když do stanu zahoukl rotmistrův přichraptělý hlas, co že robí tak dlouho —

»Á, Chujava, toť se ví, ospalec z Ležiachova! Uhři ti ve spaní hlavu useknou. Hajdy na koně!«

Rudá tvář s copánky zmizela. Rakolubský vyšel první, za ním hned crnčely ohromné ostruhy Matuka Jury; Švehla již vykračoval ven a ještě se zachechtal Slimáčkovi, jenž lítal po stanu svolávaje vztekle sta bohů prabohů, kde že má buzdygan, to že mu ho Švehla jistě schoval, zatracený psohlavec —

Za chvíli po té vedl Janko Vlk, jeda na svém Dereši, zahalen do pláště, svou rotu spícím táborem na jeho západní kraj k vozům, na nichž byly naloženy kusy ze srubů. Zapřahali tam a již také měli zapřaženo.

Janko Vlk určil dle rozkazů, jež včera obdržel ve stanu nejvyššího, ve své rotě, aby Švehla vyjel s dvacíti jezdci napřed cestou k Filekovu a k Lučenci a dále cestou ku Zvoleni, kamž kusy vezli, Matuka Juro aby s desíti jel ve zbytném; on sám, Janko Vlk, zůstal s jádrem roty při vozech. Bratra Ondrejka si nechal, aby jej měl na očích, neboť pamatoval, co slíbil svému starému otci.

Chujava již neklel, ano byl v duchu rotmistrovi vděčen, že ho nedal k Švehlovi. Vytrhli za hustého šera, pokud možná tiše.

Hurčala Nejtušják, provázen svým velkým ovčáckým psem, jel hned za rotmistrovým houfem, veda ještě dva koně, z nichž jeden byl obtížen nákladem. Z počátku postupovali zvolna, ale když nastal bílý den, cesty spíše ubývalo, ač ne tak, jak sobě přáli. Bídná silnice byla po dlouhých deštích samé bahno, do něhož se kola hluboko zarývala, tak že místem s těží jich z něho dobyli.

Toho dne dorazili jenom pod Filekovský hrad, kdež přenocovali v širém, u ohňů. Nazejtří časně ráno vytrhli k Lučenci, k němuž dojeli na poledne. Tu nastalo loučení.

Cesta od Lučence ku Zvoleni byla bezpečná; vozy nepotřebovaly takového průvodu, a proto zůstal při nich jenom Švehla Jan se svou četou, kdežto Janko Vlk s ostatní rotou i se zbytným houfcem obrátil se od Lučence na jihozápad, údolím Ipoly, kterýmž se gubernator Huňad po své porážce u Lučence dal s vojskem na útěk.

Z těch stran, od Modrého Kamene, kdež své rozprášené i nové houfy sebral, vytrhl teď do pole, jak poslední dny potvrzovala zpráva za zprávou, a sice na poledne k Ďarmatům, zase k Ipole. Jiskra i Aksamit a všichni ve vojenské radě byli toho přesvědčení, že gubernator potáhne údolím Ipoly vzhůru, zase k Lučenci a odtud na východ, za nimi k Hodějovu. Proto Jiskra, když se odhodlal, že nechá této skalní tvrze, chtěl na rychlo k Jagru, prve nežli by jej gubernator donutil pod Hodějovem k bitvě. Nemohlť se na ni odvážit sám nyní slabý proti Huňadovi, jehož vojsko rozhojnil Rozgoň přečetnými houfy z dolní země do veliké přesily.

Janko Kozic Vlk čekal, že záhy uhodí na přední hlídky nepřátelské; proto postupoval s veškerou opatrností. Rotu rozdělil ve dvojí ztracence po pětadvacíti koních a poručil, aby se rozjeli v pravo, v levo. Pravé vedl Matuka Juro, druhé Rakolubský. Za ztracenci vedl třicet jezdců v posilcích Ondrejko, jemuž po boku jel Ondris Chujava Slimáček v nové helmici, s novým malovaným štítem jezdeckým, volně přes záda zavěšeným. Za posilci jel valný houf; v čele na krásném grošovatém bělouši rotmistr v kroužkové brni a plátech na rukou zrovna před řadou desíti kopiníků. Ti byli nejprvnější, po stranách střelci.

Dobře se jim jelo širokým údolím Ipoly, rovinou, na níž luka u řeky pokosena; pole kolem dávno sklizená, většinou ještě nezorána, samá plavá strniště nebo zahnědlé úhory i širé pastviny. Koně klusali bystře, bez obtíží; déšť přestal a vyjasňovalo se.

Janko Vlk vyhlížel před se mlčky a napjatě; čím dále jeli, tím jistěji očekával, že přiharcuje z Ondrejkových posilců jezdec s novinou, že ztracenci už uhodili na Huňadovce. A nic. Dvě míle již ujeli a po nepříteli ani vidu; ale pak o něm proslýchali. Lapení

pocestní a vesničané povídali předivnou zprávu, kteréž nechtěl uvěřit, že Huňadovci netáhnou na východ, proti nim, nýbrž že se dali v opačnou stranu na západ, v Ďarmatech že byli, ale odtud že se obrátili na západ, údolím dolů, směrem na Ipoly-Ság.

Tím jménem Jankovi poněkud prosvitlo. V ipolském Ságu byla při klášteře nevelká tvrz, kterouž dal Jiskra zřídit. Ale že by na ni Huňad táhl s veškerým vojskem, na malou její posádku. Pro tu že by nechal Hodějova? Nezdálo se mu, nevěřil a čekal na jisto, že se s nepřítelem srazí ještě dnes do večera.

Ondrejko a Chujava, jedouce v čele posilců, netrudili se tak jako rotmistr. Rozhlíželi se krajinou, kterouž jeli v létě, tenkráte, když je nejvyšší kapitán poslal s Poberovou rotou na »dolní zemi« pátrat po nepříteli a holdovat statky jagerského biskupa. Rozhlíželi se a vzpomínali na první šturm, jak tenkrát udeřili na městečko Szécsény a jeho bohatý klášter, jak ti maďarští popi tenkráte zkrotli a prosili a jak neradi platili.

»Nu a víno, vínko měli!« Chujava se div neoblízl. »Vínko, bratře; to věřím, že ti mniši je hltali.«

»Proč by nepili. Jak se říká: Svatí byli, vínko pili.«

»Ale červený nos neměli,« bránil se Chujava, »svatí přec neměli červený, měděný nos od pijatiky, jako ti leniví mniši, a opat největší a nejčervenější —«

Ondrejko se zasmál, jak Chujava přeháněl, a štípl ho, on že kdyby byl mnichem, že by měl nos červenější nežli ten opat, že by mu v klášteře tuze chutnalo, jako tenkráte, to že měl notný lampáš v hlavě.

»Nu, nu, jen červíka jsem dostal do hlavy, jen červíčka —«

»Haha, a každé vrbě jsi se klaněl. A zpíval's!«

»A co myslíš,« Slimáček sebou škubl a zavrtěl v sedle, »budeme-li ten klášter zase holdovat. V létě jsme na něj položili dvě stě zlatých kremnických.«

»Dojedeme-li tam. A také když v létě zaplatili a dostali znamení pro pálení.«

»To platilo tenkrát. Teď musí zaplatit zas, chtějí-li znamení, a nezaplatí-li, ať mají červeného kohouta na střechách. Já bych pálil, já bych i ty mnišky pálil!« kasal se Chujava.

Zahlédli jezdce, jenž hnal proti nim. Byl ze ztracenců Rakolubského.

»Co neseš!« křičel na něj Ondrejko. »Nepřítel?«

»Bratřík« v kapalínu, bez kopí, zardělý od prudké jízdy, zarazil na okamžik.

»Ne, po nepříteli ani památky,« hlásil. »Jedu oznámit, že v tom městečku před námi —«

»Szécsény —«

»Ano, není ani nohy. Uhři tam ani nebyli, jen v Ďarmotech, za tím městečkem, a odtud že odtáhli zase dál na západ.«

Bodl koně a hnal dále k valnému houfu, k Jankovi Kozicovu, rotmistru.

Ten nad tou zprávou hlasitě zaklel. Okamžik přemýšlel, mají-li zarazit, či dále se pustit. Soumrak nastával a Szécsény nedaleko. Rozhodl se, že tam přenocují.

Když tam na večer s jádrem své roty dojel, byly městečko i klášter, nad nímž se černaly koruny starých strcmů hrubě již pořídlé, obsazeny ztracenci Matukovými i Rakolubského, a také hlídky rozestaveny.

V klášterním nádvoří planuly pochodně i louče svítící posilcům Ondrejkovým. V kláštěře vše poplašeno, guardián s několika mnichy vycházel z ambitu na nádvoří uvítat nemilé hosti, z nichž nevysoký Ondris Chujava Slimáček nejvíce s patra na něj hleděl. Než

zdálo se, že statný, tělnatý opat, který neměl červený nos, se ho příliš nelekal. Za to se zarazil, když vjel sám rotmistr brunátně červené tváře, černých rulíků po spáncích. Guardián si Janka Vlka od léta zachoval sice v neblahé, ale jisté paměti; poznal jej na pohled, a byl k němu ochota sama, aby nepopudil jeho hněvu a klášter od hrubé škody zachránil.

Janko Kozic žádal pro sebe a pro svůj lid nocleh a všecko opatření. Opat hned poručil svým lidem, aby velkomožné pány a všechny jezdce opatřili. Rotmistr si povšiml té neobyčejné ochoty a usuzoval, že je tedy asi pravda, že gubernatorovo vojsko není na blízku, sice že by ti uherští mniši jinak se chovali. Vyptával se opata, jenž mu tlumočníkem, starým, suchým mnichem odpovídal. Janko poručil také svým zemanům, aby zkoumali v klášteře i v městečku, jak je s nepřátelským vojskem; nebylo pak různých odpovědí. Každý z vyslýchaných vypovídal, že gubernator tu ani nebyl, nýbrž v Ďarmotech, odtud že táhl s velikým vojskem na Ipoly-Ság, odtud že Jiskrovci sami ustoupili, a že se obrátili na půlnoc ku Zvoleni, aby se tam uchránili.

Tak vypověděl guardián, tak i mniši; Rakolubský, jenž přišel nejpozději do klášterního refektáře, přinesl zprávu, pro kterouž rotmistr vyskočil ze židle. Huňad gubernator na pochodu na půlnoc, na horu ke Zvoleni a ne za Jiskrou k Hodějovu!

Matuka Juro uhodil pěstí na stůl, a to že není pravda, že není možná, Chujava rozhodil paže, připlácl je, měl oči vyvaleny a první okamžik nemohl ani promluvit; ale pak vykřikoval, že není možná, ne —

Janko Vlk nekřičel, nepotrhoval sebou, jen černil a černé kníry prudce pohlazoval; do hněda červená tvář mu zbrunátněla jako vždy od prudkého hnutí. Zemané ztichli tak, že bylo jasně slyšeti jeho ostruhy,

jak začal refektářem přecházet. Pojednou se zastavil před Rakolubským.

»Pane brat, je to možná,« hlas jeho zněl přichraptěle, »je; gubernator je lev a je liška. Nás nechá, ať se moříme s Hodějovem, víť jistě o tom, jak se nám daří, a zatím udeří na Zvoleň, kdež ho nikdo nečeká, kdež nejsou ani připraveni. Tak to je; o tom musíme hned vzkázat nejvyššímu. Koně jsou umdleni; ale vezmete z kláštera dobrého klusáka, ať na něj vsedne jeden z našich, vyber ze zbytného houfu, ať jede hned za nejvyšším kapitánem, ať nešetří koně — a páni bratři —« zmlkl, otáčel černé oči po všech, »na koho jste nevzpomněli — Co Švehla, co kusy, dovezou-li jich v čas na Zvoleň —«

Pokřikovali, kleli na tu připomínku a hlučně počítali, může-li Švehla s kusy v čas dorazit, zví-li v čas, že Uhři táhnou na Zvoleň.«

»Proto, páni brati, nebudeme dlouho sedět; za tmy musíme zase na koně —« poroučel rotmistr.

Vína nosili, co hrdlo ráčilo, a dobrého, nicméně nebyla z toho slavná a veselá »pijatika«. Cítili, že se stalo něco vážného, že běží o Zvoleň, druhé sídlo nejvyššího kapitána, o Zvoleň a všechnu krajinu při něm, že by Huňad, kdyby toho hradu náhlým útokem dobyl, měl volnou cestu na horu, údolím Hronu a dále na »horní zemi«, zrovna do jejich končin.

Ani Chujava Slimáček, ač záhy měl »červíka« v hlavě a i pak notný »lampáš«, nerozveselil se jak obyčejně, neřku-li, aby zazpíval nebo aby vyskočil a dal dlaň pravice nad týl a začal sebou v kyčlích pokrucovat a nohama mrskat. Za to se v něm mstivost zapalovala, a zlost na Uhry, na ty ve vojště Huňadově i na ty, které prve viděl v mníšských hazukách.

Ondrejka pošťuchoval, no, no, tak co, co s těmi mníšky, on že by je pálil, a když by jim dal milost,

tak ať platí, ať zaplatí zlatem, pravými kremnickými, těch že mají plné hrnce, ať rotmistr, ať Janko na ně položí tři sta zlatých, a co tři sta, pět set, pět set, on Chujava, že by položil šest, věru šest set, nebo že by jim červený kohout na klášteře zazpíval.

Škubl sebou, když Janko Vlk pojednou poručil fráteru jim posluhujícímu, aby zavolal guardiána s mnichem tlumočníkem, ať hned přijdou, a hned zase pošťuchoval Ondrejka, ať řekne bratrovi, aby nic neslevoval, aby klášteru za výpalné hodně položil, šest set, a když ne šest, tedy pět set a čtyři nejméně.

Než i se stem pak byl spokojen, když rotmistr oznámil guardiánovi, jenž záhy vstoupil, ať zaplatí sto zlatých kremnického rázu, ať je opatří hned, a neseženе-li jich do rána, že ví, co se stane.

»Máme znamení pálení, v létě jsme vám zaplatili dvě stě zlatých — začal se guardián hájiti, než nedomluvil. Janko Vlk se na něj rozkřikl, ať přinese peníze.

»Nemáme žádných, všechno nám —«

»Nemáte-li, sežeňte si je do rána, do časného rána do našeho odjezdu. Dost, nemluvme o tom. Nemáš-li jdi, a ostatek ráno.«

Znělo to však tvrdě a rozhodně, že opat se neodvážil ještě jednou začíti. Odešel velmi sklíčen.

Chujava za tohoto jednání nespouštěl s něho očí; maje dlaně o stůl opřené a lokte ven od těla, pochyloval se v plném souhlase k desce stolu a bručivě přizvukoval:

»Tak, ták —«

Pak i s tím souhlasil a poslechl na slovo, ač mu víno začínalo teprve jak náleží chutnat, když rotmistr všechny vyzval, aby šli ležet, že bude třeba časně vstávat a to s jasnou hlavou. Janko Vlk sám nešel hned na lože, nýbrž obhlédl klášter a stráže; pak i do

městečka se vydal a ku krajním hlídkám, bdí-li nebo nedošla-li nějaká nová zpráva.

Zahalen v bílý plášť vrátil se dost pozdě do kláštera, v němž světla pohasla. Jen na nádvoří pod dvěma košatými javory plápolal oheň, u něhož se ohřívalo několik »bratříků«; i tu a této chvíle byli v helmicích a ve zbrani, neboť hlídali klášterskou bránu. Zář prošlehujících plamenů stoupala do korun javorů, jejichž zbarvené listí zjasňovala v ostřejší tóny, třásla se po zdech starých budov kolem a plaše pokmitovala až do černých ambitů, aby ještě plašeji odtud opět prchavě unikla, ale rychle se zase vrátila a znovu tam do ochozu hodila svůj třesoucí se, zardělý šleh.

XVI.

Hlas polnice zahlaholil městečkem i klášterem do hustého šera říjnového jitra. »Bratříci« Kozicovy roty po půlnoci pokrmivše sjížděli se z městečka na ten hlas ke klášteru, jehož branou již otevřenou proudila zář ohně na nádvoří dosud planoucího.

V zardělém jeho mihotavém pruhu bylo viděti listí, jež ranní vítr rval s javorů a zanášel studeným, sychravým vzduchem nebo již spadlé hnal šustivě nádvořím pod nohy osedlaných koní, jež právě na nádvoří z klášterní stáje vyvedli. Stáli tam a čekali rotmistrův grošovatý Dereš, hnědáci Ondrejkův a Rakolubského, vraník Chujavy Slimáčka a veliká brůna obrovitého Matuka Jura.

Páni sami seděli ještě v refektáři osvětleném voskovicemi a dojídali rychle snídaní, šavlemi už opásaní, na odjezd přichystáni. Na chvíli je vyrušil opat, jenž vstoupil s mnichem tlumočníkem pln úzkosti a

strachu. Rotmistr s ním krátce pojednal. Když opat, kteréhož strach o klášter učinil pokorným, poníženě začínal prosebným hlasem: »Velmožný pane rotmistře,« obroukl se na něj Janko Vlk postaviv prudce na stůl pohár.

»Neseš-li výpalné —«

»Řekl jsem, pane, že tolik nemáme. Sháněl jsem, jak jsem mohl, ale marně. Prosím ve jméno —«

»Neseš-li peníze —« ostřeji opakoval rotmistr.

»Klášter platil už několikrát výpalné —«

»Neseš-li peníze!« rozkřikl se rotmistr a vstal.

»Nemáme žádných; jen deset zlatých jsem s těží sehnal —«

»Tak dobře!« Rotmistr vstal a pokynul zemanům. »Tedy víte,« zavolal na ně. »Pojďme.«

Všichni se hrnuli ven; refektářem se rozléhala směs hlasů, volání, pokřiků, řinčení šavlí i crnkot ostruh. V tom hluku zanikalo volání statného opata, jenž jda za kapitánem i ruce sepjal a sepjaté zvedl a hlasem prosil pro Bůh, ať se smiluje, ať ušetří starého kláštera a chrámu Páně, ať se smiluje.

Janko Vlk šel rovnou, jako by neslyšel; v samých však dveřích, kdež se opat odvážil u svém naléhavém prosení dotknouti se i jeho paže, pojednou se obrátil:

»Nech škemrání, kněže opate. Tvůj hlas bez hlasu zlata nic nezmůže, a pak, víš, že váš gubernator vzal nám Ipoly-Ság. Za naši tvrz váš klášter.«

Vystoupil ven na chodbu osvětlenou pochodní a loučemi; duněla kroky a řinčením šavlí. Oddíl Jankovy roty vyváděl mnichy z kláštera. Většinou je přivedli po dřevěných schodech z cel s patra na chodbu nebo je po nich ještě sváděli i sháněli. V červeném nejasném světle černaly se mnišské hazuky mezi »bratříky« v kapalínech mdle se lesknoucích, v tmavých huňkách nebo v pláštích různých barev.

Tím proudem protlačili se zemané s rotmistrem na dvůr ku svým koním, opat však v tom proudu uvázl tak, jak vystoupil z refektáře. Na nádvoří hemžení; jezdci Jiskrovci rozběhli se s planoucími loučemi ochozem kolem, mizeli ve dveřích, vybíhali z nich, jiní se pojednou ukázali na hoře v patře v rozraženém okně a za divého hlaholu mávali planoucími loučemi nebo pochodní, jež prudký, ranní vítr rozdmychoval a plameny jejich rozháněl, až jiskry celými chomáči pršely a rozletovaly se hustým šerem podzimního jitra.

Dole v nádvoří obraceli se mniši, zvláště staří, s hrůzou po těch plamenech a prškách jisker, ruce zvedali nebo se křižovali, zatím co »bratříci« obstoupivší je tlačili je z nádvoří do brány křikem, pěstí i plochou šavlí ven za rotmistrem a zemany, kteří zatím vyjeli před bránu k houfu většinou již sešikovanému, za nímž se tlačili ustrašení lidé z městečka.

Nad tou směsí hlav mnichů i vojáků, nad níž hučel vítr, až se koruny javorů kolébaly, zabouřil dvojí ryk, divoké radosti i žalu a vzteku, rázem, jak se pojednou vyvalil dým z jednoho z oken; v tom také ze šindelové střechy vyrazil špinavě žlutý oblak; za ním druhý, třetí u měkkých kotoučích rychle stoupajících a rychle se tratících v temnotě nebes. Pojednou se sloup dýmu zbarvil a za ním po černé ploše oblohy rozlil se třeslavý, rudý svit, a již se zjasnilo nad střechou; plameny tam proskočily, zavlály a hořely, rudě šlehaly a u větru letěly dál. Pronikavé světlo rozlilo se ve výši i kolem po budovách starého kláštera.

Dole křik; poslední žoldnéři vyrazili z nádvoří a zavírali klášterská vrata, před nimiž musil zůstati houfek mnichů tlačících se kolem opata. Někteří měli kukly staženy, jiní stáli prostovlasí. Bílé vlasy vlály u větru

vedle tmavovlasých hlav mladších mnichů; ti nehleděli jako staří bratři v úzkostech a žalu po hořícím svém tichém sídle, jemuž nesměl nikdo pomoci, nýbrž posupně, v hněvu i v nenávisti obraceli své zraky po jízdném houfu, před nímž na vysokém bělouši, v bílém plášti, v šišáku seděl rotmistr hnědě zardělé tváře s černými rulíky, splývajícími přes spánky.

Červený svit na ně padl, na bílý plášť, na tvář, jež v záplavě požáru zbrunátněla, padl na lesklou šavli, jíž mávl pojednou nad hlavu; a jak jí mávl, vykřikl svým přichraptělým hlasem na rotu. Potrhl uzdou, Dereše otočil a již cvakaly podkovy, jak jezdci obraceli koně na příkaz vůdcův. Trubač přitiskl polnici ke rtům, zatroubil zrudnuv do temna.

Rota se obracela v plném rozjasnění velikého požáru; vítr dul a rozháněl plameny, že lítaly po střechách, vysoko šlehaly a jasně, ostře svítily i mezi stromy rotě na cestu; a svítily dlouho, daleko zahánějíce temnoty ranního, hustého šera. Rotě se lépe jelo za toho hrozného osvětlení. Jezdci se ohlíželi po hořícím klášteru, ač ne volně. Pobízelť je z předu rotmistrův přísný hlas, ať pospíchají, aby dojeli v čas. A po rotmistrovi opakovali pobídky Matuko s Rakolubským i ostatní zemané.

Jezdci v rotě se divili v duchu i na hlas, nač ten spěch, když jich nikdo nestíhá a když se zase vracejí. Poznaliť, když se rozednilo, že jedou touže cestou jako včera, zpět na Tornice k Lučenci. Tam dorazili po ostré jízdě na poledne, pokrmivše cestou jenom na rychlo a málo. Těšili se, že toho dne již asi dále nepojedou; ale když v Lučenci slézali s koní, připomenul jim rotmistr, aby řádně pokrmili a sami se najedli, že ještě dnes pojedou dále. Sám provázen Rakolubským a Matukou Jurou zajel rovnou na tvrz k veliteli jejímu a obhájci Matěji z Kněžic.

Ondrejko ubytoval se s Chujavou ve vybité jizbě vypáleného stavení. Unaven ulehl na lože, jež si upravil na hliněné podlaze z několika pohozených prken, opřených o pohořelé, černě lesklé trámy. Oheň, jejž Hurčala Nejtušjak rozdělal, hořel mu u nohou a příjemně hřál za chladného, podzimního dne, pod jehož zataženými nebesy vál ostrý vítr.

Ondrejko přemýšlel vážně o nenadálém a překvapujícím obratu gubernátorově. Jistě neutíká, když se tak sesílil a má veliké vojsko, větší nežli Jiskra. Oboří se na hrady a posádky, které se ho nenadějí, které nepřipraveny neodolají jeho přesile. A potáhne-li od Hronské doliny dále k západu — Ne, až k nim, k Váhu — není možná. Kdyby bylo nějaké zprávy od nich!

Ale jak by bylo možná se teď nadíti. On sám teď také nemůže nic vzkázat. Dříve spíše mohl, když jel posel z ležení na Zvoleň, a ze Zvoleně jezdili poslové na Trenčín, a na Trenčín docházel už strýc Rozvadský přeptat se. Ten to již opatřil. Ale jak bude teď, když Uhři táhnou na Zvoleň; kdy co uslyší z domova a oni od něho —

Ve vybitých dveřích stanul Chujava Slimáček bez helmice, jenom v čapce; za ním Hurčala Nejtušjak nesa kus uzeného masa a slaniny, bochník chleba i nádobu vína. Chujava si už cestou uřízl kus slaniny a jedl až sem. Dožvykuje ještě na prahu, volal na Ondrejka, ví-li, že z tvrze odjel posel do ležení za Jiskrou.

»A co —«

»Nese naši novinu, co jsme přinesli o gubernatorovi.«

»Co, Janko« — ptal se Ondrejko, pouštěje se s chutí do jídla a do pití.

»A nevím, dosud je na tvrzi.«

Když Ondrejko pojedl a chvíli pak pospal, vydal se z vybitého stavení ven, chtěje na tvrz, kdež v létě tolik zkusil a zažil, kdež ležel raněn a přečkal celé hrozné obležení. Byl by rád promluvil se známými v posádce, chtěl uvidět statečného Matěje z Kněžic. Nedošel však. Na úpatí výšiny, na níž se klášter proměněný ve tvrz za hradbou probělával, potkal bratra Janka, jenž se již vracel a patrně pospíchal.

»Kam! Na tvrz?« zvolal na Ondrejka a nečekaje odpovědi, sám odpověděl: »Vrať se, nechoď.«

»Není času?«

»Není.«

Ondrejka mrzelo, že nemůže dojít, že ani nespatří jednookého obhájce Lučenecké pevnůstky. Ptal se na něj, co říká, věděl-li.

»Nevěděl. Má starost, velkou starost, řekl mně to nepokrytě.«

»Z gubernatora?«

»Pravda; a i to řekl, a to jsem se zasmál, že by sem k Lučenci mohl ještě jednou přirazit. Rozeslal hned posly.«

»Do ležení, k nejvyššímu; vím.«

»A za kusy, za Švehlou.«

»Co —«

»Aby si s kusy pospíšili, ale aby byli opatrni, a kdyby nebylo dost jisto, aby se vrátili.«

»S kusy?! Což by nedojeli na Zvoleň, což by bylo možná, aby gubernator už byl u Zvoleně?!« žasl Ondrejko.

»To ne, valné jeho vojsko ne, ale jeho jízda, Kumáni, psí krev.«

»Co my teď?«

»Musíme dále za Švehlou, ku Zvoleni —«

XVII.

Od Lučence vyjeli za soumraku. Čím dále, tím volněji postupovali, jak se hustěji protmívalo a jak se cesta dále mezi lesnatými chlumy neširokým údolím horšila. Jenom dvě míle ujeli, protože koně potřebovali oddechu a posily na zítřek, kdy je čekala dlouhá a namáhavá jízda. Na noc zůstali v chudé vesnici při cestě.

Ondris Chujava Slimáček s Ondrejkem a Rakolubský spali na slámě v roubené stodůlce, do níž fučel po celou říjnovou noc studený vítr. Uvítal je i ráno a s ním ještě také déšť, když vyšli ze stodoly.

Mžilo, na den se však silně rozpršelo, takže rota nemohla tak rychle ku předu, jak si Janko Vlk přál. Zahalen do pláště, maje čapku do čela a do týla stlačenu, hleděl zamračeně před se do ohromného, nekonečného šediva, zaklopujícího vše od nebe dolů nad chlumy, nad lesy, mezi něž zajížděli, na šikmé proudy hustého deště, bez ustání pleskajícího, crčícího, po lese šumícího.

Nevalná cesta byta rozjeta, rozryta povozy, které tudy před nimi jely s těžkým nákladem kusů. Všude rýhy, výmoly, žumpy, plné kalné, husté vody, kaluž za kaluží.

Janko klel i že tak lilo, i že taková necesta, i že se jí vozy opozdí, že v čas nedorazí na Zvoleň. Že se těžko tudy draly ku předu, o tom zaslechli ve vsích, kterými projížděli, o tom se přesvědčili sami, když mezi lesy v úzkém údolí před Detvou shlédli při cestě sklesly vůz, jemuž se najednou dvě kola rozsypala a s něhož musili náklad přeložiti.

Kus dále ležel strhaný, zdechlý kůň bez řemení, v kaluži. Vyplazený jazyk měl v blátě, ohon v blátě namočený, nohy blátem zavřené; všechen byl blátem

zastříkaný, jen na hubeném boku, jejž déšť oplakoval, leskla se zmočená srst a podkova na zadní noze. Ta jediná podkova mu ostala; ostatní mu utrhli, jak padl, vozatajové nebo někdo ze sedláků, kteří z donucení musili na přípřež. Na čtvrtou nezbylo jim času.

V rotě si všimli více rozbitého vozu nežli padlého koně, a Janko Vlk hučel obrovitému Matukovi Jurovi, jenž vedle něho jel na promoklé brůně uši chlípící, čert aby ten déšť, takhle že vozy někde uváznou, že nebudou moci ani v před ani v zad.

Nemýlil se. Za stálého deště dojeli na večer za Dětvu a tu vrazili na průvod vozů zaražený na úzké cestě při lukách, po nichž se začínala voda rozlévat ze Slatiny potoka, jejž vzbouřily rozvodněné potoky z detvanských lázů na levo, na pravo; nad těmito zvedala se v deštivém soumraku Polana se svými lesnatými, zčernalými rozsochami jako tmavá, ohromná hradba, tratíc se v temnu nebes i deště.

Řada vozů stála nekonečným, černým pruhem, v němž tu tam plápolavě hořela pochodeň hustě čadící; v ostrém, červeném jejím světle míhali se desátníci v pláštích, v huňkách, kteří zvolna se prodírali podél řady dál ku předu nebo ze svého stanoviště ostře, houkavě něco přikazovali, rovnali nebo se zlobili a kleli. Jejich křik a jiné hlasy rozléhaly se ve zmatené směsi tmou do šumícího deště.

Janko Kozic musil zarazit rotu, poněvadž nemohli tou tlačenicí vozů ku předu. Sám tam vyjel. Prodíral se, klel a křičel, ať uhnou, ať je trochu místa, co by kůň projel; po Švehlovi volal a po vrchním puškaři, že musí s nimi mluvit, a zdali poslali na Vigleš hrad do posádky pro pomoc, pro světla.

Rota Kozicova čekala za průvodem vozů potmě v dešti. Všichni mlčeli; už ani nekleli a již ani Chujava Slimáček se neozval. Každý seděl na kůži pro-

moklý na mokrém koni s promočeným řemením a nehnul se v teplém, aby se pohnutím neotevřely lijáku nové skuliny na tělo, za krk.

Za dobré půl hodiny přijel rotmistr s jezdcem, jenž nesl planoucí pochodeň, a rozkázal chraptivěji nežli za dne, aby jeli. Musili muž za mužem, kůň za koněm vedle vozů za jezdcem s pochodní, jejíž třeslavá zář házela prchavé zardělé pruhy více na levo na kraj cesty i za ní do luk na kalné, rozlévající se vody, na hučivou zátopu potoka.

Ondrejko se víc ohlížel v pravo, po vozech, při nichž tu tam blikal žlutavý svit rohové svítilny zavěšené na lišni nebo čadila hořící pochodeň. V té záři leskla se srst mokrých koní, z nichž se kouřilo, hlavy klopících, oči přimhuřujících, leskly se mokré huňky vozatajů v sedlech na podsedních koních nebo na předku vozů. Voda crčela všude, po lidech, z jejich čapek i klobouků, po helmicích. Vozatajové, sedláci se krčili a většinou mlčky snášeli prudkou lázeň té říjnové sloty. Jen jezdci deroucí se ku předu a desátníci houkali, křičeli, láli: jim směle odpovídalo i nadávalo několik vojaček, jež jely na dvou vozích zpět na Zvoleň.

Stály sukni přes hlavu, zardělé od větru, deště i chladu, s vlasy na čelo přilepenými, a hrozily pěstí Kozicovým jezdcům, i lály, cože je zdržují, cože k vůli nim musí stát, že k vůli nim mrznou a moknou poctivé vojanské děti tady ve vozích, robátka, ta že ať zhynou, jen když takoví chlapi budou v suchu, holátka, takoví rytířové babského srdce.

Chujava, dohřát tím babským srdcem, se jim ozval co že kváčou, vrány.

»A ty taký, ty svindžúre,« hodila po něm jedna z vojaček, velká, ramenatá; škubala sebou, div že z fa-

suňku po něm nevyskočila. »Ty šibenná noho, psem smrdíš!«

Víc zřetelně nezaslechl, jak zajel, ale vojačce se ozýval, třeba že ho již neslyšela, rozkřikuje se do toho hřmotu.

Trvalo dobré půl hodiny, nežli přejeli tu řadu, nežli se jim uvolnilo. Před nimi zarděla se ve výši světla, na výběžku příčného hřbetu, na němž nad samou cestou černal se hrad Vigleš proti druhému chlumu přes cestu, pevný její strážce.

Dojeli až pod hrad. Část roty zůstala na noc dole ve vsi, část vyjela na hrad. S tou také Ondrejko a Chujava. Praskající oheň ve velkém krbu zavzněl jim líbezně jako hudba, když vstoupili do suché jizby. Nad ohněm, kolem krbu se však za krátko zatmělo, jak zemané tam rozvěsili své pláště, sukně a Chujava všecky své šaty. Jako Adam v ráji, nahý, hltavě jedl, pak se zahrabal do suchého sena, jímž vystlali podlahu, a usnul za okamžik. Co se děje ve hradě a pod ním, zdali dorazily vozy a vytrhly se ze zátopy, to vše bylo mu v ten okamžik jedno.

I ostatní se nestarali. Zmoženi únavou, prochladlí deštěm a větrem, hledali jen suchý koutek, v němž by se mohli natáhnout. A teplo, sálající z krbu, účinkovalo. Za chvíli usnuli také; spali jako zabití a nic je nerušilo, že Chujava v tom tvrdém spánku začal chrápat, jako když prkna řeže.

Ráno, když jim na dvéře tloukli, těžko se sbírali a nechutě vstávali. Ondrejko, sotva natáhl nohavice, otevřel okenici, aby se podíval, jak je. Zaklel bezděky. Šedivo venku, šedivo od nebe do země, vzduch zkalený deštěm, jenž patrně ani za noci neustal, všecko mokro, mokrem lesklo, stromy, ploty leskle černy.

Ondrejko vyhlížel průvod vozů s kusy. Část ho zahlédl, řadu vozů s promočenými šperlochy i bez

nich. Bylo vypřaženo, vozy bez koní a nikdo kolem. Jako by déšť všecko splákl a odnesl.

»Nemohou dál,« ohlašoval Ondrejko, obraceje se do jizby. »To dnes asi nepojedou.«

»A my asi také ne,« těšil se Chujava sedě v seně a hmoždě se se škorní, za noci při ohni přeschlou, již nemohl naraziti na nohu.

„Proč my ne? Musíme k Zvoleni; kdyby gubernator —« namítl Ondrejko.

»A ten teprve nemůže ku předu s vojskem za takové psoty.«

»A neprší-li mu, má-li suché cesty?«

Chujava, všechen od obouvání zardělý, vyvalil modré oči na Ondrejka a vyrazil udýchaně:

»Bodaj je vody utopily jako šteňce!«

Vstoupil Matuka Juro a tiše kráčel ode dveří, neboť hlas jeho ohromných ostruh stlumil se v seně. Oznámil, že vozy nepojedou, alespoň ne teď dopoledne, že je nutno opravit, co se polámalo, a řemení; leda kdyby přestalo lít, že by odpoledne zkusili alespoň kus, do Slatiny.

»A my?« vpadl Chujava.

»My pojedeme, a hned teď —« Obr zeman v červené sukni s hruškovitými, lesklými knoflíky, v bílém plášti se usmál, až se mu z pod černých knírů zabělaly zdravé zuby. »No, netrap se, Chujavo. Pojedem, ale ne všichni,« doplňoval. »Rotmistr vyjede s dvacíti ku Zvoleni.«

Když vyšli z jizby, vyjížděl Janko Kozic Vlk z hradu, nedbaje hustého deště. Záhy zmizel i četa jeho v hustém šedu.

Teprve před polednem přestalo pršet. Po obědech hnul se řad vozů. Před ním vyjel oddíl Kozicovy roty, jemuž velel Matuka Juro z nařízení rotmistra. V tom oddělení jeli také Ondrejko s Chujavou Slimáčkem.

Ostatní z roty zůstali při vozích a vzadu, Švehla ve zbytném houfci.

V rotě nevyjížděli vesele, ač už neměli tak daleko ku svému cíli. Jako nad hlavami letěly mraky zaklopeným nebem, tak v mysli vyvstávaly chmury starosti. Ráno dorazila první zpráva také od Zvoleně, že tomu tak, že gubernator táhne vzhůru, že míří na Zvoleň.

Tuto zprávu přinesl jízdný posel od Zvoleňského hejtmana hradního hejtmanu Korbelovi na Vigleši s rozkazem, aby ji poslal dál a sám se pro všechno přichystal. Dojedou-li, uvažovali v jízdném průvodu, dovezou-li v čas na Zvoleň těžké kusy, bez nichž by se hrad těžko hájil.

Rotmistr, nežli odjel, přikázal, aby mlčeli, aby před lidmi u vozů o té zprávě nemluvili. Nicméně proskočila mezi ně. Sedláci v huňatkách, v kožíškách nebo huňkách začali hlavy sestrkovat, tiše, ale živě hovořit, ten onen se i zeptal, a byv odbyt, nechutě bral do ruky bič a oprať, nechutě se měl k další jízdě; pak i všichni.

XVIII.

Cesta od Vigleše hradu ku Slatině nebyla o mnoho lepší té, po které sem tak svízelně dorazili. Všechen průvod vozů, a byly to ty nejlepší, bez porušení, s koňmi v dobrém řemení, pohyboval se jako hlemýžď a ještě se každé chvíle zarážel, jak vozy zapadaly do výmolů a vázly v bahně. Bylo zase nutno je vytrhovat, zdvihat, rameny, sochory, místem i strkat a táhnout s udýchanými, utahanými koňmi.

V rotě před vozy jedoucí uvažovali a počítali, dojedou-li, vozy totiž, a kdy asi gubernátor by mohl

přirazit ku Zvoleni. Počítali sem tam, pohodu i cesty necesty připočetli a dopočítali se, že když by gubernator hodně chvátal a všecko mu šlo jak náleží, že by zítra, a to ještě kdož ví, mohl být s vojskem před Zvolení.

Matuka Juro vyhlížel za Slatinou bedlivě před se, neukáže-li se rotmistr, nejede-li zpátky. Jen jeho posla se dočekal.

Jezdec z rotmistrovy tlupy přiharcoval a přinesl rozkaz, aby si s vozy pospíšili, že kusy musí ještě dnes dorazit na Zvoleň, ještě dnes, poněvadž, jak nové zprávy oznamují, se gubernator kvapem blíží, jeho jízdu že čekají najisto zítra ráno.

»Kde je rotmistr?« ptal se Matuka.

»Teď u Zvoleně.«

»Tam jste nebyli?«

»Ne, jen rotmistr tam s dvěma zajel, ale dlouho se tam neomeškal.«

Matuka obrátil koně a rychlým klusem jel zpátky k vozům, jež se dosud neukázaly. Vrátil se mrzut. Stahuje obočí zabručel před zemany: »Jen lezou, nejde to nic ku předu.«

V tom začali v rotě pokřikovat; před se, na cestu ukazovali. Jezdec k nim dojížděl. Byl nový posel rotmistrův; přinesl vzrušující novinu, že se nepřítel pojednou ukázal, že přirazil dříve nežli se kdo nadal, aby tedy vozy obrátili, aby ke Zvoleni dál už jich nepouštěli.

»Je tam celé vojsko? Gubernator?« vyslýchal Matuka.

»Ne, jenom jízdy nějaký houf, Kumáni.«

»Co naši —«

»Na Zvoleni na kvap všecko zavírají a tarasí všecky brány.«

»Co kapitán —«

»Jede zpátky.«

»Sem k nám?«

»Sem. Mají strach o město,« vzpomněl pojednou jezdec.

»O město!« opakoval Matuka. »A s městem je hrad srostlý. Na hájení té dlouhé jitrnice (mínil město) nemají lidu a střelba uvázla v blátě,« zaklel.

Ondrejko připomenul, že bratr má jen hrstku lidu, že by mu měli jet naproti.

»To se ví,« přisvědčil Matuka, »ale tady u vozů nás také třeba.«

»Ta chasa selská jak uslyší, že se blíží nepřítel, a kdyby byl na deset mil, strachy se pomate — Takhle!« rozhodl pojednou: »Dvacet zůstane tu Švehlovi na posilu, aby udrželi sedláky a zahnali jim chuť utíkat; ostatní vyjedeme, aby se kapitán nedostal do úzkých.«

Rozkaz okamžikem vykonán. Matuka na oko klidný, měl v srdci starost. Bylo mu divno, že rotmistr tu ještě není, že již tu mohl být dle toho, co udali oba poslové.

Jeli ostrým klusem. Chlumy v pravo v levo počaly se protmívati soumrakem. Vítr vál a hnal se za nimi, jim do zad. V neširokých řadách houfu ticho; jen řemení vrzalo, někdy podkova cvakla o kámen, pochva zazvonila. Každý v rotě, nahou šavli v ruce, upíral zraky před se.

Náhle se zamihla v první řadě šavle nad hlavami; Ondrejko jí prudce mávl, v tom také vykřikl a Chujava s ním. Četa jezdců hnala se proti nim ne v řadách, nýbrž různo, jako na útěku. Jejich lidé, Jankova četa. Poznali je hned.

Zarazili tu i tam. Janko Vlk, jenž jel skoro poslední, vyrazil k Matukovu houfu do tmava zardělý, uhnaný jako všichni jeho jezdci. Ještě svého bělouše nezarazil a již poroučel Matukovi:

»Tryskem ku předu! Kumáni, zdržte je, přijedu hned za vámi, jen co se srovnáme.«

Na výklady, na dotazy a odpovědi nebylo času. Matuka mávl šavlí vysoko nad hlavu a obrátiv se po houfu, zkřikl až zrudl, a bodl svou brůnu do slabin; ta vyrazila dlouhým skokem, zdvihla ohon a hnala se tryskem ku předu. Ostatní za ní. Nejblíže Ondrejko s Chujavou.

Trouba zaječela, sto koní dalo se v let; dusot a cvakání jejich kopyt v tempu divokého cvalu rozčilující nesl se pustou cestou do ticha krajiny, nad níž se smrákalo. Pojednou vyrazil z houfu, nad nímž se na ráz zježilo výšvihem šavlí nad hlavy, divoký křik, jako když vystřelí. Nepřítele shlédli.

Hnal se proti nim, jízdná četa stíhající Janka Kozice, silnější jeho čety, ale ne tak početná jako houf, jejž proti nim vedl Matuka Juro. Kumáni divoce zaryčeli, když je shlédli, ale zarazili a pojednou, co by šavlí mávl, otočili a jako roj zase zpátky.

Matuka, Ondřej i Chujava křičeli a také za nimi houfem letělo:

»Běží! Uhři běží! Vlk! Vlk!«

Všichni tím ostřeji pobízeli koně, aby na Kumány dorazili, aby jim vskočili ve hřbet.

Než Kumáni uháněli jako vítr; mizeli jako tmavý mrak, neboť za šera nebylo již rozeznati jednotlivých jezdců. Pojednou se ztratili za výběžkem lesa, jenž se černal skoro až po samu cestu.

Matuka před tím výběžkem z opatrnosti zarazil, aby nepadli snad do zálohy, aby jich ten houfec, který zahnali, nevlákal dále, kde čeká přesila. V tom přiharcoval sám rotmistr na neúmorném Dereši.

Klel a zlobil se, kdož by se byl už dnes Uhrů nadál, že je čekali nejdřív až zítra, že je zle.

»K Švehlovi jsem už poslal, aby ihned otočili a jeli nazpět, aby hleděl dostat kusy na Vigleš,« dodal, »a my tu budeme hlídat, aby na ně Uhři nepadli.«

Ondrejko se nabídl, že sleze a půjde lesem, že se jím protáhne ku Zvoleni, aby přehlédl, jak je s nepřítelem.

»Já půjdu také,« přidal se ihned Ondris Chujava. Janko Vlk se okamžik rozmýšlel, neboť mu připadlo, že by bratr mohl padnout těm psohlavcům do rukou; než návrh nebyl zlý a zamítnouti jej před rotou — Svolil.

Ondrejko i Chujava odepjali si ostruhy a opěšalí zmizeli za nedlouho u lesa na levo nad levým břehem potoka tekoucího ku Zvoleni. Janko Vlk, jenž převzal opět velení, vyslal hlídky silnicí, dal jim nutná nařízení, sám pak s celým houfem ustoupil kus ode vsi, před kterou stáli, ku dvěma chlumům, mezi nimiž cesta vedla, a čekal tu jako v průsmyku.

Setmělo se, nastala noc studená a větrná. Z lesa na levo hlasně šumělo a ve výši nad hlavami neslo se prudké hučení. Jezdci, ve tmě lesa černajícího se nad cestou na chlumu, přitahovali huňky, pláště, koně klopili hlavy.

Minula hodina, míjela druhá. Přiklusala hlídka oznamujíc, že cesta je volná, nikde že neuhodili na nepřítele, a ten houfec, kterýž prve honili, že zmizel, bez pochyby že ujel ku Zvoleni. Janko Vlk rozkázal celému houfu, aby se hnuli. Vedl je směrem ku Zvoleni, ne však dlouho.

Pojednou maně zarazil koně a všichni za ním bez rozkazu; zraky všech obrátily se k nebi. Bylo všechno černé, ale k západu, kam četa mířila, rudě prosvitovalo nad lesem, jejž měli před sebou na příč jako černou hradbu. Nebe tam jasnělo, kvapem červenalo, výš a výš i do šíře. Rudá zář kvapem rostouc vůči-

hledě se rozlévala, strašná záplava hlásající ohromný požár.

»Zvoleň!« děsivě projelo myslí všech, a hned k tomu: »A toho větru! Jaké hašení, jaká pomoc za takové větřice!« —

Janko se mračil a jak pozoroval záplavu směrem, kterým se šířila, zaklel, když mu připadlo, jak bude u vozů, až shlédnou tuto zář, nezblázní-li se sedláci a vozatajové, nenastane-li tam zmatek — —

Tou dobou se Chujava Slimáček už kolikráte pokřižoval, když na něj a na Ondrejka, jak se drali černým lesem ku Zvoleni, padlo z nenadání světlo. Zjasnilo se před nimi; náhlá zář padla do lesa, k jehož pokraji se blížili, mezi kmeny, na jehličnatou půdu. Zarazili, pak opatrně zase postupovali, domnívajíce se, že tu někde na kraji táboří nepřítel, že to světlo od jeho ohňů.

Pozorovali, naslouchali, než kromě hučení větru a šumění a vrzání stromů nezaslechli jiného hlasu. Až pak stanuli jako omráčeni, když průlinou lesa uzřeli před sebou volnou krajinu, rovnou dolinu při Hronu, Zvoleňský hrad a všecko tak jasně jako ve dne, luka, chlumy, všecko rudě vyzářeno ohromným požárem. Hořejší část města chytla a hořela; kvapem hořelo za toho větru, jenž dul a rozdmychoval tak, že plameny jako ohromné hřívy vysoko šlehaly a divoce, zběsile letěly po střechách stavení, většinou roubených. Hořící šindele, plápolající došky lítaly a mihaly se jako ohniví plivníci povětřím, až jiskry z nich v chomáčích i celými proudy sršely jak ohnivý déšť.

Dole před městem jako by ďáblové se rojili. Jízdné houfy tam pojížděly buď temné, jak byly proti ohni obrácené, nebo v krvavém osvětlení, až jim šišaté helmice i kroužková brň rudě probleskovaly. Nové a nové

houfy hrnuly se od jihu, a samé jízdné; vojsko tam zrovna teklo tmavým proudem.

Ondrejko s Chujavou stáli drahnou chvíli jako zmámeni. Kam dříve pohledět, co nejprve pozorovat; hrůza všude. Město v plamenech, kterých už nikdo nezastaví, a zámek na malém návrší při samém městě, jako s ním srostlý, oddělený od něho toliko příkopem, v hrozném nebezpečenství. Chytne, vyhoří — Zvoleňský zámek!

»Bratře, bratře!« volal Chujava zajíkavě, protože všechen pobouřen, a ukazoval před zámek k chlumu v polích, na němž v plné záři stála hrubě tesaná šibenice o dlouhém, příčném břevnu a vedle kolo na vysokém, pochýleném kolu.

Ondrejko strnul. Na břevnu šibenice visela celá řada těl, tělo těsně vedle těla nad houfcem Uhrů; rojili se kolem šibenice, pod níž stranou stáli koně. Ondrejko bezděky zahrozil v tu stranu zaťatou pěstí.

»Co Janko!« vzpomněl Chujava pojednou na rotmistra.

»Ten už o tom ohni jistě ví dle záplavy. Chujavo, musíme zpět. Ale co hrad —« a zas upřel oči k hradu, na jehož valech a hradbách bylo viděti pobíhající, ozbrojené muže. Městské domy v sousedství dosud nehořely, ale od hořejšího konce města hnaly se plameny v divém letu, a ohromné mraky černavého dýmu valily se a letěly větrem hnány už kolem hradu i nad jeho cimbuřími.

S hukotem větru dorážel k lesu, kde stál Ondrejko s Chujavou, hřmot a křik z uherských houfů i ječení polnic. Jeden z houfů hnal s neobyčejnou smělostí přímo ku hradu. Nedojel však. Kusy tam zahřměly a dobře uhodily. Houf se rozprášil a chvatně se obracel.

»Sláva bohu, nedají se, budou se bránit!« vykřikl Chujava a odhodil ruce od těla a zase je prudce připlácl ku stehnům.

»Ale jak dlouho!« povzdechl Ondrejko a vybídl: »Pojď, ať to oznámíme.«

Otočili se a chvátali zpět lesem. Děsný požár svítil jim ještě na kus do lesa, zalévaje ostrou, rudou září i kmeny i půdu plnou suchého jehličí a spadlého listí. Bezděky se ještě ohlíželi, ačkoliv chvátali; přestali však, když začali klopýtat. Vyzářená půda temněla, až zapadla v černo, v němž pak tonul všechen les hlasno hučící za prudkého větru. V té tmě mohli snadno sejít v jinou stranu; nezbloudili však, poněvadž se udrželi při potoku.

Podél něho, proti vodě, dostali se, ač ne bez namáhání, na pokraj a našli tam šťastně Nejtušjaka Hurčalu pod hučícím bukem u koní stojících s pochýlenými hlavami. Přitahuje huňku, naslouchal a vyzíral do lesa a zase po nebi; po záplavě obracel zraky.

»Buď pán Bůh pochválen, však jsem už byl jako na ohnivých jehlách. Co se děje, velkomožní, vidíte nebe —«

»Na koně, a pryč!« poroučel Ondrejko klada už nohu do třemene. Chujava Slimáček však nemohl se udržet a vyhrkl s novinou:

»Zvoleň hoří!«

Hurčala úžasem vykřikl, pokřižoval se, chtěl se ptát, musil však do sedla. Jeli rychle, jak jen bylo tou chvílí možná; dorazivše na cestu setkali se za krátko s hlídkou, od které se dověděli, že Janko s rotou je kus vzadu. Nevykřikl, neklel, když uslyšel zlou novinu.

»Já si to myslil. Je zle —«

Slimáček, chtěje potěšit, měl na spěch se zprávou, že ze zvoleňského zámku slavně stříleli, když se Uhři na něj hnali, než Janko Vlk se mu do řeči rozkřikl:

»Je zle, tam už je konec — A jak tady, co vozy a kusy.«

O ty měl největší starost, aby se nedostaly do uherských rukou. Odevzdav velení zase Matukovi, jel s Ondrejkem a Chujavou zpátky k vozům. Teď běželo jenom o to, aby sedláci a vozatajové od nich neutekli.

Vozy stály dlouhou černou řadou u Slatiny, jezdci bedlivě střežené. Od Švehly, jejž zastal ve vsi, dověděl se, že sedláci u povozů jsou pro tu ohnivou záplavu hrubě znepokojeni a také divnými řečmi, jež se mezi nimi trousí, někteří že už chtěli ujet na koních a že už přeřezali postraňky, ale ty že dal vyplatit, že dal chlapům vysázet žilou, až se nemohli ani hnout, ale dva z nich že se přece vytratili, pěšky, že zanechali vůz, koně, všecko.

»Proč stojíte a nejedete dál?«

»Není možná; koně jsou udřeni, musí si oddechnout. Ale hned časně ráno —«

»Nebudou-li do té doby tu Uhři —«

Švehla pokrčil rameny. Neusmíval se, nezažertoval; sám byl zmožen. Janko Vlk však nedbal, jen na vozy a kusy myslil.

»Na Vigleš je musíme dostat a kdybychom se musili sami zapřáhnout. A vy počkáte tady,« poroučel Ondrejkovi a Slimáčkovi. Poslechli bez odmluvy, neboť ve vsi mohli si spíše odpočinout, a oba toužili po chvilce odpočinku.

Janko Vlk jel zpátky k rotě, k níž pak hlídka přivedla několik zvoleňských uprchlíků, žen i mužů, kteří většinou beze všeho, skoro polonazí utekli z města a prchali v hrozném strachu jako zmatení. Hrůzu vypravovali, Uhrů že je jako mhy a že se pořád ještě hrne houf za houfem, hrozné vojsko, a všecko že žene na Zvoleň, město že už skoro všecko hoří a o zámek že je bitva, že už jej Uhři osypali jako vosy, hrozný roj —

Janko uprchlíky hned nepustil, aby neroznesli zmatek své hrůzy do Slatiny, k vozům mezi sedláky a vozataje. Počet utíkajících Zvoleňanů se do úsvitu hrubě rozhojnil. Janko se divil, že sám tu má pokoj, že žádný houf uherský nepřiharcoval.

Když se rozednilo, přihnali se jezdci ze ztracenců; hlásili, že hrad padl, že se posádka dlouho bránila, Uhři že pustili třikrát šturm a teprve při třetím že se dostali do hradu. V tu chvíli přijeli Ondrejko s Chujavou a hlásili, že vozy se již hnuly, že vyrazily ze Slatiny, a nepřitrhne-li nepřítel hned, že se Švehla s vozy na Vigleš dostane.

Janko Vlk poručil, aby prchající Zvoleňany dopravili do Slatiny; sám ustoupil s houfem za ty dva lesnaté chlumy při cestě, u nichž v noci stál.

Po ránu se vybralo; na slunci zablýskaly zahnuté šavle uherských jezdců v helmicích s nánosníky, kteří se hnali cestou k Slatině. Vykřikli, když na ně vyrazil Janko s rotou, hlídkou o nich zpravený. První dvě řady uherské, samí střelci, zarazily; ale jen vystřelily, již se obrátily a uháněly zpět.

V Jankově houfu křik a divá chuť hnát se za nimi. Ondris Chujava křičel, lál a divoce mával šavlí. Než Janko se udržel; nedopustil, aby vyrazili. Obávalť se zálohy a bylo nutno šetřiti sil.

Uhři zmizeli a neukázali se již za celé dopoledne. Odpoledne přijel posel od Švehly oznámit, že se dostali pod Vigleš, že všechno šťastně dovezli až na dva vozy, které se rozsypaly, jak uvázly na rozryté cestě v hlubokém výmolu.

Janko Vlk si vydechl a pohlédnuv na Matuku Jura řekl z hluboka:

»Zaplať pán Bůh.«

Úkol byl dobře vykonán, ba vykonali více, nežli se bylo možná naditi; než Janko hleděl zasmušile.

Zvoleň mu nešla z mysli, ztracený, mocný hrad, do něhož se Uhři teď nasadí, a jaké z toho budou svízele a konce.

O Zvoleni jednal pak s hejtmanem Korbelem, když k němu odpoledne zajel. Chtěl se s ním dohodnout, co dělat, a také zvědět, je-li tam nějaký rozkaz, došel-li z ležení od Jiskry. Na Vigleši hradě byl shon jako by se už nepřítel blížil. Korbel velitel se chystal na nejhorší. Kusy z vozů, jež pod hradem zůstaly i které se za správy Švehlovy sem zase navrátily, dopravovány na hrad i zásoby střeliva a všeliké potřeby válečné.

Velitel viglešský chutě se chystal a před lidem i vesele; ale když jednal s Jankem Kozicem mezi čtyřma očima, byl hrubě vážný. Oba vyšli na věž a vyhlíželi na cestu ke Zvoleni, netáhne-li už nepřítel.

Jen jízdného posla shlédli a ten přinesl, co hlídky oznamovaly, že nepřítel je dosud u Zvoleni, ale již ne všechen, že valná část už odtáhla na půlnoc k Bystřici a ostatní houfy že se valí také tam, všechno že se tam obrací. Hejtmané žasli, nechtěli věřit; Janko vsedl na koně a zajel mezi přední hlídky co nejblíže ku Zvoleni a sám se přesvědčil, že nepřítel se dal tím směrem a že hrubě pospíchá. Vzkázal to Korbelovi na Vigleš, kamž se druhého dne odpoledne zase vrátil.

»Co já,« dodal, když podal zevrubnou zprávu, »kam já. Teď nevím, čí jsem; zapomněli na mne a na rotu. Posel nejede —«

XIX.

Jan Pobera z Lomu nevím kam domů vyjel z ležení téhož rána ještě za tmy jako rota Janka Kozice Vlka, jenže ne na západ, — nýbrž na jih k Jagru. Jel

přesně tak, jak mu nejvyšší kapitán nařídil. V tu stranu se již dopoledne vybralo, odpoledne pak jeli v slunečné záři; a cestu měli ne zlou.

V Poberově hlavě se také vyjasnilo. Když po západu slunce dojížděl na nocleh do uherské vesnice při cestě rozložené, už i zažertoval zavolav na starého Vaška, jenž jel za ním v první řadě, no, jak se chystá na krev.

»Což už udeříme na Uhry?« ptal se někdy sirotčí jezdec nerozuměje.

»A ne, brachu, na uherskou ne, ale na býčí.«

V řadě se zasmáli; srozuměli, jaká to býčí krev, že to jagerské víno, červené, jiskrné jagerské, jemuž přezdívali »býčí krev«. Smáli se a zažertovali, že dost, ó Vaško že je krvežíznivý a kolem Jagru, u Jagru že té krve dost, v sudech a teď ještě po vinicích, no a zlata že bohdá také bude, když je to zboží biskupské, a jagerský biskup že má převeliké zboží, náramné obročí, že je boháč, oh boháč, když jen, věděl to jeden starý v rotě, který před tím léta v Uhrách sloužil, když jen za tu »býčí krev« trží ročně tisíce zlatých, deset tisíc povídali a víc, deset tisíc dukátů!

»No a ten klášter před Jagrem také není chudý.« Pobera směje se obrátil se po »bratřících«. Mínil opatství Bél-Háromkút, Opatovou, půl dne cesty před Jagrem.

K tomu klášteru dorazili nazejtří záhy z rána, za krásného říjnového rána jiskrného, v jehož záři zahořely a zaplápolaly barvy keřů a stromů ve vysoké stráni, pod kterou na chlumu na levo od cesty stálo cisterciácké to opatství.

V tom zářivém proudu zjasnily se stěny velkého kostela bez věží z bledě červených i šedých kvádrů, bleskotal zlacený kříž nad štítem mohutného, ale ci-

sterciácky prostého průčelí, jež mělo toliko portál, romanský, ozdobnější.

Pobera zanechav dole při cestě menší oddíl, vyjel rovnou ke klášteru, jehož těžká, dubová vrata v silné, zděné ohradě nezůstala dlouho zamčena.

Jak Pobera požádal, aby otevřeli, a hned také pohrozil, neotevrou-li, zarachotilo příčné břevno, zarachotil zámek, a část roty vjela do klášterního nádvoří, kdežto druhá zůstala s vytasenou zbraní před kostelem.

Nenadálá, nijak neoznámená návštěva »bratříků«, o nichž pověst po krajích dolních Uher roznesla hrozné zprávy a malovala je jako loupežníky, poděsila všechen klášter. Bílé hábity mnišské míhaly se nahoře, chodbou v ponebí i dole v přízemí, v ochoze, z něhož vyšel opat s dvěma nejstaršími mnichy na nádvoří k hejtmanovi nepřátelské roty.

Hned poznal, kdo jím je, že ten na vysokém hnědáku jako přikutý, hubený, vytáhlý, tváře osmahlé dlouhých nohou v kožených nohavicích a ve škorních, v ocelivém plechu na prsou, ale bez šalíře, jen v prošívané čapce, z pod níž se dobývala nad uchem štětka plavých vlasů.

Opata, jenž zaražen stanul s mnichy lekajícími se husitů, přivítal vesele a hlásil, že tu nějaký čas zůstanou, rozumí-li. Opat rozuměl, uměl slovensky, a prosil, aby Pobera šetřil kláštera.

»Nebudete-li proti nám, ušetřím, a dáte-li, čeho potřebujeme. Nejprve opatříte můj lid a koně. A jsou-li tu, pověz, kněže opate, někde Huňadovci, lid gubernatorův, v poli myslím, ve zbrani —«

»Nejsou, velkomožný pane kapitáne, nic nevím, nic jsem neslyšel.«

»A v Jagru —«

»Tam je vojsko, tam je posádka.«

»Mnoho-li —«

»To nevím, velkomožný pane kapitáne.«

»To povíš,« Pobera se ušklíbl, »a jak se jmenuje kapitán v Jagru, to také nevíš?«

Oči Poberovy hrozivě blýskaly.

»To vím; Sárköz Štefan.«

»Tak teď jíst a pít, dobré »býčí krve«, jakou ty piješ sám, a, kněže opate,« dodával Pobera pojednou ostře, hrozivě, »ať nikdo z kláštera neodchází, ať ani nepomyslíš, někoho poslat k Jagru. Dal bych každého oběsit, kdo by byl postižen, a vám by na klášter vletěl červený kohout. Rozuměl's!«

Nevšímaje si více opata, otočil koně a dával nutné rozkazy, potrhuje hejtmanským palcátem v pravici; poroučel stran jídla, pití a stran krmení, ustanovil hlídky tu i dole na cestě k Jagru.

Před kostelem, v nádvoří klášterním, kde se vzala tu se vzala, malá tábořiště a v klášteře samém jako v oulu. Pobera seděl v refektáři a osvěžoval se a hřál »býčí krví« a s ním padesátníci jeho roty.

Červené jagerské mnohých let chutnalo všem, obzvláště Poberovi. Zhořklo mu však, když mnich, jenž jim naléval, vzpomněl si, chtěje se kapitánovi a jeho zemanům zachovat, a vypravoval, že on se dobře pamatuje, jak páni Češi z Jiskrova vojska se už jednou do Jagru dostali, před devíti lety, vědí-li, on, mnich, že tenkrát právě byl v Jagru u Jeho Milosti, u dvora pana biskupa, tenkráte že tam bylo mnoho hostí, poselstvo polské, páni, sám palatin Lvovský, pan Petr Odrowąž, že byly veliké hody u pana biskupa a zrovna té noci že udeřili Češi na Jager, pan Talafús kapitán že z Košic z nenadání přitrhl a té noci do Jagru vrazil, Jager na kolika místech zapálil, ó bože, jaká hrůza byla —

Pobera se zavrtěl, očima zablýskal, prudce se napil; mnich nedbaje toho, ani že kapitán zčervenal do ruda, líčil dále, že Talafús drancoval i v paláci biskupově a ty pány že sebral, zajal u tabule, Uhry, Poláky, i také palatina, pana Petra Odrowąže, to všecko té noci, a té noci že zase pryč, s vozy, se zajatými.

Mnich, živě vypravující, potěšen, že na něco připadl, co těm Čechům bude milo, sebou uděšeně škubl, když se mu Pobera rozkřikl do řeči:

»Aby ti hrom — mlč o tom — kdož bude poslouchat tý žvátory! A jdi, jdi, poroučím —«

Mnich se jen kmitl a už byl venku. Petr z Hronova mrkl po Březákovi i Dlouhém, ti po rotmistrovi. Ten však mlčel, víc ani slova o tom neprohodil; jen doléval a prudčeji pil.

V klášteře zůstal až do poledne. Po obědech poručil sedlat. Zanechav v klášteře malou posádku, vypravil se s jádrem roty dále na jih. Dostali se do neširokého údolí mezi lesnatými vrchy při říčce Jageře. Cesta ne pohodlná, ale volná. Nikde žádné překážky; zprávy vesničanů shodovaly se s tím, co v klášteře řekli, že v poli není žádného vojska, toliko v Jagru posádka a dle všeho dosti silná.

Údolí se pojednou rozšířilo, a když pak projeli nevelkou rovinou, shlédli před sebou při Jageře mezi chlumy a vinicemi táhlé předměstí, roubené, neurovnané jako ves a za ním město hrazené zděnými hradbami s tvrzí na vysoké, příkré skále, zpevněnou věží a baštami.

Zář zapadajícího slunce zjasnila kouzelným přísvitem chmurné ty stavby hradební i četné kostely a věže novější gotické i starší romanské stavby, štíty a střechy klášterů krytých zarudlými kůrkami, všechen Jager s vinicemi kol kolem, za nímž v pozadí vzná-

šely se malebně vrchy a výběžky Mátry i buchenských kopců, té chvíle kobaltově modré.

Pohled na město i krajinu byl utěšený. Pobera zaraziv rotu shlížel však jenom, jak před nimi cestou necestou k městu prchají vesničané ze vsi, kterou před půl hodinou projel a kterou shledal liduprázdnou. Chvátali za hradby sami, volně nebo ženouce tu krávy, tam ovce, nebo na koních uhánějíce. K nim přidávali se lidé z vinohradů, kteří vesničany poplašeni na ráz nechali vinobraní a zahazovali koše, nádoby, plné krásných, bohatých hroznů.

Pobera, sundav železný šalíř s podbradkem s hlavy, přehlédl to všecko mžikem. Déle tkvěl jeho zrak na hradbách města, na tvrzi a zamračil se, ne tak pro ně, že jsou tak pevny, ale proto, že Talafús byl silnější, že ho před devíti lety nezdrželi, že vrazil do Jagru, odkudž se hnal s takovou kořistí. Neujel, dohonili ho, vyrvali mu po tuhém boji všecky jeho vzatky, i jej samého zajali a do Jagru do zajetí odvedli — ale bylo to přece dílo, vykonat to vše za jediné noci — Ještě dnes o tom všude vypravují, i písně o tom zpívají, o něm, o Talafúsovi, o tom —

Závist uhlodla Poberu a tím ostřeji, že sám teď nemohl nic podniknout, ničeho se odvážit; nemohl a nesměl. Nejvyšší kapitán poručil, aby všecko jen obhlédl, město, cesty k němu uvolnil a střehl, ale ať se ani na předměstí nepouští, ne jako loni v Pešti. I tu měl zahálet, ač už toužil po srážce, bít se.

Pustil se až k samému předměstí, doufaje, že Uhři z posádky na něj vyrazí. Na hradbách se jich dost hemžilo, křičeli tam i hrozili mu, dolů však, na něj, nikdo se nepustil, ač Pobera na ně posměšně kýval a je vyzýval, ať jdou, ať jdou —

Za soumraku ustoupil zpátky do blízké vesnice na sever od Jagru; hlídky však zanechal u města. Noc

minula klidně; dopoledne přibyl nový houf jízdy, za nímž táhlo vojsko. První pěchota dorazila odpoledne a rozbíjela stany před městem. Přirachotily krajní vozy se střelbou; ale ta byla lehká, polní, na houfy, na jagerské hradby však nestačila.

Pobera se v duchu i nahlas divil, co Jiskra zamýšlí, to že asi nemíní Jager oblehat.

»A co ten biskup,« zeptal se známého hejtmana od pěšího houfu.

»Nevím, ale slyšel jsem, že jede s námi, že je při Jiskrovi, že biskupa vezou; na koně prý nechtěl pro nemoc, ale že jen tak dělá —«

Biskup Ladislav Hederváry jel s Jiskrou a s Aksamitem a zastavil se s nimi v klášteře Bél-Háromkútu. Musil. Nejednou sem zajel z nedalekého svého sídla a pokaždé jej tu vítali s celou slávou; teď jako zajatec českých kacířů sem vstoupil a nedopustili, aby s opatem promluvil, jak žádal. Toho nedopustili, ale aby s Jagerskými promluvil, to na něm žádali, aby jim napsal list.

Hned jak jej uvedli do mnišské celly, přišel Jiskra i Aksamit a s nimi Jiskrův písař, jenž přinesl papír, inkoust a péra.

»Oznam Jagerským, kapitánu jagerskému,« žádal velitelsky Jiskra, »že jsi tu s námi, v naší moci, že jsi s námi v ležení před Jagrem; napiš kapitánu, aby přišel k nám do ležení, dnes večer, že s ním chceme promluvit, ty, kněže biskupe, i já. Ať přijde, ať se nebojí, glejt mu pošleme s tvým listem zároveň.«

»Nač to —« ptal se biskup zaražen; jeho trnkové oči pod černým, nad obyčej hustým obočím zamžikaly a kmitly s Jiskry na Aksamita, když náčelník bratrstva zkrátka, ostře, s hrozivým klidem dodal:

»Jeť pro tebe; o tvé hrdlo běží.« Otočil se, odešel, za ním Jiskra s písařem. Tak jej zanechali; zůstal

v strašlivé nejistotě. Chápal, tušil, nač to je, proč zvou k sobě kapitána. A nehrozí asi na plano; Aksamit jistě ne.

Psáti však a tohle — Hubený obličej biskupův byl skloněn. Chvíli tak seděl, chvíli zase přecházel napadaje zlehka na nohu, k oknu přistoupil, když venku temný hluk náhle prudce se vzmohl; podkovy cvakaly na dlažbě, šum a zmatený křik hlasů se přihnal jako náhlá vlna. Uviděl »bratříky« osmahlé, od dýmů táborových očoudlé, bradaté, v železných kloboucích; přiváděli své koně, vsedali na ně v plné zbroji.

Ti ho z drápů nepustí, a nenapíše-li ten list — — A napíše-li, co v tom je, jak by těm kacířům sám pomáhal! Ale »o tvé hrdlo běží«, řekl Aksamit, jenž mu již u Hodějova pohrozil těmi slovenskými zemany. O hrdlo jde — — Obrátil se, šel zvolna od okna ke stolu napadaje patrněji —

Když za půl hodiny přišel Jiskrův písař, dopisoval jagerský biskup list. Písař počkal a vzal psaní, na něž přitiskl biskup svůj prsten do vosku.

»Byl všecek zsinalý,« oznamoval písař Jiskrovi odevzdávaje mu list, »a tak se na mne podíval —«

»To si myslím,« Jiskra se usmál. »Ale napsal.« Poručil, aby schválný, rychlý posel jel s listem ihned k Jagru a odevzdal jej i s glejtem rotmistru Poberovi a ten aby poslal list i glejt jagerskému kapitánu, počkal na odpověď, a když by kapitán vzkázal, že přijde do ležení, aby jej rotmistr Pobera slušně a se vší opatrností dovedl do stanu nejvyššího.

XX.

Jagerský biskup jedl málo, ač mu přinesli vybraná jídla z klášterní kuchyně, pro něj zvlášť upravená; také skoro nic nepil. Za to žádal, aby jej za-

vedli do klášterního chrámu, aby se v něm mohl pomodliti. Že již je pozdě, vzkázali mu, že není možná čekat, aby se přichystal ihned na cestu. V trnkových očích hubeného, drobného biskupa zablýsklo a mezi zuby vyrazil temnou kletbu; než poslechl.

Zahalen v plášť, maje kuklu na hlavě, vsedl na koně, ač až sem jel ve voze a v nosítkách, nechtěje do sedla. Teď si o koně řekl sám.

»Chce viděti svůj kraj a Jager, své město,« řekl Jiskra s úsměvem. »Budiž, dejte mu koně, ale mnoho neuvidí.«

Neuviděl. Když vyjeli, bylo pozdě odpoledne a říjnový den hasl brzo. Nastal už večer, když dojížděli do ležení před Jagrem. Biskup jel obklopen četou kopinníků. Pozorovali, jak upřeně hledí před se, jak vyhlíží, čeká, až shlédne Jager; zaslechli, jak zavzdychal latinsky nebo uhersky, to nerozeznali, když se před nimi šerem začernaly věže biskupského dómu i kostelů. Mnoho nespatřil a dlouho se nemohl dívati. Odvedli jej do stanu zrovna vedle stanu nejvyššího kapitána, jenž zacházeje mu řekl:

»Brzo se uvidíme.«

Kolem hluk táboru, křiky, volání; koně zaržáli, trouba kdesi zahlaholila, přijíždějící vůz zarachotil. Biskup nedbal, neslyšel. Schouleně seděl na otepi slámy, pokryté ovčími kožemi, neklidný, čekaje, kdy jej zavolají, přijde-li Štefan Sárköz, velitel jagerské posádky, jemuž psal, a přijde-li — — Rozčiloval se pomyšlením, že Jiskra a ten Aksamit chtějí jeho, biskupovu hlavu nebo Jager za ni, že on, on biskup a pán Jageru, má jim sám otevříti město i pevnost —

Budou chtít, aby jim vydali Jager, a nevydají-li, utratí jej, biskupa, popraví jej. Ti krvaví kacíři tak učiní, hrozný Aksamit i Jiskra. A ten ještě hroznější — Na oko vlídný, veselý, ale jeho, biskupovy krve je

zrovna tak žádostivý jako Aksamit. Ten černě, Jiskra s úsměvem dá katu znamení, aby ťal —

Biskup se zachvěl. Strach smrti jej obešel. Černé oči mu ztrnuly — do prázdna, do šera se upřely — — Tady před Jagrem, před Jagrem! Před jeho vlastním městem! Ale Jagerští ho snad nenechají, nedopustí snad přece, nemohou — Bože! Sepjal ruce a začal zkroušeně i horoucně vzývati nebesa:

»Ego deum inclamabo et Jehova servabit me — Vespere et mane atque meridie meditabor — «

Modlitbu trhlo pomyšlení, zdali už poslali do města, a kdy asi odpovědí.

Vstoupili dva žoldnéři: jeden se světlem, jež zarazil, druhý nesa jídlo a víno. Světlo uvolnilo biskupovi, jídla však a pití se ani nevšiml, ale dychtivě se zeptal, co v městě, co v Jagru, zdali už odpověděli, nebo přijel-li snad někdo.

Žoldnéři nevěděli nic, nežli že hejtmané někoho čekají. Řekli to a odešli.

Nový příval myšlenek schvátil biskupovu mysl. Čekají velitele! Přijede tedy, nebo ti kacíři si jenom snad myslí, že z města k nim přijdou. Přijdou-li, nebo odpovědí snad jenom písemně — Zle by bylo, zle! Neodpovědí-li jak náleží, bude on, biskup, snad ještě té noci na věčnosti — Jiskra, Aksamit nebudou čekat — och —

Ale není možná, není možná, aby jej Jagerští, jej, svého biskupa, opustili. Leč hlavní slovo bude mít kapitán posádky, a ten je všechen gubernatorův, oh, více gubernatorův nežli jeho, biskupův —

Biskup prudce vstal a přecházel nevelkým stanem všechen jsa vzrušen. On, biskup, říkal si v duchu rozhodně s hněvivou prudkostí, on rozhoduje o Jagru, on — Ale po této prudké vlně jiná, která ji srazila Rozhoduje — opakoval si v duchu, ale malátněji —

a jak rozhodne, jak by on rozhodl? Vydal by všecko město s dómem, s kostely, kláštery se vším jměním, s kostelními poklady těm kacířům, všecky kostely, a dům svůj a domy měšťanův a rodiny jejich — on, biskup —

Hrdlo se mu svíralo; stál prostřed stanu, ruce sepjal ani nevěda, zavzdychal z hluboka, úzkostně.

Nějaký signal zalehl do samoty stanu. Biskup sebou trhl, lekl se, nohy se mu zachvěly; stál naslouchaje, pak náhle vykročil prudce napadaje ke vchodu stanu, rozhrnul koltru, ale nespatřil nic, jen druhou část stanu loučemi osvětlenou; sedělo tam několik žoldnéřů v železných kloboucích se zbraní v ruce.

Biskupovi klesla ruka, koltra se zase spustila. Ani se neoptal; nechtěl, neměl dost odvahy, bál se, že uslyší — Nohy mu oslábly; dopadl opět na polní, chudé lože a sedě přikrčen, vložil hlavu do rukou opřených lokty o kolena.

Dlouho tak neseděl. Za chvilku vstoupil starý Lapka, Jiskrův komorník; jen vstoupil a ještě slova nepromluvil, biskup už vstal, rychle vstal a ptal se neklidně, má-li jíti. Lapka přisvědčil ano, že pan nejvyšší kapitán žádá —

»Jsou-li tam z Jagru?« ptal se biskup stanuv u východu.

»Ještě ne, ale sám velitel přichází, bude tu co nevidět.«

Staroch vykročil a biskup, maně se pokřižovav, za ním. Daleko nešli. Stan Jiskrův byl hned vedle. Ohně hořely kolem, všude hemžení, ruch; nejvíce žoldnéřů kolem Jiskrova stanu a kolik osedlaných koní. Biskupovy zraky neklidně těkaly po všech, po všem. I toho si povšiml, že žoldnéři se dělí o spoustu hroznů nahromaděných v kotlíkách a různých nádobách. Stáhl obočí, zaškaredil se pomyšlením, že ty hrozny všecky

uloupeny, ukradeny jistě z jeho vinic, tam že asi hospodařili nečistí kacíři —

V staně Jiskrově zastal nejvyššího kapitána, s ním Aksamita a ostatní všechny, jak je viděl v ležení pod Hodějovem, až na Zvířetického. Jiskra seděl s Aksamitem u stolu, sivý Puchala v bílém plášti s krátkými, širokými rukávy a Hynek z Tamfelda stáli v pozadí stanu pochodní osvětleného a tlumeně hovořili. Umlkli však ihned, jakmile shlédli biskupa, jenž se přemáhal, aby nepostřehli jeho vzrušení. Stanul vzpřímen, vážně, až chmurně upíraje tmavé oči pod černým, hustým obočím na oba hejtmany.

»Kněže biskupe,« začal Jiskra, nechav hovoru s Aksamitem. »Jagerský kapitán přijde co nevidět. Za chvíli bude tu. Poslechl, přijde, jak jsi mu psal. Těším se z toho nejvíce k vůli tobě. Ty pak měj rozum a domluv krajanovi.«

»Co chcete,« vyrazil biskup stísněným hlasem, neboť mu náhle vyschlo v krku.

»Jager —« vpadl Aksamit přísně, a více neřekl. Ve stanu na okamžik ticho; oči všech se upřely na jagerského biskupa, jenž vyhrkl:

»A já mám vám pomoci?«

»Ano,« přisvědčil Jiskra. »Tebe poslechnou, poručíš-li jim, aby Jager vydali.«

»A neporučím-li,« chmurně odvětil biskup zmuživ se v ten okamžik.

»Budeš popraven,« odvětil Jiskra hned a určitě. Černé oči biskupovy zamrkaly.

»Toť statečné od vás a rytířské!«

»Tak rytířské jako bylo křesťanské potupné mučení, kterýmž tvým přičiněním byli mučeni oba Dobákové, zemané u Lučence,« vpadl Aksamit temně; a řeč jeho jako zahřímání.

»A tak rytířské,« přidal Jiskra popuzen, »jako když Huňady, váš gubernator, dal posádku naši v Moldavě tvrzi pod praporem zajatou, řku, kněže biskupe, pod praporem zajatou, poctivé bojovníky zmrzačit, když jim u tvé přítomnosti dal oči vypichovat, rty ořezávat, ruce osekávat — Rci, co učiníš —« udeřil na konec zostra.

Biskup zaražen, okamžik mlčel, pak se optal:

»A kdybych i poručil, aby město vydali, ale kdyby neposlechli a nevydali —«

»Budeš popraven,« tvrdě odpověděl Aksamit; a Jiskra přidal:

»Tak bude a ne jinak, protož dobře si rozvaž a přičiň se, na tobě záleží; kola za vojí jedou. Jak ty, tak tvoji.«

Nechal biskupa a jako by ho tu nebylo, obrátil se po starém příteli Tamfeldovi, jenž k němu přistoupil, tlumeně pohovořil a odešel. Na chvilku ticho po staně; z venčí temný hluk jako hukot vod. Pojednou se vzmáhal a blížil; před samým stanem hlasy, hřmot.

»Už jdou!« kmitlo biskupovi; zachvěl se.

Přišli, vstoupili; nejprve velitel jagerský, za velitelem Pobera z Lomu nevím kam domů, jenž jej přivedl. Několik z roty zůstalo v první polovici stanu. Velitel posádky Štefan Sárköz byl v nedlouhé šubě, v žlutých škorních, v úzkých modrých nohavicích, ale beze zbraně.

Vstupuje, zahlédl nejprve Jiskru s Aksamitem, a na nich utkvěly jeho mandlové, černé oči pronikavě hledící. Jiskru poznal a také Jiskra si hned vzpomněl, že to ten Uher, který byl v létě s poselstvím u něho na Zvoleni.

Velitel ukloniv se zkrátka ohlásil, že přichází ve jméno města, aby jednal. Mluvil slovensky, ne hbitě a s cizím přízvukem. Všecko jeho jednání bylo vážné.

»Dostali jsme list našeho biskupa —« začal.

»Tu je biskup,« ukázal Jiskra na biskupa Hedervára, jenž sám už pokročil, aby jej krajan uviděl.

Velitel se mu poklonil a řekl na omluvu:

»Jen na list tvé milosti jsem přišel, jinak bych nevyjednával.«

»Řekli ti, co chtějí —« Biskup byl pobledlý; jeho trnkové oči se mu leskly ostřeji, v hlase se chvělo napjetí, rozčilení.

»Tuším to,« řekl Sarköz. »Abych vydal hrad a město.«

»Co učiníš —«

»Co by učinila tvá milost. Nevydám.«

Jiskra a hejtmané nespustili s obou očí a naslouchali napjatě. Jak Sarköz se tak zkrátka rozhodl, přistoupil Puchala skoro až k biskupovi, jenž vybuchl, obraceje se na velitele:

»Víš-li, co se stane, nevydáš-li města, že běží o mé hrdlo!«

Mandlovýma očima jagerského velitele bleskově prošlehlo; maně se otočil po Jiskrovi a hned zase k biskupovi, jemuž řekl, ne však tak klidně, jak do té chvíle mluvil:

»Pan Jiskra hrozí —«

Aksamit se na ta slova ušklíbl a vstal; Jiskra se obrátil po panu z Tamfelda, jenž rychle přistoupil ke koltře, oddělující stan od první polovice, poodhrnul koltru, něco tam zavolal a zase ustoupil.

Ale hned za ním vešel, patrně čekaje na toto zavolání, suchý chlap ostříhaných vlasů v divné točenici na hlavě, bez vousů, bez knírů, do modra vyholený, ve vyrudlém kabátci cihlové barvy, v odřených kožených nohavicích a škorních. U pasu měl tesák, v pravici nahý meč, dlouhý a široký se zakulaceným hro-

tem dolů obráceným. Vstoupiv do stanu, zůstal u koltry, u vchodu a opřel meč o zem.

Za katem padlo dusné ticho do stanu. Jiskra, Aksamit, Tamfeld, Puchala pozorovali oba Uhry. Puchala si přihlazoval sivé kníry.

Jagerský velitel spatřiv kata se zamračil, biskup zbledl.

»Kněže biskupe,« řekl Jiskra v chmurném klidu, »vidíš, že nehrozíme. Tu kat, a té chvíle s ním odejdeš, odvede tě na smrt, nebo poruč svému kapitánu.«

Biskup zastrašen katem, jeho nahým mečem, hleděl na Sarköza, čekaje rozechvěn, že on sám se ozve a ohlásí, že město a pevnost vydá. Než velitel zachmuřen mlčel. Stál rovně, bez hnutí; ale v osmahlé, hubené jeho tváři rudě prokmitlo, když biskup, popuzen jeho mlčením, náhle vztáhl k němu ruku a poručil:

»Vydej město!«

»To poroučí tvá milost?!« žasl velitel přísně i smutně.

»Jde o můj život.«

»Jde o víc, můj pane! O celé město, o pevnost, o hroznou škodu celé země!« Odmlčel se, pak začal vroucněji, vřeleji:

»Třesu se, o pane, že s tebou tak nekřesťansky jednají, srdce se mně kormoutí, že bys měl zhynout, nevěřím, že by tak kdo mohl jednat —«

»Uvidíš!« vpadl ostře Puchala.

Než Sarköz, jako by ho neslyšel, obrácen k biskupovi, dál vřele domlouval:

»Rač považit, prosím tvou milost, co by bylo, kdyby ti tu dostali Jager, jak by odtud dál na dolní zemi rostlo jejich panství —«

»Poroučím ti,« vpadl mu biskup ostře do té přímluvy, »já jsem pánem Jagru!«

»Jager je pevnost nejen biskupova,« bránil se velitel, »ale je také pevností země, celého království.«

»Poslechni!«

»Biskupská milosti, pro Bůh, pro svatou pannu Marii, patronku naší země, odpusť mně, pane!« Sarköz náhle pokleknuv před biskupem, zkřížil ruce, »mně trne srdce, do smrti to ponesu, ale já nemohu, pro bůh — toho na mně nechtěj — Gubernator mně poručil.«

»Ale ne abys mně vydal katu!«

»Abych města nevydal nižádnému, a také nevydám.«

»A mne zabiješ! Co klečíš!« rozhorleně, v nevoli vykřikl biskup. »Teď klečet a pak popravovat!«

Velitel vstal a z hluboka vzdychnuv, řekl temně:

»Bůh mně odpustí!«

»Ať už to kat dokoná!« pobízel Aksamit jsa již nevrlý. »Nač toho mluvení!«

Biskup na ta slova, jat smrtelnou úzkostí, chytl velitele za rameno, a volal po maďarsku:

»Slyšel's? Slyšel's? Tedy se nevzdávej, ty ne, ty se nevzdáš, ale —« začal zase slovensky, aby hejtmané rozuměli, »já napíšu do města, aby město vydali, já jim poručím, já beru všechno na sebe, ty nic, ty se nebudeš zodpovídat — já, jenom já —« slova se mu jen sypala v největším vzrušení.

Sarköz zakroutil smutně hlavou:

»Je to marné, milosti, neposlechnou. Nežli jsem odešel, přikázal jsem, aby beze mne —«

»Ty musíš!« vyrazil biskup, »ty musíš, psaní jim doneseš —« Brada se mu začala třásti.

»Ne, milosti, a kdyby také mně hrozili smrtí, kdyby i mne dali popravit —« Sarköz se obrátil za těchto slov ke stolu, k Jiskrovi a Aksamitovi, »nemohu.«

Jiskra, jenž všecko napjatě pozoroval, pohodil hlavou a řekl káravě, ač ne prudce:

»Jsi statečný muž, Uhře, ale nedělej ze sebe většího hrdinu, nežli jsi. Dal jsem ti glejt, máš mé slovo a dobře víš, že se ti nic nestane, nevzdýmej tedy toho hrdinství. Pověz: města tedy nevydáš —«

»Ne.«

»Bratře Pobero,« zavolal na rotmistra, jenž stál v pozadí u vchodu, »doprovodíš tady kapitána, jak jsi jej přivedl; svou hlavou ručíš za jeho bezpečnost, ať se vrátí zdráv do města.«

»A biskupa odveďte!« zahoukl Aksamit stržen, nemoha se dočkati, a pokynul katovi: »Vezmi si ho!«

»Ne!« zvolal náhle Jiskra a vztáhl prudce ruku, jakoby chtěl biskupa chránit; hned však poroučel katu: »Ty jdi!«

Kat zmizel. Po stané úžas, ustrnutí. Pobera zapomněl na rozkaz a jagerský velitel na odchod. Biskup jakoby zkameněl. Viděl, že kat odešel; opravdu zmizel, nebylo ho ve stanu. V biskupových očích i ubledlou jeho tváří zachvěl se zákmit naděje, tucha její. Brada se mu přestala třásti. Oči mu tkvěly na Jiskrovi užaslé i ještě plné strachu i zmatku.

Do toho okamžitého, dusného ztišení ve stanu zaduněl hlas Petra Aksamita, jenž prudce vystoupil od stolu.

»Nač odkládat!« zvolal na Jiskru. »Ať odvedou biskupa hned a hned ať jej popraví!«

»Ne, bratře,« odvětil Jiskra ne prudce, ale pevně, »ne; v tuto chvíli jsem se rozmyslil. Měst a tvrzí dobývali jsme ty i já počestným bojem, střelbou, šturmem a i lstí a přepadením, i hrozbou, ale pomocí katovou nikdy. Mrtvých hlav nebudu na nepřátelské hradby loučeti —« Obrátiv se k jagerskému veliteli, řekl:

„Odejdi s pokojem a řekni Jagerským, že biskup jim zůstane, ovšem v mém zajetí. S tebou se bohdá ještě potkám — na poli.«

»Pane nejvyšší kapitáne, děkuji ti,« Sarköz se uklonil. »Jednáš rytířsky.« Chtěl biskupovi dáti s bohem, než biskup se od něho odvrátil.

Pobera z Lomu nevím kam domů provázeje jagerského velitele zaslechl v přední části Jiskrova stanu, jak se u nejvyššího Aksamit rozkřikl.

»Ti se tam o biskupa shádají,« pomyslil Pobera a schválně zarazil před stanem čekaje, co bude, povedou-li biskupa za katem, jak chtěl Aksamit. Dlouho nečekal. V zápětí za nimi vyšel jagerský biskup v průvodu pana z Tamfelda a dvou ozbrojených bratříků.

»Kam!« ptal se Pobera.

»Spat,« pan z Tamfelda se usmál, »bude-li moci spát po těch straších —« Zahnul hned do sousedního stanu, odkudž prve biskupa přivedli. Ten maje kuklu přes hlavu staženu nějak pospíchal. Jagerského velitele nezahlédl, a ten, ač biskup šel blízko kolem něho, se již k němu nehlásil. Hleděl za ním černě i s outrpností.

»Půjdeme,« pobídl Pobera, ale už opět zarazil, jak ze stanu vyšel kvapně starý Lapka, Jiskrův komorník. Sháněl se po panu z Tamfelda, kde je, ať ho zavolají, ať se vrátí hned do stanu.

»Co je,« ptal se Pobera dychtivě.

»Jsou v sobě, zle se hádají o toho popa. Proto bych rád, aby pan z Tamfelda k nim —« Vběhl za ním do biskupova stanu.

Pobera déle čekati už nemohl. Vedl jagerského velitele, jemuž hodili obrácenou kuklu přes hlavu, z ležení ven do jagerského předměstí, aby jej tu propustil; celou cestu myslil na stan nejvyššího kapitána, na oba kohouty, jak si jmenoval Jiskru s Aksamitem, ti že se chytnou a, myslím, nepustí, že má Aksamit

pravdu, jistě má, jaké šetrnosti s tím popem, jenž vymýšlel taková ohavná muka a hanu velikou na poctivé zajatce a dobré lidi, zemany nad to. Místo, aby jej Jiskra kázal hodnou pomstou, šanuje ho a jak —

Aksamit to Jiskrovi vytýkal a prudce, rozezlen, nač takovou velkou mysl proti těm Uhrům, za tu že dojde Jiskra uznání, s trpkým úsměškem to řekl náčelník Bratrstva, ti že ten dar přijmou, ale neuznají toho skutku, že se jim, Čechům, ještě vysmějí, jako se mu smějí ve Vídni, u dvora, pletichaři.

»Posloucháš je, sloužíš jim,« dorážel Aksamit maje oči v jednom plameni, »a co za to, co za to! Abych ti zas ukázal!« vztáhl pravici a ukázal prstem na Jiskrova prsa. »Šest penízků, šest chudých penízků! Až tě nebudou potřebovat, až se Huňady Jánoš s nimi najde, a on se najde, odstrčí tě jako kotě od mléka, a budeš mít — šest penízků, haha — Odejdeš s hubeným koláčem.«

»Mlč!« okřikl jej Jiskra, »vímť, nač jsem dal slovo —«

»Ale já ne! Nač bych houfy takhle marně vodil a honil. Půjdu po svém, nač sloužit Němci, nač hladit Uhra pro smích.«

»Pro smích? Pro smích?« opakoval Jiskra hrozivě.

»Ať pro smích, ať pro hanu, já půjdu si po svém.« Aksamit vykročil, a Jiskra, hoře vztekem, ještě pobízel a křičel:

»Chceš-li, jdi si, jdi —«

Aksamit u samého východu se otočil a kývl prudce na Puchalu Poláka, jenž mlčky v pozadí oba pozoroval.

»Pojď!« poroučel mu a Puchala byl hned u něho, u koltry, po Jiskrovi se ani neohlédnuv. Již vykračovali, v tom vrazil do nich pan z Tamfelda.

»Kam, bratři, kam!« volal. »Takhle snad neodejdete!« chlácholil vida, co se stalo. Než Aksamit jej odstrčil a vyrazil ven. Puchala za ním.

Jiskra chodil stanem tam a sem. Hynek z Tamfelda usedl do kouta na hrubou židli pokrytou kožešinou a mlčky po očku pozoroval Jiskru, věda, že by bylo marno mu teď domlouvat nebo jen hovor začínat. Dlouho však tak neseděl. Starý Lapka, komorník, vešel a oznámil, že přiharcoval rychlý posel od roty Janka Kozice Vlka, ten že má hrubě na spěch.

»Přiveď jej!«

Vešel jezdec všechen ještě uhnaný prudkou jízdou.

»Co je!« ptal se Jiskra úsečně.

»Rotmistr vzkazuje, že Huňady Jánoš nepřitáhne sem v tuto stranu, že se obrátil na západ a teď že už táhne na horu na Zvoleň.«

»To že rotmistr vzkazuje! Jsi opilý?«

»Mám tak vyřídit.«

»A co Ipoly-Ság, ten měl v cestě.«

»Posádka neodbila Uhrů od šturmu.«

»Mají tedy Ipoly-Ság?!«

»Mají a už jsou u Zvoleně.«

»Jdi!« rozkřikl se Jiskra na posla. Byl jeho zprávou popuzen, ale to, co posel řekl naposledy, že gubernator táhne na Zvoleň, jej bodlo nejpalčivěji, až se zapomněl hněvem, vybuchnuvším novým plamenem. Jezdec, užaslý nad odměnou, jakou dostal za namáhavou jízdu, vyšel ven. Jiskra začal opět přecházeti stanem. Pojednou se zastavil před starým druhem válečným a žádal ho velitelsky:

»Dej oznámit hejtmanům a rotmistrům, ať se uchystají s lidem, s vozy, se vším na cestu. Časně ráno vytrhneme.«

Tamfeld vstal a otázal se, kam.

»Do Košic, ale zatím ať nezvědí —«

Tamfeld žasl, že nepotáhnou zpátky za Huňadem, odešel však ani nehlesnuv.

XXI.

Na Rychnavě hradě ztichlo, když Talafús odjel. Přestaly vyjížďky, přestaly hony. Mária dolů s hradu nikam nevyšla ani nevyjela. Ani na nádvoří ji první dny po odjezdu Talafúsově nezahlédli. Nejspíše ji mohli vidět u okna ložnice nebo vedlejší jizby, odkudž měla výhled na ves, do údolí při Hernadu.

Stávala tam zamyšleně, hledívala dlouhé chvíle, jako by někoho vyhlížela. Ten onen v hradské čeledi prohodil, že v touze tak stává, a sám hradní kapitán byl toho mínění. Řekl to také Maříkovi, důvěrnému sluhovi Talafúsovu, jenž Máriu svému pánu přivezl ze zvoleňského ležení. Talafús ho tentokráte s sebou nevzal. Maříkovi řekl kapitán o té touze a směje se dodal, žeť věru divno, když paní Mária dříve si s panem Talafúsem zahrávala jako kočka, že teď jí tak teskno.

»To kdyby sám kapitán tak stával a po ní toužil, nedivil bych se. Vpadlať mu v srdce její krása — ale paní Mária —«

Mařík jen pokrčil rameny, a že kdož rozumí Uherkyni, kdož by jí rozuměl —

Více neřekl; za to tím bedlivěji Máriu pozoroval. Talafús jej tu z úmysla nechal. Před samým odjezdem se tak rozhodl, když Mařík byl už také připraven na cestu. Náhlá nedůvěra vztyčila se v Talafúsovi a strach, že by Mária za jeho nepřítomnosti snad ujela, že by bylo možná. Z těch náhlých obav náhlé rozhodnutí, ať Mařík zůstane. Důvěrně mu naznačil, co hrad-

skému kapitánovi říci nechtěl, že by se snad paní Márii tu v takové samotě mohlo pojednou zastesknout po dolní zemi, po domově, že by tam chtěla, a že by té touze se neubránila. Ale ať mlčí, Mařík, ať ani paní Márii a žádnému, ani hradskému, nedá nic znát ani slovem ani pohledem, on, Talafús, že se snad mýlí.

Oddaný Mařík zůstal a konal svědomitě, jak pán žádal, ba činil ještě více nežli mu Talafús uložil. Pozoroval Máriu, ale velmi opatrně. O všem zvěděl, co dělá, nejvíce od její dívek Slovenek.

Než ve všem nebylo stínu, nic podezřelého, z čeho by se mohl domýšleti, že Mária pomýšlí na odjezd.

Že stává u okna zvěděl, a za hovorů, jež vedl, aby obě dívky jeho úmyslu ani netušily, uslyšel, že stává zamyšlená a i tak sedá, sama často dlouhé, dlouhé chvíle, u krbu, v koutku své ložnice, schoulená že sedá a smutná; jindy že je nerudná, že jí v ničem nevyhoví, že se ráda zlobí, sebou trhá, že jim laje po uhersku, že je volá a hned zase žene pryč, bez příčiny, hněvivě, že si dá sloužit a divně si vymýšlí.

»Na něco si vzpomene,« řekla starší, Katka, »hned to musí být, a když zrobíme, přineseme, ať to ať ono, už zase nechce a třeba pohodí, ať šat ať závoj nebo drahý talíř, pohodí a o zem tím udeří a div že po tom nožkama nedupe. Někdy ani sama neví, co chce.«

»Zmíní-li se někdy o pánu,« zeptal se Mařík.

»Ne, nikdy, ani jednou.«

»Je-li pobožná, modlí se?«

»Někdy, to se modlí, klečí, klečí,« vypravovala mladší, Verona, »obyčejně u postele, má tam na stěně křížek viset. Tuhle, včera jsem z nenadání vstoupila k velmožné, chtěla jsem jí oznámit, že je lázeň připravena, a paní — klečí a modlí se. Uskočila jsem, když se modlila, strach jsem měla, aby se zas nezlobila, nač chodím v takou chvíli, a čekala jsem

venku, u dveří, až mne zavolá. No, dlouho jsem stála; čekám, čekám, a když v pokoji nic, vešla jsem tiše, cože paní robí, zdali se ještě modlí, a že jsem snad přeslechla, že mne již volala —

Vejdu, strach jsem měla, ani jsem nedýchala, po špičkách vejdu a velmožná paní ještě klečí; ale hlavu měla položenu na rukou, takhle,« dívka ukazovala, »tak — No, myslím si, spaní ji přemohlo, ač byl bílý den, no, co robit, člověk usne a i při modlení —«

»Spala —« ptal se Mařík.

»No, jako by spala, jak pravím, ale v tom vidím, že se jí hlava pohnula, a tiše se třásla, jako když člověk pláče; já strachy uskočím, abych nedostala, a v tom velmožná paní zdvihne hlavu — oh, plakala — nespala, hořce asi plakala, oči měla od pláče zardělé —«

»Co říkala —«

»Nevím, já uskočila, jak pravím, strach mne hnal. Ale pak velmožná už nic, když mne zavolala, jako by nic nebylo bývalo, ona nic, a já, to se ví, také nic, já byla ráda, že jsem nedostala.«

»Proč plakala, víš-li. Stalo se jí něco?«

»Co by se jí stalo. Nic. Snad ji souží tesknost, když je samotná jak palček a snad ji dlouhá chvíle moří, mně by se to takhle také nelíbilo; nic robit a tak sama pořád, všecky kouty by tu na mne vrčely a rožky by mně narostly od dlouhé chvíle,« dívka se zasmála, hned však vážněji dodala:

»Jestli on, Mihály — proto snad —«

»Co je, Verono, byl Mihály u velmožné paní?«

»Byl, dala si ho zavolat.«

»Sám s ní byl?«

»A ne, já tam také byla a Katka také. No, dost dlouho spolu mluvili, velmožná s Mihálym, něco jí vypravoval, a ona poslouchala, oh, to bys měl vidět, v kostele by tak neseděla.«

»Nemluvila?«

»Sem tam slůvko, něco se zeptala.«

»Nevíš, co?«

»Nevím, když pořád jen uhersky mluvili. Mihály víc, velmožná poslouchala a smutná seděla, to bylo vidět; Mihály odešel —«

»Co pak —«

»Nevím, my musily s ním, a pak byl ten pláč, jak jsem povídala.«

»Mihála jsi se neptala, co velmožné vypravoval?«

»I ptala,« Verona se usmála, »to víš, člověku nedá, ale což ten Maďar zasmušilý — Nač to chci vědět, obroukl se, a pak zahučel: abys věděla — o vojně.«

Mařík uvažoval i hádal, co s tou vojnou, proč se paní tak roztesknila, měla-li koho na vojně, zahynul-li; ale kde, kdo, a ví-li o tom pan Talafús. Než marně si hlavu lámal a na Mihálovi nic nevyzvěděl, ač šel na něj z polehoučka a velkou oklikou. Nedlouho po tom divil se Mařík paní Márii na novo.

Jednou v sobotu odpoledne přijel na Rychnavu kněz z Košic. Přijel v tmavé šubě, v huňaté čepici, sám bradatý, dlouhých vlasů, ne starý. Mařík uslyšel od Katky, jak velmožná paní ustrnula, když se zeptala, kdo ten muž je, neboť jej zahlédla vjížděti do hradu, a když uslyšela, že to kněz.

»Ten bradatý?!« zvolala a otřásla se zrovna ošklivostí. »Hned odešla do zadu, do ložnice,« doložila Katka, »a zavřela dvéře, jako by se bála, že ten bradatý kněz přijde sem k ní.«

Ale pak přece musila k vůli němu vyjít. Přišel Mařík, zaklepal a oznamoval, že kněz Matouš by rád s velmožnou paní promluvil.

»Nemohu, nechci, není mně dobře,« ozvalo se za dveřmi ložnice prudce a podrážděně. »Ať se modlí se sedláky, já vousatého kněze nechci vidět —«

»Nezve tě na pobožnost, ale z Košic přijel.«

»Co mi do toho, co Košice —« vyhrkla Mária.

»Pan kapitán je v Košicích, od něho nese vzkaz —«

»Co nese!«

»Nevím, rač velmožná paní kněze Matouše pustit.«

Chvilku ticho; Mařík čekal u dveří s nachýlenou hlavou, napínaje sluch. Pojednou vrzla závora; paní Mária stanula v otevřených dveřích hrdě vztyčená, zasmušilá.

»Kde je,« zeptala se zkrátka a nechutě.

Mařík přivedl bradatého kněze, Čecha, jenž pokloniv se začal ze široka, proč sem přijíždí, že přichází, aby věřícím udělil krev a tělo Páně a že pan Talafús z Ostrova —

»Co vzkazuje,« vpadla Mária zkrátka; ne z horoucí nedočkavosti dychtivě, nýbrž skoro z ostra.

»Pozdravení tobě od Boha Otce a pána našeho Jesu Krista, jenž se jest dal za naše hříchy,« začínal kněz opět rozvláčně. »Žádost všeho dobrého ti pan Talafús vzkazuje a věděti tobě dává, žeť zdráv a že doufá, žes i ty zdráva —«

»Je v Košicích?«

»Byl, a již není. Předevčírem odejel do Bardějova; několik houfů tam vedl, na ty Němce, aby je zastrašil.«

Kněz i Mařík, jenž u dveří stál, si všimli, že paní schmuřila čelo, jako by nerada slyšela.

»Kdy se vrátí —«

»Sám nevěděl, ale to mi uložil, abych řekl, že bude spěchati, žeť velmožná paní víš, a tu,« kněz začal se hrabati v kožené kabele visící mu u pasu, »abys viděla, to také řekl, že na tebe myslí —« kněz vytáhl aksamitový váček a podal jej Márii, »posílá ti tuto —«

Mária vzala, ale nepodívala se před muži, co v tom váčku, nýbrž požádala, již mírnějším hlasem, ač nijak vřelejším:

»Děkuji ti, a prosím, abys za mne poděkování učinil, až se vrátíš, žeť mne hrubě těšilo, že pán tak pamatuje.«

»Zítra se sejde obec, hradská i vesničané, dole v kostele, aby uslyšela zase slova svatého písma a přijala tělo i krev Páně —« začínal horlivec opět patheticky, hledě upřeně na Máriu; než ta hned vpadla, žeť jistě unaven, ať sobě pohoví, a hned také poručila Maříkovi, aby se o hosta postaral. Kněz ve své horlivosti hned nesrozuměv nebo nechtěje hned poleviti, začínal na novo o zítřejší bohoslužbě, Mařík však sám jej také připomenul, ať si odpočine, a přiměl jej k odchodu.

Ještě dveří nezavřeli, a již Mária prudce vstala a chvatně odešla do ložnice. Nechuť, odpor ke kališnickému knězi, do té chvíle nevalně tlumený, vybuchl. Bouchla dveřmi a prudce zase zarazila závoru; v tom vzrušení mrštila váček, jejž jí Talafús poslal, na stůl, ani si dar neprohlédnuvši. Teprve za drahnou chvíli, když nastal soumrak a Verona přinesla rozžatou svíci rozdělala váček.

Krásný zlatý prsten italského díla s rubínem se z něho zatřpytil. Vytáhla prsten, zadívala se na něj; ohnivý lesk drahého kamene uvábil jí oči, ale pak pojednou, otevřevši víčko skřínky Talafúsem jí darované, hodila prsten mezi ostatní šperky.

Kněz Matouš Márie víc nespatřil. Nazejtří dopoledne nepřišla dolů do kostela, a také ne odpoledne, kdy kněz Matouš konal na hradě ve velké klenuté jizbě nešporní pobožnost. Když se po Márii ptal, oznámila mu Katka, že paní dnes ani z pokoje nevyšla, že jí není asi dobře. Od Verony však, jež zůstala na

hoře na blízku Márie, dověděl se Mařík na večer, že paní není nic, že se jí jen nechtělo mezi kališné a před toho kněze, že se sama modlila a že i zpívala.

»Co zpívala?«

»Nějakou pobožnou, kostelní.«

»Římskou, to se ví; po uhersku.«

»Jistě po uhersku.«

Než ani nazejtří, když se chystal na odjezd, nespatřil kněz Matouš Márie. Vzkázala mu, že jí třese zimnice, že leží, aby prominul a pánu aby vyřídil, co již řekla, že jí pán tím darem velkou radost způsobil, že mu za vše díky činí, a aby brzo přijel a vrátil se zdráv —

Mařík kroutil hlavou, když mu to Katka vyřizovala; kněz Matouš, slyše to od Maříka, schmuřil vrásčité čelo a řekl hledě s Maříka na hradského kapitána:

»Toť divné vzkázání; již té zimnici rozumím. Je z nechuti ke kalichu a pravdě boží. Jen aby bratr Talafús — —« Nedořekl, ale podávaje oběma ruku, vybízel:

»Vy věrni buďte a mějte se statečně.«

Mária stála u okna, když kněz sjížděl s Rychnavského hradu. Uvolnilo se jí, neboť do té chvíle lekalo ji pomyšlení, že ten bradatý kněz vlastně k vůlí ní sem byl poslán, aby ji obrátil a učil té kacířské víře. Sice jí Talafús nikdy nevnucoval své víry, ale husita je jistě, horlivý kacíř jako všichni — Ale že jel do Bardějova – myšlenky jí od víry uskočily na válečné pole — jel s několika houfy, řekl ten kněz. To by snad bardějovští Němci něco začali; jak tu v sousedství, ve Vlaších, v Kežmarku —

Nic nevěděla, o ničem nezaslechla a nezaslechne, tak uvažovala, jistě jí všechno naschvál utají, nic nepovědí, všecko zamlčí. A Laszlo nejde — Ne, není možná, aby tu již byl z Novohradska; aby snad do

jara na něj čekala, aby zvěděla, jak je, co gubernator, jak se daří Uhrům. Tak dlouho! Tady v sousedství, ve Vlaších mezi těmi Němci by snad také věděli — Mihály by tam mohl dojít — Té myšlenky již nepustila. Hned se rozhodla, že Mihály půjde do spišských Vlach za nějakou záminkou, jako by něco koupit.

Dala si jej zavolat a oznámila mu maďarský, na jakou cestu se má uchystat.

»Hned?«

»Ne, zítra ráno.«

V tom vešel hradský kapitán. Návštěva neobyčejná. Mária vzhlédla k němu překvapeně. Mihlo se jí, že snad Talafús něco vzkázal — Velitel posádky však hosta oznamoval, jejího hosta, jenž se po ní ptal, k ní chtěl a jenž se veliteli nezdál. Oznámil Márii, že u branky stojí cizí muž zemanského vzhledu, ale nějak sešlý, ten že žádá, aby jej k ní pustili.

»Kdo je?«

»Nevím, paní.

»Řekl, jak se volá?«

»Vytáčel se. Abychom řekli, že je z Žiliny

Mária zbledla, prudce sebou hnula, jak se jí děsivě mihlo: Muž!

Kvapně vstala, mávla rukou.

»Ne!« poroučela, »nepouštějte ho, nechci ho vidět, ne!«

Velitel posádky překvapen měl se k odchodu; než u samých dveří se zastavil, jak Mária zavolala, aby počkal. Viděl její náhlé, prudké vzrušení, a teď že váhá, zápasí. Zastavila jej, a zase neví. Pojednou přistoupila k němu a žádala, aby toho muže pustil, ale aby byl rovnou k ní uveden, přímo sem. Hradský slíbil a odešel.

Máriino srdce zabušilo. Mrtvý muž se vrátil a přichází k ní. Myslila, že bude již do smrti před ním

pokoj. Měla jej za mrtvého; pro ni nebyl od té chvíle, co ji v kartách prohrál či prodal Poberovi rotmistru, za peníze prodal jako otrokyni, jako zvíře nějaké. Když pak ujela Poberovi, zaslechla od Talafúsových, že Pobera měl Bodorovského v podezření, že Bodorovský mu ji zas unesl a že jej proto dal svými jezdci zbíti, že musil Bodorovský chodit jejich dvěma řadama a že jej bili řemeny od třemenů, že jej do krve zbili, až padl, a pak jej zatáhli jako zdechlého psa a vyhodili za ležení —

Od té chvíle o něm nic neslyšela. Lidé sami nepovídali, co se s Bodorovským stalo, umřel-li na ty rány, či zalezl-li někam a vyhojil-li se z nich. Nepovídali, protože nevěděli, a ona se neptala, ani tenkráte, když ujela a dostala se z jeho moci i z Poberovy. Nechtělať o něm ani slyšet; pro ni nebyl, jí umřel. Budilo-li se přece pomyšlení na něj, vyvstalo jako děsivý, odporný sen, vytrhovala se z něho, bránila se mu.

Pojednou přišel a přihlásil se jí tu na Rychnavě, kdež by se ho nikdy nenadála. Jak o ní zvěděl, kdo mu pověděl, a co chce — Stála nehnutě, ale ne klidně, naslouchajíc napjatě. Pojednou si všimla, že jsou dvéře do ložnice otevřeny. Skočila k nim, a nevědouc proč, přivřela je. V tom se jí mihlo, aby s mužem nezůstala sama. Ale velitele posádky tu nechtěla mít. Chvatně zavolala Katku, ať jde, ať běží pro Mihála, ať ihned přijde, ale ať čeká venku u dveří, na chodbě, a ona, Katka, také, ale ať žádnému nic neříká, a Mihály také ne, ať běží, ať běží.

Dívka zmizela. Venku zadul vítr, opřel se do okna tak, že malé tabulky olovem lemované zarachotily. Déšť do nich náhle uhodil, omžil, zkalil je. Do jizby padlo přítmí od řinoucích se proudů i od zaklopených nebes chmurného říjnového nebe.

XXII.

Velitel hradské posádky vstoupil oznamuje, že cizinec čeká venku, může-li jej pustit.

»Ať vejde, ale ráda bych s ním mluvila sama —« žádala Mária neklidně.

Velitel se na ni jen podíval, ale nepromluvil; uklonil se a odešel. Na prahu kynul mlčky Bodorovskému.

Mária na první pohled svého muže nepoznala. Vstoupil bez pláště, který, poněvadž byl mokrý, nechal venku; vešel v tmavomodré sukni, hodně sešlé, přepásané prostým pásem, u něhož visela zemanská šavle, ne však tak krásně pracovaná, kterou nosíval a která byla dědictvím po nebožtíku starém strýci Bodorovském, nýbrž jenom jednoduchá v prosté pochvě. Chatrné byly také nízké škorně, staré a hodně sešlapané.

Největší schátralost jevila však hlava prořídlých, tmavých kudrn, svislých nehustých knírů, uvadlá, požloutlá tvář, zapadlé oči zardělých víček.

Bodorovskému bylo čtyřicet let, vypadal však stařeji. Kdysi urostlý jako mladý strom, musil se teď pamatovat, aby nepovolil ochablosti a držel se rovně; časem zapomínal a vyhověl zádům. Na jedno však on, piják, kostkář i karbaník, jenž promarnil velké bohatství po starém strýci, dům v Žilině, mnoho peněz na hotovosti a slušný poklad skvostů a drahých věcí, nikdy nezapomněl: že je zeman, že je uherský šlechtic.

Do jizby vstoupil směle; mžikem se rozhlédl a rovnou šel k Márii, jež stála zády ke stolu, opřená dlaněmi o jeho desku. Pohledem viděla změnu, jak muž ještě více sešel, oděvem i v uvadlém, přepadlém obličeji, nad nímž švihácky načechral prořídlé kučery. Ucítila odpor a hněv jí prošlehl nitrem, když Bodo-

rovský kráčel rovnou k ní ruku jí podávaje, jako by nebylo nic mezi nimi, když zastřeným, nečistým hlasem, nutě se do srdečnosti, ji oslovil:

»Mário, že tě zas vidím!«

Nehnula se, a podávané ruky jako by neviděla. Zkrátka a hlasem jako beze zvuku se optala, co chce. Její mrazivý klid zarazil jeho smělost.

»Tak mne vítáš, svého muže?« začal vyčítavě po maďarsku.

»Nemám žádného muže.«

Usmál se, chtěl ji bodnouti, že muže nikoliv, ale milence; než přemohl se a jako v údivu zvolal:

»Tedy já nemám ženy?«

»Tys ženu prodal.«

»Ah, to myslíš!« Usmál se. »Ne, neprodal, na moji duši —«

»Neklň se hříšně. A nemluvme o tom; je mi odporno na to jen vzpomenout.« Mávla prudce rukou.

»Ani o tom,« vpadl, »že jsem pro tebe trpěl?«

Máriiny oči se rozšířily úžasem nad tou smělostí.

»Ty?!«

»Já!« Uhodil se pěstí do prsou. »Tys ujížděla s mocným hejtmanem a mne Poberovi jezdci mučili, řemeny od střemenů svých sedel mne bili. Dvě stě a více jich stálo dvěma řadama a tou ulicí jsem musil po pás nahý a ti viselci mne bili do zad, přes ramena, přes hlavu, kam trefili, bili, až pruhy naskakovaly a krev stříkala, a já musil jít těmi pračaty jednou, dvakrát a ne rychlým krokem, ale jak mně bubnovali, a ten čert Pobera s koně se díval a pásl se na mém trápení, až jsem padl bez sebe — — Tys byla v bohatství, v rozkoši, a já ležel bez sebe za ležením těch Čechů, zatáhli mne tam jako mrchu.«

Mária, majíc rty stisknuty, chmurně hledíc ne na muže, nýbrž před se, do prázdna, mlčela, neokřikla ho,

aby přestal. Líčení té Poberovy krutosti se jí bezděky dotklo; bylať přece její příčinou. Mlčela, jako by čekala, až Bodorovský dopoví, a on okamžik pomlčev, pokračoval:

»Ležel jsem plný ran, krve, podlitin, místečka zdravého na mně nebylo, až mne našli vesničtí lidé výše z údolí; ti mne naložili na vůz. U nich na samotě ležel jsem kolik neděl — A teď —«

»Co chceš!« vpadla Mária.

»Tebe hledám —«

To ji probudilo. Pohrdlivý úsměv pohnul jí rtem.

»Já myslila, že se půjdeš mstít na tom —«

»Na Poberovi? Půjdu, a jdu,« chytal se Bodorovský honosivě, směle, »pomstím se.«

»V kartách, v kostkách!«

»Mário!« zvolal uražen. »Já, uherský zeman —«

»Budeš s těmi kacíři hrát a pít jako dřív, chodíš mezi ně.«

»Dříve musím mít svou ženu, kterou mně ukradli.«

»Abys ji mohl znovu prohrát nebo prodat!« zkřikla v hněvu i v ošklivosti.

»Mário, jsem tvůj muž!« zahrozil.

»Nejsme v Žilině!« Mária se hrdě vztyčila. »Jestliže nezapomeneš — jestliže — Pamatuj, kde jsi a kdo tu vládne!«

Stiskl zuby, mlčel poznav, že začal hloupě; sklopil hlavu, tvář stáhla se mu náhlou skroušeností, pojednou ohnul koleno, klekl a zabědoval:

»Mário! Já přišel — já ti ublížil, oh, ublížil! Ale kdybys věděla, jak toho lituju, jak jsem tě odprošoval, když jsem ležel v bolestech, opuštěn, jak jsem si říkal: ‚Dobře, bůh tě trestá,‘ a jak jsem po tobě toužil —«

Márii zahořely oči, nach hněvu šlehl jí tváří i čelem.

»Dost! Dost!« Vykročila prudce od stolu, jako by chtěla prchnout. »Jdi! Jdi!« volala na Bodorovského vášnivě.

»Tak mám odejít!«

»Co chceš!«

»Mário, takto mám odejít?«

Nečekala, otočila se, vběhla chvatně do ložnice, odkudž se vrátila za okamžik.

»Tu máš,« podávala mu váček zlatých peněz, »a tu — ty šperky,« byly v kabelce zabaleny, »ty dobře prodáš.«

»Takhle mne odbýváš?«

»Vezmi a jdi. Nepůjdeš-li —« Hrozila.

»Jako psa mne vyháníš. Ani přes noc bych tu nesměl ostat?«

Zbledla vztekem, velké černé oči jí hořely. Prudce mávla ke dveřím a poroučela:

»Ty, a přes noc? Jdi, jdi —« hlas se jí třásl, »nechci být s tebou pod jednou střechou, jdi, nebo zavolám —«

Hodila mu váček i kabelku se šperkem pod nohy.

»Jdi, a víc nechci a nebudu s tebou mluvit,« vyrazila vášnivě a obrátivši se, mžikem zmizela v ložnici. Dvéře bouchly, závora vrzla.

Bodorovský vstal a stál, jako by ho někdo znenadání přes tvář udeřil, ssinalý, maje kalné oči obráceny ke dveřím ložnice.

»Kuběno!« zkřikl; chytil šavli a chtěl za Máriou, chytit ji, hrozit jí, jako dělával v Žilině, když přicházel domů z krčmy, kdež se nalokal jako býk, když jej rozpálil tajný smutek v Máriiných očích nebo když zasršely hněvem i odporem, když mu ostře vyčetla jeho nehodný život i své ponížení.

Nedorazil však ani ke dveřím ložnice. Mihály, jenž náhle a prudce vkročil, jej zastavil, zkřiknuv na

něj, co chce, co dělá. Bodorovský stanul a sluhu si s vysoka změřil.

»Co ty mne okřikuješ!« odbyl ho, ale v tom už mu oči mžikly po váčku peněz i po kabelce, ležící na podlaze. Vrátil se k nim, důstojně, klidně se sehnul, sebral je a schoval. Okamžik stál, váhaje, ohlédl se po dveřích ložnice, naslouchal, čekal. V ložnici však ticho. Pojednou pohodil hlavou, obrátil se, a vypjav prsa, šel pyšně, jako by uražen ke dveřím, Mihála si už ani nepovšimnuv.

Když překročil práh, zaklepal Mihály na dvéře ložnice.

»Velkomožná paní!«

Dvéře se otevřely; Mária stanula na prahu zasmušilá, s tvrdým pohledem.

»Je pryč?« ptala se temně.

»Právě odešel.«

»Jdi, běž a řekni kapitánovi, ať toho člověka nenechává na hradě ani okamžik, ať odejde, hned, hned — a kapitán aby sem přišel.«

Mihály odkvapil, Mária vkročila do jizby. První její pohled utkvěl na podlaze. Byla prázdna, bez váčku, bez kabelky. Mária volně pokývla hlavou. Nic ji to nepřekvapilo; čekala, věděla na jisto, že muž přijme peníze i to zlato, byť i pod nohy mu jako almužna nebo jak úplatek hozené, a t a k hozené.

Vešel hradský kapitán oznamuje, že se stalo, jak si velkomožná paní přála.

»Nemluvil s ním nikdo?«

»On sám začínal, ale já jsem hovor hned uťal, aby už byl pryč.«

»Děkuji ti, pane kapitáne. A víc toho člověka sem nepouštějte. Nechci s ním už mluvit, a nebudu. Je zlý a nebezpečný, mně hrubě ublížil. Až přijede

pan Talafús, ohlas mu, že tu byl, a jak dlouho, i co jsem nařídila, já pak pánovi povím, kdo ten člověk je.«

Kapitán byl zklamán. Nadál se, že se doví o tom sešlém zemanovi, co chtěl, kdo je; než Uherkyně dala zřetelně na srozuměnou, že nic nepoví. Ukloniv se, a neotázav se, odešel.

Mária se uchýlila zase do ložnice a toho dne z ní už ani nevykročila. Mařík marně sháněl nějaké zprávy o tom cizím, sešlém zemanovi, jenž sotva přišel, už opět z hradu odešel, a tak divně. Než Mařík nezůstal zcela beze stopy. On, jenž Máriu pro svého pána unesl z ležení u Zvoleně, zaslechl tam o jejím muži; teď dobře hádal, že prve ten zeman byl asi ten muž.

Že to setkání s Máriou bylo krátké, ale ostré, zvěděl od Katky, jež stála venku na chodbě s Mihálem; Verona pak večer oznámila, že se velmožná paní z ložnice do té chvíle ani nehnula, že stála u okna a dívala se ven do deště tak zamyšlená, že ani nezpozorovala, když ona, Verona, vkročila, a teď že sedí schoulená v křesle u krbu, že hledí před se jako u vidění.

Ráno se zase Mihály divil. Vzkázal Márii po Katce, že je přichystán, má-li si přijít k velmožné paní, když mu včera přikázala, aby se připravil, že dnes půjde do města, do spišských Vlach. A velmožná vzkázala, že ne, že nepůjde nikam, že ostane doma.

Pojednou ji přešlo vyzvídat, co Němci ve spišských Vlaších a co Němci v ostatních městech, budou-li nebo jsou-li vzhůru na pomoc gubernátorovi proti Čechům. Pojednou se jí nezdálo tajně vyzvídat; bylo by vlastně proti Talafúsovi, hlavně proti němu. Rozhodla se tak v záchvatu bezděčné, ne dost uvědomělé vděčnosti, když živě pocítila Talafúsovu ochranu, kdy jí bylo, jako by tu při ní stál a svou mocí Bodorovského zahnal, zaplašil.

Na to, co do nedávna bylo, v jakém ponížení žila, co zkusila od sprostého muže, poslední čas zapomínala; setkání s Bodorovským ji na chvíli uvedlo zase do toho strašlivého poměru. A když zas osaměla, když ji zase pojal klid útulné jizby, živě pocítila, jak je volná i v tom zajetí, za které měla svůj pobyt na Rychnavě, a z jakého hrozného života se tu vybavila.

Té chvíle uznala, jak byl Talafús k ní rytířský, a přiznání to si nevyvracela a nezaháněla z mysli, i to, jak byl šetrný hned od počátku, když ji unášel, když ji měl ve své moci, hned na ožďanské tvrzi, tenkrát i teď.

Než do toho záchvatu vděčnosti a uznání, do toho náhlého vyjasnění vyvstával z hloubi bolné, zašeřené její duše chmurný, krvavý stín a hltal jako zimní, chvatné stmívání krátký ten přísvit. Imrich! Imrich! U Samoše, u mladé dubiny jej s ostatními Uhry Češi dohnali, tam v poslední strašlivé srážce jej rozsekali, a snad sám Talafús; tak povídal krajan na Muráni.

Proč tu je, proč sem šla, proč se mu poddala? O Jiskrově ženě, Uherkyni, řekla, že byla slabá. Před Talafúsem to řekla. A ona teď — Chtěla být paní, aby se pomstila. Paní je, ale jak se pomstí? Má jej zabit, sama, vlastní rukou? Zarážela se tím pomyšlením. A co by bylo, kdyby jenom Talafúsa utratila? Ti kacíři proto zůstanou při své moci a budou loupit dál a utiskovat. A ona proti nim — co by mohla. Však kdyby se jen na Talafúsa odhodlala; on pravá ruka Jiskrova, první po něm; kdyby jej zničila —

Ona! Když ani nepustila Mihála do Vlach, aby vyzvěděl o Němcích, nenechala ho tam ze samých ohledů —

Úvahy, pochyby dorážely; vzmáhala se zase k odhodlání, začala plány strojit. Den míjel neladně. Mária

si trpce vyčítala, a zase padala v pochybnosti, zase zarážely otázky, co pak, co pak —

Za soumraku vstoupil velitel posádky, oznamuje jí, že pustil na hrad tři potulné Němce, Svajcary, jak si říkají, že jsou pištci, dva, a jeden že má divnou loutnu či kobzu, dva z nich že budou také křepčit, žeť zvláště umějí, a divnou náhodou že po nich za chvíli stanul u brány pocestný, starý muž s harfou, ta že tu také vzácné instrumentum, a tak že ho také pustil, hlavně k vůli velkomožné paní, jakož i ty Švajcary, aby jí chvíli ukrátili, obzvláště ten harfeník, ten že krásně hraje, žeť to jeho instrumentum je tu opravdu vzácné, a také že pěkně zpívá.

»Jak,« zeptala se Mária netečně.

»Česky.«

»Ne, děkuju ti,« vpadla Mária kvapně, »mne bolí hlava, celý den mne bolí —«

»Snad bys za té kratochvíle zapomněla.«

»Ne, ne, hlava by bolela ještě víc —«

»Ten harfeník zpívá pěkně, a i slovensky,« horlivě doporučoval velitel. »Také umí tu —« mluvil volněji a s úsměvem, »tu pěknou píseň o bratru Talafúsovi.«

»Jakou!« vyhrkla Mária.

»Jak Talafús v noci Jagru dobyl a jak ta dívka v Jagru chránila svého milého, jenž u ní byl, a když padl, jak obrátila meč sama proti sobě.«

Mária, sedíc dosud schouleně, vznesla se, vytáhla se a prudce opřevši lokty o opěradla, rozčileně opakovala:

»Ne, ne —« Zarazivši se sama nad svou prudkostí, dodala mírněji: »Snad až zítra, děkuju ti; dnes nemohu —«

Kapitán odešel.

Mária o tom ani nevěděla. Zapomněla na něj; v Jagru byla, za děsné noci, kdy Talafús a jeho lid

tam řádil; v rudé záři požáru viděla tu dívku, věrnou až do smrti. Milého bránila, pak sebe zabila, ubohá a přece šťastná, šťastná! Umřela s milým, v jednu chvíli skonali. A on viděl její lásku, věrnost — Talafús je vlastně zabil — A Imricha zabil, jejího Imricha — Co ona mu za to udělala, co! Dala se unést od něho, žije s těmi kacíři, žije s ním, dává se mu — Proč sem přišla, co vykonala, co udělá?

XXIII.

Mária záhy ulehla, nemohla však usnouti. Muž se jí zase vtíral do myšlenek; připadlo jí, kam asi šel, v kterou stranu, kdy zase přijde. Že přijde, o tom nepochybovala. Teď asi ne tak hned — Kdyby byla jinde, jak by ji soužil svými návštěvami, jak by se mu poplatky musila vyplácet, kdyby jen trochu měl přístupu.

Tady je chráněna. Talafús by jej hnal jinak nežli ona sama. Mihl se jí, živě ho uviděla, ne v bílé, krásné sukni kožešinou lemované, čerstvě učesaného, jak se mu v duchu smála první večer, kdy sem přibyli, ale v šalíři, v brněné košili pod kabátcem bez rukávů, ve vysokých škorních s ostruhami, jak jej tak po prvé shlédla na ožďanské tvrzi, když ji unášel — Slušelo mu to, statně vypadal, jí samé se tenkráte zalíbil postavou, mužnou tváří.

Tak se jí kmitl i teď, silný, statný i hrozný, jenž řádil v dobytém Jagru za noci, v záři plamenů a zajal v biskupském paláci magnáty uherské i polské —

I ve snu jej pak uviděla, i tu jagerskou dívku, jak hájí svého milého, a Imrich se jí také zjevil. Po dlouhém čase se jí o něm opět zdálo. Viděla jej, ale ne tak jasně, tak že ráno, když se probudila, ne osvěžená, nýbrž malátná, nemohla si nic jistého z toho snu

připomenout, ani ne Imricha si jasněji představit jako dříve, kdy se jí často zjevoval ve snách.

Pozdě vstala, zvolna se strojila, dávajíc si sloužiti, volajíc nerudně tu Veronu, tu Katku, chvílemi obě. Před samým polednem přišel mimo nadání Mihály, jenž jí před dívkami, ale po uhersku oznámil, že po ránu přiharcoval na hrad rychlý posel, že rovnou šel k hradnímu kapitánovi.

»Odkud přijel; z Košic?«

»Ne, od západu, od města, od Vlach —«

»Z Vlach?« zeptala se Mária kvapně a dychtivě. »Němci se snad bouří —«

»To ne, nic není slyšet.«

»Co přinesl.«

»To je to, velkomožná paní, že žádný nic neví, že to nějaké tajemství. Jak pravím, rovnou se dal zavést ke kapitánu, s tím jednal, sám druhý, nikdo jiný při tom nebyl, a jen poselství vyřídil, už zase jel, dále na západ ke Košicům.«

»Co kapitán —«

»Bylo na něm znát, že posel přinesl cosi důležitého. A to také: když posel odjel, šel kapitán dolů do sklepení, kde je zbrojírna, kdež mají zbraň i střelbu, a všecko prý prohlížel, sudy střel, šípů, kulí —«

»Vojna!« vydechla Mária vzrušeně; velké, černé oči se jí zaleskly. »Naši snad —«

»Snad, velkomožná paní, myslím také, že se něco stalo nebo děje; proto jsem přišel říct.«

»To dobře, a pozoruj dál.«

Také Mária sama pozorovala a snažila se něco vyzvědět. Odpoledne vyšla z jizby na nádvoří a procházela hradem, což již dávno neučinila; byla by ráda potkala hradního velitele, aby se u něho přeptala, než tentokráte ho ani nespatřila. Slyšela, že odešel po obědě zase do zbrojnice a že se odtud dosud nevrátil. Chtěla

se i tam odvážit, ale právě když docházela, vyšel kapitán a zavíral dubové, dobře okuté dvéře.

Zeptala se na posla, že slyšela o něm, stalo-li se co, snad že pan Talafús —

»Neboj se, velmožná,« odvětil kapitán usmívaje se, »pan Talafús je živ a zdráv, chvála bohu, té chvíle asi v Bardějově a ten posel, což to zvláštního, dost jich tu přejíždí. Ten, co se tu ráno stavil, jel do Košic, něco stran vojny nesl; však toť byla by špatná kratochvíle, velmožná paní, tobě o vojně povídati.«

Rozuměla, že kapitán nechce nic říci, že zapírá, žeť tedy něco se stalo nebo se děje. Nespokojená vrátila se do své jizby, neklidná nejistotou, dychtivá nějaké určitější zprávy. Do večera čekala Mihála, že poví, co snad nově uslyšel nebo co sám zpozoroval. Než ani se neukázal. Na večer vyšla ven na pavlač nad nádvořím, nedbajíc, že fouká studený, říjnový vítr a že poprchává.

Nádvoří, všecko šeré, v koutech mezi staveními, v pavlačích a pod nimi už zčernalé, jako by vyplákl. Nikde ani človíčka. Mokré kamení se lesklo v posledním zsinalém a studeném přísvitu; kolem cimbuří věže tratící se v šeru pohvizdoval vítr. Zahalená v plášť stála nedbajíc chladu a vydržela, jako by se musila něčeho dočkati, něco uviděti, co by ji alespoň uvedlo na stezku. Než marně. S pavlače odešla všechna prostydlá, ale ne rovnou do své jizby, nýbrž dala se dolů směrem k ratejně, kdež se večer scházívala hradská čeleď i žoldnéři, pokud nebyli na strážích a ponůckách, kdež u planoucího krbu si za těch dlouhých večerů povídali divné pohádky o šarkanech a jiných mocných bytostech a děsivých událostech, kdež »bratříci« z posádky hradské vypravovali pravdu i lež o svých dobrodružstvích v bojích, na pochodech hlubokými lesy, pustými horami, nebo kdež noclehář všem vykládal, co ve světě nového,

zvláště co Turek, krvežíznivý Machometa. Časem potulný pištec, hudec jim hrál a zpíval vážné i veselé; dost často také sami zanotovali, všecka čeleď, světskou nebo vroucně pobožnou. Tu vždycky po česku, Češi i Slováci.

Mária chtěla potkat Mihála, aby se ho pro jistotu ještě dnes mohla optat, a proto zamířila dolů, domnívajíc se, že ho tu někde shlédne. V otevřených dveřích ratejny stála její Katka s nějakou dívkou hradskou a Verona za nimi. Tato shlédla paní; silně se leknuvši chtěla uskočit, ale Mária dala jí znamení, aby mlčela a zůstala. Sama se postavila za ni, aby vyhlédla Mihála; také jí bylo divno, že se v ratejně, obyčejně hodně hlučné, tak nad obyčej ztišilo a že dívky stály nehnutě a naslouchaly jako by v kostele krásnému kázání.

V klenuté, šeré místnosti, osvětlené jen ohněm planoucím na krbu pod černým komínem, seděli, stáli hradští pacholci a žoldnéři z posádky beze zbraně, v čapkách i bez nich, dlouhé, tmavé vlasy za uši nebo volně po spáncích, bradatí a také jen s »podsebitím« pod nosem, všickni obrácení po starém harfeníku sivých vlasů, sivé, dlouhé brady, jenž seděl poblíž ohně maje na sobě dlouhou sukni řemenem přepásanou a krpce. Harfu měl za sebou opřenou o zeď.

Stíny plaše poletovaly klenutím i záchvěvy zardělé záře; kmitaly se po tvářích, po hlavách mužů a výše po stěnách, plašily stíny a honily je tu ostřeji, tu chaběji do koutů, do černa klenby. Chvílemi oslábly tak, že mrákavo stínů zatopilo ratejnu.

Prostora všecka v osvětlení příhodném světu pohádek, tajemných nebo hrozných událostí, líčení divokých končin, hlubokých lesů a černých jeskyň, zvláště když i vítr se chvílemi přihlásil a zarachotil těžkou, dřevěnou okenicí.

To vše bezděky účinkovalo na mysl těch lidí jako zakletých v osamělém hradě při jednotvárné službě; nejmocněji však slovo starého harfeníka, jenž sytil jejich lačnost novin a zvěstí. Byli to tvrdí muži, ale tu naslouchali s myslí jako dětskou, naivní a živě vnímavou. Prve jim zpíval, česky a slovensky, teď vypravoval češtinou, jež byla hodně slovenská.

O tajemném faráři v horách, kdes na polských hranicích jim vypravoval, jakou má moc, že je sice malý a suchý, jako zvadlý, a bledý ne mladý, takovou bradu že má a oči sivé, čarovné, v těch že se mu tak mění, že mnoho nemluví, ale všecko že mu z očí hledí, k tomu faráři že chodí lidé z daleka i z polské strany i z uherské, na radu k němu chodí i pro útěchu, a že má dvě černé knížky, jednu větší, druhou menší —

Když harfeník právě toto vypravoval, stanula Mária u dveří za dívkami; Mihála neshlédla, a přece neodešla. To, co zaslechla, jí tu udrželo. Stála tak, aby ji z ratejny neviděli; a v stínu byla a všickni tak napjatě poslouchali, že si jí nikdo nepovšiml. Ona pak také na ně zapomněla.

Dvě černé knížky že má ten tajemný farář, vypravoval harfeník, větší a menší, a z těch že mnoho může, zvláště když někdo hledá zloděje, tu že farář jde s tím okradeným do kostela, kostelík že ten farář má ne murovaný, ale roubený, všechen ode dřeva, starý, zčernalý, dříví na něm už samý mech a i na trámech zvonice, a kolem toho kostelíka samé stromy, lípy, prastaré, jistě kolika set let; v tom kostele že se farář s tím okradeným zavře, a tam že říká z černé knížky, z té menší, když zloděje hledají.

»Najdou-li ho —« zeptal se z kouta hlas.

»Nenajdou, ale ten zloděj přijde sám; jak ten farář z té černé knížky začne říkat, posedne strach toho zloděje, ať je kde je, a i kdyby na míle byl daleko, strach

jej popadne a žene jej, pokoje nemá a sám navrátí ukradenou věc nebo podhodí.«

»Nač má ten farář tu větší černou hnihu?« zeptal se chlap stojící u zdi v konopné košili širokých rukávů, v kožíšku bez rukávů a v úzkých nohavicích z hrubého bělavého sukna.

»Tu má, aby duchy volal, zlé duchy a i duše zemřelých. Ty také. Věříte-li. Jako tuto: Přišla k němu dívka mladá, na vojně jí milého zarubali, a ta dívka se trápila, i že milého jí zabili, i že ani nevěděla, kde zemřel, v kterém boji. A tu jí poradili, aby šla k tomu faráři v Lechnici, ten že jí poví, ten že to z černé knihy vyčte. No, bála se, bála, ale přece jenom by ráda byla věděla, kde je Janíček zakopaný, a tak šla. Dost daleko měla do těch hor, do těch skal u Dunajce řeky, víte-li, na polských hranicích, a tak tam na tu ztracenou faru v divokých kopcích přišla už samý večer.

Přinesla fařáři na modlení a i na světlo, a začne vypravovat, a prosí, aby jí pověděl; farář, že poví, ale aby šla s ním do kostela, jináč že jí nemůže povědět nežli v kostele a jen v noci, tak chce-li, že té noci půjdou do kostela. No, děvče se už bálo, jak toho zvadlého mužíka v černé hazuce shlédlo a když se na ně tak podíval; což teprve, když mělo jít s ním samo, v noci do kostela. No ale, když se tak daleko pustila a když tolik toužila zvědět o Janíčkovi, řekla, že půjde.«

Mária za toho vypravování nespustila se starého harfeníka očí; ani se nepohnula v dychtivém napjetí, jak bude, co uslyší, zdali ta dívka uzřela mrtvého milého a promluvil-li.

Harfeník pokračoval:

»A šla. Třásla se strachy, co bude. Tma byla, táhlo na půl noc a musila nejprve hřbitovem pod stromy a pak do kostela. Viděla, že v něm je také

tma; svíčky nehořely, ani jedna, jen lampička před oltářem mrkala. U samého prahu popadl dívku strach, hrozný strach; nohy se jí třásly, srdce měla jako jáhlu — «

»Co ten farář?« zeptal se hlas ode zdi.

»Ten byl pořád vedle ní.«

»Hu,« otřásla se bezděky dívka hradská ve dveřích před Máriou. »Já bych —«

»Mlčiž!« okřikoval ji jeden z pacholků, a hned se ptal nedočkavě harfeníka: »Vešla do kostela?«

»Vešla, modlila se tiše, třásla se —«

»A milého uviděla?« otázala se Verona netušíc, žeť tato otázka hoří na rtech velkomožné paní za ní stojící.

»Dívka se vrátila od faráře domů smutná a bledá,« vypravoval harfeník, jako by Veroniny otázky neslyšel. »S těží na ní vynutili, aby pověděla. Nechtěla o tom mluvit, nerada o tom mluvila, a jak začala, zaplakala a div že se znovu netřásla, když vypravovala, jak vešli do kostela, jak musila kleknout zrovna u dveří.

Farář je zavřel a v kostele byla tma a ticho, bylo tam jako v hrobě; až tu pojednou vysvítil plamínek, vosková svíce zplanula a u ní stál černý mužík. To ten farář. Vytáhl černou knihu, začal v ní říkat ne tuze na hlas a dost spěšně.

Jenom jeho hlas bylo slyšet, tak se to v kostele smutně a divně ozývalo, a najednou před dívkou, výš u oltáře, divné bílé světlo, bílá zář, a v tom světle stál mrtvý milý, bledý, zsinalý, v bílé širici a ta byla krví postříkaná, a na čele u spánku měl ten nebožtík krvavou ránu. Ta dívka, jak jej tak shlédla, vykřikla a omdlela; jako když břízu podetnou —«

»Nepromluvil? Nezvěděla, kde zhynul?« ptala se chvatně hradská děvečka.

»Nezvěděla; hned omdlela —«

»A on se již nezjevil?«

»Když se dívka vzpamatovala, uviděla světlo; vosková svíce u ní hořela. Dívka ležela na zemi, ten farář klečel u ní a natíral jí svěcenou vodou z mědě-nice spánky i čelo.«

»Co víc —« ptalo se několik hlasů najednou.

»No, už jsem řekl. Dívka odešla z kostela jako zmámená, na faře ostala do rána, ale ani oka nezamhouřila; pořád viděla mrtvého milého s živou ranou na čele, jak na ni smutně hledí.«

»Po druhé se jí nezjevil?« zeptala se Verona.

»Ne, protože ta dívka odešla hned ráno domů; nechtělať už v noci do kostela pro hrůzu, a také jí farář řekl, že by už nebožtíka nemohl víc vyvolat, že by se víc nezjevil, když na něj nepromluvila.«

Začali o tom zjevení a lechnickém faráři mluvit v ratejně i dívky ve dveřích. Mária stála jako zapomenutá, hledíc do prázdna, myslíc na Imricha. Kdyby se jí tak zjevil, zdali by měla tolik síly, zeptat se ho, oslovit jej, a co by řekl, co by jí řekl — —

Znamení hlásné trouby sem zalehlo. Táhlé zvuky v tichu tmavého večera oznamující, že někdo před hradskou branou, poplašily všecky. Pacholci vyskočili; dívky, jak se náhle otočily a velkomožnou paní spatřily, zavýskly leknutím a daly se na útěk vyjma Veronu. S tou se Mária vracela do svého obydlí. Za nimi hluk, kvapné kroky, pokřiky, jak se pacholci hnali pro světla a ven na nádvoří.

XXIV.

Nenadálá, neznámá návštěva, výkřiky a chvat všech v ratejně zalekly Máriu, nejvíce však pomyšlení, že se jí na první zvuk s hlásky zablesklo, že se Talafús vrátil. Chvatně se brala do svého obydlí, tak že Verona

v duchu se divila, proč velkomožná paní tak pospíchá, či snad že čeká pana kapitána a že by byla tak nedočkavá —

»Verono, jdi,« poručila Mária, »podívej se, kdo přijel. A přijď mně hned oznámit, ale hned —«

Mária osaměvši začala pokojem přecházet, ale záhy stanula, zamyšlená i naslouchajíc, jde-li už dívka nebo snad sám Talafús. Ten by přichvátal, ten by už tu byl — Není možná, aby přijel, když musil do Bardějova s vojskem.

Verona přiběhla za chvíli, udýchaně oznamujíc, že nepřijel velkomožný pán kapitán.

»Kdo ti řekl, že přijede?« vpadla jí Mária přísně, popuzená její domněnkou.

»Já — já si myslila, prosím —«

»Kdo přijel, mluv rychle.«

»Houf našich, bratříků, všichni na koních, přivezli někoho, nějakého zajatého.«

»Koho!«

»Nevím, snad nějakého Uhra.«

»Nejmenovali, kdo je?«

»Ne, ale hned jej odvedli.«

»Vidělas ho?«

»Neviděla. Šli hustě kolem něho, takže jsem ho ani nezahlédla; a pan kapitán hradský a rotmistr, který toho zajatce přivezl, šli také. Jen to jsem zaslechla, že ten vězeň je nějaký vznešený pán.«

»Kam ho zavedli.«

»Do věže, co jsem zahlédla.«

»Jdi ještě jednou a přeptej se, a přijď říct.«

Talafús nepřijel, ale Mária se neutišila. Že přivezli vznešeného krajana, ji vzrušilo. Kdo je a zůstane-li tu jenom na noc, pojedou-li s ním zítra dále či zůstane-li tu u vězení — Verona, vrátivši se za drahnou chvíli, valně jí neuspokojila. Opakovala, že to je opravdu

Uher a tuze vznešený, že mu hned donesli víno a dobrou večeři.

»Odkud přijeli?«

»Z Košic.«

»Kdo je posílá? Pan Talafús?«

»To nevím.«

»A co žoldnéři — těch jsi se neptala —«

»Jsou v ratejně, já mezi ně nemohla, ale Mihály —«

»Co říkal?«

»Že mu povídali, že ten vězeň je biskup.«

»Jagerský biskup!« zvolala Mária užaslá.

»Ano, ano, tak ho jmenovali.«

»Jdi pro Mihála, ať sem hned přijde!« Věděla, že jagerský biskup je v zajetí těch kacířů, že je u Jiskry, Talafús jí to řekl na Muráňském hradu. Sem jej poslali — zůstane-li tu a zví-li o ní a jak tu je, co učinila —

Mihály přišel a stvrdil, že přivezli jagerského biskupa, z Košic že ho přivezli, před tím že byl u Jiskry v ležení, a teď že ho poslali sem.

»A proč? Proč ho nenechali v Košicích?«

»Nevím.«

»Zůstane tu?«

»Myslím, srozuměl jsem tak.«

»Viděl jsi jej!«

»Ne, velkomožná paní. Hned jej odvedli a bylo jich kolem něho.«

To bylo vše, čeho se dověděla. Než Mihály odešel, uložila mu, aby dobře pozoroval a oznámil jí, jakmile něco zví o biskupovi nebo kdyby sám něco postřehl.

Osaměvši, odešla do ložnice. Než neulehla hned. Myslila na biskupa, jak bude, uvidí-li jej, a kdyby s ním měla promluvit — ach — co by říkal! Do klatby by ji musil dát, že je mezi kacíři, že s hejtmanem kacířů žije. Do okna, do černa se jí upřely

oči; tou tmou jako by do temného kostela nahlédla, a v tom černu a tichu náhlé rozžehnutí, plamen voskovice, a u ní malý kněz v černém taláru, ubledlý a divných očí, černou knihu v ruce — Mrtvého zavolal. Ah, jak by Imrich vypadal a co by řekl, co by jí řekl, kdyby mohl promluvit —

A biskup jagerský — Proč ho sem zavezli z Košic. Snad aby byl v bezpečnějším vězení? Biskup, biskup v moci takových kacířů!

Myšlenky se různo a divně honily. O biskupovi přemýšlela a v to jí připadlo, že se musí zeptati harfeníka na tu ves v horách při polských hranicích, na faráře čaromocného, jenž i mrtvé zbudí, a zase to, kdyby tak mohla biskupovi pomoci, a kdyby jí odpustil a rozhřešení dal a ona mohla zase mezi své —

Než nač sem šla, proč se dala Talafúsovi? Pomstu chtěla, pro tu všecko podnikla a teď by —

I ve snu se jí myšlenky míhaly a pletly, a ještě divočeji, nejvíc o biskupovi a dřevěném, omšeném kostelíku v pustých horách, o malém, bledém faráři v černé sutáně, jenž měl velkou hlavu a vyvstalou bradu, jemuž se měnily oči.

Ráno se nejprve starala o biskupa. Dívky musily přede vším vyzvědět, dostal-li snídani a jakou, kde je uvězněn, zdali v podzemí, a jak s ním jednají. Uslyšela, že dobře, že má v hořejším ponebí věže čistě vybílenou, klenutou jízbu, pěkně suchou, s krbem, i slušné lože že v té jizbě a stůl i truhla a židle, že mu dali dobrou snídani, že s ním jednají, jako nejednali se žádným vězněm.

»A což ten harfeník,« vzpomněla si Mária pojednou, »zavolej ho, ať sem přijde.«

Verona v duchu žasnouc, odskočila; záhy však se vrátila oznamujíc, že starý harfeník není už na hradě,

že odešel ještě za šera, kam, že nikdo neví, ale že ho viděli jíti ke Kluknavě, k východu, že jde světem.

Mária to mlčky vyslechla a zamyslila se. Včera večer ji v duši nutilo, aby s harfeníkem promluvila, aby se zeptala na toho kněze; ale strach bezděky tlumil přání. Teď, když uslyšela, že harfeník už odešel, ucítila na první okamžik uvolnění. Ale ještě se sama při tom stihla a vyčetla si to jako hřích —

Před polednem požádala hradského velitele, aby k ní přišel. Za chvíli stanul v její jizbě. Seděla na stolici bez lenochu, v černých šatech, ubledlá, kouzelných, velkých očí, dlouhých, černých řas, všecka spanilá; a nebyla tak vážná jako obyčejně a zachmuřená. Rozmilým úsměvem, vlídným slovem vítala bradatého velitele, omlouvajíc se mu, že jej volá.

»Ale slyšela jsem, že přivezli krajana, biskupa, ráda bych zvěděla, je-li pravda.«

»Je, paní; jagerského biskupa přivezli, je z rodu Hederváry.«

»Ráda bych jej spatřila, a promluvila s ním — To snad dovolíš,« řekla laskavě, lichotně, až osmahlý, bradatý velitel oči vyvalil. Tak jí nikdy neviděl a neslyšel. Řeč a úsměv rtů i jejích očí zalahodily; veliteli ztemněla hnědá tvář ruděјším odstínem, i levý knír pohladil, ale hned hlavou zakroutil a řekl, ale ne z ostra, že není možná, že pan nejvyšší kapitán, pan Jiskra, přikázal, ať biskup s nikým nemluví, s nikým, ač jinak ať s ním jednají, jak náleží, šetrně.

Mária zasmušila čelo a zeptala se již bez úsměvu, chladně, ví-li Talafús, že je biskup na Rychnavě.

»Myslím, že nic neví, jeť, jak ti, paní, známo, v Bardějově.«

»Ale přilepšení biskupovi do vězení bych směla poslat —«

»Biskup má, čeho potřebuje, ale když myslíš — to — pan nejvyšší nevzkázal — to snad — nuže, je-li ti libo; činíš bez toho z krajanské lásky —« dodal s úsměvem a sobě na omluvenou.

Byla by nejraději vyskočila a rozkřikla se na velitele, jaký je tvrdý, bezcitný kacíř, než přemohla se k vůli biskupovi samému. Schystala mu pak jemné duchny a také krásnou, velikou medvědí kůži od svého lože i víno, jež jenom ona s Talafúsem pívala, čerstvé pečivo a voskové svíce.

To vše chtěla poslati po Mihálovi a také již Mihála tajně poučila, co by měl biskupovi říci, že toto vše od krajanky, která k němu nesmí, kterou nešťastný osud zanesl sem mezi ty kacíře; ale aby Mihály neříkal, toť přísně mu uložila, že ona je u kapitána Talafúsa. Než hradský velitel nedovolil, aby Mihály, Uher, zašel k biskupovi. Všecky věci, které Mária přichystala, dal do vězení sice donésti, ale svými lidmi.

Máriiny oči zasršely, když Mihály jí to oznámil, a také pak nemlčela. Když velitele potkala na chodbě, zastavila jej a zeptala se ho ostře a zároveň mu vyčetla: »Ale to přece dovolíš, abych pana biskupa alespoň spatřila!«

»Rač poroučeti, paní. Biskupu dovolím, aby se prošel dvorem, bude-li mu libo, a ty jej uvidíš s pavlače nebo arkýře.«

Než ani to se nestalo. Biskup z vězení nevykročil. Márii řekli, že sám nechce, že mu není dobře a že polehuje. Neuvěřila tomu; bylať přesvědčena, že velitel jej tak moří, že mu ani té vycházky nechce dopřát.

Také Mihály se marně přičiňoval, aby se nějak podloudně dostal do věže k biskupovi. Stráž byla příliš bedlivá a věrná. Márii mohl jenom to oznámit, co od stráží uslyšel, že biskup se modlívá tiše i nahlas,

nahlas však čím dále tím méně, poněvadž opravdu postonává a polehuje.

Mária tím vroucněji zatoužila, aby mu mohla ulehčit, aby mu mohla alespoň vzkázat, že na hradě je krajanka, která má o něj starost, která by mu z té duše ráda pomohla odtud. Teď teprve těžko nesla, že neumí psát, že nemůže biskupovi ani řádečku poslat. To by nejspíše bylo možná cedulíčku do vězení nějak podstrčit — Nesla to pak ještě tíž, když by mohla také jiné věci biskupovi oznámit, co se proslýchá, jaké podivné zvěsti, aby vytrval a byl dobré naděje.

Rychlí poslové, někdy divým honem pádící, zastavovali se na chvilku na Rychnavě nebo měnili tu koně, někdy také přímo k veliteli zajeli a zase dále pádili. Těch poslů přijíždělo nejvíce od západu. Tam se něco stalo nebo dálo; a všichni poslové hnali se k východu, patrně do Košic.

Pak už míjeli Rychnavu také poslové, kteří chvátali opačným směrem, na západ. Za těmi se záhy ukázal jízdný houf, jenž pod Rychnavou na poledne odpočíval. Rotmistr toho houfu zajel však rovnou na hrad, na oběd, jak bylo jeho právo a jak měl povinnost hradský hejtman jej uvítat a pohostit bez platu. Měltť kromě smluveného žoldu také plat na potřeby do kuchyně.

Za tou jízdnou rotou přijela nazejtří druhá a rovněž chvatně postupovala na západ. Na Rychnavě bylo nyní dost změny v jednotvárném klidu a tichu. Mária pozorovala jízdné houfy nejenom pro podívanou; Verona, Katka, Mihály musili vyzvídat, proč jezdci přijeli, kam jedou, co se děje. Z počátku přinášeli málo; jezdci sami mnoho nevěděli, leda to, že jedou proti Uhrům, proti Huňadu Jánušovi.

I tyto chudé zprávy vzrušovaly a napínaly. Mária poslala Mihála do města, do spišských Vlach, aby od-

tud přinesl zevrubnější zprávy; nežli se však vrátil, sama se dověděla jisté noviny.

XXV.

Třetího dne po té, co druhý jízdný houf odtáhl od Rychnavy, přibyl tam pěší houf také z košické strany a utábořil se pro odpočinek dole ve vsi. Hejtman jeho zajel nahoru na hrad. Mária se každému z těch rotmistrů vyhnula; i tohoto nechtěla vidět. Než on sám se přihlásil jako dobrý známý. Po obědě, když pojedl u hradského velitele, vzkázal Márii, že tu je Sataný̌ř z Drahovic, »Třikrátzlej«, pamatuje-li se paní, že se v táboře u Žiliny s ním setkala a s jeho paní, s tou že také kus jela —

Mária si živě připomenula pěknou, kulatou paní červených lící, jež se svého »Třikrátzlého« hrozně bála a přece mu byla tak oddána, s kterou jela na voze, když ji, Máriu, odvážel muž, jak řekl, na Kežmark, když ji chtěl prodat nebo ji už prodal Poberovi. Na tu vojačku jedinou mohla si jasněji vzpomenout, a proto když o ní tak z nenadání ve své osamocenosti zaslechla, zatoužila o ní něco zvědět; proto nezamítla návštěvu jejího muže.

Ostruhy hlasně zacvrnkaly; vešel Sataný̌ř »Třikrátzlej« v koženém kabátě, vysoký, hřmotný, ramenatý, dlouhých vlasů a tmavé, husté brady. Z pod hustého obočí zablýskly mu černé oči, z pod černých knírů zabělaly se mu zuby úsměvem, když shlédl Máriu.

»Ej, paní, tys krásnější, nežli bývalas!« zvolal v nelíčeném překvapení, tak jak mu připadlo na první pohled. »Oh, toť věřím, že bratr Talafús —« Než nedomluvil a hned otáčel:

»Oh, kdyby moje žežulka byla tady! Často na tebe vzpomněla, po tobě se ptávala, o tobě mluvila.«

»Je dobrá, a na mne byla tak hodná,« řekla Mária upřímně. »Je-li zdráva?«

»Ah, zdráva, červená, zdráva jako rozpuk a tloustne při těch starostech, ty jí jdou k duhu.«

»Jaké starosti?« divila se Mária.

»Oh, těžké starosti,« Třikrátzlej se zasmál, »pořád si hlavu láme, co bych rád, pořád by jen vyslýchala, co chci, co by měla uchystat, myslím, že také k vůli sobě, mlsná koza, pořád, co já rád, a ví, co já: Skopa ne! Šalše ne!« Třikrátzlej se rozkřikl jako doma, »skopa, skopa ne, bravčovinu,*) tu já rád a kdo nechce, ať nechá —« To všecko znělo ostře, jako by mu Mária byla nabídla skopové pečité; ale pak hrom se tlumil, a jen duněl:

»Tak to s ní mám, s žežulkou, sic dobrá ženská, ale pořád ty starosti a také strachy a strachy, že můj život na niti. O mne se pořád bojí, hloupá ženská. To se ví, že život na niti, když smrt nosím za pasem. Tys, paní, jistě rozumnější,« hlas jeho zněl neobyčejně mírně, »no, a také bratr Talafús teď není v nebezpečenství.«

»Vzkázal mi, že je zdráv. A ty, kam táhneš s houfem; jízdní tu také byli —« ptala se kvapně, aby se zase nerozhovořil.

»Kam; na Uhry táhneme, na sršaté Uhry, do cesty jim, zarazit je, aby se neuhnali, když se tak rozběhli,« mluvil s úsměškem.

»Což je pan Jiskra pustil?« divila se vyzvídajíc.

»Pustil, nepustil, ani se s nimi nesetkal. Uhnuli se mu, nechali ho u Hodějova, Holodi Jánuš, guber-

*) Vepřovou.

nátor, ten lišák, Jiskru nechal a sám se zatočil opačnou stranou nahoru, sem do horní země.«

»Sem!« vyrazila Mária; náhlý ruměnec se plaše kmitl tváří.

»No, sem na Rychnavu ještě ne,« Třikrátzlej se zasmál, »na stěhování nemusíš ještě pomýšlet, ale je dost, že až do Zvoleně se dostali a chtějí dál; no, my také něco dovedeme.« Zamluvil to, vzpomenuv opět na svou »žežulku«, ta že bude teď strachy schnout, no a ona, Mária, proč se nepodívá do Košic, proč ji bratr Talafús tak zavírá a hlídá, v Košicích že je veselo, žežulka jakou by měla radost, a co muž, Bodorovský, vyhrkl bez ohledu, tak jak mu připadlo, to že byl nějaký, a Pobera, ví-li o Poberovi.

»Ne,« odvětila zkrátka a tvrdě.

»Třikrátzlej« však nedbaje, vysvětloval jí, jako by se ho byla na to ptala:

»U Jiskry je, v Jiskrově vojsce, oh, dobrý bratřík, takových málo.«

»Hrozný!« vpadla Mária, nemohouc se opanovati; všechna její nechuť ozvala se v tom slovu, v jeho zvuku i v pohledu tváře.

»Ó hrozný,« přisvědčoval Třikrátzlej usmívaje se, »to je, ten nesleví, ten ti nezapomene.«

»Ať přijde!« Mária se hrdě vztyčila; v očích se jí mihl vzdor i opovržení.

»Oh, takhle by žežulka nemluvila!« zvolal Třikrátzlej usmívaje se, opravdu však překvapen, »no, bratr Talafús tě chrání. A pro tak sličnou paní třeba bitvu o hrdlo!«

»Kdy se vrátíte,« zamlouvala Mária.

»Ne tak brzo; žežulka myslí, že se ani nevrátíme, totiž já; plačky mně to řekla jako vždycky, kdykoliv odjíždím. Ale já bych ji přece ještě rád uviděl a pohladil,« zasmál se. »Buď zdráva, paní.«

Za chvíli shledla jej Mária stojíc u okna, an sjev s hradu dolů, pojíždí na bělouši před houfcem se šikujícím. Pojížděl sem, pojížděl tam, koně obracel, rozkazuje potrhoval hejtmanským palcátem, bohatě kovaným, až jím nad hlavu mihl, právě když se rozkřikl, aby vykročili. Jako hrom zněl jeho hlas a dolétl až nahoru na hrad.

Mária shlížela na to vše u vyjasnění. Cítila je v nitru, kolem sebe, to od návštěvy Třikrátzlého, co uslyšela, že gubernátor je u Zvoleně, že postupuje s vojskem, že nebyli Uhři tedy nadobro pokořeni, že nastává zase boj —

Za chvíli, když houf Třikrátzlého již zmizel, zaradovala se zase po dlouhém čase. Mihály přinesl ze spišských Vlach noviny určité, jisté, že gubernátor není jen u Zvoleně, jak ten Čech neplně přiznal, nýbrž ve Zvoleni samé, město že vypálil a hrad opanoval, že Uhři postupují od Zvoleně dále na půlnoc, že táhnou a přitáhnou sem do Spiše, že se tu spojí s Němci, kteří na ně již čekají, Kežmarští, Bardějovští, Levočští a všichni, že se zbouří hned, jak se gubernátor přiblíží —

»Ó, bože!« povzdechla Mária radostně. Ale v tom jí padl stín do tváře, ne však pro Talafúsa; na toho nevzpomněla.

»Ubohý biskup, ani této útěchy nemá, ani to mu nemůžeme oznámit!« —

Neměl skutečně ani potuchy o tom, co se děje.

Tu noc, které ušel meči katovu, zůstal ještě v ležení. Stál už na prahu smrti a z nenadání jej zase pustili do života. Dojmy těch náhlých převratů jej schvátily. Vyjeven vrátil se do stanu a zmožen sklesl na polní lože. I když osaměl, nezmizela na dobro úzkost; jak v předním oddílu stanu strážní žoldnéři hlasitěji promluvili, nebo když tam zařinčela zbraň,

pokaždé vzhlédl ulekaně ku vchodu, jako by pro něj zase šli, jako by se tam opět měl zjeviti kat s obnaženým mečem.

Než nepřišel. Rotmistr vstoupil za drahnou chvíli a oznámil, že zítra on, biskup, časně ráno odtud odjede, aby se tedy připravil na cestu.

»Kam mne povezete —«

»Nevím.«

»Snad někam katovi,« uklouzlo biskupovi.

»Ne, kněže biskupe,« rotmistr se usmál, »o svou hlavu se nestrachuj. Nic se ti už nestane.«

»Je-li to jisté.«

»Nejvyšší kapitán nemluví na plano.«

Biskup cítil ponížení toho hovoru, že strachu nestajil, i úsměšek husitského rotmistra.

Když rotmistr odešel, odtrnulo biskupovi; jak přišla jistota, jak minul strach o život, ucítil teprve jak náleží tělesnou únavu. Slabost jej zmohla; sklesl na lože, přitáhl plášť i kuklu a usnul hned, nepomysliv ani na modlitbu.

Za sychravého říjnového rána, ještě za tmy, vyváželi jej z ležení. Táborový ruch teprve začínal, sem tam rozdělávali ohně. Biskup nemohl z toho všeho poznati, vytrhne-li vojsko také či zůstane-li a bude-li jeho město obléhat. Po něm se také ohlížel, shlédl však jenom černé silhouetty věží, trčící do ranního šera. Ale hlas se mu z nenadání ozval z města, dobře známý, milý hlas. Na jitřní tam zazvonili; jej ten hlahol do srdce udeřil, až se mu v prsou stísnilo. Jindy mu naslouchal tam ve svém paláci v měkkém loži ve vyhřáté komnatě nebo u planoucího krbu, teď v pronikavém chladu sychravého rána a v takové společnosti —

Pobídl koně a přestal se k Jagru ohlížet, ale nepřestal na něj myslit a na to, jak Sarköz se tam

vrátil, jak o něm, o biskupovi, jistě mluvil, že chtěl Jager vydati Husitům, ale že tomu on, Sarköz, nedal. Jednání v Jiskrově stanu vtíralo se mu do mysli i dále cestou do Košic, ale nejčastěji a nejsilněji tu na Rychnavě, kdež tak úplně osaměl.

Svět se za ním zavřel; nevěděl nic, co se stalo po jeho odjezdu z Jiskrova ležení, nic, co se děje. Sic se ptal na Jager, obléhá-li jej Jiskra, či odtáhl-li od něho; než ten, jenž biskupa ve vězení obsluhoval, byl z rychnavské posádky a nevěděl sám nic nebo nechtěl a nesměl povědět. Tak se vracely poslední a mohutné dojmy před Jagrem. Teď, kdy nebezpečenství minulo, pálilo biskupa, že prosil, že se tak strachoval; ale dál se zlobil, dál na Sarköza, že byl tak neústupný, že by jej byl obětoval a dopustil, aby jej popravili, kdyby ten sršatý kacíř nebyl býval lidštější — A co za to! Sarköza jistě velebí, a on, biskup, musí trpěti dál.

Na své statky myslil, jak ti kacíři zase tam holdovali, jakých škod všude jemu napáchali, ve dvořích, na dobytku a na vinicích, na těch nejvíce, ty že asi zničili a všecku sklizeň. Jaké škody utrpěl a on sám jak strádá! Sice mu na jídle a pití nescházelo nic, jizbu mu dobře vytápěli, lože měl prosté, ale slušné a čisté; byl však vězeň a do vězení přišla zase choroba a začala jej sužovat.

Podzimní krátký den se jen ploužil a soumraky, večery byly jako moře. Biskup, aby zkrátil dlouhé chvíle, žádal o nějakou latinskou knihu; na hradě však žádné nesehnali. Modlil se, polehoval, sedal u planoucího krbu, na loži, boře nohy do krásné, medvědí kože, naslouchal větru, jenž venku lomozil, v komíně skučel, stával u zamřežovaného okna, odkudž viděl na kus nádvoří a na kus nebe nad ním, a když se vychýlil, i část hrubých dřevěných schodů,

vedoucích přímo ze dvora k železným dveřím mohutné věže.

Za dne stával u okénka, aby uviděl nebe a lidi. Těch však mnoho v té straně neshlédl: sem tam někoho z hradské čeledi nebo nějakého žoldnéře z posádky. Než i tím bral za vděk v pusté té osamělosti i tím, když zaslechl lidské hlasy dole z nádvoří nebo když stoupali k železným dveřím.

I když bylo nádvoří jako vypláknuto, když se déšť rozšuměl, stával biskup u okénka hledě k zaklopenému nebi nebo sleduje zamyšlen i bez myšlenek nekonečné, kalné šedo, dštící proudy, nebo hledě na mokré zdi, na sucho pod tmavou, dřevěnou pavlačí naproti, na mokré, lesknoucí se střechy, jejichž šindele deštěm ztemněly a kurky zas ve své hnědé červenosti zjasněly. Někdy i večer i v noci, nemoha spáti, přistupoval k oknu, když měsíc svítil, kdy nádvoří jeho světlem z části tajemně prosvitlo, z části zapadalo do černějších stínů.

Tím, že tak často stával u okénka a vyhlížel, zapamatoval si osoby často dole přecházející, lidi z hradské čeledi i některé z posádky. Pojednou zahlédl někoho, kterého před tím tu nikdy neviděl. Přijel na bílém koni, dle vzhledu nějaký vyšší z »bratříků«, slezl před věží a zašel dále do hradu. Biskup se na něj zeptal na večer žalářníka, a pověděl, čeho se o něm domýšlí, kdo je.

»To byl »Třikrátzlej«, hejtman pěšího houfu. Odpočívali pod hradem na poledne, a on, hejtman, přijel k nám na oběd.«

Biskup ještě vyzvěděl, že Třikrátzlej i pěší houf táhnou z Košic dále na západ. Ale více nic. Než i tato hubená zpráva byla mu vítána a zabýval se jí, když osaměl, dlouho. Přemýšlel o ní, kombinoval, proč, nač táhnou z Košic na západ, je-li to jen prostý postup

někam do posádky či je-li toho jiná příčina. I ráno se zase zaměstnával v mysli Třikrátzlým i jeho houfem a v poledne, když přišel žalářník, zeptal se, přitrhl-li zase nějaký houf.

»Ne, dnes ne,« odvětil žalářník lhostejně, netuše, že biskup pátrá po základu svým domněnkám.

»A před tím tudy táhli, před tím Třikrátzlým?«

»Dvě roty jízdných,« řekl žalářník zase tak, ale v tom jako by mu svitlo, dodal ostřeji:

»Nač se ptáš?«

»Kdož by na mém místě nechtěl dovědět se něčeho nového.«

»To si myslím,« uznal žalářník a usmál se. »No, byly by noviny, ale nesmějí se roztrubovat.« Už ani slova neřekl a odešel. Než i tím utvrdil biskupa v domněnkách, že něco je, když se ty kacířské houfy tak hýbou, že gubernátor se již jistě hnul a je zase v poli, že sehnal si pomoc a posilu asi z dolní země. V těch rozvahách pojednou sepjal ruce a začal se vroucně modlit, aby pán bůh dal gubernátorovi zvítězit; a vzýval pannu Marii, patronku země, aby se přimluvila u božského trůnu —

Častěji nežli jindy přistupoval k okénku. Nespatřil však nic zvláštního; jen toho si všiml, že jeden z hradské čeledi, kterého si dobře pamatoval, poněvadž se vždycky, po každé ohlížel vzhůru po jeho okénku, přešel nádvořím dopoledne dvakrát a odpoledne třikrát. Pokaždé zase povznesl svých zraků vzhůru k vězení, odpoledne však, ohlednuv se opatrně, i rukou tam zakýval, jako na pozdravení nebo jako by na se upozorňoval.

To biskupa až vzrušilo. Otevřel ihned okénko, vychýlil se až čelem tlačil do mříže, aby zachytil, zvolá-li ten muž. Zastavil se skutečně i dlaně k ústům přiložil, jako by chtěl zahoukat, než v tom přicházel

kdosi z čeledi, a muž ten, spustiv ruce, odcházel jako by o věži a vězni neměl ani potuchy.

Biskup však zůstal a čekal. Byl přesvědčen, že ten muž chtěl k němu vzhůru něco zavolat, ale že byl přeplašen. Přijde snad opět později a zkusí zas. Biskup se neutišil u svém vzrušení. Napjatě vyhlížel i naslouchal, přemýšlel, hádal, kdo ten muž, že snad Uher, jistě, kdož by ze Slováků nebo z Čechů si ho tak všímal; je-li Uher, jak sem přišel — V zajetí není, nýbrž patrně ve službách. Zapomněl se a slouží kacířům, ale svědomí se v něm asi hnulo — Biskup nic nevěděl o Márii, tím méně o Mihálovi, neboť neřekli mu, když mu donesli do vězení medvědí koži, voskovice, duchny a jiné přilepšení, že to od krajanky.

Den pohasl, přišel žalářník a biskup musil od okénka, večeřet. Ale když osaměl, vzal na se plášť a přistoupil opět k okénku, jež otevřel. Začalo se projasňovat od svitu měsíce po střechách, po chmurných zdech, několik hvězd se třpytilo na temně modrém nebi. Byl jiskrný, podzimní večer; po hradě ticho. Večerní studený vzduch táhl okénkem, tak že biskup přitahoval plášť úžeji k tělu; stál dlouho a již chtěl odejít a zavřít okno, když mu připadlo, že čeká marně, že toho Uhra, jak mu v duchu říkal, asi hlídají a kdyby nehlídali, jak by mohl přijíti teď a v tom tichu křičet k němu vzhůru, že by si toho na hradě musili povšimnout.

Již sahal po háčku okenním; ale nechal ho. Zdola se ozval zpěv mužského hlasu. Zněl opodál, ne dost jasně, ale blížil se. Biskup prudce přistoupil, vychyloval se, vyhlížel, chytal každý zvuk, vzrušen pomyšlením, že to není nahodilé, že to k vůli němu. Ano, ano! Rozeznával, poznával vážný nápěv. Uherská píseň k panně Marii. Uherská píseň, kterou se rozléhaly prostory jagerské katedrály vyzářené, kdy nesčetné

voskovice planuly, kdy on v plném ornátě se svým kněžstvem chystal se k oltáři —

Dychtivě se vychyloval, nedbaje, že se mu svezl s ramene plášť; chytil se mříže, držel se jí vší silou, lapaje každý tón milého nápěvu, jenž ho dojímal, při němž se mu srdce hlasem ozvalo. Byl dojat i vzrušen dychtivostí, kdo ten zpěvák. Napínal zrak, vyhlížel do nádvoří, kde prosvitlo, do stínu, kterým se zpěvák blížil —

Již byl blízko, pod věží, snad na dřevěných schodech, u železných dveří, kde ležel černý stín; a tu na ráz změnil notu. Z vážného nápěvu pojednou jako by zahoukal. To již nebyl zpěv, nýbrž táhlé, zpívané volání, jehož jednotlivým slovům, po intervalech zpěvně vyráženým, biskup dobře rozuměl. Zpěvák, jehož nebylo viděti, už nekráčel; stál. Pustým nádvořím, do černých koutů i do prosvitu tichého večera chmurně se rozléhal drsný jeho hlas:

»Slyš, slyš, pane biskupe!
Zvoleň hoří, Zvoleň hoří,
a již shořela, naši město vypálili,
a hrad zvoleňský jest v jejich moci.
Jánuš pán vítězí a táhne na horní zemi,
táhne sem k nám.
Dobrá paní —«

V tom rázné okřiknutí cizího hlasu, do něhož znělo dál divné to zpívání; ale tomu již biskup nerozuměl. Zanikalo v tom náhlém přívalu cizího, zlostného křiku. Než ani z toho biskup nic nerozeznal a také nezahlédl ani zpěváka ani toho druhého, ač čelo i tvář ku mříži zrovna tiskl, vystupuje na špičky noh, až se mu v lýtkách třásly.

Hlasy pojednou ztichly, dole z černého stínu vyrazila postava, za ní druhá; obě se kmitly jasnějším

pruhem v prosvitu měsíce a hned zase zmizely v černém stínu za výstupek hradského stavení.

XXVI.

Biskup se spustil se špiček na plnou šlápotu, ale neodstoupil. Vzrušen, u velkém napjetí čekal, nedbaje chladu ostře vanoucího. Přitáhl plášť, stál, naslouchal, pak opět se přitiskl ku mříži a vyzíral; dole však pusto, ani hnutí. Zima jej pojednou roztřásla; přivřel okénko a rychle přikládal na oheň. Zůstal u krbu, ohřívaje se, napjatě však naslouchal jako na čekané.

Dosud mu zněl ten drsný hlas a co hlásil. Zvoleň hoří! Jánuš pán, gubernátor, toho slova ten zpěvák asi schválně nevyslovil ani jména »Huňád«; Jánuš pán táhne sem na horní zemi! Jánuš pán vítězí — Zvoleň hoří! Město shořelo a hrad v moci Huňádově. Buď bohu chvála! Trnkové oči z pod hustého, černého obočí obrátily se do stropu, ale hned se zas upřely do plamene krbu, a tvář, zjasněná záchvatem vděčnosti, zvážněla výrazem přemítání.

Dobrá paní — Zazpíval na konec ten neznámý zpěvák. Dobrá paní — Co chtěl o ní říci, kdo je ta paní — Je-li tu na hradě, zajatá snad. Ale to by nemohla vědět takových zpráv, a o něm. Je tedy volná, a tu na hradě — Dřív o ní neslyšel — A proč se o něj stará. Jistě asi Uherka; ale kdo, kde jen a jak —

Přistoupil opět k oknu a pátravě se vychýlil, jak jen bylo pro mříž možná. Hrad spal v šeru, v černých stínech, v tichém prosvitu měsíčném, jenž bloudil po střechách, po zdech. Biskup čekal, vyhlížel, pak chvátal zase k ohni.

Huňady Jánoš vítězí a jde sem, do Spišska táhne a bude bohdá konec vězení — ale kdo si na něj, na

biskupa vzpomněl, aby jej potěšil, kdo ten zpěvák, kdo ta »dobrá paní« — Jak by o nich zvěděl? Žalářníka se zeptat? Ihned zamítl. Toho zpěváka někdo zakřikl, přišel na něj tuše snad nebo srozuměv, že z úmyslu zpívá tady pod biskupovým vězením. Nesmí se tedy ptát, alespoň ne hned —

Biskup pozdě ulehl a leže ještě opakoval si zprávy neznámého zpěváka a zacházel do bludiště domněnek, aby si zjasnil šero té záhady. Ráno pozoroval opatrně žalářníka; postřehl, že bradatý husita pátravě hodil po něm okem. Než biskup byl jako jindy; nepromluvil ani slova víc, nežli co musil, a tvář se mu ani hnutím nezměnila, i když žalářník, už na odchodu, se ho z nenadání zeptal, slyšel-li večer zpívání uherské ze dvora.

»Zpívání? Toho jsem neslyšel, ale jakýsi křik, jako by se hádali —«

»Aha,« usmál se žalářník. »Tak to jen.«

»Kdo to byl, proč se hádali.«

»I jen tak —«

»A zpěv, řekl jsi, uherský zpěv,« ptal se biskup rychle. »Je tu nějaký Uher?«

»Je, vězeň, zajatec.«

»A smí chodit volně?« divil se biskup.

»Smí, je sluhou u té paní,« žalářník se zamlčel.

»To je také Uherkyně,« vpadl biskup rychle a jako na jisto.

»Je; ta ti přilepšila, ta ti poslala také tu kůži,« žalářník ukázal na medvědici. Chtěl zavříti dvéře.

»A nic jste mi neřekli! Je tu provdána?«

Žalářník se zasmál a směje se opakoval:

»Provdána! Je.«

Přirazil dvéře, zavřel hrubým klíčem a odešel. Dole u železných dveří čekal na něj Mařík, a hned, jak jej shlédl, ptal se dychtivě:

»Říkal něco? Ptal se?«

»Ne, sám nic neříkal. Až když jsem se ho zeptal. Že zpěv neslyšel, povídal, ale nějakou vádu tady dole; to asi jak jsi Mihála hnal. No a pak se optal na Uherkyni, když jsem za řeči o ni zavadil.«

»Co se ptal?«

»Je-li vdána, no, a já se zasmál, ať si myslí tak nebo tak, a šel jsem.«

»Jinak jsi nepozoroval nic.«

»Ne, byl jako jindy.«

Biskup, ač mnoho neuslyšel, byl spokojen, neboť zvěděl více, nežli se nadál. Přes to nemohl se dočkati poledne, až přijde žalářník, aby na něm něco vylákal o té paní, která, kdy ještě neměl o ní ani tušení, o něj pečovala a jeho pohodlí, a teď zas, aby jej utěšila. Jistě nemá dost volnosti, když mu nesmí svým jménem něco poslat nebo vzkázat, když jí třeba takových záludů.

Žalářník však byl v poledne na slovo skoupější nežli ráno; přikázalť mu Mařík, aby byl opatrný, aby tomu krvavému popovi mnoho nepovídal, nač že potřebuje taková šelma vědět o vojně, zvláště nyní, ať schne samotou.

Biskup nezvěděl proto víc, nežli že ta Uherkyně přijela sem na hrad s jedním kapitánem Jiskrovským. Domýšlel se, jak sem přijela, v jakém je asi poměru. Počítal však, že je asi u hradského kapitána, velitele posádky. Ať tak či onak, to však nepochybné, že je dobrá Uherkyně. Kdyby ji mohl uvidět, s ní promluvit —

Z dola ozvala se trouba, za jejím hlaholem hluk, směs hlasů, dusot koňských kopyt. Biskup přistoupil k okénku zahlédl několik jezdců, k nimž se sbíhala hradská čeleď.

»Asi vzácná návštěva,« pomyslil biskup.

Byla. Nejvíce překvapila Máriu.

Toho odpoledne zašla do své ložnice; chtěla být sama, chtěla mít pokoj a ticho. Venku bylo pod mrakem a studeno, šedá, nízká oblaka se ani nehnula. V ložnici se od nich přišeřilo. Venku i tu uspanlivé ticho.

Mária, schoulená v křesle, uvažovala, od včerejška již po kolikáté, slyšel-li biskup Mihála, jeho noviny, a jak by se o tom přesvědčila.

Hlas trouby k ní temně dolehl. Zvedla hlavu, naslouchala. Kdo přijel — Snad opět nějaký houf, jenž táhne proti gubernátorovi. Vstala, šla do druhé jizby a rovnou k oknu. Skutečně! Dole ve vsi zarazil větší houf pěších a také rota jízdných. Začali už rozdělávati ohně. Dívala se chvíli. Když se vracela od okna zase do ložnice, zacrnčely přede dveřmi ostruhy kvapným krokem.

Dvéře se prudce otevřely; stanul v nich urostlý muž v šalíři na hlavě, v brněné košili, ve vysokých, jízdeckých škorních, osmahlý, statečný, sličný. Jak shlédl Máriu, strhl helmici, hodil ji na zem až zachrastěla. Pěkné, zdravé zuby se mu zabělaly radostným úsměvem; oči hořely touhou, jež byla i v pažích, jak je vášnivě po ní vztáhl, byla v prudkém vykročení i v žhavém zvuku jediného slova, jež vykřikl:

»Maria!«

Talafús! Lekla se, jak se tak z nenadání zjevil a že tak, jak se jí onehdy v mysli zjevil, jak se jí líbil, ve zbroji, statečný, silný i hrozný, jak asi bouřil v Jagru, když jej zapálil a plenil — Až se začervenala, když ji popadl, přitiskl a líbal, až se jí dech zatajil, oči přimkly, až se jí hlava zatočila a tělem zážeh projel.

Než vzpamatovala se; chtěla se vymknout, dlaněma do jeho prsou se mu vzpírala, hlavu odkláněla. Talafús se smál a zase ji líbal a znovu přitiskl, sladkými jmény volal a líbal a líbal; až se mu přece jako

pružná větev vyvinula s pocuchanými vlasy nad čelem. Nohy se jí chvěly; usedla, majíc oči sklopeny, přibledlá jako jindy, ne rozjařená jako Talafús, jenž zardělý se k ní skláněl a hladil její husté, havraní vlasy, libuje si, že se mu povedlo, že ji chtěl překvapit, že proto nic na hrad neohlásil, že ani velitel nic nevěděl —

Ani dobře neslyšela, co mluví, když jí blesklo pomyšlení, Talafús že nebude bránit stran biskupa, nebude, nesmí. S líbezným úsměvem vzhlédla k němu a lichotně mu řekla, dnes že má jiné překvapení nežli onehdy, to že měla návštěvu —

»Jakou!«

»Mluvil's s hradským velitelem?«

»Ne, jen několik slov, rovnou jsem spěchal k tobě. «

»Tedy od něho nevíš, ale já mu řekla, že ti sama povím: muž, Bodorovský mne našel; byl tu, vetřel se až sem —«

»Co chtěl! Ublížil ti!«

»Dlouho jsem s ním nemluvila. Šel zas, musil,« Mária mluvila rychle, s nechutí, hledíc do země. »Zbavila jsem se ho; na čas jsem se vyplatila penězi. Hh —« otřásla se, »jak to bylo ošklivé!«

»Nemluv o tom, nevzpomínej,« chlácholil šetrně Talafús.

»Musila jsem se zmínit, k vůli hradským, abys věděl, až ti velitel ohlásí.«

»Už dost, už dost, Mária!«

»Ano, už dost.« V tváři se jí zjasnilo. »Ale teď mluv ty, co se stalo,« hleděla na něj s vlídným úsměvem, »že's tak z nenadání přijel. A zůstaneš teď na Rychnavě —«

»Zůstanu, Mário, jen do rána; ráno musím opět dál, do pole.«

»Proti Uhrům.«

»Tak. Gubernátor vytrhl zase do pole.«

»A již má Zvoleň,« upřela oči na Talafúsa.

»Ej, ty víš! Má.«

»A táhne sem —«

»Kdo ti řekl!«

»Třikrátzlej. Byl tu s houfem. Stavil se také u mne.«

»Hrom a žvátora zároveň; Mária,« Talafús se usmál, »to's asi ráda slyšela. Ale tady, na Rychnavě, se s krajany neshledáš.«

»Věřím; když nemohu spatřit toho jediného, jenž tu je. Máme vězně —«

»Jagerského biskupa, vím,« Talafús se usmál. »A tys chtěla s ním mluvit?«

»Chtěla, velitel však nedopustil.«

»Cos chtěla biskupovi?« ptal se Talafús vážně.

»Je Uher, je náš kněz, biskup — a já, pravdu povím, já kalich ctíti nebudu.« Znělo to určitě a pevně.

»Vždyť tě nenutím.«

»Takou dobu nebyla jsem na pobožnosti a u správy boží. Proto jsem chtěla k biskupovi, ale velitel mne nepustil,« opakovala chmurně, uraženě.

»Má přikázáno. Ale, Mário, teď o tom nemluv, teď ne. Počkej, jen odskočím, jen co dám rozkazy — na tu chvíli nech biskupa.«

Než Mária nedbajíc řekla s úsměškem:

»Máte-li strach, že bych jej vyvedla z vězení a pomohla mu na svobodu —«

»To ne, to ne!« Talafús se usmál. »Mnoho zmůžeš, má holubice, mnoho, ale to ne. Nech toho zatím. Já přijdu. Velitel čeká.«

Jednaje s ním, pospíchal. Za chvíli smluvil s ním všechny hradské záležitosti a dal mu rychle stručné rozkazy, co na dále. Když velitel začal o Bodorovském, přerušil jej Talafús chvatně, že ví, že už ví. Pak

vstoupil Mařík a podával zprávy o svých pozorováních. Talafús naslouchal z počátku pozorně, dále však byl neklidný, zvláště kdy Mařík začínal o Bodorovském.

»To vím, to už vím,« vpadl Talafús Maříkovi do řeči. »Paní sama mi pověděla.«

»A stran biskupa víš-li —«

»Že mu paní poslala medvědí koži —« Talafús se usmál.

»Ne, ale to, že mu nejspíše dává zprávy.«

»Jak!«

Mařík vypravoval o Mihálovi, kterak zpíval pod věží.

»Ať zpíval —«

»Myslím, že bylo na hůru, biskupovi.«

»Co by mu volal. Rozuměl's?«

»Ne, ale volal Zolyom, Zolyom.«

»Zvoleň — tedy myslíš, že snad novinu o Zvoleni«

»To.«

»Ale nevíš jistě. A kdyby —« Talafús potrhl rameny. »Je to pravda. Ale ten pop ve věži Uhrům nic nepomůže a nic nevyzradí . . «

»Ale Mihály —«

»Toho hlídáš ty, Maříku. Co by tedy mohlo být. Je dobře, že's tak bdělý. Ale z toho mračna nebude déšť —«

Zatím podzimní den už pohasl. Talafús propustiv Maříka, jenž odcházel ne hrubě spokojen, šel rovnou do jizby Máriiny. Zastal tam Katku, jež mu vyřídila, že velkomožná paní prosí, aby chvilku posečkal, že je v ložnici, že se strojí.

Dívka odešla. Talafús přecházel jizbou dvěma svícemi osvětlenou. Hleděl ku dveřím ložnice, stanul u okna neklidný, nedočkavý, nahlédl maně, nevěda proč, ven do tmy říjnového večera, zašel k ložnici a volal tlumeným, vroucím hlasem Máriu.

Oslněn ustoupil, když se dvéře otevřely, když v nich stanula Mária v brokátových šatech, pod bílým hrdlem k luzným ňadrům do špičky vystřižených. Lemování toho výstřihu lesklo se zlatě tak jakož i bitý, drahý pás, dar Talafúsův. Lehounký poučník jako dech mlhy na havraních vlasech, stanula na prahu urostlá, rozkošná. Vztáhla krásnou, bílou ruku, na níž zahořel rubín v prstenu vlašského díla.

»Jak je krásný!« Řekla lahodně. »Ani jsem ti ještě nepoděkovala. Tys na mne vzpomínal!«

Talafús ji vedl ke stolu. Bylo jinak, nežli když ji přivezl sem na Rychnavu, když s ním po prvé kráčela do večeřadla. Tenkráte, když pro ni přišel, aby ji odvedl k večeři, zachvěla se na jeho zavolání; tenkráte se nutila do vlídnosti a v duchu se mu pohrdlivě ušklíbla, shlédnuvši, že přišel v jiné sukni, v krásné, bílé, kožešinou lemované a že má vlasy čerstvě přičesány.

Teď se nezachvěla, když pro ni přišel, a necítila takové tísně jako tenkráte, když seděla s ním sama u stolu a neusmála se mu v duchu. Nebyl vystrojen a uhlazen, přišel pro ni oblečen tak, jako prve přijel (jen brněnou košili svlekl), když ji tak chytl a objal, přitiskl a líbal, až na okamžik vzrušil i její krev —

Než o jejím účastenství, s kterým se Talafúsa vyptávala na jeho cestu, na Bardějov i Němce, na jeho svízele a kam teď s vojskem chvátá, nevědělo její srdce. I lahodnou řeč s okouzlujícími úsměvy a výmluvnými pomlkami, kterou mu vypravovala o sobě, o dlouhých dnech v samotě, o své tesknotě, ale kterou se také z lehka, jen jako překmity vyptávala na Zvoleň a na své krajany, mluvila jen vypočítavá laskavost a ne duše.

Talafús roztoužen, zamilován naslouchal s rozkoší jejím slovům i jejich zvuku, uváben hleděl do jejích

hlubokých očí, na její tvář a všecku krásu, jež jej omamovala, a nechával opatrnosti. Na její otázky, jež nechtěly žádných tajností, odpovídal, aby jí učinil po vůli, ač v tuto chvíli nerad hovořil o poli a vojně.

Byl by rád už ukončil, neboť toužil vstáti od stolu; než Mária pokaždé, kdy se chystal, zdržela jej novou otázkou. Byl už v duchu netrpěliv a pak i čelo schmuřil, když Mária si také vzpomněla na jagerského biskupa a prosebně začala, mírně a skoro ostýchavě, že by tak ráda, kdyby mohla biskupa na chvilku uvidět a s ním promluvit —

Talafús jí to vymlouval, pak i zamluvil a vstal. Mária se přemohla; nevybuchla, nezjevila ani pohledem hněv a zklamání. Odmlčela se a oddaně přijala Talafúsovo rozhodnutí. Až mu jí bylo líto v ten okamžik; než přece nesvolil, a když vyšli z večeřadla, na ráz zapomněl na vězně ve věži.

Provázel Máriu do ložnice. Kolikráte musil jindy už od prahu rozkošné té jizbice, kolikrát odcházel z ní popuzen, uražen, s neuhasenou žízní! Teď sklopila Mária oči, když jí u prahu toužebně přišeptal že vstoupí — Neodpověděla, za prahem však pozvedla víčka dlouhých řas a Talafús pohleděl v temnost hlubokých očí, jež k němu vzhlédly v tichém souhlasu i zkoumavě a jako v očekávání.

Mária stála proti němu ne odpuzující, ne rozmarná, ale tiše oddaná. Z jejích zraků vlhkého lesku i ze sladkého, mdlého úsměvu tušil vítězství, cítě z celé bytosti luzné a svůdné tlumený žár, jenž jej více zažehoval nežli jindy její odpor.

Sáhl po závoji, aby jej sňal s mraku černých vlasů; v tom jej lichotně ovanulo:

»Ale smím, viď, jak jsem tě prosila.«

Hořel a neměl už síly říci: »Ne.« Mlčel, jako by neslyšel, a chvěje se, sahal po jejím lesklém pásu; ale

Máriiny dlaně položily se mu na ruce. Těm bránily a hlas sladce vábil:

»Smím, viď, zítra —«

Vzhlédl k ní planoucíma očima.

»Zítra!« vydechl prudce a sklonil hlavu k pásu, jejž nedočkavé ruce začaly rozpínat. Neviděl, jak Mária stojíc nad ním, hledí na něj zpod víček, jak vítězný úsměv kmitl se jí tváří. A v duši jí zajásalo úsměšně:

»Již se nepamatuje!«

XXVII.

Houf pod hradem vytrhl na zejtří ráno později, nežli jak mu večer uloženo. Sám velitel jej zdržel. Talafús přijel s hradu ne za šera, jak jej čekali, nýbrž hodně pozdě po ránu. Když sjížděl, zvláště když dal rozkaz, aby houf vytrhl, ohlížel se po hradu a kynul do okna, u něhož stála Mária.

Ta však rukou nehnula, až když se houf dole dal na pochod; a dříve nežli zašel, zmizela. Do ložnice vstoupila chvatně, tam nevědouc usedla, a majíc ruce na klíně volně složeny, zahleděla se do země. Té chvíle Talafús zajížděl, ale pro ni jako by už dávno byl odjel.

Už na něj zapomněla; myslila na biskupa u vězení, na shledání s ním, jež si vybojovala, zaplatila, na něž se těšila, jehož se však také hrubě bála.

Bála se biskupa, k němuž půjde jako ku zpovědi. Musí mu povědět, všecko povědět, všecko. Otřásla se. Jak mu to říci, a co on, odvrátí-li se v hněvu a neodpustí-li. Neklidná, rozčilená zavolala Katku i Veronu, Katka aby u ní zůstala a pomohla jí, Verona aby šla a řekla žalářníkovi a také Mihálovi, aby na ni čekali na schodech u železných dveří do věže.

Jagerský biskup stál toho jasného rána pozdního podzimu u okénka a vyhlížel. Od té chvíle, co zaslechl tu zpívanou novinu, byl přesvědčen, že tu má tajné příznivce, a proto přes tu chvíli chodil na vyhlídku, aby nepropásl snad nějaké znamení nebo pokyn nějaký.

Toho rána tam číhal, aby uviděl pravou ruku Jiskrovu, Telefa, jak mu oni, Uhři, říkali, toho hrozného hejtmana, jejž osobně seznal po bitvě u Lučence, když jej, biskupa, přivedli zajatého k Jiskrovi, a jenž za jeho předchůdce v samém Jagru tak krutě hospodařil, pleně a pále. Že sem na Rychnavu přijel, dověděl se biskup včera od žalářníka, i to, že dnes opět odjede. Více žalářník nevěděl.

Biskup se Talafúsa dočkal a zahlédl jej, když odjížděje mihl se nádvořím. Jak odjel, ztichl všechen hrad. Biskup unaven, cítě bolest v boku, usedl na lože a zabořil nohy do krásné, medvědí kože. Pochýlil hlavu, uvažoval, přemýšlel, kam asi Talafús — Klíč náhle zarachotil, dvéře se otevřely. Biskup užasl.

Paní, krásná, urostlá paní, jemně přibledlé, jako unylé tváře, černě oděná, v lehkém černém závoji kol hustých, černých vlasů, vkročila jako zjevení do žaláře. Sama přišla. Dvéře se za ní přivřely; nepokročila však, zůstala u prahu. Přicházela vzrušena; pohled na biskupa, na chudém loži přichouleného, v tváři přižloutlého, patrně chorobného, jejž někdy viděla v Budíně na hradě v kostele v zářícím ornátě, v infuli, v plné slávě a nyní v chudém plášti přes ramena, ji teprve vzrušil a dojal. Stála, bála se pokročit.

»Velebný otče, milosti biskupská —« ozvala se po maďarsku, tlumeně; hlas se jí třásl.

Biskup, ihned jak vkročila, tuše na jisto, že to ta »dobrá paní«, již mu tajemný zpěvák ohlásil, oživl a vzpřímil se.

»Vítej!« řekl živě. »Bůh ti odplať, dcero,« vstával čile. »Pokroč! Tys to jistě, o které ten zpěvák zpíval, která mně vzkázala. Pokroč, pokroč —« Chtěl sám jí v ústrety, ale v tom už byla Mária u něho. Sklesla před ním na kolena a rozplakala se.

Biskup žasna, klonil se k ní, mírně jí domlouvaje, aby vstala, a proč, proč pláče.

»Jsem hříšnice!« zaštkala, »velká hříšnice. Nejsem kacířka, jsem křesťanka, Uherkyně, ale jsem s nimi, s těmi kacíři, tu — Odpusť, velebný otče, odpusť!«

Biskup ji chlácholil; musil jí domlouvat, nežli se utišila a usedla na hrubé židli proti němu, jenž se usadil na loži. S těží utajil své překvapení i svou libost, s těží zachoval klid, když hleděl na ženu tak spanilou, tak dojímavou v té zkroušenosti, když slyšel její osudy, jež mu přerývaně i se slzami v očích vypravovala.

Pověděla, jak se musila vdát a opustit milého, jenž odešel do pole. Přestala plakat, když mluvila o Bodorovském, o svém živobytí u něho; vztyčila se, a biskup uviděl velké, černé její oči plné hněvu a rozhořčení, když povídala, jak se dostala k Poberovi, hroznému hejtmanu bratřickému. Ale žár zhasl, hlas mdlel, a víčka se jí klopila, když vyznávala, kdo ji osvobodil, u koho je; jako na přímluvu sobě pověděla, jak pomohla krajanům na Muráni —

Nepostřehla, jak trnkové oči biskupovy zamžikaly, jak mu tvář oživla, jak napjatě, dychtivě naslouchal i na ni hleděl. Ale když k němu vzhlédla, měl tvář přísně zamyšlenu. Lekla se.

»Velebný otče, milosti, já hřešila, vím, já hrubě hřešila a hřeším, ale já se chtěla — pomstít — já chtěla — Ale poručíš-li, prchnu —«

Biskup se v duchu divil, co vykonala, jak je statečná i odhodlaná, jakou má moc, ale mlčel.

»Chtěla jsem se pomstít —« opakovala, »snad je to hřích —«

»Má je pomsta, praví Hospodin, ale kdož ví, dcero, zdaliž si Hospodin právě tebe nevyvolil, abys byla mečem jeho pomsty na těch ohavných kacířích, kteříž rozsévají tu koukol a hubí naše království. Divné jsou cesty Páně. Hle, jak jsi na Muráni ulevila nebohým našim krajanům, jak jsi dva z nich osvobodila, jak jsi pomáhala mně a ulevovala mi v mém strádání a jak jsi mě těšila! Pro to vše a pro vše, co ještě vykonáš, Bůh ti odpustí a odplatí za vše, co vykonáš pro svatou církev a proti těm kacířům husitským.« Pojednou zvýšil hlas. »Pro to vše, paní, nesmíš odtud, ty zůstaneš u Telefa!« Řekl to určitě, jako příkazem a vstal. »Bůh tě posilní!«

Přestala plakat; vzhlédla k němu překvapená, v úžasu i v rozjasnění duše. Cítila povznesení, když zvedal pravici, jako by jí chtěl požehnat; sklesla před ním na kolena.

»Bůh tě posilni,« opakoval, »a požehnej ti,« položil pravici na pochýlenou hlavu, »jako hrdinské Judith —«

Skloniv se k ní, pobídl ji šetrně a vlídně:

»Vstaň.«

Mária mu políbila ruku.

»Budeš-li moci někdy vězně navštíviti,« ptal se s úsměvem.

»Teď alespoň hned ne; jenom tuto návštěvu jsem si vymohla. Ale také to, aby Mihály, ten zpěvák, k tobě ob čas mohl. Po tom ti vzkážu vše, čeho se dovím.«

»Cos slyšela o Jagru —«

»O tom jsem neslyšela.«

»Co tedy o Jiskrovi,« ptal se biskup chvatně a dychtivě.

»Že je v Košicích.«

»V Košicích! Tedy od Jagru odtáhl, Jagru tedy nemá. A to's neslyšela,« ptal se volněji a chmuře čelo, »jak se mnou tam ti kacíři nakládali, Jiskra a ten Aksamit. «

»Neslyšela, milosti biskupská.«

»Nic, a o Jagru také ne?«

Mária se v duchu divila, co tak naléhá.

»Ne, milosti, nic. «

»Nemluvil o tom; a tak čeho jsi se včera dověděla?«

Biskupovy pronikavé oči tkvěly na Márii zkoumavě. Ruměnec překmitl se jí tváří. Pověděla vše, co před tím Mihály přinesl i co Talafús sám pověděl i co z něho večer vyvábila, že gubernátor má opravdu Zvoleň ve své moci a že již odtud táhne s vojskem dále na půlnoc proti vodě, proti Hronu, že už opanoval také Báňskou Bystřici, ta že se mu vzdala dříve nežli Radvany u Bystřice, to jest nevelká posádka v radvanském opevněném kostele, ta že se dlouho bránila, až ji přesila zmohla.

Biskup čím dále tím živěji přikyvoval hlavou; jak zaslechl o Báňské Bystřici, zvolal radostně překvapen:

»Báňskou Bystřici! Už také? A dál, snad i dál naši —«

»A i Brezno mají.«

»Brezno! Gubernátor letí jako vítr!«

»Tam prý nikde nemá překážky —«

»Jako vítr!« opakoval biskup a zasmušiv se přidal: »A já u vězení; ne s nimi, ne potírat a hubit ty proklaté kacíře.« Hned se zas k Márii obrátil:

»V Brezně, pravíš, paní —«

»Teď už jistě za Breznem.«

»A co ten ďábel, co Telef,« zeptal se biskup pojednou, zapomenuv v ten okamžik na všechen ohled.

Mária ucítila bezděčné to bodnutí, že ona s tím ďáblem. Sklopila oči a řekla, co seznala:

»Neleká se toho,« a maně jí uklouzlo: »Je statečný.«

»Co říkal —«

»Že má gubernátor namířeno sem do Spiše, s Němci se spojit, ale toho že nepořídí.«

»Co Němci —«

»Čekají na gubernátora, až se přiblíží.«

Biskup mávl rukou a nevrle, nevážně vyrazil:

»Zbabělí kramáři a valcháři, ti jdou na jisto. Měli by už začít, Češi by se dostali mezi dva ohně.« A najednou se optal:

»Jagru tedy nemají. «

»Talafús nic neříkal. «

»Jiskra v Košicích, víš na jisto.«

»Ano, to říkal.«

»Tedy Jagru opravdu nemají. Odtáhli; ale jakých škod mně asi nadělali, jak mně zboží holdovali! Ale odtáhli, museli. Bůh je potře, Bůh nám pomůže, a také mne vysvobodí. A tobě, paní, uložil velký úkol. Ty zůstaň a pamatuj, co ti svěřeno. Buď silná a opatrná jako dosud. Vytrvej, Bůh ti požehná. «

Podal jí ruku, a ona se zase sklonila k jeho pravici.

»Také ti děkuju, paní, za vše, cos pro mne učinila, už dříve, pro mé lepší pohodlí a zdraví.«

Oznámila mu, že bude teď moci volně mu posílat, čeho by sobě přál pro polepšení, na to že dosáhla také svolení.

»Nejraději zase takové noviny jako dnes, že naši postupují a vítězí; a ty, paní, buď klidna ve svém svědomí.«

Když Mária byla na odchodu, vzpomněl si biskup, že říkal hradskému kapitánu o nějakou knihu, ten že mu však vzkázal, že na hradě žádné nenašli.

Mária se pak přesvědčila, že hradský se biskupovi nevymlouval. Proto musil Mihály nazejtří do města, do spišských Vlach, sehnat pobožnou knihu; rozumělo se samo sebou, že latinskou. Mihály se vrátil až večer nesa žaltář, který poslal vlašský farář biskupovi do vězení. V tu chvíli bylo dole ve vsi živo; přitrhl pěší houf a chystal si večeři ve staveních i venku při ohních.

Jagerský biskup se o něm dověděl až druhého dne o poledni, když Mihály k němu přišel se žalářníkem, aby odevzdal žaltář.

»Ti pěší zas už odtáhli?« ptal se biskup.

»Ráno, za tmy, ale ještě před polednem táhl tudy jiný, silný houf; ten se tu ani nestavil.«

»Pospíchají.«

»Tuze. Teď na poledne přijede jízdný houf; čekají je, že hradský kapitán prý se zmínil, velkomožná paní ti vzkazuje.«

»Vyřiď, že jí z té duše děkuju za knihu a za všecko.«

Mihály vyšed z věže zůstal dole u železných dveří na dřevěných schodech. S hlásky právě troubili, někdo vjížděl do hradu. Mihály čekal, že přijede asi rotmistr ohlášeného houfu, ten že asi právě dorazil, a rotmistr že jede sem na oběd.

Bylo tak. Uviděl hejtmana na vysokém hnědáku, hubeného, vytáhlého, tváře osmahlé, ne starého, s rudými šrámy po hlavě i krku. Byl Jan Pobera z Lomu nevím kam domů. S ním přijeli ramenatý Březák z Bělé a bradatý Petr z Hronova, jeho padesátníci, oba v pláštích jako on.

Oba si už cestou sem do Rychnavy povšimli a také si řekli, co že rotmistr se o tom hnízdě kolikráte zmínil a již také včera večer, když se chystali ležet.

Když na poledne do Rychnavy pod hrad dojeli, měl na spěch. Hned odevzdal správu nad houfem Jírovi Dlouhému z Lomnice, aby už mohl nahoru; ale jich, druhých dvou padesátníků, hrubě nezval, tak že se jim zdálo, že by tentokráte nejraději jel sám ke kapitánovi na hrad k obědu. Ale schválně Poberovi nerozuměli. Nechtěloť se jim zůstat ve vsi a jíst venku u ohně na větru nebo v nečisté, začaděné, zatuchlé jizbici selské, a nechtělo se jim také oželet dobrého obědu a neposedět u dobrého vína.

Pobera jel kus před nimi a nepromluvil. Zdálo se jim, žeť ne k vůli nim, ale že má něco v hlavě. Pozorovali, jak jeda vzhůru, na hrad, zvedal hlavu a přehlížel hradní stavení, všecka okna, jako by tam někoho čekal. Nevěděliť, co věděl on, že tam Mária.

Měl ji na mysli už od rána, a již včera, a hned jak dostal rozkaz, aby se vypravil z Košic; přemítal, uvidí-li ji nebo vzal-li ji Talafús s sebou do pole. Pobera věděl, že Talafús tudy před ním táhl. Nevzal-li ji, je-li Uherkyně na Rychnavě, co, co — Hledat ji — Ne! Nač se vracet jako odkopaný pes. Talafús za to odnese, s ním se srovná. Ale uvidět ji, alespoň uvidět — Touha chtěla, hrdost bránila. Vyhlížel ji cestou na hrad, vyhlížel ji ve bráně, i když vjel do nádvoří.

Hradský kapitán přišel jej uvítat a zavedl jej s padesátníky do vytopené jizby. Bylo tam po jízdě sychravým, podzimním dnem příjemno, zvláště když přinesli hojné, kořeněné krmě a staré víno. Březák i Petr z Hronova si pochutnávali. Pobera však jedl, aby jedl, a byl roztržitý; z prudka pil, málo mluvil a poslouchal jen na půl ucha. Bezděky se ohlédl pokaždé po dveřích, když se hnuly, jako by někoho čekal. Kdyby snad náhodou tudy se ukázala — Není možná — Snad ji ani neuvidí. Jak se alespoň zeptat — Před padesátníky nechtěl začínat.

Až hradský kapitán netuše splnil jeho přání. Bylo na konec oběda, když všichni se již dost napili, kdy Poberovi hořely tváře a zrudlo hrdlo. Hradskému kapitánu se rozvázal jazyk. Kníry si hladil a jen se usmíval, pak mlsně i tajemně nadhodil, že kdyby věděli, jaký tu na hradě mají poklad, jakou krásu, ale žeť se tají jako drahý poklad —

»Drahý poklad!« opakoval významně, třepaje ukazovákem pravice. Březák i Petr z Hronova se dotazovali a začali naléhat. Poberovi zahořely oči; naslouchal jako na číhané.

»Krásná paní, líbezná, pochotná, ale zakletý poklad, bratři,« kapitán zamával dlaní, »zakletý; Talafúsova ženima — Oh —«

»Jak se jmenuje,« ptal se ramenatý Březák z Bělé, rozloženě opřený o lokte.

Než v tom se Pobera rozkřikl:

»Nejmenuj jí!«

Byl všechen rudý, sivé, nevelké oči mu jen svítily.

»Proč?!« divil se hradský kapitán a divili se tak oba padesátníci. Ale Pobera zase zkřikl:

»Nejmenuj jí!« Znělo to jako rozkaz i jako hrozba.

Hradský kapitán vyvalil oči.

»Proč bych nejmenoval? Taková sličná, pochotná žena, oh, bratři, pochotná, oči jako noc a vlasy, jaké krásné, husté vlasy —«

»Mlč, mlč —« bránil Pobera, ale již nekřičel, už jen ta slůvka ze sebe vyrážel těžko dýchaje, jako by mu vyschlo v krku.

Všecko viděl, tvář, postavu, vlasy rozpuštěné v proudech, jako tenkráte večer na dvorečku vybitého statku před Kremnicí, když si Máriu vezl; když myslil, že bude jeho, jeho. U vozu tam přecházela, sama —

»Ty krásné, černé vlasy! A oči!« nadšeně opakoval hradský velitel.

Pobera přimkl víčka. Tenkrát ten večer zavadil o ten měkký, hebký proud. Krev mu zahořela, dychtivost pálila, marná touha mučivě žhla.

»A tělo, bratři!« Maloval podnapilý kapitán padesátníkům dychtivě naslouchajícím. »Jaké krásné tělo! Tak urostlá, tak — oh, to asi Talafús —« kapitán si mlsně hladil kníry. Ale přestal.

Pobera prudce vstal, vyrazil od stolu a ven.

»Tos jej zapálil!« volal vesele Petr z Hronova na kapitána a Březák směje se dodal: »Tenť říje od stonání svého srdce.«

»Co mne okřikoval?« vzpomněl si kapitán.

Pobera, jak byl, bez čapky, bez meče, jen s dýkou u pasu, hnal se nedlouhou chodbou velkými kroky, prudce, až mu ostruhy hlasno řinčely. Rudý byl, oči svítící a přece jako zkalené, v jejichž bělmu četné žilky krví naběhly, pátravě hleděly před se, pátravě i dychtivě, jako po kořisti. Na chodbě prázdno. Teprve skoro na jejím konci zahlédl ve vedlejší, krátké chodbě dívku vyšedší z jedněch dveří.

Nežli se nadála, nežli mohla uskočit zpátky do dveří, stál Pobera před ní. Jeho zjízvená hlava se štětkami vlasů mezi rudými šrámy ji vyděsila a oči jeho jako by ji přimrazily.

»Kde je Uherkyně! Znáš ji —« zeptal se hurtem a zasupal.

Katka se lekla ještě víc.

»Uherkyně!« opakoval Pobera zostra. »Bodorovská!«

Katka tohoto jména neznala a také se ještě nevzpamatovala. Jen se třásla.

»Talafúsova Uherkyně!« rozkřikl se Pobera.

Katka se maně ohlédla po dveřích, ze kterých byla vyšla, a ukázala na ně. V tom se otevřely; Mária v nich stanula. Do té chvíle držela se ve své jizbě.

Schválně nešla ani na krok, co prve oknem zahlédla, že přibyl dole do vsi nový houf; že to Poberova rota, do té chvíle nezvěděla.

Křik divného hlasu ji vyvábil ven podívat se, co se děje, že se snad někdo na Katku obořil, právě od ní vyšedší.

Mária se na první pohled lekla, jak jej spatřila a jak se na ni rozkřikl:

»Tys to!«

Ale jak v tom chtěl k ní a do komnaty, pokročila prudce od prahu do chodby a zvolala odhodlaně:

»Nikam! Co chceš!«

»Jdu si pro tebe, krásná paní!«

Cítila, jak rozpálené jeho zraky se do ní vpily.

»Hledám tě, hořím po tobě!« vyrážel palčivě, jako beze smyslu, a chytl ji za ruku. Chtěl ji k sobě přitáhnout, přižehnout žádostí rozpálen a slepý.

»Zpátky!« zkřikla Mária uražená, popuzená a vyškubla se mu. »Talafús tě ztrestá —«

»Toho zabiju!« křičel jako bodnut, »zabiju, zabiju!« Hnal se zase po Márii, jež ustoupila ku dveřím. »A tebe musím mít, musím!«

Zuřiv svou vášní nedbal a neslyšel hlasů a kroků kvapících z chodby, nevšiml si, že se přihnali Petr z Hronova a Březák z Bělé a za nimi hradský kapitán, jenž ihned vystřízlivěl, když uviděl, co Pobera vyvedl.

Kapitán zkřikl, křičeli padesátníci a skočili po rotmistru, popadli jej a volali, co dělá, pro bůh, co dělá.

Zakoulel po nich očima, vytrhl se jim a hned se zase po Márii obrátil. Ale již marně. Zmizela uskočivši s vyděšenou Katkou do své jizby. To pomohlo i domluvy kapitánovy, co blázní, chce-li páčiti dvéře a udeřit na bezbrannou ženu.

To s bezbrannou ženou vydalo.

»Jděte,« ostře žádal Pobera udýchán. »Jděte napřed, půjdu také; věřte na slovo.«

Zastyděl se, nechtěl s nimi. Šli, jak chtěl, on za nimi, ne jako prve, jako bujný hřebec, nýbrž volně, s pochýlenou hlavou, strašlivě zamračen. Několikráte si zostra odplivl a temně, hrozivě vyrážel:

»Zabiju, zabiju ho — a ta zmije — —«

Katka třesouc se jako osyka hleděla na Máriu, jež stála ve své jizbě u dveří černě hledíc, popuzená, uražená.

Katka se jí ve svém ustrašení divila, že se nebojí, že tu stojí, jako by čekala, jako by se chtěla bránit, kdyby ten čert mínil sem se dobývat.

Bylo slyšeti prudké hlasy, dupot trhaných kroků, jako v zápase, ne však na dlouho. Hlasy, kroky ztichly.

Katka si oddechla, že hradský kapitán a ti dva padesátníci strašlivého hejtmana jistě přemohli, že jej odvádějí, že se již nevrátí a na ně tu se nepožene.

V tom zaslechla, že paní cosi polonahlas před se zamumlala jako by ve zlosti i hrozíc, a hned také poroučela, odcházejíc dále do pokoje, aby Katka šla, běžela a zavolala Mihála.

Katka skočila, ale ve dveřích se ohlédla po paní. Ta zase stála a hleděla zamyšlená před se mračně a hrozivě.

XXVIII.

Druhého dne po ránu přijel do Rychnavy jízdný houf do dvou set, jejž vedl Mikuláš Lán z Role, s padesátníky, lidmi »dobrými«, Pipou ze Skalné a Kojánkem z Oprošťovic, Moravanem. Rotmistr Lán se na hradě ani nestavil, sotva že na chvilku rotu ve vsi zarazil, co vzkázal nahoru na hrad veliteli, že za nimi,

jízdnými, přitáhne pět houfů pěších a že i sám nejvyšší, Jiskra, přijede. A bez prodlení jeli dále.

Hradský velitel, hned jak to vzkázání uslyšel, chystal se dolů uvítat nejvyššího. Když sjížděl s dvěma z posádky, připadlo mu, jak je dobře, že Talafús jel už napřed, jak by bylo, kdyby teprve dnes s Jiskrou přijel a kdyby se nahoře u té Uherkyně stavil, jako že by se stavil, ta že by mu na Poberu žalovala, a Talafús že by zabouřil a žeť by i na něj, velitele, nejeden hrom se také svezl, dobře že Talafús už jel; nežli se vrátí, že snad opadne to zhorka nakvašení, ač opadne-li, žeť to Uherkyně a zlá — Což kdyby chtěla i samému Jiskrovi na Poberu žalovat, žeť proti všemu řádu vojanskému ji tak napadl — I čerta —

Velitel však nechal Uherkyně, když mu studený, podzimní vítr pojednou přivanul pronikavé zvuky píšťal a rachot bubnu. To sjel právě dolů do vesnice, do které té chvíle táhl první pěší houf.

Hradský velitel pobídl koně; houf potkal mezi krajními chalupami ježatých, doškových střech, houf Detvanských střelců v tmavých huňkách, chlapce urostlé, osmahlé s kečkami přes spánky. Před nimi jel na hnědém koni hejtman Rybníček, šalíř na hlavě, palcát hejtmanský u sedla při pravé ruce.

Zastavil koně, houf táhl dále, co se s rychnavským velitelem pozdravil a jemu řekl, že mají přikázáno pospíchat, že se tu ani nezastaví, hned za nimi že táhne houf Václava z Všechovic a za tím Puchomířského z Ojnic, samí Moravané, za těmi Beneš z Kolovrat s houfem, při tom že jede sám nejvyšší a v zadu, ve zbytném, že je starý Zelenka a u vozů jízdní Mikše Šilhavého z Koryčan. Podal ruku, bodl koně a doháněl krátkým klusem svůj houf.

Přitáhly, jak je Rybníček hejtman ohlásil, dva pěší houfy pod praporci, skoro samí Moravané, sudlič-

níci, dlouhé sudlice přes rameno; za těmi houf Beneše z Kolovrat Mašťovského, jenž jel v čele v plné zbroji; jen hlavě uvolnil čepicí, kdežto jeho helmici mělo pachole v předu u sedla svého hnědáčka. Za hejtmanem pištci a bubeník, všichni před pavezníky v kapalínech, s malovanými, těžkými štíty, kteříž měli dvojitý žold.

Za tímto vybraným houfem osmahlých, bradatých Čechů a Slováků jel sám nejvyšší, Jiskra, na vysokém bělouši grošovatém, v čepici, ve vysokých škorních, bez brnění; meč mu čouhal z pod teplé šuby lemované drahou kožešinou, a u sedla v předu měl viset hejtmanský klaničník s rukojetí zlatem a stříbrem vykládanou.

S Jiskrou jel pan z Tamfelda, pan Burian, Ješek Údrcký, hejtman, zeman českého rodu, Mikuláš Komorovský, Polák, několik mladých šlechtických bojovníků kolem statného praporečníka, nesoucího Jiskrovu korouhev, na silném koni dlouhé, plavé hřívy; za nimi pachole Jiskrovo a sivý Jiskrův komorník Lapka na hnědáku, dva sluhové jízdní a pacholci, z nichž každý ku svému koni měl připoutaného koně soumarského s nákladem různých kožených vaků.

Když rychnavský velitel přijel a vítal, zarazil Jiskra koně a po něm všichni. Jiskra se zeptal velitele na hrad, opevnění, na posádku i na zásoby, pak, když uslyšel, že je vše jak náleží, otázal se z nenadání na Talafúsa, stavil-li se na hradě.

»Stavil.«

»Na noc?« Jiskra se usmál.

»Na noc. Za jitra jel zase dál.«

»Což biskup u vězení. Je zdráv?«

»Ne hrubě.«

»Ať mu nikdo neublíží. Kdy by si přál, opatřiž mu lékaře. Záležíť mi na tom biskupu.«

»Neráčíš se na hradě staviti?«

»Ne, pospícháme.«

Hradský velitel to rád slyšel k vůli Márii. Pobera by mohl odskákati. Velitel hleděl spokojeně za Jiskrou a jeho družinou, jak zajíždějí, a chutě počkal ještě na starého Zelenku, hejtmana známého po všech rotách, po všem vojsku, jenž před léty sloužil doma v Čechách v Sirotcích, pak v Polsku a teď léta už Jiskrovi v Uhrách, jenž mluvil česky, polsky, rusky a míchal všecky ty řeči.

Přijel v bobrové čepici od větru hrubě zardělý, sivých knírů a vlasů, v plášti na koni z rejza plesnivém, krátký, ramenatý, veda své »verchoviňce« z karpatských lesů, horáky rusínské, oholené, s kníry, dlouhých vlasů, vysedlých lícních kostí, v tmavých huňkách a v »chodácích« z volské kože, sudličníky i střelce, vytrvalé a udatné, pobožné i hrubě pověrčivé. Tmavé jich řady houpavě kráčely pod korouhví s obrazem Matky boží a sv. Jiří. Při posledních řadách jel na malém huňatém koníku vlasatý, vousatý jejich pop v tmavém plášti a ve vysoké černé čepici bez štítu.

Hejtman Zelenka zarazil koně, když rychnavský velitel, jeho dobrý známý, k němu dojel, pravicí však mával do houfu na řady, ať jdou dál, ať jen jdou a zkřikl na ně blýskaje bledě modrýma očima:

»A snad byste nechtěli — Jen dál, chlapci, jen dál!« Podával pravici veliteli, jehož první, nač se optal, bylo, co Aksamit, kde ten, co že tu není s Jiskrou, co dělá.

»Aksamit, no, co dělá; vrčí.«

Hejtman Zelenka pověděl proč, že se shádal s Jiskrou před Jagrem o jagerského biskupa.

»Toho tu teď mám,« chvátal hradský kapitán připomenout.

»Slyšel jsem. No, pop, stojí-li za to. Věř, že Aksamit dobře mínil a moudře radil, že Jiskra bude jednou litovat. Ten biskup, lítý nepřítel nás všech. Dostane-li se od vás, uvidíš, jak bude proti nám zuřit. Tenť nezapomene a neodpustí, že mu chtěli před Jagrem, rozumíš-li, před jeho vlastním městem, hlavu srazit. Ten by jistě spíše Machometu šanoval, nežli nás. Aksamit dobře viděl —«

»Co Aksamit teď, kde je?«

»Na tu chvíli nechce s Jiskrou nic mít. Odtáhl s houfy na půl noc, dále do hor, k Bardějovu.«

»Ale neodtrhl se —« ptal se kapitán starostně.

Zelenka se zasmál a mávl rukou.

»Nu, neodtrhl, to ne, ale odtáhl. Nu, tam v těch koutech také poslouží; Bardějovské podrží na řemeni. Proto si mohl Jiskra odtamtud zavolat tvého kapitána. To jako by tam měl Talafúsa.«

»A kdyby bylo zle, kdyby tady Huňad Jiskru ztepal, řekněme —«

»Aksamit přiletí jako orel. Tak to má být. Zlob se, shádej se, a i uhoď, ale když nepřítel uhodí, tvůj i můj, jsme za jedno. To je bratrstvo; druh druha retovat. Dokud bude, bratře, Jiskra proti Uhrům, nebude zle, a proti Němcům, nikdy ho Aksamit neopustí — ale, bratře, od ranního šera sedím v sedle na větru, v sychravu —«

»Mám, bratře, mám, dal jsem dobrou kapku s hradu přinést, čeká, tam v krajní chalupě, pojď,« zval ochotně hradský kapitán.

Bodli koně a zastavili až na konci dědiny, z níž vycházely poslední řady Zelenkových »verchoviňců«. V ten okamžik právě dali se do zpěvu. Unyle chmurný zpěv vyrážel z jejich tmavých řad, nad nimiž v sychravém větru, rozhánějícím nízká, šedá oblaka, vzdouvala se korouhev s obrazem Bohorodice a sv. Jiří —

Ani ne za hodinu přirachotily první vozy, provázené oddělením jízdy, a nebylo jim pak konce.

Vůz za vozem, fasuňkové se šperlochem i bez něho, v každém čtyři vozníci zapřažení, u každého vozataj se štítkem na levé ruce, v lebce, sedící na podsebním koni prvního páru. Nejprve jely »krajní« vozy s kusy, houfnicemi, s prachy a střelivem, se střelci a pavežníky, tmavé, počernalé, se »znamenitými« korouhvemi v rohu, se žlabem v boku, s prknem při spodku na řetěze se klátícím, s černou kolomaznicí plnou kolomazu nebo sádla.

Za »krajními« vozy špižní s nákladem nutných potravin i krmení, s vojačkami a různou chasou, mezi kterouž se také Mihály připletl. Sestoupil s hradu v plášti, jenž kryl mu i dlouhý nůž v kožené nožně u pasu, i mohutnou, ostrou valašku v jeho pravici.

Sestoupil hned, jak se ukázaly první vozy; nejprve stál dívaje se na ty válečné i na lid u nich a na nich. Pak, když přejížděly poslední špížní, přitočil se mezi ně a kráčel při nich jakoby jeden z čeledi. Když návsí kráčel, ohlížel se vzhůru po hradě. Uviděl tam u okna velkomožnou paní, z jejíhož rozkazu se vydal na tuto cestu s nepřítelem.

XXIX.

Jiskrovy houfy pospíchaly od Rychnavy na západ přes Vlachy spišské, přes Hrušov, Domaňovce dále za Novou Ves údolím Hernadu až k Hrabušicům a Šťavníku. V těchto dvou osadách a mezi nimi utábořilo se jádro Jiskrova vojska. Předvoj pronikl ještě dál, ale směrem na jih k Hranovici při vchodu do hlubokého údolí mezi vrchy a lesy, vedoucím k Vernaru

a dále do údolí řeky Hronu, odkud čekali gubernátora »Holodi« Jánuše.

Jiskra v tyto končiny hrubě pospíchal a ještě v čas dorazil. Uhři až sem ještě nepronikli, a tu, v »zištném« místě, mohl se jim dobře postavit do cesty i s menším vojskem nežli bylo jejich a zarazit jejich postup do Spišska.

Na severozápad za Jiskrovým ležením, dále za Hernadem vznášelo se nad rovinu velkolepé pozadí tatranského horstva. Velebně strměl v ohromném klidu shluk těch horských velikánů; v jejich modrošedu, jež se měnívalo do temna modra, vyrážely a rostly bílé pruhy časného sněhu vysoko na temenech i v bocích obrovské té silhouetty.

Jan Pobera z Lomu nevím kam domů byl k nim pořád zády, maje oči stále k jihu, kdež se táhla hradba lesnatých kopců a hor liptovských. Až na jejich úpatí musil se svou rotou, do Hranovnice, odkudž zajížděl ještě dále na poledne do těsnin lesnatých strání, do údolí vernarského potoka za Hranovnicí. Hlídal tu se svými, strahoval, pátral —

Z Rychnavy vyjel mrzut a nemluvný; Petr z Hronova a Březák z Bělé, jeho padesátníci, věděli, proč je taký, a nechali jej, jakož i starý Vaško, jenž znal jeho chvíle.

Pobera se celou cestu ani slovem nezmínil o tom, co vyvedl na Rychnavě, ani o Márii; za to, když dojeli do Nové Vsi, kde byly posádkou dva houfy, ihned se vyptával po Talafúsovi. Uslyšel, že jel dále na západ, že je v Hrabušicích nebo ve Šťavníku. Pobera pak klel tu i tam, když ani v Hrabušicích ani ve Šťavníku ho nezastal.

Že do Kežmarku zajel, pověděli, přesvědčit se, co Brcal, velitel tamější posádky, jemuž Jiskra dost nedůvěřoval, a jak je s kežmarskými Němci. Pobera ne-

mohl na něj počkat, neboť musil, jak měl přísně nařízeno, chvatně na poledne, obsadit Hranovnici.

A tam ho nechali. Zůstal o samotě se svou rotou ve vsi, v osamělé pohorské krajině, drsnější teď pozdě na podzim, maje před sebou pastviny, s nichž stáda zmizela i pastýřské ohně, chmurné chlumy a svahy stoupající do horských strání; po těch nekonečné lesy, časté zátopy mlh nehybně ležící nebo jak je hučící větry trhaly, letící v proudech nebo jako u vlnobití přes vrcholy široširých lesů.

Pokaždé, když z hlavního ležení Jiskrova někdo přijel do Hranovnice, ptal se Pobera především, vrátil-li se Talafús z Kežmarku. Že nevrátil, slyšel, za to že přibyl do ležení ještě druhý Komorovský, bratr Mikulášův, Petr na Likavě, a že také čekají houf z Oravy od Mikuláše Balického.

Pobera posílal do ležení jízdného k Jiskrovi oznamovat, jak je s nepřítelem, že se sním dosud nesetkali; posledně hlásil zvláštní novinu, že na jízdě slyšeli, když se pustili dosti daleko za Hranovnici, že gubernátor sem do Spišska už netáhne, že se s hlavním vojskem vrací, ale ne touže cestou, kterou přitáhl, nýbrž obloukem dolů, ne však na Muráň, tomu že se vyhnul, nýbrž dolů na Rožnavu, k Slané řece do té doliny.

Jízdný bratřík, jenž toto Jiskrovi vyřídil, vrátil se s rozkazem, aby se Pobera o tom přesvědčil, aby na vlastní oči shlédl, jak je s nepřítelem.

Jízdný posel přinesl to Poberovi za sychravého, deštivého podvečera, kdy Pobera ležel v učouzené, roubené jizbě nízkého, povalového stropu, na tvrdé lavici pokryté pláštěm, u stěny, odkudž viděl zrovna do ohně, planoucího na otevřeném kozubu prostřed jizby. Za ohněm, v šerém koutě, na bídné posteli, krčily se tři malé děti v usmolených, hrubých košilích

a ustrašeně se dívaly na dlouhého hubeného muže na lavici, na jeho hlavu plnou jizev a šrámů, rudějších v kmitavé záři ohně, na nějž matka jejich, selka v odřeném, sešlém ovčím kožiše, přikládala suché dříví; opatrně je lámajíc ohlížela se po Poberovi ve strachu, aby ho nevyrušila, spí-li.

Ležel nehnutě, ale nespal. Hleděl do stropu, ob čas zasupal, až se pak vymrštil a rovně usedl, když vstoupil jezdec z jeho roty, jenž se právě vrátil z hlavního ležení. Jen vyřídil rozkaz nejvyššího a již se ptal Pobera, je-li Talafús v ležení, přeptal-li se na něj.

»Čekají jej, povídali, že přijede zítra.«

»Zítra! A —« Pobera nedořekl, a on že musí zůstat zde a zítra za nepřítelem. Jen temně zaklel. Poručil poslovi, aby šel a oznámil také padesátníkům a to, že rota zítra ráno, hned jak se rozední, vyjede šlakovat Uhry —

Talafús z Ostrova přijel skutečně nazejtří odpoledne do Jiskrova ležení. Z Kežmarku se vrátil a rovnou k Jiskrovi, jenž přebýval v městečku, v Hrabušicích, v domě plebánově. Na podsíni toho roubeného domu s dlouhými, dřevěnými žlaby, rovně čouhajícími při okrajích šindelové střechy, stálo několik mladých bratříků v pláštích i v bělavých širicích; starší jezdec v koženém kabátě a v tmavozeleném plášti čekal u neosedlaného koně uvázaného u sloupu podsíně.

Jiskra seděl ve vybílené, vyhřáté jizbě farské u dubového stolu, u něhož pečetil pan Burian, jindy diplomatický posel páně, po tváři a bradě oholený, přitloustlý, zažloutlý. Jak hleděl na planoucí vosk, měl velká víčka přiklopena. Pozvedl je volně a vážně, když Jiskra vykřikl, shlédnuv vcházejícího Talafúsa. Ihned se ho ptal, jak je v Kežmarku, co Němci.

»Na tu chvíli je dobře.«

»Co Brcal?«

»Jak jsi mně řekl. Dosud neučinil nic, což by bylo proti tobě a nám. Ale skála není. Žena jeho, Němkyně, u něho zmůže.«

»Řekl jsem.«

»Ano. Skrze ni Kežmarští leccos zmohou a zvědí; zvláště ten schytralý Wagner, toho času purkmistr, její strýc. Tenť jí zajisté našeptává.«

»Vidíš, Jene, co zmůže žena,« Jiskra se usmál. »Tam Němkyně, a ty máš — Uherkyni. A ty jsou milejší a milovnější nežli Němkyně, věř —«

Talafús se usmál a jen mávl rukou.

»Co ještě neseš?« ptal se Jiskra zvážněv.

»Od Němců bude teď pokoj. Myslili, že tentokráte na jisto Huňad k nim dorazí. Čekali jej, vzkázal jim —«

»Víš-li něco?«

»Zachytili jsme jeho posla, a mám psaní, jež nesl Bardějovským a ostatním.«

Sáhl do kabely u pasu a vyňal složený papír. Jiskra po něm chvatně sáhl a dychtivě přehlížel latinské řádky. Zakýval hlavou a usmívaje se podal papír Bnrianovi, jenž jej vážně a volně vzal a sklopiv nad ním svá velká víčka, zvolna, pozorně četl. Zatím už Jiskra řekl hledě na Talafúsa:

»Pobera tedy dobře hlásil.«

Talafúsovo čelo se schmuřilo.

»Kde je —«

»V Hranovnici, v ztracencích. Na toho je spolehnutí.«

Talafús, jako by té pochvaly neslyšel, zeptal se, co teď, když se Huňad obrací nazpátek, vytrhnou-li za ním.

»Ne, ještě počkáme. Čas nám pomůže, podzimek, slota, sníh. Jak by vydržel Huňad s velikým vojskem v poli. A on je hrubě silný. Jak je uživí; a přijdou

sněhy. A pak zprávy z Čech od pana Jiříka a z Rakous a i z Uher samých! Ve Vídni se něco kutí, vaří — císař, víš-li. Huňad musí proto brzo do Budína. Proto se vrací, proto by rád odtáhl, doufám, i s vojskem.«

»A Zvoleň?« zeptal se Talafús.

Jiskra stáhl černé husté obočí a přetřel si tvář vysoko pod oči zarostlou.

»Zvoleňský zámek,« pravil zamračeně, »mu této chvíle z moci nevydereme a vše, co má v hrsti. Ale jinak by mně musil ty škody nahradit, bude-li chtít jednat.«

Pan Burian, jenž dosud četl a jiného jako by nic nedbal, ohlédl se po Jiskrovi, na okamžik zvedl velká víčka a řekl klidně a na určito:

»Bude jednat. Sice nerad, ale bude.«

Položiv list na ostatní papíry na stole, sklopil opět víčka a pošoupl si široký hedvábný pás na břichu, jemuž nebyl otčimem.

»Ale co škod ještě natropí,« řekl Talafús, »nežli se vrátí zpátky na dolní zemi. Lépe by bylo bitvou rozhodnout: udeřit na něj.«

»Neslyšel's poslední zprávy, oč je silnější nežli my. A nač plýtvat krví;« Jiskra si hrábl prsty do husté, tmavé brady; »zpátky, dolů musí, sem se nedostane, nepustíme ho, a kde je, neudrží se. Zpátky musí. Ostatek, kdož ví, co se ještě smele. Až co Pobera ohlásí. Zítra ráno čekám od něho zprávu.«

Talafús se na Poberu nezeptal a dál už o Uhřích nemluvil. Když vyšel z bytu nejvyššího, byl soumrak. Na síni loučí osvětlené čekalo několik rotmistrů. I podsíňka venku byla plna bradatých, ozbrojených mužů. Mezi nimi u dřevěného sloupu stál Mihály, vyhlížeje, kdy vyjde Talafús z fary. Už kolikátý den na něj čekal v ležení; že se dnes Talafús vrátil, dověděl se před chvílí, i to, kam nejprve zašel.

Mihály už vykonal část svého poslání: obhlédl všechno v ležení i vyslechl, kde je teď gubernator a nač se Češi chystají. Mária mu to uložila připomínajíc, aby bedlivě hleděl a pozoroval, aby mohl svým místem pak biskupovi u vězení povědět. Ty přezvídky vykonal, teď se dočkal Talafúsa, jenž užasl, když se Mihály k němu z nenadání přihlásil.

»Co neseš, proč jsi tu?«

»Velkomožná paní mne poslala.«

»Stůně-li!«

»Ne, je zdráva; ale —«

»Co, co — ale pojď,« vedl jej, aby žoldnéři kolem přecházející po nich nezevlovali, opodál do roubeného příbytku, do komory, kteráž byla jeho obydlím. Jen překročil práh, jen sluha přinesl hořící svíčku, již se ptal svlékaje plášť, naléhavě se ptal, proč jej paní Mária poslala.

»Bylo jí ublíženo, a zle,« hlásil chmurně Mihály.

Talafús prudce odhodil plášť, nedbaje kam, a zvolal:

»Ublíženo!« Oči mu zahořely. »Kdo jí ublížil, kdo —«

»Rotmistr Pobera.«

Talafús upíral okamžik oči na Mihála, jako by nerozuměl nebo jako by dobře neslyšel, pak pojednou vykřikl:

»Ten? A jak — On se na Rychnavě stavil? On si troufal, on? A jak, jak ublížil paní Márii!«

Mihály pověděl, že Pobera šel z úmyslu do jizby velkomožné paní, že by tam byl i vrazil, ale že se s ní potkal přede dveřmi a tu že po ní mocně a nectně sahal —

Talafús zbledl a temně vyrazil:

»Sahal na ni? V jizbě, v ložnici?«

»Na chodbě, ale chtěl do jizby.«

»A paní?«

»Bránila se, až přiběhl hradský kapitán a ještě dva z roty toho Pobery; Poberu vzali, odvedli —«

»Zabít ho měli!«

»Oh, měli, a on ještě tobě hrozil, že tebe zabije, velkomožný pane.«

»Mne?« Talafús se zlostně i s opovržením zasmál.

»Proto mne velkomožná paní posílá.«

Svit milého překvapení bleskl Talafúsovou tváří, hrozně zamračenou hněvným pobouřením.

»Velkomožná paní má strach, že ten Pobera ti ublíží,« vykládal Mihály, »poslala mne, abych tě varoval.«

»Oh, je hodná! Tak se stará! Ale zbytečně. Mihály, řekneš velkomožné, jak jí děkuju, ale ať se nebává, Pobera že mně neublíží, toho že ztrestám já; vší pomstou se budu mstít. Sprostý násilník! Měl by dostat šilink skrze pračata jako dráb. To on, rotmistr!« Talafús se na novo rozpaloval. »Rotmistr! Dráč, dráč! Zmrskám jej, ztepám jako nectného kluka. Kluk je a dráč!« A pojednou se rozkřikl: »Jdi, ať mi osedlají koně.«

Mihály žasna, hned se nehnul.

»Velkomožný, je už noc —«

»Co noc, co den, čas je ztrestat ho. Jdi!«

Vešel pan z Tamfelda.

»Teprve teď jsem zvěděl, bratře Talafúse, žes přijel,« mluvil vcházeje. »Co je?« divil se, vida, že přišel do bouřky.

Talafús, sdílný ve svém pobouření, pověděl zkrátka, o překot o Poberovi a on sám že jede jej ztrestat.

»Marně bys jel, je noc.«

»Co noc —«

»A Pobera je na výjezdě, slyšels přec. V Hranovnici ho teď nezastaneš, alespoň zejtřka dočkej!«

Tamfeldský rozkládal, domlouval, aby Talafúsa zdržel od jízdy; chtěl jej uchrániti od přenáhleného skutku, jenž by byl proti vojenské kázni, a jímž by on, první z Jiskrových hejtmanů, teď, před nepřítelem, dal velké pohoršení i zlý příklad všem. Pořídil jenom tolik, že Talafús té chvíle se nevydal na cestu. Pak, když Tamfeldský odešel, přecházel jizbou, zamyšleně seděl přemítaje, co učinit, a že Tamfeldský jistě Jiskrovi poví, že jemu, Talafúsovi, chce zbránit —

Proto vyjel ráno za tmy, aby ho snad na den nezadrželi. Vzal jen Mihála s sebou. Z Hrabušic jeli do Šťavníka. Chlumy v pravo v levo se černaly v ranním přítmí. Ze Šťavníka se obrátili na jih k Hranovnici. Rozbřeskovalo se; lesnaté vrchy a kopce před nimi v mlze. Ticho pustou krajinou ve stříbrném jíní, ticho i po vsi, do které vjeli za svítání. Všecka ještě spala. Nad doškovými střechami roubených stavení nikde ani obláček dýmu.

Jen nad jednou, největšího stavení, vznášely se kotouče kouře, jenž dýmal jejími otvory i z tmavé, očouhlé lomenice, všemi skulinami. U stavení, pod jeřábem plným škvrklých jeřabin, stál sedlák v ovčím kožichu, ubledlý chladem, rozespalý, drže osedlaného vojanského koně.

»Je rota v dědině nebo na výjezdě?« ptal se Talafús s koně.

»Prosím, v dědině, velkomožný pane,« odpovídal pokorně sedlák, poznav na pohled, že mluví s velkým pánem vojanským. »Byli pryč, ale v noci se vrátili.«

»Kde je kapitán?«

»Tady, prosím pěkně.« Sedlák ukázal na stavení, u něhož stáli.

»Nač držíš toho koně, kdo přijel?«

»Žádný nepřijel, ale pojede, posel pojede od pana kapitána k panu nejvyššímu.«

Talafús seskočiv odevzdal koně sedlákovi pokynuv Mihálovi a šel kvapně do stavení. Rozčilení jej tam hnalo, vztek i lačnost pomsty. Zabouřily jím, když uslyšel, že je Pobera ve vsi, že mu tak na blízku.

U venkovských dveří potkal jezdce z roty, jenž vycházel v plášti, na cestu připraven a pospíchal ku svému koni pod jeřábem.

»Spí rotmistr?« zeptal se Talafús zkrátka.

»Nespí.« Bratřík pozdravoval hejtmana.

»Kde je?«

»V jizbě.«

Na pitvoru, jejž pronikal zápach páleného roští a dýmu, leželo na slámě několik jízdných »bratříků« z Poberovy roty. Byli ustrojeni, plášti přikryti a spali jako zabití, zmoření namáhavou a nebezpečnou výjezdou, z níž se pozdě vrátili. Talafús sotva si jich povšimnuv otevřel celkové tlusté dvéře bez zámku, bez kliky a vstoupil do nízké, dost prostorné jizby nízkého, černého stropu povalového, jehož otvorem unikal hlavní sloup dýmu z ohně, planoucího na očazeném kozubu uprostřed jizby malých okének, měchuřinou zalepených a hrubými okenicemi chráněných. Dým čpěl všude celou zatuchlou místností neobílených, hrubých stěn.

U jedné z nich, na levo ode dveří, ležela na slámě, na seně řada jezdců Poberových, polosvlečenýeh, ale vc škorních. Spali tak jako bratři na pitvoru.

Těžký vzduch, plný divného puchu, ovanul Talafúsa, jenž stanul u prahu hledaje Poberu. Starého Vaška uviděl nejdřív; stál u ohně, bez sukně, v kožených nohavicích, ve škorních, bez kožíšku, jen v košili, a vařil něco v měděném kotlíku nad ohněm. V pravo u stěny na chatrném loži Pobera —

Neseděl u stolu, jak se Talafús nadál, jak chtěl na něj udeřit. Kročil tedy prudce k posteli a rozkřikl se:

»Hybaj, babský hrdino! Násilníku!«

Ale Pobera, ač Talafúsa ihned poznal, nevzpřímil se na posteli, nevymrštil se a nevyskočil, nýbrž zůstal, jak ležel, jako bez vlády, bledý a přepadlý; jak byl přikryt bílým pláštěm, zdál se ještě bledší. I četné šrámy a jízvy na čele, nad ním, po spáncích, do krku pozbyly obyčejné rudosti a zamodraly.

Pobera se nehnul. Jen zapadlé oči, v ten okamžik jako by větší, otočil po Talafúsovi; hubenou, přepadlou tváří mu trhlo, překvapením i úsměškem. Hnul rukou a mdle, s patrným namáháním vyrazil:

»Jdeš — na mne —«

Talafús, jenž se chystal, jak na Poberu udeří, mlčel a nehnul se. Chtěl se pomstit na zpupném rotmistru, jenž Máriu i jej urazil, a našel jej bez vlády, těžce raněného. Všiml si zaschlé krve ode rtů Poberových, ku bradě špatně utřené, jak mu asi po zranění vyrazila z úst, všiml si očí v ranné horečce a brady, jež se mu třásla, jakkoliv Pobera zatínal zuby vší silou.

»Musíš počkat —« ozval se hledě na Talafúsa, »na bitvu — Ale jak se na nohy postavím —«

»Pro bůh, rotmistře,« volal na něj Vaško rychle přistupuje, »mlč, nemluv!« A obraceje se k Talafúsovi dodal starostně:

»Je raněn,« a začal naznačovati pohledem i rukama, že těžce. Talafús, nedbaje Pobery, zeptal se chmurně Vaška, zdaliž uhodili na Uhry.

»Na zbytný houf, a tady rotmistr jako vždycky, kolik honů napřed a marně volám: Je strach skryté zásady*) —«

Talafús však nebyl dychtiv zpráv o Poberovi a jeho nerozvážné smělosti. Hned zarazil Vaškovu řeč, tázaje se, kde jsou padesátníci.

---

*) Záloha.

»Březák vedle v chalupě, teď od rotmistra odešel, Petr z Hronova na jednom konci dědiny a Lomnický na druhém.«

Talafús, rozmrzelý, že bezděky tak narazil, že musí takto ustoupit, nechtěl na Poberu již ani pohlédnout. Ten upíral na něj oči číhaje, až se Talafús po něm obrátí, a Talafús jako by cítil ty zimničně planoucí oči, ohlédl se. V ten okamžik Pobera, nedbaje Vaškova napomínání, namáhavě vyrážel oddechuje rychle:

»Přijdu — hanby sobě neponesu — vydám bitvu.«

Talafús hledě přísně do tváře zkřivené bolestí, kterouž Pobera hroznou silou přemáhal, maně se přihnul a temně zahrozil i vyzýval:

»Bič bys zasloužil! Ale přijď, pustím bitvu, zabiju tě.«

Obrátil se a neohlédnuv se ani po žasnoucím Vaškovi ani jizbou, vyšel rychle ven a rovnou ke koni —

Před polednem dojel do městečka do hlavního ležení. Za chvíli po té přišel k němu Tamfeldský s novinou, že přijel posel z Hranovnice, že Huňadovo vojsko na dobro odtáhlo, sem, v tuto stranu že již neuhodí, že se všecko valí zase dolů zpátky k dolní zemi, a nejdříve na Rožňavu.

»Pobera uhodil už jen na zbytný houf,« dodal, »a Březák padesátník vzkazuje, žeť jistě to byl zbytný uherský houf. Poberu při tom Uhři bodli. S těží jej rota uklidila.«

»Vím, že těžce raněn,« přidal Talafús zachmuřeně, »pošlete mu lékaře, ať jej vyhojí, a raději hned —«

»Tys tam byl!«

»Za tmy jsem vyjel — bohužel nadarmo.«

»A teď mu lékaře posíláš —« V tváři starého hejtmana svitlo, ale hned zase padl stín, jak Talafús tvrdě řekl:

»Aby mně neumřel — Já mám na něj pomstu smrti.«

XXX.

Janko Kozic s rotou nezůstal na Vigleši zapomenut. Přijel posel od Jiskry s novinou, že Jiskra nechal Jagru, že odtáhl ke Košicům a jemu, Jankovi, že nařizuje, aby zajel s rotou do Rimavské Soboty, aby tam zůstal v posádce až do dalšího přikázání. Janko se tam nerad vypravoval. Byloť jeho přáním, aby se mohl opět vrátit k hlavnímu vojsku, k Jiskrovi. Ale jak o Sobotě uslyšel, mihla se mu nedaleká Rimavská Báně, že tam je ten český kněz a jeho pěkná sestra mladičká. Chujava na zprávu o novém stanovišti rozhodil rukama a připlácl je vesele ku stehnům, poněvadž mu bylo milejší na zimní byt do městečka nežli k vojsku pod stany nebo někam do bídné vesnice.

A víno měli v Sobotě dobré, znal je dobře a krčmu, kde je šenkovali, od léta, kdy tam posádkou leželi, prve, nežli vytrhli z Lučence. Pro Sobotu se i shádal s Matukou Jurem, jenž to ctihodné a starobylé městečko nazval neuctivě smradlavým hnízdem. Za to se mu Chujava Slimáček postavil; ten smrad sobotecký že není smrad, to že jenom zápach a zdravý, zdravý zápach z koží a z třísla, že je tuze zdravý, to že přece každý ví, a koželuzi sobotečtí že mají tříslo jako všichni koželuzi, jemu, Matukovi Jurovi k vůli, že nebudou pálit kadidlo, ať jen čichá —

Ondrejko tajně povzdechl, že budou zase dál na východ, teď že teprve se nedoslechne o domovu, o Zuzce, o starém otci, on sám že by ze Soboty mohl poslat zprávu snad přes Muraň.

Z Vigleše hradu jeli přes Lučenec, kdež opět uviděl statečného velitele té tvrze, Matěje z Kněžic. Nemluvný hejtman jej hned poznal, usmál se na něj a rukou mu potřásl. I na Hurčalu promluvil; ten šel s Ondrejkem na tvrz podívat se na místa, kdež v létě za ob-

ležení tolik zkusili. I do tiché, odlehlé cely, v níž tenkráte ležel raněn, vstoupili. Byla úplně opuštěna, prázdna, i lože odklizeno, na němž tak často přehlížel svůj pás s kouzlem do něho od Zuzky zašitým a z něhož se díval jediným oknem na vrchol staré lípy dole v nádvoří. Jak na ni hledíval, jak ji pozoroval ve stínu časného jitra nebo večera, a zase když se projasňovala, když se sluneční paprsky nebo i měsíce na ni spouštěly, jak se klátila u větru a šuměla! Teď vrchol starého stromu skoro holý; poslední listí se na něm třáslo, chlad vál všude i osamělou, pustou, tichou celou.

Tesknota ovanula Ondrejka, teskná touha. Zamyšleně se rozhlížel nedbaje, co Nejtušjak Hurčala povídá, jak vzpomíná na dni hrozného obležení; zamyšlen vyšel a usedl na koně. V mysli se mu nevyjasnilo ani cestou, zvláště když jeli pustou, podzimní krajinou, když se brali opuštěnou plání a pak lesem, většinou dubovým.

Prastaré stromy rozoraných kmenů, křivých, mohutných haluzí s pruhy žlutavého lišejníku stály v hlubokém klidu jako zadumaní obři. Zhnědlé, do bronzova zarudlé listí širošírých korun nezašumělo, vybledlá, suchá tráva při vyvstalých, ohromných kořenech, při jejich divné spleti se nehnula, ani změť rostlin mrazem už ožehnutých, bujících při opáleném pařeze nebo při poraženém bělavém kmeni. Teskné ticho pod širou klenbou starého hvozdu, v jeho prostorách i hloubi. Sotva že nějaký dravec zaskřehotal.

V tom starém hvozdě přikmitlo se Janku Vlkovi, jak viděl po druhé mladičkou Češku, sestru toho kazatele, když jela s českými vystěhovalci; živě mu zatanula, jak ji tenkráte, bylo v létě, spatřil v zelenavém přísvitu pod duby v lese na voze vedle nějaké stařeny v bílém zavití hlavy pod korouhví trčící v předu na voze.

Ale jen se prokmitla; zmizela hned a jiné myšlénky se rojily, tlačily, o cestě, o Sobotě, kamž jeli, o Slimáčkovi se mu připletlo, ten že si dá kapusty, když u Soboty jí tolik roste, ten že bude často zelím páchnout, kde Pobera asi bude na zimu, co gubernátor a Uhři, kam asi už dotáhli a kde se jim Jiskra postaví a zarazí je, a co Korbel na Vigleši, kdyby jej tak oblehli —

Dojeli na kraj lesa; prořidlými stromy spatřili před sebou Rimavskou dolinu mezi chlumy táhnoucími se na půlnoc. Sjeli dolů do roviny toho oudolí na jižním jeho konci, kdež při Rimavě řece rozkládalo se městečko většinou roubené, nehrazené; nad ně v prostředku vznášel se kostel s věží s podsebitím, šindelem krytou.

Janko Kozic Vlk vjížděl do Soboty jako starý známý. Všude jej hned poznali, všude si jej ukazovali, když jel ulicí nízkých příbytků i když zarazil rotu prostřed rozlehlého tržiště, vroubeného dřevěnými předsíněmi, u kostela obehnaného hrubou zdí. Bašty a přístavky ji zpevňovaly, takže se kostel podobal spíše tvrzi nežli tichému stánku Hospodinovu. Kalich, ve svorníku nad branou vytesaný, hlásil, jaká tu je světská vláda i bohoslužba —

Rota Janka Kozice byla teď v Sobotě samojediná posádkou. Pěší houf, jenž tu ležel a na rotu čekal, odtáhl hned nazejtří údolím vzhůru na půlnoc, k Muráni, sesílit jeho posádku.

Ondris Chujava Slimáček liboval si hned, když dojížděli, když kolem městečka shlédl zelná pole; pak si liboval ještě víc, při prvním jídle ve vyhřaté jizbě, při pečeni a talíři vrchovatě plném zelí s kmínem a při džbánu vína.

Ah, kde že se tak měli, rozkládal, no, však cože zkusili, nežli se do Soboty zase dostali, co všecko

sjezdili, pro boha praboha, Lučenec, ta řež a pak Hodějov, to ležení v blátě a v mokru, odtud to kolo, pro boha praboha, až ku Zvoleni a odtud zase jako přes bludný kořen zpátky sem —

Také Janko Vlk byl spokojen, že služba je nyní méně namáhavá, ač musil stále posílat hlídky, které projížděly hlavně od Soboty rovinou dolů k Feledu, od něhož ani ne na míli na západ vznášel se na chlumu Hodějov hrad. Janko Vlk byl tu s rotou jako ve bráně rimavského údolí a měl za úkol chránit cestu na půlnoc na Rimavskou Báni, Tisovec, k Muráni hradu. Za sebou, v zádech, měli oporu v několika tvrzích s Jiskrovými posádkami.

Na míli cesty za Sobotou trčel nad levým břehem Rimavy tekoucí v lukách na chlumu Magin hrad. Za tím nedaleko, z druhé však strany, na pravém břehu, na výšině nad cestou Hrachovo, Čechy zpevněné, a na severovýchod od Magina hradu na pláni Kraskovo a dále za hřbetem, v druhém souběžném údolí Drjenčany, nová tvrz, kterou Češi vystavěli, kdež toho času hejtmanil Martin Valgata.

Z těchto posádek došla ob čas novina, jejíž hlavní pramen byl obyčejně na Muráni. V Sobotě slyšeli o dalším přerychlém postupu gubernátorově na sever. Zprávy ty nedocházely čisté a spolehlivé. Jednou zvěstovaly, že je Huňad už ve Spišsku, že Jiskru zle porazil na hlavu, po druhé, že Huňad nemá žádné překážky, že je Jiskra bůh ví kde, od Jagru že odtrhl, snad že je v Košicích, ale Huňada že již nezadrží. Zprávy se pak množily, rojily, rostly i přeháněly, nejvíce o tom, jak Uhři se ukrutně mstí, ve Zvoleni že dal Huňad celý houf popravit a ty hlavy že poslal do Budína, plný vůz že jich bylo, a Uhři jak trápili měšťany, že také vousy vyškubávali a pak sousedy nutili, aby je polykali.

Nebylo pravda ani o těch hlavách ani o vousech, než po ukrutenství moldavském věřili všude těm zprávám, jež lekaly obyvatelstvo. V rotě je přijímali ti s chmurnou, ti s chvastavou odhodlaností. Nejchvastavěji kázal Ondris Chujava, sic opravdu statečný, ale jako šavle tak i žvátoření milovný. Nejvíce rozkládal při víně, kdy všechen zardělý se také řečí rozpaloval. Rameny posměšně potrhoval, co Zvoleň, no Zvoleň — sice škoda, ale že ji zase dostanou a jistě. A Bystřice! Ta že má hradby jenom z mědi,*) a Šťavnice? Ať si ji gubernátor má, ať má. Šťavnice že má hradby sice stříbrné, ale Kremnice, no, ale Kremnice, že jest jejich, Jiskrova, Kremnice, a ta že má hradby ze zlata a z jakého zlata!

A Jiskra? Kde je? Ať je, kde je, že jistě nezmešká — chch — on a zmeškat! Jako u Lučence zmeškal, také že se už tak rozkřikovalo i tu, tady v Sobotě, že je Lučenec pryč a Matěje z Kněžic že Uhři zabili a střeva z něho vysoukali jako Machometi — a tu máš — Jiskra — Lučenec — to že Huňadovi zašel smích —

Tu se »páni bratři« zemané nesmáli Chujavovi, aniž jej Janko Vlk okřikoval; mělť zrovna takovou důvěru v Jiskru jako zemané a Švehla, jakož i všichni v rotě i v městě. Než proto přece se farář sobotecký modlil v hraženém kostele, aby pán bůh se smiloval a ráčil dáti nejvyššímu kapitánu a jeho lidu nad nepřítelem zvítěziti. Farář byl Čech a dostal se sem už před léty s vojskem Jiskrovým. Za tu dobu získal všecko městečko kázáním i jednáním i podporou velitelů posádky, že všecko sousedství přijímalo pod obojí, že všichni zpívali, teď už s upřímnou vroucností,

*) Dle bání, dolů.

husitské pobožné písně a rovněž tak poslouchali jeho kázání a výklady.

Než dva dni po příjezdu Janka Kozice a jeho roty se farář tak rozstonal, že nemohl do kostela. Třetí den své nemoci napsal lístek, dost těžko, a zaslal jej do Rimavské Báně knězi Lukáši Lukovi, žádaje ho, aby zítra, na neděli, přijel a vykonal za něj bohoslužbu, žeť je nemocí stižen a leží nemaje naděje, že by pán bůh mu dal za krátký čas povstati.

Posel se vrátil samý večer a oznámil, že kněz Lukáš zejtra s pomocí boží přijede; ale jen to ohlásil, už vykládal vzrušeně, že právě když byl v Báni, že tam přibyl kdosi z Rimavské Březové, Čech, nějaký mistr, snad kovář, s tím že přišel na faru ku knězi Lukášovi rychtář těch Čechů v Báni, ten že vypravoval knězi Lukášovi, co ten kovář z Březové přinesl, ten kovář že byl předevčírem na Muráni, u bratra, puškaře, a tu že došly na Muráň jisté a pravdivé noviny o Huňadovi, že Spiše nechal, že už táhne zase dolů, že opanoval Rožňavu, tu hned, když hradeb nemá, a posádka že se v kostele nemohla udržet proti tolika tisícům, proti celému vojsku Huňadovu, Rožňavu že už Uhři mají a teď že se valí jako povodeň a jak, s jakou hrůzou, že Uhři všude hrozně holdují, dobytek odhánějí a po dědinách pálí —

Nejvíce že mají spadeno na kostely s kalichy, na husitské kostely, z těch že neušetřili ani jediného, kdež na něj uhodili, jakož i na tvrze Jiskrovské. Posel vypravoval, že Uhři mají při tom hrubě na spěch, že se valem ženou zpět, dolů, k dolní zemi, tak, že by mohli už brzo dorazit i sem do sousedství, a nejdříve, jak na faře v Rimavské Báni o tom mluvili, do sousední doliny, na Drjenčany, na Martina Valgatu —

Nazejtří v neděli po ránu přijel z Rimavské Báni v otevřeném vozíku, taženém spřežením hnědáků, mladý

kněz Lukáš Luk, kterého čekali, a s ním jeho sestra. Měla na sobě dlouhý tmavý plášť a kuklici kožešinou lemovanou; nicméně vstoupila do dřevěné fary s podsíňkou ubledlá prostydnutím. Vydalit se na cestu za tmy a jeli proti ostrému, mrazivému větru. Kněz Lukáš, zanechav sestru ženě farářově, starší už paní, která ji uvítala jako dceru a starostně si ji vedla do vytopené jizby, vstoupil vedle do světnice k nemocnému faráři bradatému, za těch několik málo dní dost přepadlému.

Příchozí kněz Lukáš od léta, co v Báni působil, osmahl. Oči zůstaly, jak byly, pohledu snivě roztržitého. Sotva že vešel a pozdravil, musil nemocnému faráři vypravovat o Uhřích, je-li tak, jak posel z Báně přinesl, obzvláště stran kostelů.

»Je, spálili jich několik.«

»A spálili by i nás všechny,« řekl farář opřev se o loket. »Služebníci kalicha jsou jim nejohavnější, a nejvíce jagerskému biskupu. Už před loni žaloval do Říma, že mor kacířství,« farář vyrazil to slovo s úsměškem, »se tu šíří s loupežnictvím«.

»Tedy na kostely vytáhli,« farář usednuv na loži, pokyvoval vážně hlavou. »Jako by jen na hold, na pálení a loupení se vypravili. Proč se tak daleko na půlnoc pustili a proč najednou zase zpátky —«

»Chtěli Spišsko,« řekl kněz Lukáš, »myslili, že se tam snadno dostanou prve, nežli Jiskra přijde s vojskem; a když se jim nezvedlo —«

»Tak, bratře; nový rotmistr naší posádky také tak povídal, je téhož mínění.«

»Kdo je tu teď hejtmanem?« ptal se kněz Lukáš lhostejně.

»Janko Kozic alias Vlk. Už tu jednou byl.«

Kněz Lukáš se obrátil po faráři a rychle se optal:

»Takový zarudlý, s černými rulíky —«

»Ten, ten; Slovák, udatný muž.«

»Je tu již dlouho?«

»Ne, sotva týden.«

»Chodívá do kostela?«

»Co teď přijeli, ještě nebyl.«

Kněz Lukáš se více na něj neptal, i řeč jinam otočil, nicméně nebyl v duši tak klidný, jako když přijel. Hned, jak to jméno od faráře uslyšel, připadlo mu, že ten rotmistr, když v létě jeli z Trenčína sem, z úmyslu jej, kněze Lukáše, v dubovém lese předejel, jen aby se dostal do předu k vozům, kdež byla Eva, a že, když musil s ostatními zemany dál a předejel všechen jejich, vystěhovalců z Chrudimska, průvod, že jemu Lukášovi a Evě zamluvil o své vůli, bez požádání v Bánovcích nocleh, aby nemusili spáti jak obyčejně za té cesty pod širým nebem nebo pod plachtou na voze.

Kněz Lukáš, přísný v mravích a o sestru nad míru úzkostlivý, cítil v tom osidlo a ne ochotu, a proto bez rozmýšlení a tvrdě odmítl. Teď aby se s tím rotmistrem tu sešli. Ale není třeba; po správě boží odjedou hned odtud a domů. Nač tu prodlévati — A nač těch obav, také si vymlouval, vždyť, jak farář povídal, ten rotmistr do kostela nechodí, jeť jistě z těch, kteří mají raději pitancii a bujné veselí nežli žalm a slovo boží.

Za té jasné podzimní neděle sešlo se v kostele množství lidu. Lavice v pravo plny svobodných i mužů v kožiších, v bílých pláštích i v hnědých kabanicích, všichni osmahlí, s namaštěnými dlouhými vlasy za uši sčesanými. V lavicích, na levo, kdež byly svobodné i vdané, se sněžně probělávalo od bílého zavití žen, od roušek, šat i halen dívek. V té běli jako kvítím prokvétalo od živých barev vyšívání i stuh a stužek.

Když se kněz Lukáš ku shromáždění obrátil, aby je oslovil, ihned přehlédl pátravě všechnu prostoru, není-li tam rotmistr Janko Kozic. Neshlédl ho ani

v lavicích ani za nimi. Byl rád a jako by uvolněn s větší chutí začal svůj výklad.

Po vykonané bohoslužbě obědoval s Evou na faře. Sotva že pojedli, vzkázal svému čeledínu, aby zapřáhl. Farář se svou ženou souseda zdržovali, nač tak pospíchá. Vymlouval se, že je krátký den, že by nerad jel za tmy.

Venku zadusali koně.

Eva přistoupila kvapně k oknu přesvědčit se. Ne jejich koně tam stáli, ale cizí, dva osedlaní a na nich jezdci; třetí kůň, rovněž osedlaný, byl bez jezdce. Ten právě vstupoval do stavení.

Nežli farářová vysvětlila, že ti jezdci jsou ze zdejší posádky, oba zemané, ten menší že je Ondris Chujava, ten v červených nohavicích a v bílém plášti, a ten druhý, větší, že je bratr rotmistrův, vstoupil do světnice třetí z těch jezdců, sám Kozic Janko, Vlk.

Eva poznala Janka Kozice ihned; jeho temně rudá tvář, tmavé, blýskavé oči a černé copánky přes spánky zůstaly jí jasně v paměti. Lekla se, jak vstoupil, ne však jeho, nýbrž k vůli bratrovi; pamatovalať si jeho nechuť k rotmistrovi, jak ji dal v Bánovcích na jevo, i to, jak ji samu varoval.

Hned se po něm ohlédla, když Janko vkročil, a stihla, že se bratr zasmušil.

»Znáš-li mne ještě,« ptal se Janko Evy a nečekaje odpovědi, řekl s úsměvem: »Nestýská-li se ti u nás v Slovácích —«

»Ne, pane, jsme tu s bratrem spokojeni.«

»Ale mohlo by vám býti dušno.« Janko Vlk pojednou zvážněl. »Proto za vámi přicházím.«

Znělo to starostně, srdečně.

»Co se stalo?« ptal se kněz Lukáš, jehož se rotmistrova péče smírně dotkla.

»Dosud nic, ale kdož ví. A je to tak, slyšte. Ráno jsme vyjeli, chtěli jsme do Drjenčan k Valgatovi. Tady

je bezpečno, od Feledu také i z Hodějova dají pokoj; většina posádky odtáhla z Hodějova na východ, to moji chlapci na pojížďkách vyzvěděli, když strahovali. Já hádal, kam táhli z Hodějova, že snad gubernátorovi naproti, a už je tak! Dnes jsem zvěděl na jisto. Na jisto.« Vlk mluvil volně, nedbaje, že zabíhá. »Věru. Jedeme tedy dnes ráno na Drjenčany, a tu na půl cestě, ani ne, potkáme rychlého posla z Drjenčan, Valgata jej poslal. Vzkazuje, že Huňad táhne od Rožňavy hrubě nachvat dolů, že už je v Plešivcích a že jeho jízdní se ukázali už v sousedství, nedaleko Drjenčan, abych věděl, abych co nutno zařídil a také vzkázal, kam nutno. Ihned otočíme, a když vjíždíme sem, řekli mně, že jste tu.«

Zpráva účinkovala. Farářová leknuvši se chtěla hned k muži, aby mu oznámila; kněz Lukáš ji však zadržel, ať počká, že nemocnému sám oznámí, aby se nelekl, aby se mu nepřitížilo, a obrátil se k Jankovi:

»Je nebezpečenství? Do Drjenčan nemáme daleko.«

»Na to jsem vzpomněl; ale —« Janko mírnil hlas a usmíval se vida, jak se Eva ulekaně obrátila po bratrovi, »zatím nic, zatím se nestrachujte. Myslil jsem jen, abyste doma o tom zpravili a bude-li nutno, na všechno se přichystali. Nelekej se, panno —« chlácholil.

»Bůh tě pozdrav,« děkoval kněz Lukáš, a hned také pobídl Evu, ať se ustrojí, že ihned odjedou.

Když Eva s farářovou odešla, přistoupil Janko Vlk k Lukášovi a řekl tlumeně a na chvat:

»Kněže, pamatuj na sestru. Huňadovo vojsko bude u Drjenčan dříve nežli se nadějeme.«

»Co myslíš?« Kněz Lukáš byl zaražen tím napomenutím.

»Ujeď se sestrou.«

»Z Báně?«

»Z Báně pryč.«

Knězi Lukáši se mihlo, o čem s nemocným farářem ráno mluvili, jak Uhři hubí kostely s kalichem a že pálili i kněží. Jen okamžik mlčel a hned a rozhodně odpověděl otázkou:

»Měl bych své stádce opustit?«

»Toť statečné; dobře, zůstaň s muži, ale sestru —«

»Co je, co myslíš?«

»Měl bych o ni strach.« Janko Vlk stáhl černé obočí.

»Co radíš.«

»Abys ji odvezl, kde by byla nejbezpečnější. Na Muráň.«

Eva vešla v plášti, v kukle kožešinou lemované, z níž dětsky prostomile vyhlížela její svěží, mladistvá tvář.

Janko v ten okamžik ucítil vřelejší účastenství nežli kdy jindy ji viděl, kdy ji pozoroval jako neznámé ptáče, kdy se na ni díval jako na něžný květ, kterýž zanesl vítr do té divočiny a hlomozné vojny. Teď mu jí bylo až líto.

Věděl, co by bylo, až by k nim do Rimavské doliny vrazili černí Kumáni nebo divocí Sekelové nebo Rácové —

Hned za Evou přišla farářová; v ten okamžik vstoupil kněz Lukáš do vedlejší jizby k nemocnému faráři. Eva se kvapně ohlédla za bratrem a kvapně přistoupla k Jankovi.

»Prosím tebe,« ptala se chvatně, »je velké nebezpečenství? Mám o bratra strach.«

»O sebe ne?«

»Myslím na bratra.«

»Neboj se, panno,« nemohl jí říci plné pravdy, »já bratrovi již domluvil. Bude, doufám, tak opatrný a rozumný.«

»Děkuju ti. A vy tady a tu na faře, jak bude s vámi, kdyby Uhři přitáhli —«

Jak tak pojednou i na ně vzpomněla s upřímnou starostí, usmál se Janko.

»O faru se postarám seč budu,« sliboval určitě a rozhodně, »a o sebe se nebojím.« To řekl prostě a klidně. »Buď zdráva,« dodal rychle a podal jí ruku vida, že se kněz Lukáš vrací —

Když Janko Vlk se vrátil před faru, zvolal Chujava s Ondrejkou netrpělivě čekající, boha praboha, co robil na faře tak dlouho; ale v tom rozhodil rukama a připlácl je rychle zase k nohavicím, když uviděl Evu vycházející z fary k vozíku a zvolal:

»No, jak bys na Chujavu a i na vlastního bratra nezapomněl!«

XXXI.

Kněz Lukáš Luk, vraceje se na svou roubenou faru v Rimavské Báni, těšil sestru a vymlouval jí, aby se zbytečně nelekala, že nebude snad tak zle, jak ten rotmistr povídal, a když o Uhřích vědí, že se mohou na všecko přichystat, ona také.

»Nač?« zeptala se hledíc na něj úzkostně i zkoumavě.

»Třeba na cestu, kdyby bylo potřeba.«

»A ty?«

»Nu, přichystám se také,« řekl chlácholivě.

Eva cítila, že má bratr velikou starost a že se jí tají. I padala na ni sklíčenost, zvláště když den hasl a kdy listopadový, sychravý soumrak snášel se na tichou, v poli, v lukách pustou dolinu, jejíž lesy po chlumech a vrších v pravo v levo již zčernaly. Ani ve farském zátiší se jí nezjasnilo. Bratr odešel skoro hned, jak s vozu slezli, k rychtáři, Vítu Tomáškovi.

Šel, jak Evě řekl, mu povědět a poradit se, jak by se pro všechno přichystali. Účinek té porady byl hned po ránu zřejmý. Tichá dědina na úpatí lesnatých kopců v pásu luk svítících se stříbrem hustého jíní, do jehož bleskotání padaly stíny stromů u Rimavy řeky většinou již holých, byla od konce do konce vzrušena. Muži, svolaní Vítem Tomáškem, rychtářem, roznesli od něho, jaké nebezpečenství nastává a že snad už sem letí.

Z rychtářova rozkazu vyběhl chasník bystrého zraku na horu na ostroh nad dědinu k bílému kostelu, kmitl se otevřenými vraty zděné jeho obruby, nad nimiž se nesla vížka s dubovým podsebitím, běžel tichým hřbitovem zavátým listím starých lip u kostela, běžel, až suché požloutlé listí hlasno šustělo, na horu na zděnou věž pod šindelovou střechou s otevřeným ochozem v podsebití.

Pro rozhled sem vyběhl, aby stál na stráži a vyhlížel. Viděl daleko odtud přes lípy dole u kostela, nad zděnou obrubu se střílnami kolem hřbitova, přes ves dole a za ní přes luka údolí na východ k rozlehlé vysočině s lesy a chlumy od borů protmělými.

Odtud jen mohlo se neštěstí přihnat. Západ měli jistý, na půlnoci hlídal hrozný Muráňský hrad, od jihu chránila cestu posádka v Rimavské Sobotě. Jen tam od východu, jen odtud —

Mladý strážce na věži přitahoval k tělu kožíšek, neboť v té výši v otevřeném ochozu ostře táhl vítr, jenž hučel dole v lipách a sháněl a rozvíval listí vybledlou, seschlou travou po nízkých hrobech. Strážce vyhlížel nepřítele i posla, jejž rychtář i starší vyslali v tu nebezpečnou stranu jmenovitě do sousedního Kraskova, aby se tam přeptal a přezvěděl.

Až jej uviděl, jak se vrací. Poklusem běžel s výšiny stezníkem dolů na dolinu; tam strážcovi zmizel

mezi stromovím u řeky a pak ve vsi mezi staveními. Strážce na věži čekal, že ho přijdou vystřídat nebo že mu alespoň přijdou říci, co je. Než zapomněli na něj. Čekal, pak už chtěl sběhnout; ale co pojednou uzřel dole ve vsi, pod kostelem, ohlásilo mu, co asi posel přinesl z Kraskova.

Dědina všecka vzhůru. Lidé vybíhali ze stavení, kmitli se tu a zase tam, zmizeli, jiní za nimi jako by přelétli; bylo slyšeti křik, volání, v to rozlehl se bekot bravu a bučení skotu. Vyháněli ovce, vyváděli krávy.

Mladý strážce už se neubránil. Rozčilující ta směs hlasů a zvuků, zmatek dole, nejistota i zvědavost jej strhli. Hnal se po schodech dolů, div že hlavu nesrazil, ale jak vyletěl z věže jako vystřelený, vrazil na Víta Tomáška, rychtáře, jenž vraty kvapně vcházel na hřbitov v čele celého průvodu. Houfec mužů i žen za ním chvátal a každý s nějakým břemenem. Nesli na rameni, na hlavě, na zádech soudky, střelivo, koše, pytle, chleby, maso i mouku, provazy, žebříky, uzly peřin, koudele i lnu, nádobí, dříví a louče; všichni pospíchali zardělí, udychaní za Vítem Tomáškem ke kostelu, složit ve zděném přístavku své břímě a hned zase pro jiné dolů do vsi běželi zachránit, co se zachránit dalo, i přichystat všecko k obraně, kdyby se přihnali Uhři drancovat. Usnesliť se Rimavští muži hned včera večer u Víta Tomáška, že kdyby Uhři přitrhli, nic jim nevydají, že budou zbraní hájit svého majetku i svých životů.

V tu chvíli Eva odpírala svému bratru a bránila se jeho přikázání, ačkoliv vždy jej ve všem na slovo ráda poslechla a učinila, co na očích mu viděla.

Tohoto rána jí řekl:

»Evo milá, víš, co jsem ti řekl, když jsme jeli ze Soboty. A již je tak; je třeba se vydat na cestu, odjet.«

»Pryč, odtud?«

»Ano, nejprve snad jen do Tisovce, tam vyčkat, nebo, bude-li nutno, ještě dále, na Muráň, tam bude plná bezpečnost.«

Hned se optala jako cestou ze Soboty:

»A ty?«

»Nemohu, nesmím opustit bratří v čas nebezpečenství, »řekl přímo,« rozumíš —«

Nerozuměla; lekla se, hleděla na něj v úžasu ustrnulá, ale jen na okamžik. Hned se rozhodla: »Já tu ostanu s tebou.«

I bránila se, neposlechla, když jí domlouval, aby jela, že nebude sama, že Víta Tomáška dcery a stará matka jeho také odjedou, že nebude sama, že pojede s nimi.

»Ale ty!« vpadla mu do jeho konejšení. »Já zůstanu, nech mne!«

Prosila, plačky prosila, aby ji pryč neposílal, ona že bez něho nebude, že by mřela strachy a úzkostí; on ať tedy zůstane, když nemůže odjet, ale ji ať také nechá tu, ona že zůstane, ať se děje co děje.

Naznačil nebezpečenství, které by zvláště ji mohlo stihnout. Než přece prosila dál a plakala, a přestala prosit, když jí bratr na konec přísně přikázal, že jinak nemůže být, že by hřešil, kdyby ji tu nechal, ona že musí odjet, že tomu chce, že není odvolání.

Bylo v ten okamžik, kdy před farou zarazil otevřený vůz s košatinou, v němž seděly Víta Tomáška obě dcery i stará matka. Eva ztichla a šla do komory pro šatstvo. Konala vše mlčky, tiše plačíc; pro slzy sotva viděla na cestu do komory i z ní k vozu.

Knězi Lukášovi bylo jí líto. Znovu v duchu zakolísal jako prve na její žadonění, když viděl takovou oddanost, než proud prchajících ze sousední vsi kolem se kmitnuvší, ženy chvátající dále mezi vrchy a lesy, údolím ke Kokavě, nedaly, aby povolil, aby ji nechal

v takovém nebezpečenství, když nepřítel ne daleko, když Uhři, jak posel prve ohlásil, položili se táborem u Drjenčan, na tři hodiny cesty odtud.

K vozu šla mlčky jako ovečka; ale když ji tam bratr dojat pohladil a pohnutě řekl: »Tak s pánem Bohem, milá Evo!« chytla jej a zaštkala:

»Nech mne, bratře, nech mne tu!«

Nenechal.

Jak na vůz dosedla, nevěděla. Zahlédla v něm tři ženské, které ji mezi sebou usadily, které ji chlácholily a těšily; v tu chvíli nedbala jich slov. Koně trhli, vůz zahrčel; jeli, vzdalovali se. Mlhou slzí vyhlížela jenom bratra. Stál hledě za nimi, rukou kynul. V tom zmizel, a ona jemu.

Když vůz zajel, povzdechl Lukáš Luk roztesknčn; než i uvolnění pocítil. Nemusil se o Evu již tak strachovati. Do Tisovce se dostanou bohdá jistě a za Tisovcem, v okruhu Muráňského hradu plná bezpečnost a jistota. Na sebe nemyslil. Rovnou zašel na horu ke kostelu.

Ves dole byla skoro všecka opuštěna. Ženy, děti i staří prchali pěšky i vozmo nebo zaháněli dobytek do lesů. Přibíhali noví bezděční poslové, uprchlíci od Drjenčan a z okolí, udýchaní, ustrašení, že Huňadovci se položili před Drjenčany, že je tvrz sevřena, pěší že začali tam nasypávati hráz na příč úzkého údolí, že jich jako mravenců, jízdní že se rozjeli po píci a špíži, že již odhánějí dobytek a nutí k přípřežím, a jak jsou zlí, jak zlí, že na slovo, na slovíčko seknou šavlí a třeba i na prosbu a že hrozí vypálením.

Uprchlíci strachem zmatení hnali se dále na půlnoc směrem k Tisovci nebo na západ mezi vrchy a lesy. Jen asi deset jich zůstalo, mladých a starších mužů, na hoře u kostela za zdí, odhodlaných pomoci Rimabáňským v jejich obraně.

Vysoký, osmahlý Vít Tomášek v kožichu, s tesákem u pasu, ji řídil. Na vížce nad vraty stáli z jeho rozkázání střelci s kušemi; ke každé střílně ve zdi ustanoven střelec. U hlavních vrat uložili dobře dvě nabité houfnice, jež dosud odpočívaly v kostelním přístavku. Opodál dýmal ohník, aby mohli zapálit doutnák, kdykoliv by bylo třeba. Hustší dým stoupal do korun lip, do kalícího se vzduchu za kostelem, kdež plápolal dost velký oheň. Hřáli se u něho.

Nahoře na věži stál Lukáš Luk s několika osadníky v kožiších. Vítr rozvíval jim vlasy i brady. Vál ostřeji nežli ráno. Všichni hleděli upřeně přes neširoké údolí k východu na pláň, nad níž nad lesy, nad pustými poli, nad chlumy hnala se šedá, těžká mračna. Všichni na věži pozorovali neklidně, ukazovali rozčileně houfec lidí naproti u lesa se vynořivší, vykřikovali, když se tam pojednou také jezdec ukázal, jako by byl nějaký Kuman a ne ustrašený uprchlík.

Ale pak všichni najednou vykřikli u velkém vzrušení: dým se tam naproti někde u Kraskova za lesem vyvalil, sloup černého dýmu, jenž kvapně stoupal, rostl. Začali s věže dolů volat, křičet, že hoří, hoří, Uhři že již pálí. Dva z těch na věži se na ráz otočili a chvátali dolů. Kněz Lukáš za nimi, aby promluvil s Vítem Tomáškem. Zastal jej hned u vchodu do věže, kamž právě chtěl.

Jen mu kněz Lukáš pověděl, že Uhři zapálili, nejspíše Hrušovou, přiběhl hřbitovem výrostek, ohlašuje vyjeveně, že má kněz Lukáš jít, ať jde hned ku vratům.

Šel ihned, tázaje se, co se stalo, co je; nežli však výrostek odpověděl, byl kněz už u vrat, a tam odpověď uviděl.

Eva!

Stála od chvatné chůze zardělá pod sklenutím vrat, do nichž nevstoupila, ač byla dosud dokořán

otevřena. Stála u jejich prahu jako hříšnice ve strachu, neodvažujíc se pokročiti. Bála se bratra.

»Ty!« zvolal žasna i v nevoli. »Co myslíš, pro bůh! Co děláš?«

Pohlédla na něj s úzkostí, zároveň prosíc tím pohledem plným oddanosti tak, že bezděky zmírnil ostrý tón svého hlasu.

»Odkud jdeš — Tys jim uprchla!«

Přisvědčila hlavou.

»Odkud?«

»Za Hníšťavou, před tou vsí za Hníšťavou.«

»A jak — A proč, prosím tě.«

»Nedalo mně, musila jsem, úzkost mne pojala a hnala mne, já musila.«

»Pojď,« zval kněz Lukáš všimnuv si, že se všichni po nich ohlížejí a mnozí že i k vratům pospíchají, podívat se, co se děje. Zavedl Evu ke kostelu do přístavku, kamž přišel také Vít Tomášek a kdež odpočívaly na peřinách dvě staré ženy, jež se pro chorobu nemohly odvážit na útěk.

Eva tam pověděla, jak uprchla, že u lesa před tou vsí se jim kolo vysypalo, a že zatím, co čeledín odběhl do dědiny pro pomoc, ona zašla do lesa, na kraj, a pojednou že se dala do běhu, že ji tak z nenadání a mocně pobídlo, takže se obrátila a zpátky, nejprve lesem, až pak, když myslila, že je daleko a že nebude po ní žádné stopy, zabočila k silnici a tou že doběhla sem, uskakujíc chvílemi do lesa.

»Běželas, letělas, je vidět,« káral kněz Lukáš, »abys na zdraví si ublížila.«

Nedbala, jenom prosila, aby ji tu nechal. Stál jako by neslyšel, zachmuřen, zamyšlen. Obě stařeny začaly se přimlouvat za Evu; teprve Vít Tomášek jí svou přímluvou pomohl.

Také mu hned přisvědčil, že je nutno někoho poslat k Tisovci, oznámit jeho matce a dcerám, aby jely dál a nečekaly, aby Evu nikdo nehledal a nesháněli jí, žeť už doběhla domů a tu že již ostane. Kněz Lukáš všecko tak učinil, ale nerad, sobě na nový nepokoj. Jako zaražený trn zůstala mu tajná starost v srdci. Cítil ji tíživější, jak se mihl ten rudý rotmistr s černými copánky, jak si připomenul jeho varování, co mu řekl na sobotecké faře a co radil.

XXXII.

Ondris Chujava Slimáček byl by jindy pánům bratrům šíř i déle rozkládal o tom, jakou spanilou pannu shlédl před farou, jaký to kvítek, sestra kněze plebana, tady skoro ze sousedství, z Rimavské Báně. Té neděle byly však jiné výklady, když přinesl s Jankem a Ondrejkem takové noviny o Drjenčanech a když pak do večera té neděle přineseny nové a obšírnější, že se Huňadovci už položili u Drjenčan, že jich pořád ještě přibývá, jako mlhy, jako velké vody.

Zvláště večer o večeři o tom s »pány braty« rozmlouval a uvažoval, to že také na ně brzo dojde. Ačkoliv to nebezpečenství měl jako černý mrak skoro nad hlavou, nicméně nepozbyl chuti a popřál si kapusty a klobás. Jak tu večeři zaléval jagerským vínem, rozhořival se a odhodlaně rozkládal, no, že půjde zas do tuha, ale tentokrát — tentokrát —

Nedopověděl, zvážněl a pokmitoval zvolna dlaní. Kudrnatý Švehla i obrovský Matuka na něj uhodili, co tentokrát, ať poví, že se mu bez toho srdce třese.

Blýskl po nich očima a odrazil je, však že vědí, no, hloupé řeči, že vědí, je-li strašpytel, ale že tentokrát myslí, no, kdož ví, kde ho smrt čeká, on že má

takové tušení, že se s ním něco stane, však že neměl nadarmo vidění ve snách, že se mu nezjevila jen tak pro nic nebožka bába, jako po mateřské straně bába, po přeslici, provdaná Ostrolucká, rodem Széczovna, však že vědí, že skrze ni stojí v rodině s magnatskou familií, vědí-li —

Věděli a také viděli, že už má lampáš v hlavě. Švehla ceně řídké své zuby začal se šklíbit, je-li opravdu tak; Chujava do temna zrudnuv uhodil do stolu a volal boha praboha a že on může své urození více nežli pěti kouty vyvésti a více nežli tři dědy a tři báby dobré urozené a jedna z nich Kateřina provdaná Ostrolucká, rodem Széczovna, vědí-li, Széczovna —

»Ta se ti zjevila? A co, jak, řekla ti něco, mluv.«

»Co řekla?« Chujava se napil z hluboka, vzdechl smutně, oči žalostně obrátil a obě dlaně vznesl.

»Řekla, věru řekla, ale nač bych vám to její těžké slovo — těžké, těžké!« — Přestal, ale Švehla hned útočil:

»Žádné slovo, ani těžké, ani lehké, nic ti neřekla, nic nevíš!«

»A ty taký, víš-li, že řekla, že řekla, že zavru lineu.*) Oh, tak se na mne podívala, tak, oh, a řekla —« Chujava zdvihl ukazovák a nutil tvář i hlas do duchova:

»Ondris,« Chujava mluvil dutým hlasem, protahuje tvář a vyvaluje oči, »Ondris, ty zavřeš lineu!«

Zemané se mu dali na hlas do smíchu; i Janko se usmál, ač seděl u večeře zamyšlen, jako by hovoru nedbal. Skoro celé odpoledne byl na obhlídce stráží rozeslaných jak obyčejně na poledne k Feledu a toho odpoledne také směrem k Drjenčanům. Vrátil se velmi

---

*) Že bude poslední svého rodu.

vážný, ale snu a vidění Chujavovu se usmál. Nezdržel se však a nedočkal se výkladu Jana Švehly, jenž vysvětloval, jak Ondris Chujava zavře lineu, že ne na poli, tam jistě ne, že mu šavle nic neudělá ani šíp kumanský, naopak, a i že nad každou pannou zvítězí, ale že se žádné nedá do zajetí, že kde oběd, tam má milou, a kde večer, tam jinou, proto se neovrabčí, no, a pak že bude jako starý hřib červavý a tak že zavře lineu, a to že mu prorokovala paní bába jeho po přeslici, provdaná Ostrolucká, rodem Széczovna —

Janko Vlk nechav všech šel lehnout, ale vstal záhy a vyjel na úsvitě z kostelní ohrady, z města ven, směrem k Drjenčanům, přezvědět, jak tam je, a co nepřítel.

Měl starost o drjenčanskou tvrz. Sice znal Martina Valgatu, jejího velitele, jaký to statečný a zkušený hejtman a jak tvrz zpevnil, ale znal také jeho tvrz samu, nevelikou v lukách mezi chlumy při potoce, chráněnou jen hliněnými náspy a sruby. Nadál se, že gubernatora hrubě dlouho nezdrží.

A co oni v Sobotě, uvažoval toho rána jako již včera, padnou-li Drjenčany, nebo kdyby Huňad poslal na ně, odrazí je od cesty k Muráni a budou v Sobotě zatopeni. A snad ještě dřív, třeba hned, dnes, zítra — Kdyby Huňad poslal na ně několik houfů — Co by proti nim svedl v nehraženém městě — Pustil se drahný kus za Sobotu, minul dvě vísky, z nichž lidé utíkali a dobytek odháněli ze strachu před Uhry. Vyptával se, uslyšel však jen zmatené zprávy.

Vrátiv se pozdě po ránu, přikázal, aby rota byla k výjezdě ustavičně připravena. Odpoledne mu hlásili, že je v tu stranu ku Drjenčanům viděti kouř, náramný sloup dýmu za lesem, že tam jistě hoří, že Uhři tam dali v požeh nějakou ves. Janko jen zakýval hlavou,

jako by chtěl říci, že si myslil, že tak čekal. Vstal a odebral se rovnou na faru, k farářové.

»Slíbil jsem včera panně Evě, víš-li, že se o vás postarám, bude-li zle,« pravil. »Již jde do tuha, nelekej se, paní, ale nezbývá, nežli abyste odjeli. Mají Huňadovci nejvíce na naše kněží spadeno. Raději tedy dřív, když k vůli nemocnému nesmíte se hnát.«

Farářová, všecka ulekaná, ptala se, kam mají prchnout.

»Do Ožďan, tam je nejblíž; v ožďanské tvrzi budete na ten čas v největší bezpečnosti, a je tam nejblíž.«

Za hodinu vyjížděl farář ve voze slamou a peřinami vystlaném, pod plachtou, provázen svou ženou a děvečkou z Rimavské Soboty. Když vyjeli z údolí od města cestou mírně stoupající na pláň na západ na kraj dubového lesa, jímž měli dobré dvě hodiny cesty k ožďanské tvrzi, začalo poprchávat.

V tu chvíli vyslýchal v Sobotě u přítomnosti Matuky Jura a Jana Švehly Janko Vlk rychlého posla, jenž právě přiharcoval z muráňského hradu s rozkazem od kapitána Muráňského, aby Janko s rotou ustoupil, může-li, na půlnoc, k Muráni, ne-li, aby se probili na západ k ožďanské tvrzi.

Z poslovy řeči jasně srozuměli, jaké přehnané zprávy došly na Muráň, jako by Huňadovo vojsko bylo již všude tu rozlito a jako by Janko s rotou byli v největším nebezpečenství.

»Jakou jsi měl cestu?« ptal se Janko Vlk posla.

»Dobře jsem dojel, Uhra jsem ani okem nespatřil.«

»Jak v Rimavské Březové —«

»Nic, jen poplašený lid. Chystali se na útěk.«

»A v Rimavské Báni?«

»Tam hůř. Ves je opuštěna, skoro ani nohy tam, dobytek odehnali, ale chlapi neutekli. Všecko je nad

dědinou u kostela za obrubou. Chtějí se bránit, mají všecko připraveno.«

»Mluvil jsi tam s plebanem? Viděls jej?«

»Neviděl, nemluvil jsem s ním, jen s rychtářem.«

»Co na Muráni nového?«

»Čekají tam nejvyššího kapitána.«

»Jen se tak mluví.«

»Ne, vzkázal.«

»Odkud?«

»Z ležení, povídali to, ano, z Hrabušic.«

»Jdi, odpočiň si.«

Posel odešel.

Za chvilku rozlehla se polnice v ohradě kolem kostela; odtud vyjel trubač, už v železném klobouku, na koni do náměstí vroubeného dřevěnými podsíněmi a zatroubil znamení »na koně«. Troubil před kostelem i dole na place, a hned oživlo pusté prostranství, nad nímž se sešeřilo od mraků a deště smíseného se sněhem. Ze stavení vyváděli jezdci v helmicích, v pláštích, na cestu uchystaní, osedlané koně, vsedali na ně nebo vedli je až na obvyklé shromáždiště před opevněným kostelem.

Za chvíli sjela se všecka rota a hned se šikovala. Ondrejko, Rakolubský, Ondris Chujava Slimáček, všichni v pláštích, byli v první řadě. Za rotou čekal Jano Nejtušjak Hurčala na hnědáku, veda soumarského koně nesoucího náklad rotmistrův i Ondrejkův. Bílý, velký pes Hurčalův držel se při jeho koni.

Jindy sobě Sobotští jízdné roty, když se chystala na výjezdu, hrubě nevšimli; přivykliť tomu, nebo dělo se tak často. Té chvíle však vybíhal kde kdo, muži, mládenci a zvláště děvuchy, poněvadž se letem rozneslo, že rota odjíždí na dobro. Mladé se ohlížely po svých, po mladých v rotě, po svých milých, kteří sami na jisto nevěděli, co se děje, kam pojedou, kdy se

vrátí, vrátí-li se; muži, sousedé ustrašeně rokovali, co bude, odjede-li rota, že Uhři na ně od Drjenčan volně udeří.

Z brány kostelní ohrady vyjeli Janko Kozic a s ním Matuka Juro se Švehlou, všichni v čelo roty. Janko mávl buzdyganem, zkřikl a rota se hnula. Jízdní v řadách, mladí, kteří děvuchám kynuli a na ně volali, nevyjížděli tak klidně, lhostejně, jako on.

Vedl je z Rimavské Soboty údolím na půlnoc, na Muráň, jak měl přikázáno. Jeli cestou dosud bezpečnou, nicméně vyslal hlídky tak, jako by postupovali proti nepříteli. Měliť jej na kus cesty, v pravém boku, sice ne blízko, ale Janko znal příliš dobře lehkou jízdu Huňadovu, Kumány i Sekely.

Počasí bylo ošklivé. Poprchávalo, s vodou sníh padal. Jeli tiše, nikdo nemluvil. Jen dusot koní v rozměklé cestě se ozýval a rachot kol několika vozů za rotou vezoucí její náklad i hlasité pobídky vozatajů švihajících do vozníků.

Chujava Slimáček zastrkuje do pláště bradu a tvář zarudlou od větru a pliskanice, mlčel nad obyčej. Jen jedenkráte se ozval, to když minuli Hrachovo, dědinu s tvrzí, a jeli pokraj lesa černajícího se do stráně jim po levé ruce. Přiklonil se s koně na pravo k Ondrejkovi vedle jedoucímu a řekl, ba více povzdechl, stočiv po něm vážně, tajemně oči:

»Milý brat, mně ti nejde bába z hlavy.«

»Jaká bába —«

»Ze snu, víš, má, provdaná Ostrolucká, rodem Széczovna.“

»Máš strach, že zavřeš lineu.«

»O mne by nebylo —«

»Ale o lineu.«

Chujava mlčky přikývl a teprve za chvilku doložil slovy:

»Familie Chujavů by shasla.«

»Tedy se ožeň.«

»Ožeň. Ostanu li dnes v poli — a já myslím, že se něco strhne, ještě teď cestou,« dodal Chujava vážně, ale bez bázně. »Mám ti takové tušení, a bába se mně nadarmo ve snách nezjevila.« —

Než nepodobalo se. Stráže nic nehlásily. Do Rimavské Báni dojeli pozdě odpoledne a tu zastavili.

XXXIII.

Dole v dědině ticho, ve staveních skoro prázdno, za to na hoře u kostela za hradbou se střílnami na hřbitově jako v ležení. Janko Vlk tam zašel sám. Za vraty opodál obou houfnic hořel oheň, u něhož se ohřívali muži a synkové, střelci ustanovení k obraně brány a vížky nad ní. Druhý plápolal u průchodu pod kostelní věží, třetí za kostelem, kdež v rohu hřbitova stálo několik krav uvázaných u stromů.

Okolo všech ohňů muži v kožiších, krátkých i dlouhých, v tmavých huňkách, v beranicích, domácí v krpcích, Češi ve škorních, většina s kuší, mnozí s oštěpem, každý pak s tesákem nebo sekerou za pasem. Také několik ženských zachuchlaných v plachetky spatřil Janko Vlk. Evy však mezi nimi neshlédl.

Přestalo poprchávat, sníh už nepoletoval, nicméně bylo nehostno, chmurno na hřbitově pod zataženým nebem za toho pozdního listopadového odpoledne. Zeď kolem i kostelní zdi, lípy, v korunách silně prořídlé, spadlé listí po hrobech, všecko vlhko, mokro. V průchodu pod věží, v suchu, krčilo se nejvíce lidí.

Tam setkal se Janko Vlk s Vítem Tomáškem, rychtářem, a teď nejvyšším velitelem této kostelní po-

sádky, a knězem Lukášem, kteříž mu šli v ústrety. Janko přinesl radost i zklamání. Domnívaliť se Báňští na hřbitově, že jim přijela pomoc; a uslyšeli, že Janko vede rotu dále, k Muráni.

»Myslili jsme a na jisto jsme čekali vaši pomoc,« doznal Vít Tomášek, »když jsme se rozhodli, že budeme kostela a majetků svých hájiti.«

Janko pokrčil rameny.

»Já bych zůstal,« řekl, »ale mám přikázáno.«

»Co teď my,« ptal se Tomášek, jenž v ten okamžik zakolísal ve své odhodlanosti, ale hned si dal odpověď:

»Teď na noc prchnout není možná. Děj se vůle Páně!«

Janko, jako by té trpkosti nepozoroval, zeptal se kněze:

»Kde je tvá sestra.«

»Zde.«

»Tys jí neodvezl?!«

»Odvezl, ale cestou prchla a vrátila se domů, sem. Nechce být beze mne. Mám starost.«

»Měl bych ji také. Je tu na hoře?«

Kněz, ač nerad, ukázal ku kostelnímu přístavku, kam Janko zamířil bez pobídky.

V šerém přístavku, osvětleném jenom loučí, plném balíků a uzlů, chleba a jiných zásob a zachráněného náčiní, peřin, různého šatstva, seděly na peřinách na slámě položených dvě mladší ženy, obě s kojenci. Třetí, stařena, ležela vedle a u ní klečela Eva podávajíc jí hrneček vody. Div, že jí nevypadl z ruky, když se obrátila zaslechnuvši kroky i zvuk ostruh a když shlédla v zardělém polosvitu Jankovu zardělou tvář s černými copánky. Hned postavila nádobu vedle stařenina lože a rychle vstala.

»Stalo se něco?« zeptala se ulekaně.

»Nestalo dosud, ale mohlo by se,« řekl Janko vážně a přísněji dodal: »Chybilas, panno, žes nezůstala a vrátila se.«

»Ale bratr —«

»Ty jsi u větším nebezpečenství; ano musím to říci. Jedeme na Muráň, za rotou máme vozy,« radil pojednou, jak mu náhle připadlo, »vsedni na jeden, vezmi někoho s sebou, třeba tu ty ženy.« Jankova řeč zněla naléhavěji, starostně, až kněz Lukáš žasl.

»Neboj se,« domlouval Janko, »bodaj mne parom, že dobře dojedeš, že ani vlásku se ti nezkřiví, že bez ublížení dojedeš na Muráň.«

Kněz Lukáš souhlasil, cítě opravdovou starost a že dobře smýšlí drsný voják; a těžko uhodila jeho slova o nebezpečenství, jež by mohlo Evu stihnout, že by ji ti černí Kumáni nebo jiní Uhři mohli unést, znectít. Toho se kněz Lukáš děsil už dříve; teď v tom řinčení zbraně a v napjatém očekávání nepřátelského nájezdu tím více.

Eva žasla nad Jankovým účastenstvím, ale i strach ji pojal z jeho varování i z cesty na Muráň. Nežli odpověděla, zalehl k nim náhlý křik a hluk.

»Něco se stalo!« zvolal Vít Tomášek a vyběhl. Za ním hned Janko Vlk i kněz Lukáš. Na hřbitově shon a zmatek; ten největší v průchodu pod věží. Lidé se odtud rozeběhli, jako by do nich střelil; každý kvapil na své vykázané místo. V záři ohňů míhali se po hrobech muži a synkové se zbraní v ruce; letěli, skákali velikými skoky, až listí zpod noh jim kolem stříkalo. Volali jako novinu, ač to všichni stejně uslyšeli, co s věže zkřikli:

»Nepřítel!«

Kolem kostela všude hřbitovem se neslo tím hlukem a divým shonem:

»Už jdou! Už jsou tu! Huňadovci!«

Eva vyběhla ze dveří a chtěla za bratrem; než starý soused, který byl u nich a jako strážce přístavku, jí nepustil. Ptala se úzkostně, co se děje, co je.

»Uhři. Ale kdož ví, kde. A dole je jízdná rota, to je štěstí.«

»Ah!«

Ta připomínka byla silnou útěchou.

Na věži se zvon rozezvučel; bili na poplach. Po hřbitově, u zdi, u zavřených vrat, na dřevěné, otevřené vížce nad nimi všude hluk a křik. Eva se třásla; majíc ruce na prsou sepjaty, vyhlížela kolem po hřbitově, nad nímž ve starých lipách se protmívalo houstnoucím soumrakem.

Z dola, ze vsi, zaječela trouba; vojanské znamení znělo děsivě za šera, v tom hluku a zmatku. Eva třesouc se ptala se starého souseda, kde je, kde bratr, je-li už bitva.

Starý nemohl odpovědět; nevěděl, a v tom také sotva Eva tu otázku vyslovila, zaryčel z dola ze vsi, divý pokřik jako ze sta hrdel. I na hoře, na věži i na vížce nad vraty z plna hrdla něco volali a ti v otevřené vížce, v jejím ochozu, škubali sebou a zbraní mávali, jak bylo viděti v rudém, neširokém pruhu světla od ohně u brány na ně padajícího. Za nimi, za zdí, jako černá opona; listopadový večer ji spustil a halil vše, stromy i výšiny dále za údolím proti opevněnému kostelu.

Do té tmavé slitiny nebes šlehlo náhlé zjasnění, ne s výsosti, nýbrž z dola, z dědiny. Proud zardělé záře vyletěl do výše.

»Hoří! Hoří!« křičeli u střílen, na vížce, po hřbitově, u ohňů. Polnice zaječela z dola ze vsi do vřavy tam bouřící, do směsice křiku. Nad ní, nad rudou září požárů, na kostelní věži, trhané údery zvonu.

Věž náhle osvětlená jako by ze šera vystoupila; její podsebití, její ochoz i zdi, vše zalito rudou záplavou požáru. Už i na hřbitově za zdí se ostře zjasnilo.

Starý soused stál s Evou před kostelem. Eva, chvějíc se vzrušením, ubledlá, ptala se jen na bratra, kam šel, kde je, šel-li s rotmistrem, a ten je-li nahoře nebo dostal-li se dolů k jízdným. Staroch jen konejšil, aby se nebála, že vojsko dole jich nedá, bratříci že Uhry zaženou, jistě; na ráz však umlkl, když Eva vzkřiknuvši, pojednou se mu vytrhla a dala se do běhu. K vratům běžela, za bratrem, jenž se před ní mihl, chvátaje ku hřbitovní bráně.

V tu chvíli dobíhal Janko Vlk dolů ku své rotě ve vsi. Chvátal tam ze hřbitova rovnou hned, jak s věže ohlásili nepřítele, nedbaje co Vít Tomášek, co kněz Lukáš. Vyrazil brankou a drže šavli hrotem do předu, aby mu nepřekážela v běhu, hnal se bídnými stupni z hlíny a kolíků svahem dolů i vedle schůdků mokrým trávníkem. Sklouzl, padl, vstal a zase letěl dolů, až shlédl cestu pod sebou. Posledním dlouhým, odvážným skokem dostal se na ni.

Divoký křik na levo, výše ve vsi, jej uvítal. Postřehl tam jezdce i pěší. Dal se na pravo, na kraj dědiny, kde zanechal četu. Než nedoběhl jí. Potkal ji. Zkřikl na ni a zarazil ji. Uvítali jej radostným houknutím, z něhož jasně poznal hlas Ondrejkův i Ondrisa Chujavy.

Mžikem vsedl na svého Dereše, jejž jeden z jízdných vedl za uzdu vedle svého koně. Vsedl, zkrátka oznámil co je a poručil, co činit, že musí Huňadovce z dědiny vypudit.

»Ale ne se probíjet!« přikazoval. »Kdyby bylo zle, ustoupíme na kraj, kde jsme stáli. Ne se probíjet. Ej, už pálí!«

Zkřikl na trubače, aby zatroubil k útoku, a bodnuv koně, vyrazil první. Za ním Matuka, Ondřejko, Chujava, jenž na dobro zapomněl na sen a na bábu provdanou Ostroluckou, rodem Széczovnu; jak se statečně hnal, tak i statečně křičel, maje šavli nad hlavou.

Jízdní za nimi šavle vzhůru, s divokým křikem. Trouba ječela. Proti ní se ozvala druhá výše ve vsi, odkud se hnali Huňadovci. Nebylo ještě rozeznati, kdo, zdali Sekelové či Kumáni nebo Rácové. Zář požáru byla jim hrozným pozadím.

Srážka byla divoká; záhy však se roztříštila na nevýhodném místě na kupky zápasících i jízdné souboje u stavení a mezi nimi.

Kolem všecko jasnělo, jak požár vzadu se zmáhal a šířil. Rudé svity prošlehovaly po šalířích, železných kloboucích, po kmitajících se šavlích; barva koní jasněla, bělouši jako ostřeji zběleli, hnědáci červeněli; rudý prosvit je zalil i jezdce, jejich bílé pláště, kožíšky i tmavé huňky, všecku zmítající se směsici jezdců a koní, již zvedali hlavy s vyvalenýma očima, zuby cenili pod prošlehy a zákmity šavlí, za křiku, řvaní a kleteb obou zápasících stran.

Do toho s hora, se zdí, s věže padal křik, jenž zabouřil, když tam shlédli, že za uherskými jezdci přihnala se tlupa pěších a ti že se dávají svahem nahoru ke kostelu, outokem na ně.

Jako mravenci se černali lezouce ve svahu, přímo schůdky i mimo všichni s divým křikem. Jak nahoru dorazili, shlukli se v tmavý houf, sekery, topory, kuše nebo šavle v pravici a hnali se ku vratům, aby je rozsekali, vypáčili. Ale nežli doběhli, zablesklo u brány v pravo, v levo, rána zahřměla jedna, druhá. Obležení vystřelili z houfnic a dobře.

Sražený houf se rozrazil, roztříštil a zmaten jal se ustupovat, když ze střílen a z vížky nad vraty

sletěl na něho mrak šípů, jejichž střelcům požár dobře svítil.

Takřka v okamžiku se uvolnilo před branou. Jen těla padlých a raněných tam zůstala; i po svahu klesali na ústupu. Nečetná posádka střelců na vížce chtěla sběhnout a pronásledovat odražené Uhry; než kněz Lukáš, jenž mezi nimi stál už před početím útoku a statečně je pobízel, aby vytrvali a doufali v boží pomoc, postavil se jim do cesty, aby se nedostali do zálohy nebo proti přesile.

»Nesmíte!« vzkřikl stoje u dvířek. »Nikdo ať se odtud ani nehne!«

Přichvátal Vít Tomášek, udýchán, zardělý, sekeru v ruce.

»Chvála bohu,« volal, »odrazili jste je, a dole — Pozor, střelte!« Poroučel ukazuje na svah dolů, kamž nepřátelé se vrátili sebrat a odnést své raněné.

Střelili, Uhři však unikli i s raněnými. Žádný z nich neostal. Svah byl čistý, ale pod ním jaké vlnění, jaký chomáč koní a jezdců! Troubili tam a ze vřavy s tím troubením vybuchl jásavý, divoký pokřik.

»Utíkají! Jízdní Uhři také utíkají,« křičel Vít Tomášek, vychyluje se z otevřeného podsebití, k němuž se všichni ostatní tlačili.

»Utíkají! Obracejí koně, hle —«

V zmateném útěku hnali se slepě zpátky nahoru mezi hořící stavení, jiní v pravo, aby se probili do louky k řece, za údolí, ve svou stranu.

»Buď pán bůh pochválen!« zvolal nadšeně kněz Lukáš.

»Půjdu se rozhlédnout,« rozhodl se Vít Tomášek; u dveří však se obrátil.

»Kněže Lukáši,« vzpomněl si, »dole stála Eva, když jsem se hnal sem. Poslal jsem ji pryč.«

Kněz Lukáš sběhl za ním přesvědčit se. A dobře tušil. Eva tam stála dosud, zrovna pod schůdky.

»Co tu děláš!« až přísně se jí optal.

»Nic se ti nestalo?« odpověděla. Starost zněla v hlase, dojímala v jejím pohledu.

»Nic, ale ty tady nemůžeš zůstat.« Kněz Lukáš mluvil mírněji. »Pojď.«

»Jak je dole, je tam rotmistr?«

»Je, právě zahánějí Uhry. Již se neboj. Bůh nám pomohl. Pojď.«

Zavedl ji starému sousedovi do přístavku; domluvil jí, aby odtud neodcházela, že je po nebezpečenství, že se žádnému nic nestane, a že za chvíli sem přijde, teď že bude nutno starat se o to, aby všechna dědina nelehla popelem, bude-li možná požáru bránit.

Eva teď ochotněji zůstala a ne již ve strașích o bratra. Usedla k choré stařeně, vypravovala jí a ženám, jak bylo dole, myslila na rotmistra, jenž měl o ni takovou starost, jak s ním asi je, pojede-li dál za Uhry nebo zůstane-li tu.

O všem tom se dověděla za drahnou chvíli. V záři požáru, dosud prudkého, zahlédla tlum lidí beroucích se do vrat hřbitovem ke kostelu. Nesli někoho. Eva se lekla, že snad někoho zabitého. Nebyl zabitý, ale raněný, Ondris Chujava Slimáček, bez helmice, prostovlasý, bledý až zsinalý, v zakrvácené sukni, bez vědomí. Nežli ho donesli, přiběhl kněz Lukáš volaje, aby upravili lůže. Eva tak s ženami učinila; ale Chujavu jen položili, přinesli dva raněné, za nimi třetího a ten byl sám rotmistr Janko Kozic Vlk.

Ondrejko jej nesl a tři jízdní bratříci a lidé báňští z kostelní posádky. Eva se začala chvět, když zahlédla muže, jenž takořka před chvílí tu stál statný a silný, rudý, jiskrných očí, a nyní byl tak bez vlády. Přinesli

jej bez helmice. Byl bledý; rulíky po spáncích, nyní jako bezkrevných, padaly pocuchány, uvolněny. Oči hleděly matně. Byl při plném vědomí, ale mlčel, ani nehlesl, ani nepovzdechl. Jen se ohlížel, když jej vnesli do přístavku a mdle se usmál, hlavou pohnul, když spatřil Evu; chvěla se, bez rozpaků však, bez ostychu přistoupila, aby přispěla.

Pomáhala Ondrejkovi, jenž zůstal u bratra, a ve své horlivosti sotva si povšimla cizích ozbrojených mužů v helmicích, kteří docházeli se podívat, jak je rotmistrovi i Chujavovi. Přišel Matuka Juro maje levici obvázanou; když zas odešel, vstoupil Rakolubský a hned za ním Švehla Jan, jehož bílý plášť byl krví postříkán.

Každý z nich klonil se s velikým účastenstvím k rotmistrovi a zvláště k Chujavovi, jenž byl tíže raněn a dosud očí neotevřel. Než žádný z nich nezůstal, poněvadž musili zase dolů k rotě. Jen Ondrejko neodešel a pak Nejtušjak Hurčala, jenž poslední přichvátal do kostelního přístavku. Do té chvíle meškal vzadu u vozů a nevěděl, co se stalo, až jej Švehla poslal nahoru.

Hurčala prospěl nejvíce, poněvadž před časy pomáhal hojit nebožtíka Dobáka starého, když jej medvěd o honu zle pošramotil, a nedávno Ondrejka samého. Ženy svítily, Nejtušjak vymýval rány za pomoci farářovy sestry. Zbledla, když viděla zakrvácené paže rotmistrovo i bodenou, chlípící ránu na prsou Chujavy Slimáčka, na němž Ondrejko část sukně rozřezal, aby se dostali k ráně.

Eva zbledla a na okamžik jí bylo, jako by se před ní stmívalo, jako by měla oči zavřít a padnout; než její outrpnost a milosrdenství byly silnější a zmohly hrůzu a záchvat vnitřního odporu. Pomáhala Nejtušjakovi, pak Ondrejkovi, když natrhal pruhy

plátna, jež ženy daly na obvazky, a natíral je mastí Zuzkou jemu darovanou.

Eviny obratné, drobné ruce dotýkaly se ran co nejšetrněji; z lehounka přiložila a utahovala obkladek, ohlížejíc se, nemá-li raněný velkou bolest. Neviděla ji na Jankovi, ač ji měl, a jen vděčný pohled postihla.

Hůře bylo s Chujavou. Trvalo dlouho, nežli se vzpamatoval, a hned jak otevřel oči, vydechl:

»Vody.«

Eva skočila a nabravši z bečky dala mu napít; pil dlouhými doušky, dychtivě, lákotně. Pak mu zase klesla hlava na podušky, ale oči, horečně zanícené, se již nepřimkly. Jak ležel na znak, hleděl ztrnule do výše a zrychla oddychoval. Ondrejka, jenž se k němu nachýlil, poznal a vyrazil temně:

»Kde jsou —«

»Pryč; utekli, zahnali jsme je — rota je dole ve vsi, a my jsme tu nahoře v kostele, víš-li —«

»Kdo —«

»Ty, já, Hurčala a Janko —«

Chujavovy oči se pohnuly.

»Janko, bratr,« opakoval Ondrejko domnívaje se, že Chujava nerozuměl. Ten jen povzdechl: »Zaplať —« a zase přivřel oči slabostí, jež ho zmohla velkou ztrátou krve. Nerozuměli, proč chtěl říci »zaplať pán bůh«, když uslyšel, že Janko je raněn. Jen Janko se domýšlel a řekl:

»Viděl mne asi sletět s koně a myslil snad, že je po mně.«

To však Janko neřekl, že ránu dostal v okamžik, kdy zachytil svou šavlí šavli velikého Sekela, jenž právě se rozehnal po Chujavovi a jistě by jej byl srazil s koně.

Ondrejko, když byly rány obou obvázány, odešel dolů k rotě. V kostelním přístavku zůstal jen Hurčala

s Baňskými ženami a Evou. Zavřely dvéře, neboť z listopadové noci sychravě táhlo do chladné místnosti ozářené loučemi; ohně rozdělati v ní nemohli k vůli raněným.

Eva, sedíc v koutku, kdež ženy upravily nové lůžko, tiše a roztržitě se modlila. Ustávala, jak se některý z raněných hnul, pozorovala je, naslouchala, nepožádá-li někdo z nich pít. Ženy i stařeny usnuly, jakož i oba ranění »bratříci«; také Jankovi přimkl spánek oči. Chujava však jako by ze spaní mluvil. Blouznil. Cos o psohlavcích blábolil, Ondrejka volal —

Hurčala Nejtušjak, jenž seděl u zdi poblíže Jankova lože, začal napínati sluch, jak se ozvalo jméno jeho pána, pokyvoval na Evu, upozorňuje ji a tlumeně cosi povídal na vysvětlenou. Přestal však, když sám nerozuměl, když v té blouznivé mateníně zemanově slyšel něco o bábě, provdané Ostrolucké, rodem Széczovně. Hned však pokyvoval hlavou v beranici, až se pitvorný její stín rozkýval po zdi, když Ondris Chujava začal pojednou o Svehlovi, že je taký viselec řídkých zubů —

Evu pojímala úzkost z toho smutného divadla, z těch horečných řečí, jež se tak smutně, děsivě ozývaly v tiché kostelní místnosti za pusté noci. Nemohla vydržet, vyšla se rozhlédnout.

Po hřbitově ne již jako prve tak ostré, rudé jasno. Pod starými lipami hluboké šero, v zadu v koutech se protmívalo. Požár patrně oslábl. V korunách stromů šuměl déšť. Jeho proudy i sníh v něm poletující zahlédla v záři ochablého ohně u hřbitovních vrat. U něho nikdo, u střílen prázdno, a všude; jen na vížce nad vraty zahlédla dva muže. Všichni sběhli dolů do dědiny hasit, nebo snad stíhají Uhry. Z dola bylo slyšet hluk. Od vrátek chvátal někdo napříč

hřbitovem k zadnímu ohni. Eva zavolala na neznámého tázajíc se, co se dole děje.

»Hasíme!« a hlas dodal: »Déšť nám pomáhá.«

»Co můj bratr, kněz Lukáš —«

»Je také dole.«

To Evu upokojilo. Vrátila se třesouc se zimou. Za chvíli přišel sám kněz Lukáš promoklý, učerněný, umazaný, podívat se na raněné, jak jim je, i povědět sestře, aby se nebála, že Uhři už zmizeli na dobro, a oni dole, v dědině, že oheň zarazili, že už celá ves, buď bohu chvála, nelehne popelem, to že pán bůh se smiloval, seslav mocný déšť a jízdnou rotu, ta že je zachránila.

»A teď pomáhají hasit, to vydalo,« dodal.

»Víc jich není raněno nežli ti tu?« ptal se Hurčala tlumeným hlasem.

»Několik lehce; ti zůstali dole ve krajním stavení. A padesátník, ten velký —«

»Matuka.«

»Je také raněn; ale jen mu ruku, levou, zavázali, už opět vsedl do sedla a všecko vede. Ty, Evo, lehni si a spi. Neboj se, lehni si beze strachu.« Kněz Lukáš jen se vody napil a hned zas odešel.

Eva neposlechla. Nelehla si, bděla; obešla raněné, pak usedla nechtíc usnouti. Ale jak sedíc se přikrčila, poněvadž bylo chladno, přiklonila hlavu. Spánek ji přemáhal; bránila se mu, ale neubránila. Schoulená, majíc hlavu ke kolenům, usnula.

Časně ráno přišli pro raněné a snesli je dolů do vsi, aby se dostali do teplých místností. Eva sestupovala za nimi se hřbitova dolů do vsi. Nepršelo již, bylo však sychravo; kalným vzduchem černaly se holé, mokré stromy a spáleniště tu tam dosud dýmající. Čmoud a puch požáru prosákl vzduchem a tížil.

Evě se zalily oči slzami, když shlédla spoustu zničených příbytků a v ní také polospálenou faru. Chtěla do ní vejít, podívat se, co ze zanechaných věcí zůstalo, nemohla však pro hradbu rumu, uhlí a shořelých trámů. Několik »bratříků« v plné zbroji na koních přejelo kolem na stráž a hlídky. Ostatní zahlédla u zachovaných stavení, kamž také odnesli raněné z kostela.

Za těmi vešla do prostorné jizby začoudlé, černého, povalového stropu, v níž je uložili na prostých postelích, a zase pomáhala, když Hurčala s Ondrejkem a s jedním starým bratříkem, zkušeným v léčení ran, převazovali rány.

Všem raněným bylo ráno lépe, i Chujavovi Slimáčkovi, jemuž horečka polevila a jenž oči otočil, když Janko Vlk, leže naproti na posteli, jej zavolal. Oči otočil a také hned rotmistra poznal a také hned vděčně, ač slabým hlasem mu děkoval:

»Zaplať ti pán bůh — nebýt tebe —« Nedomluvil, ale zamžikal očima, když Janko Vlk na něj ještě zavolal:

»Co ti bába povídala. Vidíš, lineu nezavřeš —«

A Evě řekl, když mu ránu převazovala:

»Ale teď poslechneš —« Upřel na ni své černé oči.

Sklopila víčka, mlčela.

Kněz Lukáš přišel k raněným oznámit, že sehnali vozy, že je, raněné, odvezou, tady že nemohou zůstat, poněvadž Uhři snad každé chvíle přitrhnou, a v tom obrátil se k Evě oznamuje:

»My pojedeme také.«

»Kam?«

»Také na Muráň.«

»Ty také?«

»Také.«

»Pojedeme,« přisvědčil Janko Vlk, jenž na lůžku bedlivě naslouchal a zvlášť Evu pozoroval, »rota tu zůstat nemůže, mělať už včera na noc být na Muráni. Odjedeme dnes — smluvil jsem už s Matukou.«

»Všichni v dědině, kteří tu zůstali, dle toho již jednají. Sami bychom se již neubránili, zvláště kdyby se Uhři přihnali u větší síle, a jistě se přiženou; někteří z našich se už dali na cestu za ostatními, ostatní stěhují z kostela.«

»Rota počká, co bude vše ukončeno,« přidal Janko a po Evě obrátiv oči domlouval: »A ty panno jeď.«

»Pojede,« přisvědčil za ni kněz Lukáš; ale i zvukem hlasu sestře přikazoval, »a já, věř, Evo, slibuju ti, přijedu za tebou. Hned s tebou nemohu, nemožná, abych první vše, dědinu a kostel opustil; počkám, až budou všichni opatřeni.«

Eva neodpírala, aniž se dala do pláče. Bratr slíbil, a to byla jakoby přísaha. Ihned vyšla, aby se připravila na cestu. První, co zavázala do uzlu, bylo několik bratrových knih.

Nežli vše urovnala, přijely dva vozy slamou a peřinami vystlané, a do nich uložili raněné. Na třetí vůz vsedla stařena a jedna z obou žen, které byly s Evou na hoře v kostelním přístavku, a Eva. Několik jízdných bratříků v plné zbroji, jež vedl Ondrejko, čekalo jako průvod. —

XXXIV.

Huňady Jánuš gubernator byl za ranního šera sychravého, listopadového dne na mši; sloužil ji mladý kněz, jeho písař, ve stanu, postaveném vedle selského, roubeného příbytku, v němž gubernator měl toho času

své obydlí. Bylo ve vsi Budikovcích, malé půl hodiny na východ od obležené tvrze drjenčanské.

V Budikovcích přebývala také gubernatorova magnátská družina i část jeho vojska položila se tu táborem. Z pánů jmenovitě judex curiae, sivý, vážný Ladislav z Palóca, nejvyšší štolba Šimon z Palóca, magister tavernicorum Pereny Jan starší, Jakub Czudar z Onodu, Jiří Lorandfy, pán na Hodějově, i vojvoda Dan, hlava valašských houfů.

U Lučence byli také při hlavním stanu primas království, ostřehomský arcibiskup Dionys i vácovský biskup Vincent. Těm se po lučenecké porážce pole znechutilo; odjeli domů do svých sídel. Bojovný biskup jagerský Ladislav Hedervázy, jenž byl by jistě zůstal, nemohl; seděl tou dobou na Rychnavě u vězení.

Ku stanu, z něhož od oltáře pronikl do hustého šera hlas zvonce, přijeli oba důvěrníci gubernatorovi, Jan Buk de Berend i Ladislav z Orbové, oba v dlouhých šubách a v teplých čepicích. Neslezli s koní, nevešli do stanu; věděli, že o této mši bývá gubernator nejraději bez společníků, že nejraději klečí sám před oltářem a zkroušeně se modlí. Pan z Orbové zívl, jako zíval Buk de Berend; ospale se rozhlíželi vsí dosud tichou, v níž tu tam prokmitala okenicemi rudá zář.

Stavení kolem se černala i chlumy nad dědinou na půlnoc; lučinatá, mokrá rovinka neširokého údolí k jihu ztrácela se v šeru. Koně stáli tiše; dech jejich šlehal šedou parou z nozder, jež stoupala jim kolem hlav. Ze stanu se ozval zvonek; oba páni kryjíce brady do límců svých šub ohlédli se po hlase; v tom vyšel sluha s planoucí pochodní a za ním gubernator, také v čepici kožešinou lemované, v šubě dost dlouhé.

V zardělé záři světla zdál se jeho krevnatý obličej, po tvářích hladce oholený, ještě červenější. Pozdravil důvěrníky a stoupaje na koně ptal se, co nového z noci.

Uslyšev, že nic, pobídl ostruhou svého hnědáka. Buk i pan z Orbové jeli vedle něho nebo za ním, jak cesta dala; ale ne dlouho.

Na výšině, svírající s protější výšinou krátkou, lučinatou dolinu, na jejímž konci na severozápad byla víska Drjenčany, zarazili. Z toho místa viděli k jihozápadu na protější výšinu, kdež planulo dost ohňů, nejvíce kolem vesnice Padarovců; ta byla středem rozlehlého ležení gubernatorova vojska. Ohně, probleskující k Drjenčanům, označovaly hranice toho ležení na severu; tam zářila nad to ještě zvláštní řada ohňů a světel rovnou čarou od ležení na příč úzkým údolím, jímž tekl potok od Drjenčan.

Tam k té řadě světel zajel gubernator se svými průvodci; ohně i plápoly pochodní té řady hořely na hrázi, kterou gubernatorův lid navážel na příč toho údolí jako ohromnou závoru. Pracovali o ní ve dne v noci už kolikátý den; přibývalo jí vůčihledě a valem rostla v mohutnou hradbu, jež měla Drjenčanskou tvrz, založenou pod vsí v mokrých lukách u potoka, úplně oddělit od ostatního údolí na jihu. V pravo, v levo, na východ i západ bylo vojsko gubernatorovo; i úžlabinu na sever, hned za vsí, osadil svým houfem.

Pod touto hrází, bez mála již nasypanou, slezl gubernator s koně i jeho průvodci a stoupali na horu na hráz do hemžení pracujících. Lidé sehnaní z vesnic, nejvíce však drábové z různých pěších houfů, lidé osmahlí, dlouhých vlasů plných brad i vyholení, jen s kníry, v tmavých huňkách, v kabanicích, v kožíškách i v kožiších, v čapkách, beranicích a v divných huňatkách sváželi hlínu a kamení hlavně ku středu hráze, kdež bylo hrubé stavidlo jako při mohutném rybníku.

Ač byl listopad, půda dosud neztuhla; po deštivých dnech byla rozmoklá, mazlavá. Zle se v ní pracovalo; než tisíce ruk zmáhaly všelikou nesnáz. Lopaty, mo-

tyky se jen míhaly nad hlavami sehnutých pracovníků, míhaly se, rána za ranou, často deset, dvacet na jednou jako jedním tempem a vedle zase deset, dvacet, celé řady v nestejných, nepravidelných výšvihách. Kolečka skřípěla z toho ruchu a hemžení, jímž třásla se a plápolala světla smolných loučí a čadivých pochodní a vyrážely pokřiky, klení a pobídky ozbrojených dozorců.

Gubernator se svými průvodci stanul prostřed hráze; pohlednuv mžikem na pracující, obrátil oči před se k severu, k zahraženému tou hrází ouvalu, na jeho konec, kdež stála drjenčanská tvrz. Jinde si Čechové stavěli takové »posádky« od kamene i dřevěné na chlumech, v skalách, jinde z kostelů nadělali tvrzí; tu v rovném místě urobili si pevné hnízdo, zpevněné valy, nejvíce však třasoviskem a bahny.

Když sem gubernator přitrhl, nepustil na ně šturm. Ani jediného houfu neposlal, aby se pokusil o hradby, ani jednou po nich a po dřevěných srubech nevystřelil. Nechtělo se mu těžkých útoků a krvavých ztrát jako u Lučence; znal, jak se dovedou i proti přesile bránit ať Jiskrovi, ať »bratříci«.

A přece hned od prvního dne dobýval tvrze. Našel tu zvláštního pomocníka. Začal drjenčanskou tvrz hubit způsobem, jehož se Martin Valgatha, její velitel, nenadál a proti němuž se nemohl bránit. Bylť výpad proti takové přesile nemožný a střelba tentokráte nic by nezmohla. Bylať hráz z dostřelu a sebe větší koule, byť i doletěly, nebyly by ji potrhaly.

Hráz stala se nejhroznějším odpůrcem tvrze v mokřinách. Hráz zavřela úval a mohutné její stavidlo zavřelo potok, jenž od Drjenčan tekl na jih. A potok začal pomáhati Huňadovi.

Na ten potok přišel se Huňad za ranního šera podívat, jak pracuje, jak pomáhá. Již bylo vidět jeho

dílo. Potok stavidlem, hrází pojednou zavřený musil zpět. Vlny šumíce se zarážely, tlačily se do zadu a nepouštěly vodu za nimi kvapící. Koryto již nestačilo, ani břehy; voda se přelila přes ně a vzdýmala se zalévajíc volné místo v pravo, v levo. Umělá povodeň zatopovala ouval, ne náhle a prudce, ale stále. Kde z večera ještě pustá luka a třasovisko, tam pojednou jako veliký rybník.

Na hrázi nad ním plápolaly ohně a světla; rudá mha stoupala od nich ku tmavým nebesům, ale odlesky těch světel padaly pod hráz na vodu, na černou hladinu, v níž se hluboko stápěly a třásly.

Gubernator přitáhnuv čepici, stál nehnutě; z pozadí dorážela směsice hlasů pracujícího množství a řinčení, skřípění jejich nástrojů. Toho všeho jako by neslyšel; pronikavý pohled jeho tkěl na pozadí tmavého, vodního zrcadla, sevřeného v pravo, v levo výšinou, tam, kdež se černaly náspy drjenčanské tvrze. Jako osamělý chlumek, jako veliká mohyla trčely z tiché povodně; ani světélko tam nekmitlo. Černo po tvrzi a mrtvo, bez hlasu.

Gubernator spokojeně hleděl na svého nepřítele. Dílo se zdařilo, zkáza tu té posádky jistá. Ouval zatopen, voda roste a roste i pod valy drjenčanské tvrze a poroste u nich výš a výš, až je zatopí, přelije se přes ně, zatopí to hnízdo, utopí všecko v posádce, nevzdají-li se. Kdy doroste zátopa do té výše —

Gubernator na to myslil a také o tom promluvil. Berend počítal dny, pan z Orbové chválil, jakou měl gubernator myšlenku, a starostně jen o jedno zavadil: bude li hráz dosti pevná, vydrží-li, až se síla mohutné vody bude na ni tlačit.

»Musí vydržet,« rozhodl gubernator zkrátka, »musí se vystavět, aby vydržela do té chvíle, až tam ti hu-

sitští loupežníci ji budou mít ve škorních, až jim poteče do huby, až by se začali kuckat a prosit, že se vzdají.«

»Utopit se jistě nedají. Toho se nenadáli, že i bez střelby jich zmůžeš, kde jim jejich kusy nebudou nic platny.«

To mluvil pan z Orbové vykročiv za gubernatorem, jenž se obrátil na zpáteční cestu. Chvíli se zdrželi mezi pracujícími, pak vsedli na koně. Svítalo, když je zarazili v Budikovcích. Gubernator pozval oba své průvodce na snídani. U selského příbytku, do něhož vcházeli, držel jakýsi sluha dva koně. Pan z Orbové ukázav na jednoho z nich, na vraníka pěkně sedlaného, řekl:

»To je Blažejův. Něco asi přinesl.«

Nemýlil se. V učazené světnici, v níž na kozubu plápolal oheň, čekal kapitán Kumánů, vytáhlý, černooký Blažej Magyar, ne starý, v plášti, maje šišák vedle sebe na lavici.

Zatím co sluha přinášel na stůl snídani, kouřící se polévku, chléb, studené maso a sýr, naslouchal gubernator, už jen v sukni s lesklým, bitým pásem a bez čepice, zprávě kumánského kapitána. Hleděl mu do očí, když oznamoval o ležení, o zásobách, o špíži, a pojednou mu vskočil do řeči:

»Což ta ves, kam vyjeli před třemi dny na špíži a kde je tak hanebně zahnali —« a nevrle, nedočkavě opakoval: Ta ves —«

»Rimavská Báně.«

»Ta!« přisvědčil prudce gubernator a pochýlil hlavu tmavých, kučeravých vlasů a mohutného týla.

Kapitán se zarazil. Znal gubernatora, věděl, že jej popadl hněv, když pochýlil hlavu a přestal se dívati do očí.

»Zapálili ji —«

»To's už povídal, a že chámové utekli. To vím, to vím; ale to pověz, co je s Jiskrovou rotou —«

»Už ji nemáme v boku, není v Báni.«

Gubernator hledě pořád stranou, jako by tu kapitána nebylo, zatřásl prudce hlavou a ostřeji vpadl:

»To's už také dříve hlásil. Ale máte-li ji, a toho Vlka. Jeho rota to byla, řekl's —«

»Byla, poznali ho.«

»A proto před ním spíš utekli. Baby! Bojí se ho jako čerta. A on, šelma zrádná, slovácká, drží s Čechy jako všichni zemané na horní zemi.«

»Dal jsem jej honit, jeho rotu, hned, jak se naši od Báně vrátili. Ale nestihli jich.«

»Teď tam prázdno —«

»V Báni, ano, a poblíž. Mám tam hlídky.«

»Kam ustoupil ten Vlk?«

»Na Muráň. Odvezli ho tam, je raněn.«

Gubernator zvedl náhle hlavu a upřel překvapen i tázavě velké své černé oči na kapitána. Ten ihned dodal:

»Dnešní hlídka to zvěděla. Teprve dnes.«

»Proč jsi to hned neřekl! Je to jisté?«

»Chytili sedláka, jenž se vracel tajně do Báně, a ten to pověděl, že také ještě nějaký zeman z roty Jankovy byl těžce raněn a několik drábů, ale že všecky uklidili na Muráň.«

Gubernator poslouchal hledě kapitánovi do očí. Zpráva, že byl raněn nebezpečný rotmistr, jejž dle jména znal on i valná část jeho vojska, jej uchlácholila. Blažej Magyar to viděl a veseleji vstal.

Gubernator ho hned nepustil.

»Strahujte dobře v tu stranu,« řekl přísně, zamračeně, ale ne hněvivě, »a počkej, stůj, proto se můžeš ještě napít. Pij! Je tam sychravo, až do kosti leze.«

Kapitán poslechl. Neusedl však, stoje se napil na zdraví gubernatora a rychle odešel.

Nežli gubernator dosnídal, doneseny nové zprávy. Přijel z Budína posel, jenž z koženého vaku vyňal kolik listin a listů. Mladý kaplan na ně musil, poněvadž Huňad neuměl latinsky.

»Odkud?« zeptal se, když kněz listy zběžně přehlížel.

»Z Ostřihoma od pana primasa a ten druhý list je z Rakous.«

»Od Eycingra?«

»Ano.«

»Jeho list čti napřed, co píše,« žádal gubernator dychtivě a nepustil zraku s kaplana, jehož tvář se za čtení chmuřila. Když dočetl, položil list na stůl a pohlédl nejistě na gubernatora, váhaje povědět.

»Tedy co píše Eycinger —«

»Píše, že císař*) chystá se na cestu do Italie, že se tam vypraví už co nevidět.«

»Ke korunovaci?«

»Ano, a za nevěstou.«

»Tedy přec!«

»Za princeznou portugalskou. Přivezou mu ji do Italie a tam bude svatba.«

»Nu, šťastnou cestu,« gubernator se usmál a pohnul hlavou, »to by, kněže Petře, nebylo žádné neštěstí, do toho Uhrům nic není.«

»Ale koho vezme s sebou na cestu, pane gubernatore —«

»Koho!«

»Mladého krále.« **)

»Není možná!« Gubernator sebou prudce hnul, i oba důvěrníci.

---

*) Fridrich IV.
**) Ladislava Pohrobka.

»Jistě; Eycinger tak píše a —« kněz dotkl se psaní z Ostřihoma, »pan primas se o tom také zmiňuje, že se o tom doslechl, ale více nic, ty že ráčíš tu jistě víc vědět.«

»To chce císař mladého krále umořit,« vyhrkl Jan Buk.

»Eycinger také tak myslí,« přidal kněz.

»Co píše?« ptal se gubernator hrubě zachmuřený.

»To píše, že když císař pana Ladislava krále nemohl dosud zkazit bídnými šaty a špatnou stravou, teď že na to chce namáhavou tu cestu a zkažené povětří vlašské.«

»Jistě!«

Také oba důvěrníci přisvědčili s gubernatorem.

»Císař,« pokračoval mladý kaplan, »že rozchvátil poklad po nebožtíku císaři,*) nedbaje, že je to jmění sirotkovo, jehož je poručníkem, a teď chce i jeho dědictví, zemi rakouskou —«

»Tak,« přisvědčil gubernator.

»Ale toho že on, Eycinger, a stavové rakouští nedopustí, mladý král že nesmí s císařem do Italie, o tom že také píše do Čech, a Češi že také nedopustí, aby jejich král byl vydán v nebezpečenství, a že o to usilují, zvláště pan Jiřík, aby král byl vydán jim.«

»To zas ne,« Huňadovy rty se pohnuly úsměškem. »Mladý král je náš, toho musíme míti my — Co ještě píše Eycinger?«

»Že je nutno mladého krále třeba i unést z Rakous nebo třeba cestou, když by se nezabránilo císaři; ale především že je nutno se dohodnout, domluvit, a to hned, co nejdříve.«

»Ano, ale jak — Tady v poli, a mít ty loupežníky v týle,« gubernator sklonil hlavu a přestal hledět

---

*) Albrechtovi, otci Ladislava Pohrobka.

i na kněze i na své důvěrníky. Jizba na chvíli ztichla tak, že bylo slyšeti, jak na ohništi v plamenech zapraskalo. Pojednou gubernator se optal, co primas píše.

»Že je nezbytno svolat sněm, a sice do Prešpurka, tam že bude snáze a rychleji jednati s Rakušany, abys, pane, neodkládal a raději smluvil —«

Kaplan se odmlčel.

»Co!«

»Příměří,« řekl kaplan váhavě.

»S Jiskrou!« doplnil gubernator, a ne tak prudce, jak kněz i důvěrníci očekávali.

Kaplan mlčky přisvědčil a plaše pohlédl po Bukovi a panu z Orbové, kteří upřeně pozorovali gubernatora. Nevyskočil v hněvu, jak se nadáli, nýbrž otočil se po nich a řekl:

»Slyšeli jste —«

Vstal a začal přecházeti jizbou. Přešel jednou, dvakrát, zastavil se u stolu proti svým rádcům a nahlas řekl, nač myslil:

»Jednat s Jiskrou — Ještě nemáme Drjenčan; jednat a já abych začal!« Přecházel zas a znovu se u stolu zastavil:

»Ale sněm musí být, to pravda, odkladu není, ne. Mladého krále nechat císaři, ne, ne! Ležet tady a rvát se s Čechy a zatím aby krále vysvobodili Rakušané nebo Čechové. Ne!«

»Aby pak zůstal v jejich rukou!« dodal pan z Orbové. »Toho přece nedopustíš.«

»Ne!« Gubernator se rozkřikl a mávl rukou. Velké, černé oči mu hořely. »Aby ho měli v rukou ti Švábi nebo ti čeští kacíři, nebo aby jej císař vydal Cilskému —« gubernator se ušklíbl, vyslovuje jméno svého úhlavního nepřítele, »nebo Gárovi, nebo Ujlákovi —«

»To by všecko mohlo být; a mladý král v jejich rukou, pomni, pane, co by bylo pro tebe!« připomínal Jan Buk.

»S Jiskrou by se dalo teď jednat,« přidával pan z Orbové, »máš Zvoleň, o tu se opřeš, ta je za Lučenec.«

»A Drjenčany zatopíme, ty musíme také mít a brzo.« Gubernator začal zase přecházet, hledě zamyšlen do země, zastavil se však, jak Berendský Buk vážně a určitě pronesl:

»Bylo by nejlíp s Jiskrou se domluvit. Má síly dost i bez Zvoleně, horní země je všecka s ním a krále musíš mít ty, pane gubernatore. Jiní by ho vychovali tobě a Uhrům za nepřítele.«

»Tak je; ale myslíš, že Jiskra je dosud tak silný?«

Vešel Blažej Magyar a oznámil, že jízdná hlídka chytila v poli člověka, Uhra, přirozeného Uhra.

»Žádá, aby byl k tobě puštěn, že ti nese nějaké zprávy.«

»Od koho?«

»Že prý z Rychnavy, z hradu toho Telefa —«

»Z Rychnavy?« žasl Huňad. »Tam je jagerský biskup u vězení. Pusťte toho člověka!«

Vešel Mihály, jenž vykonal nejen úkol, který mu uložila Mária, ale i to, oč jej požádal biskup Hederváry. Gubernatorovi, jejž znal z časů, kdy sám sloužil v jeho vojsku, hluboce se poklonil. Ctil jej, slavného hrdinu a vůdce, ale bál se ho také; zvláště této chvíle, neboť nevěděl, uvěří-li mu.

Také se dostal do ostrého výslechu. Musil povědět, jak sem přišel, odkud, jak se dostal na Rychnavu, kdo jej sem poslal a proč. Vyptával se gubernator a pan de Berend i pan z Orbové vpadali lapavými otázkami. Než Mihály odpovídal jistě, poněvadž mluvil čirou pravdu; nejvíce si pomohl, když z tajné schránky

svého pásu vytasil se složeným kouskem papíru, na němž bylo napsáno několik řádek latinsky a podpis jagerského biskupa. Kaplan gubernatorův zkoumal písmo i přitlačený sekret biskupův, ale do vosku ne červeného, nýbrž obyčejného.

»Kdo mu dal papír, jak mohl psáti ve vězení?« ptal se kaplan, ještě přehlížeje.

»Ten kousek papíru si vyřízl z knihy; má ji, přinesl jsem mu ji ze Spišských Vlach od plebana.«

»Jak mohl psáti?«

»Já mu opatřil brk, inkoust také i vosk.«

»Písmo je pravé i pečeť pravá,« řekl kaplan panu z Orbové latinsky a ten to opáčil gubernatorovi po rumunsku.

Mihály vyšel zdráv z toho ohně. Uvěřivše mu, vyptávali se mírněji, za to tím hustěji. Otázka za otázkou. Nejvíce vyslýchal gubernator o vojsku Jiskrově, o jeho rozložení a počtu. Mihály odpovídal rychle a určitě, jako by byl ty otázky očekával, tak že se až podivili.

»Odkud to tak víš?« ptal se pan Buk.

»Paní Mária mně uložila, abych hleděl všecko vyzvědět, a pan biskup, nevěda o tom příkazu, poručil mně totéž, abych věděl, když bych mluvil tuhle s Jeho Milostí nebo některým uherským pánem. Byls také voják, řekl mně pan biskup, znáš, jak ve vojsku, co houfy, jejich počet, to hlavní, a kde jsou, a pozdravení vyřiď ode mne a požehnání, že se u vězení stále modlím, aby pán bůh dal nám zvítěziti.«

»Je zdráv?« ptal se gubernator.

»A není, naříká si, ale paní Mária se o pana biskupa stará.«

»Kdo je ta paní?«

Mihály pověděl.

»Pan biskup s ní mluvil?«

»Mluvil, vymohla si, že jej směla navštívit u vězení. Oh, stará se o něj a o nás se starala, už na Muráni, když —«

»Je Aksamit v Jiskrově ležení, to's nic neřekl —«

»Není, věru není, hlídá Němce Bardějovské, alespoň povídali.«

Huňad podíval se na důvěrníky a prohodil cos po rumunsku.

»Co budeš teď dělat?« zeptal se Mihála kaplan.

»O, rád bych zůstal, tu bych rád zůstal, ale musím zpět k paní Márii a k panu biskupovi, snad dostanu pro něj nějaké psaní, povídal o tom. Já to dobře donesu a dobře uschovám —«

»Dostaneš psaní. Ale je to tak na jisto v Jiskrově ležení —« vpadl gubernator.

»Je, jistě je.«

»A že mu dojdou posily —«

»Čekají je a na jisto. Ten Talafús o nich mluvil s panem z Tamfelda.«

Gubernator propustil Mihála, nařídiv ramenatému Sekélovi, svému sluhovi, ať se o něj jak náleží postará; Mihálovi pak přikázal, aby ještě jednou přišel, nežli se vydá na cestu, aby přišel sem, rovnou k němu, že také on sám dostane lístek pod pečetí, aby se volně dostal vojskem a krajními strážemi, aby byl zase tak opatrný jako dosud, za to že je chvály hoden. Mihály tou chválou rozradován i povznesen ukláněl se a odešel.

Gubernator obrátil se k oběma důvěrníkům u stolu; chvilku hleděl s jednoho na druhého, pak řekl zamyšleně:

»Teď abyste se také vy chystali na cestu.«

»Oba?« ptal se pan z Orbové.

»Oba, a ty, Jene, nejdřív, hned k primasovi a odtud rovnou do Rakous. A ty —« dodal obraceje se k panu Bukovi; ten doplnil si sám:

»K Jiskrovi.«

Gubernator podrhl se po svém krevnatém, mohutném týle, vraště levou tvář a mhouře levé oko, jako by kousal do kyselého jablka, pak vyrazil:

»Tedy k Jiskrovi. Musíme mít volnou ruku k vůli mladému králi a k vůli těm Švábům. Pojedete hned.«

Buk i pan z Orbové už stáli.

»Hned, co vám napíšou listy.«

Zahoukl a ze síně vkročil do jizby mladý Sekél, Petr, syn Blažeje de Gialakuta, kteréhož mladého Petra osmahlého, bystrých, chytrých očí a výmluvného jazyka si gubernator všiml loni na podzim v městě Vasarhely, když se tam konala congregatio generalis universitatis Siculorum, valná schůze veškerých Sekélů.

»Zavolej,« přikazoval mu gubernator, »pana Rozgoně a pány z Palóca, aby přišli hned.«

Mladý Gialakuta odešel.

»Jakého budou mínění,« řekl gubernator kaplanu a důvěrníkům.

»Myslím, že budou jedné mysli.«

»V tom o mladém královi musí být!« Řekl gubernator z přesvědčení, ale znělo to i jako rozkaz i hrozba.

XXXV.

Oba vozy s raněnými, Vlkem, Chujavou Slimáčkem a ostatními, jakož i třetí vůz, v němž seděla Eva s ženskými, dostaly se pod Muráňský hrad až večer, poněvadž z ohledu na raněné bylo možná jen zvolna jeti.

Strmé a lesnaté hory nad dolinou ztemněly, v oužlabinách mezi nimi černo; silhouetta hradu na skalnatém hřbetě mezi dvojím oužlabím splývala s mocnými skalními tesy, nad nimiž trčel. Divoké zákoutí v lesích s hrozným hradem, za listopadového, nevlídného večera ještě divočejší, skličovalo Evinu mysl. Smutek ji obešel a tesknota a s ní neurčitá, divná bázeň.

S úžasem i ulekaně hleděla vzhůru na hrad nad divočinou skal a pomýšlela starostně, jak tam dostanou raněné, ti že ještě zkusí, když jízda dolinou jim byla tak bolestná. Slyšelať cestou, jak trpí hrkotáním vozu na bídné cestě, sama zaslechla ze zadního vozu, za nímž jeli, jak chvílemi zaúpěli. Kde cestou zastavili, hned šla k nim a sháněla vodu, po níž toužili nejdychtivěji. V Tisovci, kdež delší dobu odpočívali pomáhala převazovat rány všem.

Janko Vlk byl při plném vědomí a jasné mysli, děkoval jí a těšil ji, aby se nebála, na Muráni že bude dobře, že tam bude jista a bratr že jí přijede, teď že se mu nic nestane, nemůže stát, poněvadž jeho, Jankova rota s Matukou Jurem zůstane v Báni, dokud nebudou všichni v úplném bezpečí.

Chvějíc se chladem, znavená, roztřešená jízdou stála u vozů, s nichž skládali raněné na nosítka. Šla s ženami před nimi na hrad vzhůru cestou ve strmém boku za plápolu »faklí«. Vítr pohvizdoval ve skalách nad nimi a po hradbách nad skalními útesy a balvany. U brány čekaly drahnou chvíli nežli jich došli nosiči s raněnými. Přes příkop, přes spuštěný most dostali se černou branou mezi temné budovy hradní.

Uviděli drsné drábky vlasaté s kníry nebo bradaté, jejichž osmahlé tváře v záři pochodní zbrunátněly; stáli se zbraní v ruce i beze zbraně, v huňkách, v kosmatých kožiších, dívali se na příchozí, nejvíce na ra-

něné, dotazovali se nosičů na ně i na Uhry, přebírali od nosičů nosítka, aby sami raněným bratříkům také posloužili.

Ondrejko, až sem náčelník ozbrojeného průvodu, šel s bradatým purkrabím napřed a za nimi hned Eva s ženskými a velká, tělnatá žena v kožíšku a v šátku kolem hlavy, Katuše, hospodyně na Muráni, vojačka, Češka, jejíž první muž, Čech, i druhý, Slovák, zahynuli v bojích proti gubernatorovi ve službách Jiskrových. Té jadrné mužatky ostrého pohledu, jež mluvila nad obyčej hlasitě a slov nevybírala, a často zaklela, Eva se až lekla; záhy se však přesvědčila, že ta žena hromotluk, je dobrého srdce.

Katuše, hospodyně, připravila jim v jizbě, do které je zavedla a která byla zrovna vedle světnice, kamž raněné uložili, s všemožnou péčí lůžka a sehnala za chvilku teplou večeři. O Evu začala se starat jako o své dítě, když se dověděla, že je krajanka z Chrudimska, ze sousedního kraje; pocházelať Katuše hospodyně z čáslavského kraje, kdesi od Žlebů a mohla si s Evou, která nebyla tak dlouho v Uhřích, pohovořit o Čechách, jež sama opustila více nežli před desíti léty, jdouc za mužem na vojnu.

Eva získala také tím, že měla bratra knězem, a tím, že nazejtří šla s ní, Katuší, do vedlejší jizby a pomáhala jí tam ošetřovat raněné. Hranatá vojačka se až podivila, jak mladičká, drobná dívka nejen snesla pohled na rány, ale jak statečně něžnou rukou jí pomáhala.

Večer však, když se bratra nedočkala, byla ta tam statečnost Evina, zvláště když nedojela ani rota Janka Vlka, vedená Matukou Jurem. Sám Janko Vlk už starostně se po ní ptal nazejtří ráno a divil se, že dosud nedorazila. Teprve odpoledne přijeli a s jezdci také Vít Tomášek a kněz Lukáš Luk.

V obou jizbách, žen z Rimavské Báni i v jizbě raněných, se po tom příjezdu mnoho vypravovalo. Vít Tomášek i kněz Lukáš Luk povídali o tom, co se dálo po odjezdu žen, že uklidili z kostela vše, co nákladnější, také zbraně, střelivo, obě houfnice, vše že skryli nebo zakopali, zatím co jízdná rota dole byla pohotově a také na hlídkách. Pak že pod její ochranou vyjeli.

»Tu kněze Lukáše,« vyznal bradatý Vít Tomášek, »musili jsme vzít skoro násilou; nechtěl od kostela. No, mlč, kněže Lukáši, kostelu se dosud nic nestalo a bohdá nestane. Jeť ves skoro všecka vypálená, nic v ní není a do pusté se Uhři vraceti nebudou, obzvláště když rota ujela. Na tu měli skřesáno.«

»Nehonili vás?« ptala se Eva.

»Honili, ale nedorazili,« odpověděl Lukáš.

»Protože jsou v nejistotě a z toho opatrní,« vysvětloval Tomášek. »Myslíť si, kdož ví, co tu v dolině Jiskrova vojska, když uhodili na celou rotu ve vsi, kdež se ani nohy nenadáli.«

O tom ve vedlejší jizbě obšírněji vykládali Matuka Juro i Švehla raněným zemanům a Ondrejkovi, jenž s Nejtušjakem Hurčalou skoro bez ustání u nich meškali. Janko Vlk byl jasné mysli a dychtivě naslouchal a i se vyptával; Chujavovi Slimáčkovi bylo hůř, než přece o to lépe, že horečka pomíjela a že již naslouchal a nebyl lhostejný k tomu, o čem se hovořilo. Ano zdálo se, že se chce usmát, když Švehla ne škádlivě jako jindy, nýbrž vesele a pro potěchu řekl:

»Nu, tak vidíš, že prabába se zmýlila; sic provdaná Ostrolucká, rodem Széczovna, ale prorokovat neumí. Lineu nezavřeš. Brzo zas s námi pojedeš.« —

Válečná vichřice tak divně rozehnala lidi z Rimavské Báni a zapudila je do zákoutí plného válečného hluku.

Evě nastal na Muráni nový život. Jak živa takového hradu neviděla, tolik posádky, tolik šumu a hřmotu. Hlas polnice ji budil za tmy těch listopadových jiter, hlas polnice slyšela za dne přes tu chvíli, řinčení zbraně, i pokřiky drsných hlasů. Často nevycházela, ale co přehlédla s pavlače nebo cestou do hradní kaple, bylo tolik nového; nejvíce na lidech, na »bratřících« posádky, v níž sloužili Češi, Slováci i Poláci a nejeden Malorus, všichni stejní ve zbrani, různí však v obleku, v pláštích, v huňkách, v obuvi a i ve tváři.

Jaké měla výhledy s okna do propastí pod hradem, na nekonečné skály, po nichž tu a tam se křoviska u větru zmítala, a na lesy na protějších stráních a po horách, když tonuly v moři bělavé mlhy, když se z ní vynořovaly a zjasněly na podzimním slunci nebo když nabíhaly do černa pod zataženým nebem, když mraky přes ně letěly a deštěm je kropily a pak, když zavířil sníh.

Mezi těmi bradatými, osmahlými muži, z nichž mnozí byli hrozní na pohled, a mezi nimiž jí nebývalo volno, cítila se jistější, dokud bratr meškal na hradě. Jak by bylo bez něho, poznala, když po několika dnech odešel s Vítem Tomáškem do Báni přesvědčit se, jak je ve vsi a co se stalo s kostelem.

Bratra se nemohla pak dočkat, stání neměla, s Katuší o něm mluvila, s Tomáškovými, i s Jankem Vlkem, kterýž se jejím starostem jen usmíval. I Chujava se ozval několika těšivými slovy. Začal už zase hovořit; mluvil však pomalu, málo a tiše. Evě pokaždé poděkoval, když pomáhala Katuši převázat mu rány. Slovem, dvěma pověděl své díky; výmluvněji však děkovaly jeho zapadlé oči, jež se zdály větší a měly jímavější pohled z ubledlé, přepadlé tváře.

Pozorovaly Evu jak vstoupila, každé její hnutí, tkvěly na jejích drobných, něžných rukou, když obvazovaly jeho rány. Ani nehlesl, byť i bolelo; než ono bolelo míň a míň a pak už i někdy blahostně povzdechl, když Eva dokončivši s Katuší na něm lékařské dílo, usmála se a řekla: ‚Tak', nebo: ‚Už to je, a odstoupila.

Kněz Lukáš Luk vrátil se s Vítem Tomáškem čtvrtého dne; nejprve se zastavili u hradského kapitána, aby zprávu podali, pak zašli ku svým a do jizby raněných Svým pověděli, že kostel stojí, že Uhři se do pusté dědiny víc nevrátili a nikdo, všichni uprchlí že se dosud skrývají nejvíce v Kokové i v zákoutích lesních a po samotách.

Jankovi Vlku, Ondrejkovi a ostatním šíře vykládali, co pověděli už hradskému kapitánu, o Drjenčanech, co tam gubernator zrobil, že chce Valgatu a všecku posádku ve tvrzi utopit, že dolina kolem té tvrze už je jako jezero a voda že pořád stoupá, že už ji mají v drjenčanské tvrzi po samé valy a že této chvíle, co o tom hovoří, buď je Valgata se všemi zatopený, nebo že se vzdal, že mu nic jiného nezbude.

Janko zapomenuv na kněze, zaklel a po gubernatorovi kletbou hodil, jaký je, jaká to vojna, na Moldavě tvrzi nosy řezat, oči vylupovat a tady utápět poctivé vojsko, poctivé zemany a bratříky, tak jako štěňata.

Klení však nic nezmohlo ani hněvy. Ještě toho dne na večer přijel posel z Hrachovské tvrze s oznámením, že Drjenčany jsou v rukou gubernatorových, Valgata že se vzdal, že voda už zalévala tvrz.

»A co teď s vodou?« ptali se ranění, jimž Vít Tomášek ještě téhož večera přišel to oznámit.

»Jistě ji zas pouštějí. Mají stavidlo. Škody přes to nadělá. Ale gubernator má z pekla štěstí Zdá se,

že už ty plískanice přestanou, že začne mrznout. Dokud potřeboval vodu, nemrzlo.«

Kněz Lukáš Luk navštěvoval raněné každého dne. Odpoledne obyčejně přišel s knihou. Četl něco z písma a pak měl výklad. Naslouchali mu nejen ranění, nýbrž i sestra i Vít Tomášek s rodinou, kteří s ním přicházeli na tu pobožnost. Dlouho se však na Muráni neomeškal. Nedalo mu pokoje, co a jak ostatní jeho osadníci; vyčítal si v duchu, že tu sedí v bezpečnosti, v pohodlí, v teple a oni že jsou po skrýších, v psotě a bez útěchy. Řekl to Vítu Tomáškovi i Evě a oznámil, že zas půjde, že vyhledá uprchlé sousedy, aby je potěšil a nějak jim prospěl.

Eva sklopila hlavu. Uznala to, bratrova odhodlanost a oddanost byla jí krásnou, než ihned pomyslila na nebezpečenství, do kterého se snad vydává, že kdyby jej Uhři chytili — Hned také pomyslila, že by šla s ním; neodvážila se však přímo mu říci. Stranou požádala Víta Tomáška, aby bratrovi řekl; bradatý krajan jí však ihned rozmlouval, cože myslí, a těšil, aby se o bratra nestrachovala, že mu sice řekne, ale že ví, jakou odpověď přinese.

»Nedal mně ani domluvit,« vyřizoval pak Tomášek, »jen jsem začal, mávl rukou, ať mlčím, co že si myslíš. Jemu že se nic nestane, vždyť že bude po samotách a daleko od uherského vojska. A ty že můžeš tady raněným posloužit a čísti jim i nám slovo boží.«

Eva se již neozvala. Přijala to jako rozkaz. Kněz Lukáš se jí už ani slovem nezmínil o její žádosti. Klidně se s ní rozloučiv odešel z muráňského hradu. Stalo se, jak žádal. Eva pomáhala nejen Katuši, když obvazovala rány, nýbrž čítala raněným a Báňským uprchlíkům.

Chujava Slimáček, jemuž se za ty dni polepšilo, hleděl na ni upřeněji, když s Katuší, s Tomáškovou

matkou a dcerami přišla odpoledne mezi ně a četla jim z bratrovy knihy. Husova postilla byla. V ty odpolední chvíle, kdy v krbu plápolala buková polena a venku sníh poletoval a připadal do holých křovin a na suchou, umrzlou půdu, bylo ve velké, vybílené jizbě raněných jako v nějaké kapli.

Ženské, z nichž žádná a z raněných také nikdo neuměli čísti, naslouchali s pochýlenou hlavou, s rukama sepjatýma; ranění muži se ani nehnuli. Ondrejko seděl tiše u bratrova lože, obrovský Hurčala dlouhých, černých vlasů v ohromném svém pásu stál v koutku, chmuře v upřímném naslouchání osmahlou tvář s prosivělým strniskem.

Každý naslouchal svěžímu, dívčímu hlasu pěkného, jímavého zvuku, příběhu z evangelií a výkladu mistrovu. Eva četla prostě, přirozeně, v upřímné zbožnosti.

Janko Vlk někdy už na loži usedl, hledě na mladou čtenářku v kuklici nebo bez kuklice, s pentlíkem přes temeno a rulík po zádech, potěšen, rád, bez zlého pomyšlení.

Patřil na ni zase jako na cizí kvítko, na milé, pěkné ptáče, jež k nim zabloudilo.

Ondris Chujava naslouchal v tiché blahosti Evinu hlasu, pobožně poslouchal, pobožně i hleděl na svěží tvář mladé čtenářky; ale ani slovem se nezmínil, když Eva odešla, ani slovem, ač jindy by se jistě žvátorně rozpustil. Nemluvil, mysiil však na Evu, jak sedí a čte z ochoty k nim, aby je potěšila, aby nebyli bez slova božího, jak upřímně čte v dětské důvěrnosti, a litoval v duchu, že dočetši hned odchází, že se nikdy nedá do hovoru a zmizí jako když pruh světla náhle unikne z jizby.

Již se i na zejtřek těšil, až Eva zase přijde; a když docházel čas, kdy vstupovala obyčejně s postillou v ruce, obracel oči po dveřích. Tak na ni myslil a

připomínal si také, jak ji poprvé spatřil v Trenčíně a jak bylo možná, že si jí tenkráte hrubě nevšiml. Až pak v Sobotě, když vyšla z fary, ale i tu by se bylo stalo, jak Švehla o něm říkával — Ale tady — Nerušeně mohl na ni myslit, poněvadž až do té chvíle mu dali pokoj pro jeho rány a neškádlili ho, nezačínali s ním hašteřivých hovorů, ani sám Švehla, jenž ob čas je navštívil.

Také do té chvíle nepostřehli, ani Švehla ne, kam se Slimáčkovy oči obracejí, a netušili, koho teď mívá na mysli, o kom se mu zdává a co se mu v dlouhé chvíli za těch nekonečných, listopadových soumraků a za jiter dlouho temných přimihlo o nebožce prabábě provdané Ostrolucké rodem Sczéczovně, že se snad a jistě mýlila, opravdu, neboť vyvázl z té šarvátky, i z těžkých ran hojí; a kdyby se vyhojil a pak oženil, to že by teprve »nezavřel lineu«.

I Ondrejko vzpomínal za těch dlouhých soumraků a často i v noci, když ulehl na lože, kteréž měl ne mezi raněnými, nýbrž v komůrce při jejich jizbě. Vzpomínal na domov; nejčastěji a nejvroucněji na Zuzku, tiše i na hlas, když se dával do hovoru s Nejtušjakem Hurčalou. Ten také měl v té komůrce lůže.

Ondrejko s ním často zaváděl hovor o jeho cestě po bitvě u Lučence do Zemanského Podhradí, o cestě tam i nazpáteľ, jen aby se mohl pozdržet v rodné dědině, promlouvat o ní, o pobytu Nejtušjakově v kurii otcově, o kurii Matukově i Maloveckých. Rozpráběli o starém Kozici Frnčalovi, o strýci Dýmu Rozvadském, o Štefanovi; o každém z nich ne pokaždé, pokaždé však o Maloveckých Zuzce.

Ondrejko také nezapomněl na vzkázání bratra Štefana. Když mu je Hurčala poprvé vyřídil, zamítl je bez rozmyšlení, žeť nemožná. Za těch lenivých, pochmurných dní a dlouhých večerů, kdy i tesknota se

do duše loudívala, začal si malovat, jak by bylo, kdyby se pojednou domů vrátil, tajně, aby nevěděli, co by bylo, co otec, strýc a Štefan, co Zuzka — Tajně by přijel, koně by nechal před dědinou, pěšky by přišel ke kurii Maloveckých, večer, jak by zaklepal na okenici u Zuzčiny komory. Co by Zuzka — jak by se ozvala, což by vykřikla a on jak by ji chytil, popadl, objal, přitiskl a líbal jako tenkráte, nežli odjel do pole, tenkráte toho večera, na nějž se už tolik navzpomínal —

Kdy se tam vrátí — Janko o tom nikdy ani slovo; ten nepůjde, ten na vojně zůstane. Bude-li však konec vojny Ondrejko uvažoval, zvláště když se o tom proslýchalo. Jaké válčení teď, až zima uhodí — kdož ví — No, spěchat nebude, aby byl pro smích, že běží za sukní; také proč se vydal do pole, ne-li aby se mstil za Štefana na těch psohlavcích maďarských. Ale když Štefan sám teď vzkazuje, aby se vrátil — Myšlenky se kruhem vracely.

XXXVI.

Pojednou uhodila do klidu Muráňského zákoutí zpráva, jež vzrušila všechny v posádce i zemany z roty Vlkovy i uprchlíky z Rimavské Báně. Rychlý posel přijel z Jiskrova ležení a oznámil hradskému kapitánu, že nazejtří přijede sám pan nejvyšší s hejtmany na Muráň, ale že se tu dlouho nepozdrží, nýbrž že pojede dále do Rimavské Soboty.

Jaké pohnutí z toho mezi raněnými, zvláště když s novinou došel také rozkaz nejvyššího, aby rota Janka Kozice se přichystala, že jej na té cestě doprovodí. Jiskra do Soboty a proč! Aby se tam sešel s gubernatorem, s Huňadem Jánušem, ten že mu vzkázal a pozval jej, aby se někde sjeli, že chce jednati o mír.

Gubernator nabídl a sám začal. Co se stalo? Sice mnoho na své výpravě nepořídil, leda že několik dolin zpustošil, dědiny zdrancoval, dobytka houfy odehnal. Jen Zvoleň a teď Drjenčany mohl hodit na váhu — Sám začal jednat o mír. Co v tom je? Pravda to bylo, přineslť to sám posel nejvyššího kapitána a nejvyšší kapitán sám přijede. Zítra tu bude a na další cestě do Soboty doprovodí jej Jankova rota. V tom bylo pro raněné i zdravé z roty zvláštní pohnutí. Jankovi blesklo v očích nad tím vyznamenáním (všichni je viděli v rozkaze nejvyššího), ale hned také z temna zaklel. On, sám rotmistr, musí zůstati; nemohl dosud na koně. Zůstane tu na posteli; nebude na Dereši pěkně vystrojeném, sám vystrojený v zlatém, bitém páse pojížděti podél řady, neblýskne draho kovaným buzdyganem, nezkřikne na rotu, aby vytrhli — Ale dobře tak, lépe tak. Před kým by se tam blýskal, komu by musil vzdáti poctu: třeba Huňadovi, tomu moldavskému ukrutníku. Nežli takhle se s ním setkat, raději ležet na slámě.

Ondris Chujava na tu náhlou novinu o nastávajícím úkolu jejich roty také sebou živě pohnul a z temna vykřikl; ale hned ztichl a pod přikryvkou se přikrčil, jako by se chtěl schovat, aby ho neviděli a neptali, cože mlčí, proč nevolá boha praboha a nezlobí se také, že tu musí zůstat, že nemůže v pěkných, červených nohavicích úzkých a v bílém plášti do řady nejvyššího kapitána, jenž by si ho jistě všiml a jistě jej poznal a vesele oslovil. Přikrčil se, jak jej libostně projelo, že tu zůstane, že bude slyšet i na dále Evu, že se bude na ni zase dívat, až odpoledne bude přicházet a číst.

Nazejtří dopoledne nastalo loučení na hoře v jizbě raněných. Matuka přišel se Švehlou a s Rakolubským, aby přijal od rotmistra rozkazy a dal jemu a Slimáčkovi

s Bohem. Loučení bylo krátké; ruce si stiskli a Janko Vlk sám se těšil:

»No, bohdá, brzo za vámi přijedu.«

Tak řekl i Ondrejkovi, když mu ruku podal. Chujava však mlčel, ani slovem se nelitoval, že nemůže jeti s nimi, až si zemané toho všimli. Rakolubský, když sestupovali se schodů na nádvoří, Chujavu až politoval, žeť mu asi dost zle, když ani o koně nepovzdechne a nezatouží, že nemůže s nimi.

»I jen ho nech,« zažertoval Švehla a potřásl kučeravou hlavou, »tomu je dobře. Ženské jej navštěvují, a mladé, a čtou mu —«

Zasmáli se, zvláště když Švehla připomenul, že se snad Slimáček ožení a to že by jeho bába jak náleží špatně prorokovala.

Když vstoupili na nádvoří, ozvalo se z předu do brány hlučné troubení. Zahlédli hradského kapitána, rotmistry a hejtmany posádky, také bradatého kněze hradského, rychlým krokem chvátající do předhradí uvítat ve bráně nejvyššího. Také obrovský Matuka Juro v choděcím, lehkém kožichu otevřeném, z pod něhož bylo viděti rudou sukni s velkými, hruškovými knoflíky, jež se kovově leskly, jakož i jeho bitý pás i ohromné ostruhy na žlutavých škorních, se pustil za nimi.

Uvítali nejvyššího, jenž přijel s četnou družinou, doprovodili jej až ku dveřím síně pro něho upravené; do té z hradských vstoupil s ním hradský kapitán a na pokyn Jiskrův také Matuka Juro. Podal zprávu o rotě, o její srážce s Uhry, o Jankovi Kozicovi, a když obdržel rozkazy stran cesty a průvodu, vrátil se, aby rctu připravil k odjezdu. Za hodinu měli se vydat z muráňského hradu.

»Jenom hodinu se nejvyšší tu pozdrží,« oznamoval Matuka Ondrejkovi a Rakolubskému. »Janka

chválil, že rotu vede, jak náleží, že je statečný a Chujava také a rota všecka, mluvil o nás zemanech i bratřících, ptal se na raněné a že se u Janka a u všech zastaví, nežli odtud odjede.«

Zemané přijali tuto zprávu vděčně a rádi, rovněž tak »bratříci«, když se sešikovali a když Matuka Juro jim »milým bratřím« s vysokého svého koně oznámil, co nejvyšší kapitán řekl a co učiní.

Mrzlo, když Jankova rota, provázejíc Jiskru a jeho průvod, sjížděla s muráňského hradu. Sníh ležel po horách, po lesích, po skalách, cestou na dolině bělal se jen poprašek. Dobře se jelo; cesta jen zvonila pod kopyty sta a sta koní. Větší část Jankovy roty jela napřed, ostatek byl při Jiskrovi a jeho družině; v závěrce jel houf, jenž provázel Jiskru z ležení na Muráň. Ondrejko se dostal po blízko nejvyššímu veliteli.

Matuka, Juro a Švehla, kteříž jeli napřed v čele roty, dlouho a vážně jednali o Aksamitovi, že nepřijel s Jiskrou, proč tu není, a co bude, dohodne-li se Jiskra teď v Sobotě s gubernatorem, co Aksamit, souhlasí-li s Jiskrou, má-li to Jiskra s ním už napřed smluveno nebo bude-li Aksamit proti všemu ujednání a míru.

»Jistě bude,« mínil Švehla, »jistě nemá s nejvyšším smluveno. Jak by se mohl on, Aksamit, s gubernatorem srovnat. První by bylo, že by gubernator řekl: Ven, pryč z hradů a tvrzí, které máte, které jste si vystavěli, to jest, zkrátka: Ze země s vámi, z Uher pryč — no a to —«

»Aksamit neudělá,« vpadl Matuka a zasmál se.

»A já, brachu, také ne,« žertoval Švehla a do opravdy mínil, »já také ne. Novou službu si hledat, ne. A kde, v Polsku? Král špatně platí, tam aby poctivý žoldnéř pořád na žold čekal a čekal a zuby sušil a pak se s králem rval o žold a holdoval; ne —

A tady, brachu, jsme pány; tady v Uhrách jsme třetím pánem, vlastně čtvrtým, ale v pravdě třetím.«

Matuka Juro přitahuje rysí čepici hloub do čela, jak proti nim ostřeji zavál mrazivý vítr, ohlédl se po Švehlovi, co myslí, žertuje-li. Švehla na ten tázavý pohled se usmál, až se mu zabělaly zpod knírů řídké zuby a řekl:

»No, počítej: Jiskra, pán na horní zemi, první pán; Huňad Jánuš na dolní zemi, druhý pán; mladý král ve Vídni nad horní i nad dolní zemí pán a opravdu nikde a my, bratrstvo, všude, tedy čtvrtý, a nepočítáš-li krále, třetí pán. A hlava bratrstva, Aksamit — no, počítej, je-li pro konec vojny a pro mír a jsi-li ty nebo já, nebo budou-li »bratříci« — No —« dorážel na odpověď, a obrovský Matuka Juro klidně, skoro flegmaticky odpověděl:

»No, nebudou. Ale což,« vzpomněl, »smluví-li dnes, zejtra v Sobotě mír, vypoví Jiskra bratrstvu službu.«

»Toho-li se lekáš? Nejsme ještě tak chudí pacholíci a sešlí na peníze. Když vypoví, vypoví, budeme alespoň volní a budeme robit po vůli. Jen se neboj, Aksamit nepovolí — a nejsme sami; druh druha musí retovat a všecko bratrstvo, počítej, něco zmůže.«

Ustali, jeli mlčky vedle sebe, až po chvíli Matuka Juro vzpomněl, že je vlastě dobře, že Janko Vlk s nimi nemůže, ten že by měl v Sobotě boj a jistě těžký, sám s sebou, když by se tam setkal s gubernatorem, s Huňadem, to že by Janko do brunátna zčervenal, jak by spatřil gubernatora, jenž poručil to zvířecí mučení na moldavské tvrzi, kdož ví, co by se stalo, udržel-li by se Janko Vlk —

Toho dne dojeli už samý večer do Hrachova, tvrze a vesnice, kdež zůstali na noc. Časně pak »vzhůru« troubeno a konány všechny přípravy, aby se vydali na cestu do Soboty, dobrou míli odtud vzdálené, aby ona-

čeji, slavnostně do ní vjeli, aby se ukázali Uhrům, s kterými se tam měli setkati. Jano Nejtušjak Hurčala pečlivě vyhřebelcoval Ondrejkova koně, vycídil pánovu zbroj a zbraň tak, že se helma s nánosníkem, každý plát a plátek, každý kroužek jen leskly, vycídil sedlo, vyleštil kde jaký kovový kousek na řemení Ondrejkova hnědáka, připjal barevné šalangy, vyhladil prsosiny hojně kovem zdobené.

I na sebe pamatoval, aby svému pánu neudělal ostudu. Kterýs z panských sluhů shodil mu husté strnisko, sám si namazal máslem dlouhé, prokvetlé vlasy, zčesal je za uši a vyhladil žluté »pracky« na širokém opasku, že se jen svítily.

Tak jako on, cídil každý sluha, takže ze všeho průvodu, když ráno vyjeli, jen blyskotalo a barvami se měnilo, zvláště prostřed, kdež na vystrojeném bělouši jel »nejvyšší kapitán a hrabě šaryšský« v nádherné šubě, kdež vedle něho a za ním jeli na vystrojených koních hnědých, černých i plavých i z rejza plesnivých Talafús z Ostrova, pan z Tamfelda, Ješek Údrcký, pan Jan Burian, Mikuláš Komorovský a bratr jeho, pan Petr, Beneš Maštovský z Kolovrat a slovenští zemané Turzo a Medzihradský, Čaplovič i Medvedský a několik mladých šlechticů, všichni v bohatých, pěkných šubách a ne již v čapkách, nýbrž v lesklých helmicích.

Za nimi panská pacholata na koních, Jiskrův starý Lapka, sluhové, jízdní bratříci z Jankovy roty. Byl suchý mráz, slunce jen zářilo. V plném jeho světle zjasněly barvy různých kožešin, sukna i aksamitu, jiskřivěji bleskotal lesk helmic, plátů i kroužkových brní; zelený praporec nad Jankovou rotou, červený nad Jiskrovou družinou třepetaly se živější barvou.

Cesta z Hrachova k Sobotě míjela rychle. Dříve, nežli se nadáli, vztýčila se před nimi sobotská věž.

Nevjeli rázem a pak také ne všichni. Rota Jankova vedená Matukou zůstala před samým městečkem. Když Jiskra s družinou a s několika jízdnými, mezi nimiž byl také Ondrejko, vjížděl do Soboty, rozhlaholily se zvony nad opevněným kostelem.

V tu chvíli, kdy trubači zatroubili, ozvaly se i z druhé, protější strany městečka hřmotné fanfary. Gubernator s družinou a jen s několika zbrojnými, jak bylo s Jiskrou smluveno, vjížděl v tutéž chvíli. Valný, jízdecký jeho houf zůstal venku a čekal jako na druhé straně rota Jankova.

Ondrejko byl vzrušený. Bylo to něco neobyčejného. Tak na blízku nejvyššímu kapitánu nikdy nebyl, a mělo se jednat o vojně a míru; tím se jednalo také o něj, že by snad mohl se domů podívat, alespoň na čas, třeba jen na nějaký den. Domov by uviděl, Zuzku, Zuzku — Nejvíce však jej vzrušovalo, že se sejde s gubernatorem, s tím — Klel mu v duchu jako jindy nahlas; ale přece byl na něj dychtiv, spatřit ho, jak vypadá ten krve nenasycený, jak mu říkal.

Uviděl ho záhy, když vjeli na prostranné tržiště, obklopené roubenými příbytky s podsíněmi, té chvíle plnými lidmi. Jak stanuli, vjeli z protější ulice do tržiště Uhři, skvělý houf pod zeleným praporcem; v čele všech na vysokém, krásném hnědáku v bohatém třpytivém řemení, v blyskotavých prsoninách ověšených rudými střapci, pán v bohaté, otevřené šubě, z pod níž pobleskovala brokátová sukně s bitým, třpytným pásem. Červené škorně měl (Ondrejko si všiml), jakož i drahou agraffu s volavčím peřím na sobolí čepici.

»To je gubernator?« ptal se dychtivě.

Přisvědčili mu v družině, ano i průvodčí gubernatorovy jmenovali; než jeho oči tkvěly na krevnaté, červené tváři Huňadově, na statné jeho a vážné postavě mohutného týlu. Kolem si polonahlas povídali

i ukazovali, ten na vraném koni hned u gubernatora, ten ohromný, šedý pán v helmici že je valašský vojvoda Dan, a ten za ním že je Rozgoň, Jan Rozgoň, sedmihradský vojvoda, a ten na pravo že je nejvyšší štolba Šimon z Palóca a ten suchý, černý vedle něho, ten suchý, černovlasý, v zelené šubě, to že je Jiří Lorandfy, pán na Hodějově —

Po tom se Ondrejko déle ohlédl, poněvadž ten Lorandfy byl pán hradu, jenž je tak dlouho zdržel a jehož přece nedobyli. Po ostatních však jen mrkl; oči jeho pořád gubernatora sledovaly, jeho tvář, její hnutí i pohled. To ten, jenž na Moldavě — Představoval si ho jinak dle toho, jak bratr Štefan jej vypsal, jak byl na moldavské tvrzi, jak tam vjel obořenou branou, v pancíři, v helmici, v bílém plášti, vysoko na bílém koni, s šavlí v ruce, a jak zajatci z Jiskrovy posádky, hejtman Vovčinec, krváceje, spoutaný, musili před něj i Štefan, jak se na něj obořil po maďarsku, blýskal očima a šavlí hrozil a pak se na své rozkřikl a jak hned přinesli špalek a přišel šeredný cikán se sekerou za pasem a začal strašlivou robotu —

Vše, co Štefan tenkrát vypravoval o těch moldavských hrůzách, když se tak z nenadání navrátil domů, dolehlo na Ondrejkovu mysl ne jako vybledlá vzpomínka, nýbrž živě a ostře; všecko se mu vrátilo, i to, jak u nich v kurii zemané kleli, jak pokřikovali »bestia«, »potvora«, aby ho »meďanboh« zabil, jak starý otec vyskočil jako střelený, rudé skvrny ve tvářích, jak vykřikl uslyšev, že tu ten gubernator na vše to očí vypichování a ruk osekávání poklidně se díval s koně, on i páni magnati i jagerský biskup —

Kdož by řekl, že ten ukrutný velitel je tu ten statečný, důstojný pán. Zjev jeho imponoval; Ondrejko se tomu dojmu nemohl ubránit. Hleděl na gubernatora chmurně, černě, cítil však jeho mohutnost, jež účin-

kovala vůbec. Cítili ji všichni v Jiskrově průvodu; buď zmlkli nebo si jej vzrušeně ukazovali a každé jeho hnutí sledovali.

Jeho i svého pána, nejvyššího velitele, pana Jiskry, jenž rovnou jel gubernatorovi vstříc. Jak dojel, koně přibočil a podal svému protivníku ruku na uvítanou ve svém městečku, všechen čilý v každém pohybu, ve výrazu tváře, bystrých očí, jež hleděly jasně a vesele.

Nevysoký, drsnatý Jiskra, po oči skoro zarostlý, se jen usmíval, jako by byl bez starostí; klidné veselí jeho, prýštící z důvěry v sebe, silně se odráželo od vážné, skoro přísné tváře Huňadovy, tak jako se lišila menší postava Jiskrova od urostlé a statné jeho protivníka s kníry, tváře jinak hladce oholené.

Ruce si podali, několik slov promluvili, pak oba obrátili koně ku bráně v opevnění kostela. Zajeli tam k faře, jak měli jednatelé smluveno, na známé oběma místo, kdež také před rokem se sjeli a o smlouvu se dohodli. Za nimi jeli pan Burian a Talafús, Mikuláš Komorovský a Jiskrův písař tak jako s Huňadovy strany vojvoda Jan Rozgoň s panem z Palócza a s mladým knězem, písařem gubernatorovým.

»Ti to budou péci,« prohodil pan z Tamfelda s úsměškem, »mír nebo zase vojnu a budou se tahat kdo víc sleví.«

»Já nic, já bych nic neslevil,« rozhodl Petr Komorovský.

Ondrejko, jenž seděl na koni za pány, to slyšel, i to, jak Tamfeldský s úsměškem odvětil:

»Ty, ty — ale uvidíš, že budeme dnes pít s Uhry na dobrou vůli, uvidíš. Na tu chvíli mají oba vojny dost, a proto se dohodnou, uvidíš.«

Ondrejko to slyšel bezděky rád, ale v tom Petr Komorovský odrážel Tamfeldovi:

»Ale co Aksamit, na toho zapomněli. Smlouvat se bez něho! Ať se Jiskra s gubernatorem dohodne, ale což uhodí-li Aksamit a odkrojí je: Já ne, já nechci míru, nedám pokoje a bratrstvo po něm: A my také ne!«

Tamfeldský řekl jen »no —«, pokroutil kníry na levo a dost. Slova Komorovského měla váhu a sílu. Ondrejko to viděl a sám to přiznal a hned vzpomněl také na bratra Janka, ten že by jistě také tak promluvil jsa stejného mínění.

Co bude —

Uvažoval o tom a také naslouchal, co páni z družiny si povídají, a pozoroval Uhry na proti, kteří rovněž jako oni seděli na koních a čekali. V sedlech zůstali všichni, Jiskrovi i Huňadovi, skoro celou hodinu; již se začali v nich vrtět a broukali, co je, že na faře tak dlouho jednají, že se nemohou jistě shodnout.

»A tak u čerta —« vybuchl Komorovský, »ať do toho bouchnou a nechají Uhrů. Šelmy jsou —«

Jen dořekl, vyšli z brány Talafús a pan z Palócza, ten k Uhrům, onen k Čechům, a hlásili, pan z Palócza veseleji nežli Talafús, aby sesedli, že již neotočí a dnes neodjedou, páni i nejvyšší kapitán i gubernator, že se již v podstatě dohodli, že běží už jen o nějaké uherské zlaté, ale to že již bude, pro ty že se již nerozejdou, tak aby sesedli a na hospodě počkali, že jednání se skončí co nevidět, že mine však dobrá chvíle, nežli se to také napíše, a že již páni tu i tam nemusí stát proti sobě, že mohou k sobě, jako jejich velitelé, neboť nastane a již tak nastal konec vojny a mír, mír —

XXXVII.

Mária se nemohla dočkati Mihála a jeho zpráv. Dny se jen plížily v tom dychtivém očekávání a týdne neubývalo. Chodila z komnaty do komnaty, stávala u okna v zamyšlení nebo vyhlížejíc ku bráně, k cestě k ní vedoucí, do údolí k Hernadu, jež zatím všecko zbělalo, neboť po tom dni, co pod Rychnavou prošlo poslední vojsko, napadlo všude sněhu.

Vyhlížela oknem, vyhlížela s pavlače do nádvoří, k věži, kolem níž vítr povzdechoval nebo rozháněl sníh, nebo sedala, když se venku hustě chumelilo, u krbu u planoucího ohně. Po ránu zůstávala dlouho na loži pod nebesy, dřímajíc v jejich útulném šeru nebo těkajíc myšlénkami po hradě, i dále za Talafúsem, i v ležení svých krajanů, za Mihálym, jak asi pochodil.

Obě její dívky často zase pocítily její zlé rozmary z dlouhé chvíle a z nespokojenosti. Málo kdy se jí zachovaly službou svou a novinami, kteréž pro ni sháněly. Zvláště málo zpráv přinášely o biskupovi, s nímž Mária nemluvila od té chvíle, co jej po prvé navštívila.

Chtěla jej navštívit, ale hradský kapitán nedovolil. Nezbylo, nežli biskupovi zase jen jídlo a víno posílat na přilepšenou a dotazovat se po něm. Než těmi zprávami jí její dívky neupokojily. Nemohlyť nic nového přinášet; den jako den u vězení, leda že poslední dny ohlásily něco nového, ne však příjemného: že biskupovi je na zdraví hůř, že polehuje více nežli kdy jindy.

Mária proto tím dychtivěji očekávála Mihála, kdyby tak přinesl novinu, že Uhři vítězí, že biskup bude osvobozen. Tu touhu měla, aby právě tuto

novinu mohla biskupovi sama oznámit nebo alespoň vzkázat —

Talafús se jí v myšlení přikmitl častěji nežli kdy před tím. Dychtila zvědět, jak přijal zprávu o Poberovi a co udělal, ztrestal-li Poberu — S jakou se vrátí — Na jeho návrat pomýšlela bez odporu; jeho příchod byl by zažehnáním nekonečného nudna zimních dní často tak kalných a zamžených. Po jeho návratu nebyla by na hradě tak zakletá, vyjížděla by. Tak za dne nejednou vzpomněla i za dlouhých večerů, kdy seděla u krbu nebo kdy odpočívala na loži v přítmí nebes, kamž kmitavě, plaše chvilkou prošlehl zardělý zákmit ohně. Jak s ní tam u krbu sedal, jak její hlavu si položil na prsa, tak mírně a něžně, jak se k ní měl milovně, sladce, s takovým ohněm, plný síly — Zapadala v žhoucí ty vzpomínky a nevytrhovala se s nich hned, aniž se za ně vždycky v duchu kárala.

Jednou pod večer, bylo dobrých čtrnáct dní, co Mihály byl odešel, přichvátala Katka za Máriou do ložnice oznámit, že se Uher vrátil, Uher, Mihály, může-li vstoupit.

»Hned, hned,« Mária prudce vstala z lenošky u krbu. »Kde je — a co že nepřišel rovnou sem —«

Přišel už bez pláště, osušený, neboť se vrátil za prudké chumelenice, a začal vypravovat. Z počátku však víc odpovídal, jak se Mária bez únavy a kvapně, nedočkavě dotazovala, nejprve na Talafúsa, co říkal, a hned zase na to, pronikl-li Mihály do uherského tábora, mluvil-li snad s někým z pánů gubernatorových a slyšel-li něco stran pana biskupa. Žasla radostně, když Mihály ne bez pochluby pověděl, že rozmlouval se samým gubernatorem, a oheň ucítila ve tváři i v očích, když uslyšela, že gubernator se také na ni zeptal, že Mihály musil o ní vypravovat, a že pokýval hlavou a řekl obrátiv se k pánům kolem něho stojícím:

»Dobrá Uherkyně —«

Mária přestala se na okamžik i ptát. Ta pochvala ji radostně opojila, tak jako ji před tím povzneslo uznání a požehnání zajatého biskupa. Ale vytrhla se a hned se ptala, co říkali o panu biskupovi.

»No, to psaníčko dlouho zkoumali, nevěřili, ale přece uznali, a to mně obzvlášť pomohlo. Pak mně už jistě věřili. Za to jsem také já pak dostal cedulu, abych mohl volně a bezpečně zpátky, to jest, aby mne v ležení a na předních strážích nikde nezadrželi, ale všude pustili. A pomohla ta cedula; jen jsem ji okázal, už bylo dobře; když jsem přišel za uherské vojsko na stranu Jiskrovců, schoval jsem tu cedulu a vytáhl jsem tu, kterou mně dal pan Talafús v ležení, a tak jsem procházel všude jako pán,« Mihály se jen usmíval a dodal: »Tak chodit tu i tam by nemohl ani sám pan gubernator — A to jsem jsem jen tvou pomocí, velkomožná paní —«

»Co o panu biskupovi —«

»Pravda, tohle!« Mihály začal se hrabat ve svém opasku, z něhož, z tajné přihrady, vytáhl složený papír. »To je panu biskupovi, to mu posílají.«

Mária chvatně sáhla po listu. Neuměla číst, a kdyby i uměla, nesměla by ho rozdělat, ale přece dychtivě po něm sáhla a vzrušeně si jej prohlížela, obracela.

»Kdybych to psaníčko mohla ihned poslati panu biskupovi! Jistě že nespí; jakou by měl radost! Co mu asi píšou — To gubernator?«

»Z jeho rozkázání jistě, ale dal mi to psaníčko mladý páter.«

Mária list už nevrátila Mihálovi. Učinila tak pro lepší jistotu, že psaní bude u ní na tu noc bezpečnější, smluvivši s Mihálym, aby si záhy ráno pro ně přišel

a pokusil se o to, dopraviti je ještě ráno do vězení biskupovi.

»Tebe tam pustí, alespoň na chvíli, to u kapitána přece zase vymohu. Psaní podstrč — Ah, kdybys také mohl zvědět, co píšou panu biskupovi, kdyby ti pověděl!«

»Jistě poví, bude-li moci —«

Mihály pobyl u velkomožné paní dlouho, až se Katka s Veronou, čekající vedle v komoře, divily, cože novin jí přinesl, a jim že nechtěl nic říci, je že mrzutě odbyl, že nic neví.

Mnoho vypravoval, dvakrát, třikrát už vstával, mysle že už všecko pověděl, ale po každé jej zadržela Mária novou otázkou, jež křísla. Po každé připadl Mihály ještě na něco a přece ještě, když opravdu odcházel, prohodila Mária, patrně spokojená, s úsměvem: »Zítra budeš, Mihály, ještě povídat.«

Toho večera byla dlouho vzhůru. Psaní od gubernatora jagerskému biskupovi vzala kolikrát do ruky, znovu je obracela, prohlížela, připomínala si spokojeně, že se gubernator na ni ptal, že ji nepohaněl, nýbrž pochválil —

Ale nad tím psaním nemohla zapomenouti na protivníky svých krajanů. Talafús se vztekal, jak Mihály pověděl, byl by toho Poberu na místě rozsekal — Zalahodilo jí, ale byla by raději a ne bez vděčnosti na to myslila, kdyby byl Mihály jenom o tom jí podal zprávu. Než tak, jak vypověděl o vznešeném gubernatorovi, o jeho uznání, o jeho moci, jak veliké má vojsko u Drjenčan, roznítila se její poutuchlá nenávist k českým »loupežníkům a kacířům«.

By toho Poberu byli její krajané zabili — Ale Talafús ho nepustí, skolí ho, až bude mít s ním bitvu. Kdyby však Pobera zvítězil? Na okamžik se zarazila. Hned si však odvětila rozhodným ne — Bez rozmý-

šlení, bez pochybnosti si tak rozhodla; tak cenila Talafúsovu sílu a statečnost.

A vše k vůli ní: to k vůli ní se budou bít jako dva říjiví jeleni. Hleděla před se chmurným, tvrdým pohledem. By padli oba; oba a všichni! Imrich by byl pomstěn, kdyby Talafús — Tvrdě myslila o jeho konci, ale přece ne s takovou žhavou dychtivostí pomsty jako jindy a cosi se v ní jako zaleknutí hnulo, když, jí připadlo, kdyby Talafús zhynul, ležel mrtvý —

Toho rána se probudila čilá, svěží mysli a ne jako často jindy s pocitem neladu a tuposti. Když zaslechla klepání na dvéře, vyskočila jako srna a na kvap se obleknuvši, vešla do přední jizby, kdež čekal Mihály. Odevzdala mu biskupovo psaní. Když s ním odešel, nemohla se ho ani dočkati. Dopoledne se dověděla, že biskup psaní šťastně dostal, co však v psaní samém, toho obsah jí pověděl Mihály teprve nazejtří, když se vrátil po druhé od biskupa.

Gubernator by rád skončil vojnu, má jiné starosti, nejvíce se Šváby, vzkazoval biskup dle Huňadova psaní, bezpochyby, že sjednají mír a pak že by také on, biskup, dostal se z vězení.

Mária slyšela tu zprávu ráda, bezděky se však také zalekla, že tu ostane sama, sama; než hned se s účastenstvím ptala, co biskup, je-li rád, těšil-li se.

»Myslím, že se těší, rád by z vězení; neslouží mu, přepadl se a má nedobrou barvu.«

Za několik dní se po rychnavském hradě rozneslo, že je smluven mír mezi Jiskrou a gubernatorem. Posel jedoucí na západ do Košic se zastavil u rychnavského kapitána a vyřídil mu tu zprávu. Hradský kapitán přišel s ní k Márii.

»A jak —« hned se optala, »jak to smluvili. Co pan biskup —«

»Posel všecko zevrubně nevěděl, jen to, že Huňád zaplatí našemu nejvyššímu kapitánu několik tisíc dukátů.«

«Není možná!« uklouzlo Márii. Nevěřila a také ji to popudilo.

»Je to jisté —« opakoval kapitán.

»Co pan biskup —«

»O tom posel nic nevěděl.«

Čtvrtého dne po té dopoledne zvěděla o biskupovi na jisto. Na Rychnavu přibyl houfec Jiskrových jezdců, jež vedl Mikuláš Lán z Role, a mezi jezdci přijely dvoje sáně; jedny byly prázdné, v druhých seděl mladý kněz a uherský zeman, oba v nákladných kožiších a v teplých čepicích.

Mária, sedíc ve své ložnici, nedbala temného hluku, jenž se venku ozval, a nevyšla se podívat. O nenadálé návštěvě však záhy zvěděla. Mihály přiběhl z nádvoří rovnou k ní, nedbaje Katky, která jej u dveří zdržovala, aby počkal, že se zeptá velkomožné paní, smí-li k ní.

»Smím! Smím!« Utrhl se Uher, vrazil do komnaty a z té přímo do ložnice.

»Velkomožná paní, přijeli, právě přijeli, pro pana biskupa!«

Mária na okamžik překvapením se nehnula.

»Kdo!«

»Od pana gubernatora, pater a nějaký pán a vojáci Jiskrovi.«

Vypravoval, co zaslechl, že, když smluvili v Rimavské Sobotě mír, že se také dohodli, aby zajatci na vzájem byli propuštěni a tak že pan gubernator si posílá pro pana biskupa.

»Ví-li to již,« zeptala se Mária náhle.

»Myslím, že ne, kdež by věděl.«

»Jdi, řekni hradskému kapitánu, aby mne navštívil«, poroučela vzrušeně, »ale ne — on by hned nemohl, když má hosti. Ale jdi přece k němu a řekni mu, aby počkal, že k němu přijdu sama, aby biskupovi do vězení nic nevzkazoval, aby těch pánů k němu hned nepouštěl, aby počkal, jdi, jdi, aby neodešli —«

Hned také volala ostře, rozčileně Katku, Veronu, kde jsou, kožich ať jí přinesou a závoj — rychle —

Hradský kapitán žasl, když uslyšel Máriin vzkaz, co zase ta Uherkyně hodlá.

»Že ona —« dovtipoval se. Omluvil se uherským hostům, s nimiž zasedl ke stolu, a šel Márii vstříc, míně k ní do komnaty, aby jí předešel a ochotu jí dal na jevo. Nedošel však. Potkal ji na chodbě.

»Je-li pravda o biskupovi,« ptala se dychtivě.

»Je, přijeli pro něj.«

»Kdo.«

»Kněz jeden a Petr, syn Mikuláše de Gialakuta, oba Uhři.«

»Nemluvili s ním ještě.«

»Dosud ne, ale již chci jej k nim dovésti.«

»Ne, počkej, prosím tebe, a dovol, abych já sama mohla mu říci, abych směla mu to oznámit u vězení.«

Kapitán usmáv se, svolil.

»Teď už můžeš, paní.«

Biskup Hederváry, co dostal dopis od gubernatora, Mihálem tajně doručený, probíral se ze skleslosti, kterouž jej vězení začínalo zmáhati. Zpružil se nadějí, že již brzo bude mír a dobrý mír, jak se nadál po šťastném postupu Huňadově, a ten mír že jej osvobodí, že jej vyvede z toho nevlídného sklepení a ze společnosti nenáviděných kacířů. Po tom listu nemohl se již dočkati poslední a bezpečné zprávy. Denně teď, kdykoliv klíč zachrastil v zámku jeho vězení, trhl sebou a neklidně hleděl do dveří, nesou-li žádanou zprávu,

jdou-li už pro něj. Nadál se také, že mu ta sličná paní, krajanka, pošle zprávu, jakmile se něčeho doví, když se tak o něj stará.

Ji samotnu po první její návštěvě také čekával. Věděl, jaké má Mária nesnáze, než nadál se, že sličné a tak odhodlané paní přece se podaří, aby si zase vymohla přístup do jeho vězení. Ptával se po ní, čekal ji a ne klidně; promluviti s paní tak spanilou bylo samo sebou žádoucí; tím spíše tu v jeho opuštěnosti, v prázdné, hluché samotě, zvláště, když ta žena o něj tolik pečovala a pečuje. Než musil se vzdáti i této naděje, když mu Mihály oznámil, že paní Mária marně se pokoušela, aby směla sem do vězení.

Myslíval na ni, zjevovala se mu, jak ji nejprvé shlédl, vstupující dveřmi vězení tak z nenadání, jako nějaké zjevení, urostlou, v černých šatech a v závoji, přibledlou, vnadného poprsí, i jak před ním sklesla a sklonila hlavu krásných, černých vlasů, jak z jejich temna běle a dráždivě se prokmitl její týl —

Tak na ni myslíval; zlobíval se na české »loupežníky,« že ji tak střehou a jí brání sem vkročit, že takový Telef má tak sličnou Uherkyni, že Uherkyně musí mu být po vůli, jemu, kacíři, Uherkyně —

Uviděl ji mimo nadání. Dopoledne, ve chvíli neobyčejné, zarachotil zámek jeho vězení. Biskup vstal. Náhlé tušení jej vytrhlo z tupého klidu, v jakém seděl na loži. Přicházejí v neobyčejný čas, něco nesou, snad zprávu —

Nadál se žalářníka, Mihála, ne však paní Márie. A ona přišla, ona stanula ve dveřích, sličná, v aksamitovém černém kožíšku lehkém, drahou kožešinou lemovaném, jenž nestajil její urostlou postavu; vypadala v něm a v černém závoji lehko přes černé vlasy přehozeném, krásně, vznešeně, jako nějaká magnátová.

Biskup jí šel vstříc a vzal ji za ruce.

»Dlouho jsem tě čekal, paní.«

Neznělo to jen zdvořile; vřelost z toho hřála.

»Nesměla jsem.«

»A teď —«

»Teď bych směla, ale tvá milost —« usmívala se a pojednou vyhrkla: »Tvá milost tu nebude.«

»Je mír!« Biskupovy trnkové oči se zaleskly a hubenou, osmahlou tváří ruměnec překmitl.

»Přijeli pro tebe, před chvílí — já si vyžádala, abych ti směla tu novinu oznámit —«

Biskup ji zase vzal za ruce a srdečně děkoval.

»Milosti, jsem ráda, že jsem ti mohla oznámit. Odjedeš mezi své —« Náhle jí víčka zamžikala a z pod dlouhých, černých řas vytryskly slzy. Pohnutí ji schvátilo, žal, že musí tu zůstat, že nesmí do rodné krajiny, že bude opět sama mezi cizími, sama.

Biskup ji začal těšit, ale náhle se rozhodnuv, nabídl jí:

»Chceš-li, paní, vezmeme tě s sebou.« Trnkové jeho oči tkvěly na ní, dychtivě čekal odpověď.

Mária, majíc oči ještě zaroseny, se usmála a zakroutila hlavou.

»Ne, milosti — to bylo jen na okamžik. Nepustili by mne a kdyby pustili — já zůstanu, já musím zůstat — Zůstanu — a jak jsi řekl —«

Biskup se okamžitě vzpamatoval ze závrati, jež jej schválila hned, když Mária vstoupila, a hned obracel:

»Tak, dcero má; budeš mít zásluhu před bohem, neboť ti kacíři škodí svaté naší víře. Zůstaň a v nás budeš mít vždycky podporu. Posla máš spolehlivého. Vzkaž tedy, kdyby bylo třeba rady nebo přispění, a neopomeň také vzkázat, když bys něco důležitého pozorovala, nebo zvěděla stran války, nebo na čem

se dohodli, nebo i když by se neshodli, když by mezi nimi strhl se nějaký spor. Bůh tě posiluj!«

Sklonila hlavu, aby mu políbila ruku. Dotkla se rty jeho levé a v tom spočinula jeho pravice na její hustých havraních vlasech; spočinula, přitiskla se do hebce pružné a vonné té nádhery, spoutané v bohatých pletencích.

Přede dveřmi se ozvaly hlasy. Mária se vztýčila; vstoupil hradský kapitán s Uhry.

Biskup už neměl stání. Navrhovali mu, aby odjel až nazejtří ráno. On však si přál, aby vyjeli ještě téhož dne, a kdyby třeba jen do Spišských Vlach dorazili. Oba krajané souhlasili; mrzutě však poslechl Mikuláš Lán z Role a jeho jezdci, kteří měli sáně zase provázeti. Nebylo žádnou rozkoší sedět v sedle za toho mrazu. Také začal poletovat sníh a podobalo se, jak se nebe zaklopilo, jak rostl sníh, že do večera zabouří metelice. Než zůstalo po biskupově.

Zabalen velkým kožichem, v zimní čepici došel na nádvoří k zadním saním, do nichž usedl s knězem krajanem. Do předních posadil se mladý zeman sekelský Petr de Gialakuta. Mikuláš Lán z Role s jezdci byli už na koních a čekali.

Hradský kapitán doprovodil biskupa až k saním; biskup si ho však sotva povšiml i ostatních »kacířů« z posádky; jen Máriu, jež jej také až k saním vyprovázela, viděl. Hovořil, rozloučil se s ní a ještě, když seděl v saních, podal jí ruku.

Zvonce zazvonily, koně zatrhli; za okamžik zmizeli ozbrojení jezdci v pláštích i sáně temnou branou do husté chumelenice, jež se spustila. Hradský kapitán vraceje se klnul, jaký to zpupný, zapeklitý pop ten biskup, toho že nejvyšší kapitán neměl pouštět, ten že bude teď teprve jako ďábel proti nim.

»A ona paní —« nadhodil Mikeš, před nímž se hradský kapitán zlobil.

»Také taková divoká Uherkyně. Jak o biskupovi uslyšela, na ráz všecka od sebe; o pánovi však,« myslil Talafúsa, ani slova, »ani slova, je-li tu nebo kdy se vrátí, kdy přijede, dosud se ani neoptala.«

Nezeptala a také sotva si na něj vzpomněla. Té chvíle, co kapitán se tak mrzel, stála na hoře ve své komnatě a vyhlížela na cestu od hradní brány, kterou sjížděl jagerský biskup, a jeho průvod. Vyhlížela je i když už sjeli na dol i pak, když za chumelení a pro jezdce dobře neviděla saní. Už jen jako by tlum stínu nesl se kalným vzduchem a bělem sněhového víření. Pak už i ty stíny se rozplynuly, a jen bílo, sníh, bílo a ticho mrtvého, zimního dne.

Odvrátila se; a zase ticho, smutné ticho odlehlého bytu, v zasněženém, osamělém hradu. V ten okamžik jí připadlo, že ona je zajatá, že tu je opuštěná, samojediná a s tím úkolem, kterýž jí biskup dal. Tesknota na ni padla, hrozná úzkost. Sklesla do křesla a dala se do pláče.

Jizbou se počalo smrákati.

XXXVIII.

Nejvyšší kapitán horní země slovenské pan Jiskra z Brandýsa vrátil se na Muráňský hrad ze Soboty pátého dne; nepřijel už s takovým četným průvodem, s jakým se z hradu vydal jednat s gubernatorem. Rota Janka Kozice se s ním všecka nevrátila. Jen dvacet jezdců, jež vedl Švehla.

Sotva že do hradu vjeli, byla Švehlova první cesta na horu do jizby raněných, oznámit rotmistru, co se zběhlo a jak je s rotou.

Janko žasl, že se nevrátili všichni, že rota ponechána zase za posádku v Rimavské Sobotě, kamž se musí také navrátit těch dvacet a Švehla s nimi. To by nebylo za jiných okolností zlé, neboť v Rimavské Sobotě se jemu i jeho lidu dost podobalo, ale že se stalo následkem míru mezi Huňadem a Jiskrou, nad tím se hrubě zamračil, očima začernil a i na hlas zaklel. S Huňadem mír a jaký! Co trvale opanoval, to mu dle ujednání v Sobotě zůstane. Nebylo to mnoho, ale Zvoleň tím ztracena. Zvoleň a Drjenčany také.

Marně Švehla vykládal Jankovi, že ty ztráty po takové výpravě, kterouž Huňad vykonal s takovou přesilou, nejsou hrubé. Což to je — že mohlo dopadnouti hůř, ó hůř — A pak, jaké vítězství, jaký je Huňad vítěz, když ještě platí, když zaplatí Jiskrovi deset tisíc šest set dukátů.

»Řku, deset tisíc šest set zlatých dobrého rázu kremnického!« opakoval Švehla potřásaje kudrnatou hlavou. »Dva tisíce už Jiskra má, ty musil Huňad hned v Sobotě pěkně na dřevo vysázet — dva tisíce hned, druhé dva tisíce zaplatí teď o vánocích a ostatek, počítej, šest tisíc šest set, dá na hromnice. To jsou peníze přes deset tisíc! To je nějaké vítězství?«

Janko zamračen na chvilku mlčel. Sice v duchu uznával, že kdo vyhraje, neplatí, a nad to takovou sumu, že ten mír není pro ně, pro Jiskru nejhorší, že se ctí vojnu skončili; ale přece skončili. A on, ze zášti k Huňadovi, byl by válku vedl dál, dál až do plného vítězství, na škodu a potření toho moldavského katana.

Chujava mlčel, ač ho již tak nenamáhalo promluvit; mlčel, protože nechtěl mluvit proti Jankovi a říci pravdu, že se mu také zdá, deset tisíc zlatých pravých, nepilovaných, to že jsou peníze, bože, jaká hromada zlata, to že je vlastně vítězství. To říci před Jankem nechtěl, ani to, že je rád, že rota zůstane

v Sobotě, protože odtud není tak daleko do Rimavské Báně. To teď více platilo nežli všecky požitky koželužského městečka.

Báně mu připadla, jak Švehla oznámil, že je po vojně a že zůstanou v Sobotě. Na Evu hned vzpomněl, ta že bude ráda, že přestanou její obavy a strachy o bratra, že by jej Uhři snad chytili a třeba jako kališného kněze i upálili. Těšil se více nežli jindy na odpoledne, až přijde Eva, až jí povědí, že už je pokoj, co řekne, že se potěší. Ale vždyť už jistě ví. No, ať ví, ale přijde, sedne tam u okna a bude čísti, přijde zase ta pěkná chvíle, na kterou se těšil každého dne a které se nikdy nemohl dočkati.

Tam Eva sedne, obracel oči k oknu nedbaje, co Švehla rozpráví s Jankem, tam vezme postillu do ruky a začne. Ztiší se v jizbě, bude jako v kostele, pěkně, ticho — Jenom její hlas — její hlas, jenž se mu i v duchu někdy ozval. Venku mráz, jasno nebo chumelenice — ale vždycky pěkně — Najednou se lekl, až na očích se mu zjevilo, tak že i Švehla si jich povšiml a zeptal se, co je, má-li Chujava bolest, ozvala-li se znovu rána.

Slimáček zapřel, že ne, a nevyznal, že se lekl pomyšlením, že Eva asi záhy odtud z Muráně odejde, když je smluven mír, že si bratr pro ni přijde a od vede ji, a on, Chujava, že tu ostane sám a že už mu nebude Eva číst, že nebude slýchat jejího hlasu a že nebude pozorovat její rozmilou hlavičku jako obrázek.

Bál se a nebál. Čtrnáct dní po tom, co Švehla přijel na Muráň, přibyl tam z nenadání kněz Lukáš Luk. Vypravoval sestře i raněným, upřímně potěšen, že nešel nadarmo, že shledal všecky uprchlíky z Rimavské Báně, žádný že z nich nezhynul a také že na dobytku neutrpěli hrubé škody, protože všude uhodili na dobré lidi, kteříž se jich, uprchlíků, křesťansky ujali, mnozí že se již navrátili do dědiny, všichni ti,

jimž on oznámil, že jejich příbytky neshořely nebo jen málo škod utrpěli.

»Ti ostatní, kterým Uhři vypálili, mohou se vrátit jenom sami. Budou nejprve o přístřeší robotit a my jim křesťansky pomůžeme.«

»A fara —« zeptala se Eva.

»Také už brzo bude. Co jsem tam, ti dobří lidé uklidili všechen rum, všecko ohořelé dříví a začali nám jizbici upravovat. Až bude, vzkážu ti nebo pro tebé pošlu a přijedeš.«

Nikdo kolem si nevšiml, že Ondris Chujava si povzdechl —

Kněz Lukáš Luk odebral se do Rimavské Báně a Eva chodila zase na místo něho odpoledne číst z postilly raněným a krajankám, ženským z rodiny Víta Tomáška. Patnáctého dne po odchodu svého bratra z Muráně vstoupila k raněným ne odpoledne s postillou v ruce, nýbrž po ránu, připravená na cestu.

Chujava jako by ztuhl. Tak náhlého odchodu se nenadál. Ani věřiti nechtěl. Z překvapení se ani nehnul, nemohl, ale to zaslechl, že Eva mluví s Jankem Kozicem o odchodu, že přijeli pro ni a pro Tomáškovy, že odjedou za chvíli do Rimavské Báně.

»Budeme na tě vzpomínat,« řekl Janko upřímně, »a odpoledne se nám bude obzvláště stýskat, až nám nebudeš číst. Byla jsi tak hodná,« mluvil s ní srdečně, přátelsky jako s mladičkou sestrou, drže její drobnou pravici ve své mohutné, osmahlé.

Děkovala mu zase za pomoc, kterou je zachránil v Rimavské Báni. Vskočil jí do řeči, ať o tom nemluví, ať se raději za ně modlí, aby už mohli odtud, že to čertovo ležení —

Ani neviděla, že Chujava očí od ní nepohnul, že pobledl. Hleděl na ni, slyšel její hlas a přece se lekl,

když pojednou stanula u jeho postele a podala mu ruku.

»Nu, s pánem bohem,« řekl namáhavě a hlas se mu zachvěl, »Evuško, s pánem bohem, a i ty pamatuj jako my —«

Usmála se, hlavou přikývla; odešla k ostatním raněným, rozloučila se, ještě jednou se ohlédla po zemanských postelích. Chujavovy zapadlé oči se po ní točily. Naposledy se jim zakmitla u dveří.

A byli bez ní. —

Janko měl pravdu, stýskalo se jim po Evušce; scházela jim zvláště odpoledne, kdy teď nikdo nepřišel a jim nečetl. Leželi tiše; sotva kdo promluvil. Nejméně Ondris Chujava Slimáček. Jeho rány nebyly horší a přece byl smutnější, málomluvnější; a tak jej odchod Evin prozradil.

Všimlť si Janko Kozic, že Ondris je takový od té chvíle, co se s nimi Evuška rozloučila.

»A že on taký — — že on, a já hloupý!« dával si Janko v duchu. »Toť by ani Slimáček nebyl!«

Jen tomu se Janko divil, že Chujava mlčel a mlčí, že jindy o každé suknici, pro kterou se zapálil a na chvíli hořel, tolik rozkládal a tak horoucně —

I kladl lávky, sám začínal o Evě, hovořil o ní; nemusil se nijak nutit, neboť v létě sám se po ní ohlížel, ano šel za ní do ležení, sice bez úmyslu, ale přece z náklonnosti. Než nesetkal se s ní na delší chvíle; jiskra nevzhořela v oheň, rozum neztemnil se mu v sladkém zmámení, takže si Janko mohl říci a řekl, co by chtěl bláznit on, starý chlap, starý proti takovému kvítečku. Než vroucí přízeň jí zůstala. Zmiňoval se tedy o Evě, hovořil a Ondris Chujava v své touze a tesknotě šel do té pasti a rád; povídal, nevěda začal toužebně vzpomínat a pak se v těch chvílích roztoužení zpovídat. To byli s Vlkem v jizbě

už sami, neboť ostatní ranění pozdravivše se odešli k rotě; rotmistr sám dosud úplně zdráv nebyl, ale již stále neležel.

Jednou za prvního soumraku připadla Chujavovi na mysl jeho nebožka bába, provdaná Ostrolucká, rodem Szeczovna.

»Vidíš, Janko, ta moje bába, víš-li, jak se mně ve snách zjevila —«

»No, vím.«

»No, a že zavru lineu, pamatuješ-li se —«

»Na poli neostals, z ran se vylížeš.«

»No, ale proto mohla by mít bába pravdu, proto přece bych mohl zavřít lineu —«

»Kdybys ostal, jak jsi, to zavřeš; ale ožeň se!«

»Ožeň se — No — sic já bych věděl — oh —«

»O nevěstě —« Janko se ptal s tajemným úsměvem.

»O nevěstě, ale není z familie*).«

»Ale lepší nežli mnohá z familie; je dobrého rodu a hodná, milá a chytrá, umí víc nežli leckterý zeman, a i čte jako kněz a píše jako písař, a Evuška ji volají, viď —«

To vše bylo jako jízdecký útok, čím dál rychlejší, doléhavější, tak že Ondris Chujava, jenž se ho nenadál, zmaten zvolal:

»Jak ty víš, Janko!«

»No, zapírej, Slimáčku!«

Již nezapřel a vyznal, že ještě žádnou na světě neměl tak rád, že po žádné tak netoužil —

»Nu, mně se také líbila,« přiznal Janko polo žertem, polo do pravdy, »líbila, věru, ale řekl jsem si: Jsi starý pařez a leccos zrobils, starý žoldnéř, chlap zkušená, a ona, no — dítě — čistá jako květ — No,

*) Zemanského rodu.

ale ty, Chujavo, jsi mladší nežli já, o mnoho sice ne —«

»A jistě o dvě léta!«

Janko se zasmál.

»Dvě léta jsou dvě léta, Janko, no — a však neříkám, že se budu ženit — ale nepůjde-li Evuška za mne, ostanu jako starý hřib, věru —«

»A nebožka bába bude mít pravdu: zavřeš lineu.«

»Toť raději zavru lineu,« Chujava opakoval odhodlaně a z hluboka povzdechl; zmlknuv zahleděl se do kouta, kde šero soumraku zhoustlo v černou tmu. —

Od té chvíle nemusil se tajit a netajil se; Janko stal se mu důvěrníkem, jenž vyslýchal jeho vzdechy a toužebné hovory upřímně, ale také sobě pro kratochvíli. V duchu a někdy i nahlas se Chujavovi smál, co že on starý rejthar vzdychá jako mládeneček, no a kdy se bude ženit, kdy o Evušku řekne a co ona řekne. A jednou si také vzpomněl:

»A to milý brat, co tvá familie, co nebožka bába. Takového rodu! Szeczovna rodem, provdaná Ostrolucká!«

To připomenutí, tak vážně pronesené, ač ne tak vážně a pravdivě myšlené, Chujavu zarazilo, ale rozmrzen jím, utrhl se a vyhrkl:

»Vem čert bábu —«

Než vzpamatoval se, zalekl, jak se na své bábě prohřešil; odvrátil hlavu. Janko se dal do hlasitého smíchu. —

To bylo o vánocích. Hned po nich chystal se Janko Kozic z Muráně do Soboty ku své rotě. Bylať jeho rána už tak zahojena, že mohl vsednouti na koně a odvážit se do tuhého mrazu, který právě uhodil. Ondris Chujava Slimáček volal boha praboha i meďanboha, že také on nemůže, že tu musí ještě ostat a

ležet sám jako Lazar a nic dělat a schnout v té samotě — Než opravdu musil. Rány jeho mu nedaly, aby vsedl na koně a podnikl delší cestu.

Jankovi ukládal, ať pozdravuje Matuku, Ondrejka, Rakolubského.

»No, dřív, až pojedu Rimavskou Bání —«

»Zastavíš se, vím, na faře — Pozdravuj je.«

»Evušku, a řeknu jí —«

»Aby tě — Ještě jí nic neříkej — no, leda to, že se těším, až tudy, jako Bání, také já pojedu, že se tam zastavím — Ale více nic, to povídám.«

Za čtrnácte dnů vypravil se Chujava Ondris, skoro již vyhojen, z Muráňského hradu do Rimavské Soboty za rotou. Těšil se na ni, na pány braty i na městečko samo a i na kapustu a klobásy, nejvíce však na Rimavskou Báni, na Evušku. Byl mrazivý den a vál ostrý vítr, když vyjel. Na Muráni jej zdržovali, aby v takové slotě nejezdil, aby počkal alespoň do zejtří, až vítr ulehne; Chujava však sebou škubal, a kdyby ho i řetězy ukovali, prál, že by se vytrhl.

Pobízel vraníka; ten jako pán přimhuřoval oči, neboť proudy sněhu ostře do nich šlehaly. Za Tisovcem začal Chujava klít, když se mu pojednou ozval zub trhavou bolestí. Začalo mu v něm škubat; až do ucha bolest šla, za ucho, prudká, palčivá bolest. Marně zahrabával obličej do pláště, marně uši kryl, aby mu do nich nefoukalo. Bolesti ani neumírnil, neřku-li, aby ji zahnal; rozbláznila se mu po všech zubech, škubala v nich i v hlavě hůře nežli na podzim, když leželi před Hodějovem. Plil a klel, v sedle se kroutil a krčil, vraníka ostruhami bodal z bolesti i aby se dostal z širého někam pod střechu.

Zarazil v zachumelené vsi u roubené, bídné hospody; koně mu odvedli do stáje, sám pak běhal, lítal začouzenou jizbou plnou dýmu, vzhůru dolů, jak jej

bolest proháněla, až usedl, neboť mu nohy zemdlely a třásly se. Opřev hlavu do dlaní seděl u stolu jako pitomý; pak přikládal rouchu v ledové vodě namočenou na tvář, a zase pytlík s otrubami v horoucí vodě spařenými.

Krčmářka začala jej těšit, jaj, co ona zkusila, ona že mívala zuby jako klovaně, mocné jako železo, no, že všecko semlela, a teď že jich má skoro jako žába, že si musila dát všecky vytrhat, tak že ji bolely, div že na stěnu nedrápala od bolesti, že počula anjelíkův zpívat, a že dávala na zuby, na tvář, na hlavu to ono, co kde kdo poradil, horké, studené, ale přece že na zuby nejlepší železo, kovář že jí pomohl.

Chujava chodil zase jizbou sem tam, poslouchal, neposlouchal, počítal, kdy se takhle dostane do Báně, klel žvátorné bábě, ale na ráz se zastavil, oči na ni vyvalil, když pak na večer začala těšit, no, velkomožný že už nebude volat kováře, že jemu, velkomožnému pánu, už tvář otýká, a kvapně, a to že bude konec bolesti, až bude mít hlavu jako konev —

Byl konec, bolest se tišila, ale tváře měl opuchlé a byly jako měděnce, zardělé, blýsknavé; než jak odtrnulo, vydal se na cestu. Když dojel do Rimavské Báně, ohmatával tváře, balil je, halil, cítil však, že asi hrozně vypadá, že v tom zachuchlání nemůže na faru a bez toho zabalení by se ho Evuška lekla; utekla by před ním — Parom do zubů!

Ze vsi mnoho neviděl; vše bylo pod sněhem i spáleniště i stavení na polo opravená i celá; a také nedbal, neohlížel se. Jen na faru myslil bojuje těžký boj, má-li se zastavit nebo dále jet. Když dojel k faře, slezl s koně a šel ku dveřím; touha jej pudila, aby přece zaklepal a vstoupil, třeba jen na chvilku, na okamžik, co by Evu jen uviděl, jen slovo s ní promluvil.

Na faře svítili. Chtěl nejprve k oknu, skulinou okenice nahlednout. Ale jak vstoupil do světlého pruhu, jenž ze sousedství linul zjasňuje kus stěny i sníh před stavením, zarazil se a lekl se sám sebe, svého stínu, stínu své zachuchlané hlavy. Byla ohromná, netvárná a byla by hrozná, řekl si, i kdyby s ní zdělal to zavití. Představil si, jak vypadá, jak by se ho Evuška lekla; zavzdychal, otočil se. A vzdychal stoupaje na kůň. Ale pak jej bodl a klopě zachuchlanou hlavu, uháněl večerem k Rimavské Sobotě.

XXXIX.

Mária měla, dokud jagerský biskup meškal na Rychnavě v zajetí, alespoň nějakou starost: jak se daří zajatci, jak mu přilepšit, jak by mu poslala zprávu nebo jak s ním promluvit. Teď, když odjel, nezbylo jí ani to. Opuštěnost, jež na ni dolehla hned při jeho odjezdu, cítila čím dále tím tísnivěji.

Dlouhá chvíle začala ji mořit únavněji nežli kdy před tím. Jak ty mrtvé, zimní dny, dlouhé soumraky, nekonečné večery svým hluchým, pustým tichem a nudou ji unavovaly do omrzelosti, vzpomněla si častěji na Talafúsa, že nejde, a kdy asi přijede, že ani nevzkazuje.

Přijde-li, tak již osnovala, musí ji odtud vyvésti, že neostane tu v té hrozné samotě, co že by tu mohla vykonat, když by bylo nutno, jak biskup žádal, tu že se o ničem nedoví. Jak by tu zvěděla, jak je u nich doma, v novohradské stolici. Krajana, jenž měl přinésti zprávy, již neočekávala. Nepřišel-li do zimy, teď v tuhé zimě sem nepronikne. Leda by přišel až na jaře. Než mimo nadání přišel v tento čas tuhých mrazů. Mihály jej jednou odpoledne ohlásil, sám vše-

chen rozradován jeho nenadálým příchodem. Mária nechtěla ani uvěřit; dychtivě hleděla ku dveřím. Vstoupil Laszlo, někdy zajatec na Muráni, černovlasý, osmahlý, mandlových, tmavých očí, ne v sukni, jak odešel z muráňského hradu, nýbrž v kožíšku.

Omlouval se, že tak pozdě přichází, že však za to nemůže, poněvadž měl mnoho nesnází pro vojnu, že nemohl tak volně se cestou ubírat, že musil si zacházet, ano i často se skrývat. Tím se dostal pozdě do novohradské stolice a také tak zpět za velkomožnou paní. Oznamoval, že i teď po vojně není jisto na cestách a dole u nich že je teď velké rojení, když se páni magnáti a zemané sjíždějí do Prešpurku na sněm, že jej svolal pan gubernator; ostřihomský pan primas arcibiskup, že tam už je.

»A jagerský biskup,« vpadla Mária

»Také přijede, slyšel jsem, že už na cestě, čekají ho. Ten tam musí být, máť velké slovo.«

»Oč budou jednat —«

»O mladého krále, aby ho švábský císař našim pánům vydal, aby mladý král nezůstal Švábem nebo aby snad se nedostal těm kacířům Čechům. Ti ho také chtějí, obzvláště ten jejich gubernator, slyšel jsem. A také se bude na tom sněmu jednat,« vzpomněl krajan, »o Češích tady u nás, nejvíc o tom Jiskrovi.«

»Co.«

»No, snad jak by ho dostali odtud z Uher, jej a všechny Čechy.«

»Všechny —« opakovala Mária hledíc upřeně před se. »Ale jak dole, jak u nás,« vytrhla se náhle. »Byls u rodičů Emericha Almáše —«

»Byl, kolik dní jsem tam pobyl; nepustili mne hned, ač jsem jim přinesl takovou smutnou novinu.«

»Nevěděli o smrti svého syna.«

»Ne, ale tušili, byli už jako přichystáni; ale přece, když uslyšeli jistotu, oh, to byl žal, to byl žal, velkomožná paní. Dobře, žes neviděla starou paní, jak naříkala, a jak panna sestra — Dvůr se pláčem rozléhal — srdce se člověku pohnulo —«

»Co starý Almáš —«

»Jako když do dubu udeří. Zatřásl se, pak hleděl do země, hlavu klopil; najednou vstal a pryč, zrovna utíkal vedle do komory, ale nežli došel, ve dveřích jej chytl pláč, s kterým utíkal. Pláč jej chytl; zavzlykal, až mu rameny i hlavou zaškublo a zatřáslo —«

Mária, bledá, seděla nehnutě, s hlavou pochýlenou, s očima do země upřenýma. Jen když se posel odmlčel, pozvedla je, jako by chtěla se otázat. Než nemohla; hlas jí vázl —

Žal Imrichovy rodiny udeřil do srdce; zacelující se rána náhle zas a z prudka zabolela. V jejich hoři zas ucítila, co ztratila; a v té bolesti se palčivě zastyděla pro to, co po té ztrátě učinila. Bála se optati se, mlčky naslouchala dál, když krajan opět začal, jak ty dni, co pobýval v Almášově dvoře, musil o nebožtíku synu vypravovat vše, co věděl, co slyšel, jak se ho ustavičně vyptávali. Než pojednou vpadla mu prudce do řeči otázkou, již vyhrkla zastřeným hlasem a při níž se začervenala:

»O mně jsi nemluvil.«

»Ne, velkomožná paní.«

»Slíbils —«

»Vím, velkomožná paní, pamatoval jsem, a jak jsi přikázala, nic jsem neřekl, kde jsi, kde jsem tě viděl, nic, věř — ale —«

»Co!«

»Musím k vůli sobě povědět, velkomožná paní, kdybys snad zvěděla; nehorši se. Věděli o tobě.«

Mária se lekla.

»Není možná. Jak by mohli tam zvědět! Tys nemlčel, tys pověděl!« Uhodila ostře, prudce.

»Ne, přisám bůh, velkomožná paní; ale ty nutíš mne povědět —«

»Kdo, kdo jim řekl —«

»Povídali, že tvůj muž.«

Zmlkla, oči se jí rozšířily a pak se nehnuly, ustrnuly. Zpráva byla tak překvapující, úžasná a přece tak pravdě podobná. Až po chvíli se otázala temně a namáhavě:

»Můj muž, pravíš?«

»Tak mně řekli. Bodorovský jej jmenovali.«

Nebylo pochyby. Krajan ho neznal, nic o něm nevěděl, a Bodorovský je taký ničema, aby se jí mstil. Mstil, zač! Za to, že s ní tak nehodně jednal, že ji prodal jako otrokyni. Shrnulo se jí vše do mysli jako příval. Šumělo, hučelo v hlavě, nemohla si vše srovnat.

»Jdi,« kynula krajanu, »já tě zas zavolám.«

Nemohla s ním dále mluvit. Začala přecházet jizbou, myslila na muže, zlobně, se vztekem, s nenávistí, až vydechla z ošklivostí a mávla rukou zapuzujíc myšlení na Bodorovského.

Uvažovala o domově, o Imrichově rodině. Jaký žal tam — Tušila jej, ale zachvěla se, když slyšela o Imrichově otci, jak stary, statný zeman »utíkal s pláčem« do komory. Taký žal — A což o ní říkají — Co by říkali! V opovržení ji mají. V opovržení! Odvrátili by se od ní, nepromluvili by na ni, nikdo z rodiny, ani ta mírná, něžná sestra Imrichova. Jak by jí, Máriou, nepovrhli! Vědíť, jak se pro Imricha soužila, a teď také vědí, čím je.

Oči jí zahořely, hněv ji popadl. Kdo, kdo ji k tomu dohnal! Kdo! Muž — ale Talafús také. Klnula onomu, klnula tomu, klnula všem »kacířům« —

Po vlně vzteku rmut hořkého doznání si, že není pomoci, už žádné pomoci, že musí zůstat tak, jak je. V Almášově dvorci ji mají za kuběnu — A je, je a zůstane; ale prohlédnou, až zvědí, proč, proč, co vykonala, jak se pomstila za Imricha, jak se pomstí všem i — Bodorovskému! —

Talafús přijel třetího dne po tom, co krajan z novohradské stolice přibyl na Rychnavu. Mária uvítala Talafúsa s laskavou výčitkou, že ji tak opustil, že tak na ni zapomněl a nechal ji samotnu v tom smutném zákoutí. Děkovala mu, že se jí tak zastal, že chtěl ztrestati Poberu, že Mihály jí všecko pověděl, i o tom, že smluvili bitvu, ale aby Poberu nechal, aby se nevydával v nebezpečenství k vůli ní —

Položil jí dlaň na rty.

»To je má starost,« káral ji, potěšen v srdci její starostí, »jak se jen pozdraví, ztrestám ho.«

»Leží dosud v té vesnici, jak Mihály povídal?«

»Ne; když se mu polepšilo, naložili jej na sáně a dovezli ho do městečka.«

»Kdyby raději zemřel —« líčila Mária, stahujíc krásně klenuté, tmavé obočí.

»Oh, tenť jako kocour — Ale ztrestám ho! Teď Jiskra bitvu povolí, když je mír.«

Přitulila se k němu, jako by měla strach, a ptala se jakoby s úzkostí, kde Jiskra nyní je.

»V Košicích.«

»A gubernator prý svolal sněm,« vzpomněla.

»Do Prešburku. I Jiskra byl tam povolán,« dodal Talafús usmívaje se.

»I Jiskra?!«

»A německá města, tady na horní zemi: Levoč, Bardějov i Košice. Města už posly poslala.«

»A Jiskra nepůjde?«

Talafús se nahlas zasmál a zvolal:

»Do pasti? Oh, Mária, jak by mohl! A kdyby se nemusil ničeho bát — což je on jako nějaký magnát? Není-li také jako gubernator? Je nejvyšším kapitánem horní země.«

»A kdyby sněm —«

»Sněm není jeho pán.«

»Kdo —«

»Mladý král, pro kterého bojoval a bojuje. Na uherský sněm nepůjde, ale jako by tam byl,« dodal prudčeji.

»Jak — Má tam někoho?«

»Má.«

»Koho?«

Talafús se usmál té zvědavosti, ale vesele se bránil, když jako rozmarné dítě se na novo ptala, škádlíc ho, že se jí bojí, že jí nevěří, že ona má snad také spojení s uherským sněmem.

Talafús to zamluvil, po večeři však při plném poháru, když žár mu rozehřál krev, když Mária vedle něho seděla a i hlavu na prsa mu sama sklonila, pověděl, že Jiskra do Prešpurku jistě nepůjde, že tam však poslal svého vyslance Buriana, toho že Uhři dobře znají, ale Žáčka že neznají —

Zardělý hleděl zpod víček dolů na Máriinu hlavu na jeho prsa opřenou, do jejích kouzelných očí k němu vzhlížejících. Tak oddaně hleděly, tak lichotivě zněl její hlas, když se ptala na toho druhého posla.

»Toho Uhři neznají,« odpovídal ne bez pochluby a škodolibé radosti, »a nepoznají, toť žák z kolleje uklouzlý, žák, i selský šohaj, i žid, i Uher, i Slovák, a i Němec, co chceš, všecko dovede, a žádný ho nepozná.«

»A všecko zví —«

»Všecko zví a všecko věrně donese — ale mlč, nech ho, co s ním, nemluv —« Zdusil jí řeč celo-

váním, že nemohla promluvit, že nemohla se víc otázat. Tu — Ale pak ji provázel do ložnice —

Krajan z novohradské stolice odešel z Rychnavy druhého dne. Před odchodem rozloučil se s Máriou, jež mu dala na cestu peníze i důvěrná vzkázání jagerskému biskupu do Prešpurku.

Pozejtří po tom vyjely z rychnavského hradu troje sáně. Na prvních seděl Mihály s Veronou a Katkou, na druhých pod velkou, krásnou koží medvědí Mária v kožichu a v kukle kožešinou podšité a Talafús. V posledních byl Mařík různými vaky skoro zarovnaný. Několik jezdců v plné zbroji provázelo sáně. Všechen průvod uháněl zasněženým údolím Hernadu mezi stráněmi, jejichž širé lesy zapadly do sněhu. U Margičan obrátili se na sever, neboť při Hernadu těsninou mezi horami nebylo žádné cesty; na půlnoc se dali, aby pak obloukem k východu a k jihu dostali se do Košic.

Talafúsovi byl by osamělý jeho hrad té doby, s Máriou, milejší; než Mária zatoužila po živém městě, Mária chtěla změnu a on nemohl odříci.

XL.

Starý Lapka, Jiskrův komorník, stoje u okna předsíně, vyhříval si svadlé ruce v zářivém, zlatém proudu březnového slunce. Měl je na okně položené, díval se na ně a zase ven na velký a dlouhý plac košický, nedlážděný. Díval se k rameni čermelského potoka, jenž městem protékal, na lávky a dřevěné můstky přes něj vedoucí. Lidé po nich přecházeli, různé povozy bídné, selské i lepší domácí přes ně přejížděly. Pozoroval hemžení na nich i u nich i na-

proti u zděné radnice s arkýřem a s podloubím, vynikající nad sousední příbytky většinou dřevěné.

I výš, u nádherného gotického kostela, ještě nedostavěného, bez věží, hemžilo se lidem městským i venkovany i žoldnéři Jiskrovy posádky. Z pestroty krojů vyrážela bílá barva halen i kabanic nejjasněji; v zářivém světle březnového rána svítila z temnějšího odstínu selských kožichů i měšťanských a žoldnéřských sukní.

Než i na pravo se ohlédl po dveřích vedoucích do komnaty páně. Prudký hlas se tam ozval. Poznal ho, žeť hlas pánův. Co se zlobí, co se stalo. Nikoho tam nemá, jen písaře, a ten — co ten, což by se na toho zlobil. Pan z Tamfelda tam také, ale co také ten — na toho také jistě ne. Vždyť už včera na večer i dnes ráno byl pan nejvyšší kapitán mrzutý. Včera na večer, když se chystal na lože, prohodil před ním, před Lapkou, cože u čerta ten Žáček nejde; a dnes ráno pan nejvyšší jen oči otevřel, zeptal se, je-li tu snad Záček, a když vstupoval sem, do kanceláře, poroučel: »Přijde-li Žáček, pusť ho bez prodlení, hned, a kdyby někdo u mne byl, přijď ihned a řekni: ‚Je tu,‘ a já již budu vědět —«

Kdež by Žáček přišel; když už není tu, jak pán jej čekal, tedy sotva již přijde; to se mu něco stalo, vždyť i nejchytřejší liška dostane se do želez. Nač se pán zlobí. —

Lapka se obrátil. Dvéře v pravo se otevřely. Veselá, živá očka starého komorníka zamžikala; vyšel písař dost otylý v dlouhé tmavé sukni, s papíry pod paždí.

»Cože jsi tak dlouho, a cože pán takovým hlaholem —« ptal se komorník.

»A když Aksamit,« písař mluvil hlubokým hlasem tlumeně. »Poslal pánu psaní pro posmíšek, ví-li pán,

píše Aksamit, jak se mu Huňád odsloužil za ten mír, za to, že jej, Huňada, nechává s pokojem, aby si své mohl řádně a dobře řídit, ví-li, že jej, jako nejvyššího kapitána, dal Huňad s celým sněmem v Prešpurku do achtu, jako škůdce a zrádce země a že sněm poručil poslům z Levoče, z Bardějova i tady našim v Košicích, ať našeho pána nejsou poslušni —«

»To jsem slyšel, to pán už ví.«

»Ví, ví, ale rozuměj! Aksamit chtěl vojnu s Uhry dál, žádný mír a rozzlobil se, když náš pán jel na schůzi s Huňadem; proto teď to psaní, jeť na posměch — Proto se pan Jiskra zlobí a ne pro ten acht. Když jsem včera četl, že v Bardějově a v Levoči ten acht veřejně čtli a vyhlásili, smál se, a ještě se smíchem povídá: No, a jak že tady v Košicích ten acht vyhlásí, snad že trhem a tady jemu pod okny —«

»Co myslíš —«

»Smál se, ale dal by oběsit toho, kdož by se odvážil — A pravda, to ještě psal Aksamit,« vzpomněl si písař, »a to pána také hrubě popudilo, »to že má pan nejvyšší také odměnu za to, že propustil toho jagerského biskupa, ten kulhavý, vzteklý pop na tom sněmu všem domlouval a důtklivě a prý mluvně, on nejvíc, aby dali našeho pána do achtu, žeť ho zaslouží, žeť je uherské koruny škůdce největší, žeť třeba jej vypuditi a zemi od nás loupežníků očistit —«

»Kacíři jsme, to vím,« usmál se starý Lapka, »ale že bych byl loupežník — Nu, ovšem, lapka jsem a starý lapka,« zavtipkoval na své jméno. Zvážněl však, jak mu Žáček připadl a že pán ho tak dlouho a marně čeká.

»A snad se ho už ani nedočká,« mínil písař, »buď je někde u vězení ukován uherským řetězem nebo už nedýchá —«

Hluk pod okny. Lapka se vychýlil, podívat se, písař však nečekal. Vzpomněl na práci, že má ještě toho dopoledne napsati dvě rubriky; vyšel z předsíně. Pod okny, před dlouhým, zděným domem, v němž Jiskra bydlil, Lapka mnoho nezahlédl. Dům měl klenutou podsíni a v té se ztratil shluk lidí, nejvíce žoldnéřů, kteří dosud na slunci lelkovali.

Nežli Lapka se zas obrátil, chtěje vyjíti ven a podívat se, co se zběhlo, vrátil se písař. Chvatem vstoupil.

»Co neseš, co se vracíš?« ptal se Lapka udiven.

»Tu to!« Písař zatřepal velkým listem papíru.

»Co je —«

»Košickým, ale vlastně panu nejvyššímu. Jakýsi jezdec přijel do brány, neznámý, ale ne našinec nebo Slovák.«

»Uher —«

»Nebo Němec, no, ať ten či onen, ten list tu přivezl a v bráně odevzdal. A jen to odevzdal, otočí koně a ten tam.«

»Co je to —«

»Já budu viset,« písař se nutil do žertu, »víš, co jsem prve řekl o tom achtu, jak pan nejvyšší povídal, kterak asi ten acht tady v Košicích vyhlásí. A tu to je —« zaklepal vrchem levé dlaně na papír. »To já udělám.«

»Ten acht? Ty?«

»Teď právě ho od brány donesli, proto ten hluk, já ho vzal.«

»Ty ho odevzdáš?!«

»Musím. Ať visím.« Písař se usmál a vstoupil do komnaty nejvyššího kapitána.

Starý Lapka nechal okna, na slunce zapomněl, a postoupil blíže ku dveřím. Naslouchal čekaje, že bouřka uhodí, že nejvyšší se prudko rozzlobí. Než

neuhodilo, nezaslechl prudkého hlasu, neřku-li křiku nebo hromování.

Pan z Tamfelda prudce vstal se židle, když písař oznámil, co se zběhlo ve bráně a co nese; Jiskra však stál nehnutě; jen v očích mu zamžikalo. Klidně, ale temnějším hlasem poručil:

»Ukaž!«

Vzal latinskou listinu, četl a díval se ještě do ní i když přečetl, pak položil ji před starého druha válečného a řekl usmáv se: »Čti!«

Ale sám se nahnul nad listinu a ukázal na jedno místo a sám četl s úsměškem, jenž zněl mu i ve hlase:

»Rite et patenter convictus, quod limites et inscriptiones certarum literarum Regno Hungariae datarum —«

Náhle přestal a do temna zardělý od hustých vousů ve tvářích až do vlasů, neb krev mu vjela do hlavy, zlostí i jak byl nachýlen, rychle se obrátil po dveřích. Lapka vstoupil ne ostýchavě a nejistě jako ještě dnes ráno, nýbrž s veselou. Pošoupl nevěda pasem po slovensku vybíjeným, pohladil sivé kníry a a usmívaje se hlásil:

»Je tu —«

Jindy ohlásiv, vždy hned ustoupil; teď okamžik zůstal. Nedalo mu, musil uvidět, co pán, jak tu novinu přijme. Tak jak se Lapka nadál. Nechal listiny, nechal čtení a prudko se obrátiv zvolal:

»Kde je, kde, a co ho nepustíš!«

Lapka zmizel a dveřmi se vtáhl nevzhledný, nevelký, mladý muž v chudém, selském obleku, v usmolených úzkých nohavicích, v sešlapaných krpcích a v tmavé huňce. Byl silně přepadlý, ale tmavé, zapadlé oči mu jen hrály. Vstoupil pokorně, slídivě se rozhlédl, pozdravil. Pana z Tamfelda, jenž vstal a odcházel, si

sotva povšiml, jako by ho neznal. Starý válečník poznal Žáčka, nejlepšího zvědu Jiskrova, a proto odcházel, aby nepřekážel; ve dveřích se však ohlédl čekaje, že Jiskra naň zavolá, aby zůstal. Ten však samou dychtivostí po tom, co Žáček nese, na přítele zapomněl.

»Co děláš, Žáčku!« Vítal Jiskra s laskavou přísností. »Už jsme tě oželeli.«

»Ba, velmožný, jasný pane, už jsem byl skoro na věčnosti.«

»A co pan Burián — Dlouho nic nepíše, čekám noviny z Prešpurku, co sněm —«

»Něco nesu, ale co je s panem Buriánem, nevím.«

»Jak! Nejdeš-li od něho!«

»Ne, z uherského vězení.«

»Tak! Cestou tě chytili.«

»Ne, v Prešpurku.«

»Jak je možná!«

»Sám nevím, jen to, že v tom je jistě zrada.«

»Kdo!« Jiskra vyrazil všechen užaslý. »Koho myslíš?«

»Nevím. Jen pan Burián o mně věděl, no a ten přece —«

Jiskra pohodil hlavou a odbyl Žáčka:

»Co blábolíš.«

»Já vím, že ne, že pan Burián ne. Ani jeho sluha, ten také jistě ne. A chodil jsem k panu Buriánovi v přestrojení, skoro pokaždé v jiném, vždycky jsem se proměnil, když jsem něco zvěděl a jemu, do jeho obydlí nesl. Nějaký čas to dobře chodilo, až jednou večer, kdy jsem se vracel z obydlí pana Buriána, přepadlo mne několik chlapů. Hodili mně něco přes hlavu, plášť nebo kuklu nebo co, hned také ústa ucpali a odvlekli. Kam, jsem nezvěděl; celou noc jsem ležel spoutaný. Ráno mne přivedli do nějaké jizby, tam

mne jakýsi muž v plášti a v kukle vyslýchal, řekl bych, že to byl kněz, ale jistě nevím —«

»Co chtěl —«

»Ať povím a vyznám, že jsem chodil k panu Buriánovi, že jsem špehéř, že mu donáším, že ve sněmě a uherské pány špehuju. Zapřel jsem, obzvláště to špehéřství a obzvláště to, že bych chodil k panu Buriánovi po každé jinak v jiném přestrojení. Já že jsem tam byl poprvé, tu jak mne chytili, a jinak že nevím nic. «

»Vzali tě na mučení —«

»Hrozili mučením, ale dříve také slibovali.«

»Chtěli tě koupit?«

»A, jasný pane, kdo mně sliboval peníze, toho neráčíš uhodnouti.«

»Kdo —«

»Jagerský biskup.«

Žáček upřel za těch slov těkavé, chytré oči na Jiskru, těše se na jeho překvapení. A uviděl je. Jiskrovi se vymrštilo husté obočí, až čelo tím zvarhanělo.

»Ten? Znáš-li biskupa?«

»Znám-li jej! A myslím, a jistě, jasný pane, já byl v jeho domě, v jeho obydlí, a myslím, že on vše nastrojil. «

»Hm — zapeklitý je — a co ty —«

»Co jsem řekl, jasný pane, jak jsem odpověděl? Tak, že jsem se octl ve vězení, v jakémsi sklepení. Odtud však jsem vyvázl; nebylo to pravé vězení, a z takové klece není těžko uletět. Ale nemohl jsem hned dál. To skrývání pak bylo horší, zvláště když jsem nemohl k panu Buriánovi. Tam jistě na mne zas Uhři číhali. Tak jsem byl jako jezovec za kolik dní, až přišla šťastná chvíle —«

»S panem Buriánem jsi už nemluvil.«

»Nemohl jsem.«

»Nemám od něho již dlouho žádných zpráv.«

»Snad je cestou Uhři lapili.«

»Možná. Jistě jej hlídají a každý jeho krok. Ale jak zvěděli o tobě, že k němu docházíš —«

»V tom je zrada, jasný pane, toho mně nikdo nevymluví. Ale kdo ji spáchal, dosud nevím. Ale zvím, a pak až zvím!«

»Mně také hned oznámíš,« poroučel Jiskra významně a pojednou se optal: »Tedy, cos přinesl —«

»Ne mnoho. Přešpurský sněm je a není.«

»Jak to —«

»Je, neboť se nerozešel, ale v Prešpurku již není. To jsem zaslechl. Na cestu se vydal, všechen sněm, do Rakous jedou páni, mají schůzi smluvenu . «

»S rakouskými stavy —«

»Ano, chtějí konfederaci proti císaři a vysvobodit z jeho moci mladého krále třeba násilím a odvézti jej do Uher . «

»Do moci Huňadovy —« Jiskrovy koutky rtů se úsměšně hnuly. »Proto měl tak s mírem na spěch —« To řekl před se, polo nahlas, ale nedořekl, co se mu při tom kmitlo, Aksamit že se bude teprve smát. Přešel zamyšleně jizbou, pak se optal Žáčka, nese-li ještě něco.

»Už nevím nic; víc nemohl jsem přinést,« dodal jako na omluvu.

»Ah, já vím, brachu,« tvář Jiskrova se zjasnila, »vždyť vím. A teď si odpočiň, bude tě zas třeba. Odpočiň — počkej —« hrábl do skřínky na stole stojící a podal zvědovi hrst zlaťáků. »Tu máš na přilepšenou.«

Zatím starý Lapka čekal zase v předsíni. Chvíli stál prostřed, nezaslechne-li něco, ale pak si připomenul, že, když je Žáček u pána, mluví vždycky tak,

že ani hlásku nepronikne. Přistoupil opět k oknu, aby se díval do placu. A zrovna se mu pěkně namítlo.

Houf, celá rota jezdců jela od horní brány. Byli ne z posádky, jistě urazili dnes už notný kus cesty, neb všichni i rotmistr v čele i oba padesátníci jemu v pravo, v levo prošedli od silničného prachu. Helmice měli u sedel a vaky na sedle za sebou a v předu u sedla ještě každý z obecných jezdců otep sena. Kdo asi jsou, která rota, kdo ten dlouhý, hubený rotmistr —

Lapka se vychyloval do okna, aby lépe viděl, nebo houf zvědavých, dětí, dorostlých i žoldnéřů se shlukoval kolem roty, jež tu před domem nejvyššího kapitána zarazila. V tom ucítil Lapka ruku na rameni. Žáček stál za ním; usmívaje se, zval Lapku na víno.

»Bude dobré,« a zachrastil penězi v obou přivřených dlaních. »Teď hned ne, dřív se proměním, sice bys se mnou, starý Lapko, takto nepil. Jdu teď na Tábor,*) ale večer se pro tě stavím.«

»Budu-li moci —«

Venku se rozkřikl hlas, příkaz vojenský, hned po něm trouba zatroubila, dusot koňských kopyt se ozval. Lapka obrátiv se kvapně od okna, ptal se Žáčka, ví-li, kdo přijeli, která rota, který to rotmistr. Ale žádná odpověď. Komorník se ohlédl po Žáčkovi; ten zatím zmizel jako stín. Ale v tom přicházela odpověď.

Pobera z Lomu nevím kam domů vstoupil, bez plechů, bez helmice, toliko v čapce, zpod níž se dobývala nad uchem štětka plavých vlasů, delší nežli jindy. Býval suchý; Lapkovi té chvíle zdál se ještě sušší. Po šrámech, po jizvách, červenajících se po spánku, do čela i do dlouhého hrdla, jej poznal. Takového »malování« neměl žádný z hejtmanů a rotmistrů, kteří chodívali k panu nejvyššímu.

---

*) Předměstí košické.

Starý Lapka vlídně jej vítal, vesele se k němu měl, čekaje žert nebo nějakou pro smích propovídku. Než Pobera, chmurného vzhledu, zkrátka pozdravil a jako by měl jinde myšlení, jen se otázal, je-li pan nejvyšší kapitán doma a mohl-li by k němu.

»Povím hned.«

Lapka zašel do Jiskrovy komnaty a vrátil se za chvilku.

»Pan nejvyšší sic je v díle, ale žes to ty, pane rotmistře, pravil —«

Pobera se mdle usmál, hlavou pohodil, u dveří smekl a pohladiv své štětky mezi stezičkami červených jízev po hlavě, vkročil.

Jiskra stál prostřed pokoje.

»Přijeli jste,« pravil, »tos sobě pospíšil, milý rotmistře. Jak je ti. Poležels si.«

»Děkuju, pane nejvyšší kapitáne, dobře. Jsem zdráv a jsem rád, že zas mohu na koně.«

»Jak náleží zdráv?«

»Jak náleží. Hned bych zas honil Uhry.«

»To teď nemožná, je svatý mír,« řekl Jiskra ironicky a usmál se, »no, ale — A jak rota, plná počtem, koně na počet?«

»Všecko v pořádku. Ale, pane nejvyšší kapitáne, já nechci zahálet. Jdu o bitvu.«

»S kým —«

»S Talafúsem.«

»Ah, o tu Uherkyni. Slyšel jsem —« Jiskra stáhl husté černé obočí. »Je sličná, věru sličná, ale proto přece byste se neměli pro ni bít — Ženima, Uherkyně — Stála-li by za to, kdyby jeden z vás snad duši pustil nebo se zmrzačil — Ne, toho necháte.«

Poberovi blesklo v očích.

»Já toho nechat nemohu,« řekl temně, ale rozhodně až vzdorně, »on mne potupil, když jsem ležel

jako Lazar nemoha se hnouti, on mně dal před sluhy kluků!«

»Talafús?!«

Pobera přisvědčil.

Jiskra zaklel na Uherkyni. »To všecko pro ženský — Jste jako slepí — Jste oba slepí! —« Rozešel se k oknu, náhle se u něho zastavil, po rotmistru se obrátil.

»Kluků že ti dal —«

»Dal.«

»To je bitva. A kde bys ji chtěl a kdy.«

»Prosím tebe, pane nejvyšší kapitáne, tady v Košicích, na tvém dvoře a třeba hned.«

Jiskra se usmál a opakoval:

»Třeba hned. A jsi-li dost zdráv, dost silný?«

»Cítím se.«

»Dovíš se, z kanceláře ti oznámí, co a jak. Jen sám nic nezačínej, ať je kázeň.«

Pobera se uklonil a vyšel kvapně ven. S Lapkou se ani nezastavil a rovnou spěchal k dubovým schodům vedoucím do přízemí. Ale hned u nich zarazil krok. Do schodů šel Talafús z Ostrova bez zbroje, jen v čapce, s mečem po boku. Hleděl do stupňů; až u nejhořejšího pozvedl očí a ne bez překvapení. Vysoký, hubený muž plný šrámů a jízev, stál proti němu, jemu v cestě, a hleděl na něj jako ostříž. Malé, sivé oči, pod světlým obočím hluboko zapadlé, měl na něj upřené, z ostra, nehnutě, jako když číhá divoká kočka nebo rys.

Talafús maně ustoupil o schod níž, ale hned, boje se, aby se nezdálo, že to ze strachu, prudce vykročil a stanul proti Poberovi, těsně proti němu.

»Byl jsem o bitvu,« vyrazil Pobera. Hlas se mu náhle přichraptil a tvář měl jako popelavou.

»Čekal jsem,« odsekl Talafús zkrátka a s úsměškem. »Kdy chceš?«

»Kapitán dá lhůtu.«

»Dobře.«

Talafús, na Poberu již ani nepohlédnuv, šel dále pyšně, s hlavou vztyčenou. Pobera se třásl vztekem, uražen tím zpupným jednáním. Hleděl za ním dlouhým pohledem, hořícím nenávistí. Prudkými kroky sešel dolů před dům, kdež se vyšvihl na svého vysokého hnědáka.

»Kam?« ptal se starý Vaško, jenž sedě na svém koni držel do té chvíle rotmistrova. »Za rotou?«

»Na víno!«

»Mám zase čekat s koňmi?«

»Čekej!« poroučel Pobera zlostně.

»Ale hnědák je ušlý, rád bych mu vymyl nohy.«

Pobera, jenž na Vaška za hovoru ani nepohleděl, otočil po něm oči.

»Máš pravdu,« řekl mírněji, »do krčmy dojedu, z krčmy přijdu pěšky, a ty hleď koně, hleď mi hnědáka. Ponese mne do bitvy.«

Více však neřekl ani slova a slezl s koně, když za krátko dojeli ke krčmě.

Starý Vaško, jeda za rotou na předměstí, v duchu se zlobil a opakoval si:

»Do bitvy, do bitvy — Sotva hnáty sebral — Do bitvy, a proč, pro koho. Jistě pro tu Uherkyni — Stojí-li za to taková —«

Poctil ji neuctivě, po žoldnéřsku a zaklel.

XLI.

»Snad jste se nesmluvili!« zvolal Jiskra, když Talafús vstupoval k němu do komnaty.

»Ne, já náhodou teď toho rotmistra potkal.«

»Hm, toho rotmistra — milý Jene — oh, to dobrý rotmistr a bitva s ním žádná hračka. Jdeš asi také o bitvu.«

»Jdu. A o to prosím, aby směla být tu na tvém dvoře, na placu —«

Jiskra se zasmál.

»Přece jste se smluvili. V jednom jste jedné vůle, či ve dvojím, zabit se a to na mém dvoře, na place, aby slavné bylo. Co dělat — Poberovi jsem řekl, že zpraven bude z kanceláře. A ty také, o všem, kdy a jak bitvu pustit. Ale, Jene, Uherkyně panuje!«

Řekl to žertem, ale zněla v tom ostrá výtka, a hned vážně dodal: »Vzpomeň, co by řekl Aksamit, ten kazatel, a co — doma, v Čechách, tvá žena!«

Talafús se zarděl a mlčel —

Od nejvyššího kapitána nešel hned domů. Bral se nemaje určitého cíle a ničeho si nevšímaje hlavním prostranstvím, k horní bráně, osazené hojnou stráží, pak nechav ulice kovářské, jež se táhla souběžně s hlavním prostranstvím, od něho východně, dostal se nevěda k hradbám. Výtka nejvyššího kapitána dolehla, připomínka na ženu doma v Čechách, opuštěnou na ostrovské, tiché tvrzi, na dobrou, hodnou ženu, jež byla mu z té duše upřímně oddána.

Mária mu ji také jednou připomenula. Jak hořel milostí, nepoznal, že to není ze žárlivosti, nýbrž z úmyslu, schválně, škodolibě; roztoužením zapálen, hned zamítal, nač se ptá, nač ženu přivolává, ať ji nechá, a v tom už na ni zapomněl, opit pohledem Máriiných očí, jak vložil ruku kolem jejího pasu.

Připomenutí však kapitánovo, jež bylo důtkou, jen tak nevyvanulo. Žena, dobrá žena, doma vzpomíná, a on se bude tu bít pro jinou. Cítil tu výčitku, byl nespokojen. Než, co dělat, opakoval si, co dělat, když není vyhnutí.

Nevěda přešel dřevěným můstkem přes potok zase už na hlavním place, přešel i druhé rameno, dostal se na příč dlouhé řeznické ulice do tišších koutků blíže k hradbám, v těch místech jakož i u bran za dobu, co tu Jiskra vládl, od roku 1441, opravených, nově, znamenitě zpevněných, až prohlédl, že stanul u svého obydlí. Bylo v krátké, tiché ulici, patrový, dřevěný dům se zahrádkou. Měl šindelovou střechu a pavlač v patře, s níž vedly dřevěné schody dolů do zahrady.

Tu žila Mária Bodorovská od masopustu.

Byt neměla tu tak bohatě zařízený jako na Rychnavě, než líbilo se jí tu víc. Vytrhla se z nudné samoty a dostala se z únavného ticha do ruchu a hluku města, jež bylo jako hlavním. Jiskra tu sídlil, velká posádka různých houfů a rot pěších, jízdných i vozatajstva plnila město i předměstí.

Přijela sem v hlučný čas, na masopust, jejž slavili i v sousedských domech i posádka. Bylo dost různých průvodů podivných maškar, veselá hudba zvučívala z domů, z ulic; i za dvéře přicházela, na mazhauz: cizí hudci, zpěváci. Talafús jim dával hrát nebo zpívati, když jedl s Márií. Přišel znamenitý pištec, přišli Němci zpěváci, školníci*) zpívávali podvečer. O samých ostatcích přivedl Talafús »blázny« v larvách, kteří za zvuku molitánek křepčili a pro smích divé šašky tropili —

Hned první dny svého pobytu v Košicích navštívila Mária »žežulku« Třikrátzlého. Kypré, pěkné paní v Košicích svědčilo. Byla plnější, nežli jak ji měla Mária v paměti, ale stejně čilá a hovorná tak jako dřív. Měla velikou radost, že se s Máriou shledala. Co se na ni navzpomínala, povídala upřímně, co se Satanýře (neřekla ani jednou Třikrátzlého), nadotazovala,

*) Žáci.

ale což on — ach — co jemu žena — jemu jen vojna nejmilejší a nedbá ničeho, ani své kůže, aby zdráva zůstala a bez šrámu, a což kůže, ani života!

Co se naprosila a naprosí, povzdechovala, aby na sebe pamatoval, a co za to ještě ona má, že ji ještě odbude, ať si hledí vařečky. To jen povzdechla a stajila, jak se na ni hrubě osápne a tvrdě se jí vysměje —

Hovořila, repetila svou polskou češtinou, teď také slovensky již promíchanou. Z vařečky přišla na rožeň a kotel, na vaření a jídla a zase na Satanýře, jenž i tu byl Třikrátzlej tak jako na žoldnéře v houfu, co rád a co nejraději, pečité se šalší, to že jest jeho, ona sic že to jídlo ani cítit nemůže, ale když, můj Bože, Satanýř — Ach, že by mu to pořád ráda strojila, jen kdyby se vrátil a nenechával jí tu ve straších — Teď že je o to líp, když nastal mír a není vojna, ale přece, přece — ve službě že pořád něco je, tu kůň kopytem uhodí, tu se vzepne, nebo popruh u sedla se stočí a i třeba praskne, a všelijak a divně a jinak, pane bože, na vojně to že smrt pořád za pasem, jak Satanýř říká, a ještě, aby povážila, se smíchem že to říká!

Mária, slyšíc ty strachy, vzpomněla Třikrátzlého, jak se na Rychnavě zastavil a jak tam hovořil o této žežulce. Jako se Mária divila, že šla za takovým, divila se ještě víc, že vydrží u něho a nejen vydrží, že ještě s takou láskou o něm rozpráví, jenom na něj myslí a strachy o něj stále trne.

Řečí kypré »žežulky« měla však hned na poprvé do syta. Už se k ní nevydala. Za to ona přicházela. Než každá návštěva jen samý stesk, že Satanýř se nešetří, a vzdech, by už se brzo vrátil; leda že při tom klevetivě šlehla po ženách některých hejtmanů (byly pravé ženy, knězem oddané), jak s nimi těžko jednat, tak jako by Satanýř nebyl roveň jejich mužům, jak na ni hledí úkosem, jak ji pomíjejí a často nevidí

a možná-li, se také vyhnou, však ze všech nejpyšnější že je paní z Tamfelda a Údrcká, ty že obě hledí obzvláště s vysoka, i Údrcká, ač, co jest její manžel víc nežli Satanýř a statečnější že jest její Satanýř —

Mária se jenom jednou setkala s Údrckou a s paní z Tamfelda a ucítila hned, že Třikrátzlého pravdu mluvila. Však neustoupila jim jako »žežulka«, jejich pýchou zmatená a plaše jako pták. Na jejich hrdost měla vztyčenou hlavu, pyšný pohled i slovo, krátké sic, však špičaté a břitké jako nabroušená dýka.

Však doma schoulila se a div vztekem neplakala; tvrdě hledíc do země, týrala sama sebe, na tom že je, sem že až došla, ona, zemanka, že ji tak měří jako »žežulku«, že nesmí mezi ženy, že jest jen »žežulkou« a že má mít jen s tou ubohou, slabou »žežulkou«.

To byly žluč a pelyněk do zjasněnějších dnů. Talafúsovi nežalovala; hrdě, s opovržením zmínila se mu o pýše těch »vojaček«. Zrudl, zlobil se, v tom však nic nemohl, leda víc měšce nešetřit, aby Márii dary nahradil, skvostnou strůjí a kratochvílí šprýmařů a hudců, a mlčeti, když vídal, že Mária to všecko často chladně přijímá, nespokojená, roztrpčená —

Jednomu se divil: že Mária tolik dbá o veřejný běh, co se děje v městě, v posádce, že se tak často ptá, jak je dole a co sněm v Prešpurku, a co Jiskra teď —

Hluk masopustu minul, sněhy roztály. Na zahradě u Talafúsova domu zjasněly holé haluze stromů jako v rozkoši rozpjaté do plného proudu zlaté záře slunečné. U plotu rozkvetly fialky, trávník se začal zelenati. V ten čas trnopuku sestupovala Mária často s pavlače dolů do zahrady, kdež dech jara vál nejsvěžeji. Přešla mezi záhony čerstvě zrytými, procházela se pod stromy, pod haluzemi plnými lesklých puků, na lavičku usedla, po nebi, jasném do běla a

zářivém, se rozhlédla, za šeré hradby v pozadí za stromovím trčící, v polední stranu víc k západu, v rodnou stranu —

Toho odpoledne, kdy Talafús se vracel od Jiskry, tak jako nikdy, oklikami, a v duchu neladný, procházela se pod stromy; z nenadání vstoupila k ní jakás babka, suchá, ne valně oděná. Jako když stín náhle připadne. Pokorně přišla, úlisná, že má velkomožné paní co vyřídit, aby ráčila dovolit a vyslechla.

»Od koho?« zeptala se zostra Mária.

»Že to urozený člověk, babka začala zase z daleka, zemanského rodu, jí dobře známý, ten že touží s ní promluvit — Proč sám nepřišel, vpadla jí Mária do řeči; že neví, babka na to, ale že se snad ostýchá, že by rád napřed měl svolení.

»Odkud je?« ptala se Mária, ač skoro na jisto již hádala, kdo ten urozený člověk.

»Ze Žiliny, abych řekla, uložil mně velkomožný pán.«

»Řekni velkomožnému pánu,« Mária opáčila titul s úsměškem, »aby nechodil, žeť nedávno byl na hradě, on ví na kterém — A ty jdi —« poručila zhurta.

Než babka se nehýbala a také se nelekla. S úlisným úsměvem začala, že urozený pán už také na to pamatoval, že by snad velkomožné paní nebylo po chuti, že by neráčila, ale tu aby ona, babka, vyřídila, že když by s urozeným pánem nechtěla jednat, aby mu poslala buď po ní, po babě, nebo po komkoliv, žeť ocitl se v nouzi, u červené věže že teď čeká a bude tam čekat na večer — Babka nedomluvila. Zarazila se, když postřehla, jak Mária zbledla, jak hněvem se chvějíc obrátila se k stavení a vykřikla:

»Mihály!«

Mihály se zjevil hned a hned se rozběhl, když Mária mu poručila, aby babu vyvedl. Tak však neče-

kala. Nežli Mihály došel pod stromy, byla brankou ven a ta tam. To Mária už neviděla. Jak Mihály vyšel na její zavolání, chvátala pryč, kmitla se mezi záhony, na schodech na pavlač, přeběhla pavlačí a vrazila do jizby. Tam sklesla udýchaná a všecka od sebe do křesla.

Bodorovský! Je tu a zase se opovážil. Bídný, ničemný! Opovážil se i po tom, když ji doma u nich, v domově, u Almášů, u Imrichových rodičů a Imrichovy sestry zostudil — A jaké spolky má, s jakými lidmi — oh — Co teď, co s ním — Má povědět Talafúsovi — Nepoví-li, zůstane-li Bodorovský, bude znovu naléhat o peníze, a nedostane-li, bude se mstít, bude ostouzet ji na novo a dál a hůř — Poví-li Talafúsovi, užije násilí a bude třeba hřmot — Ale bude-li teď Talafúsu vhod? Tady, tady, u Jiskrova dvora — Tam na Rychnavě by jinak bývalo.

Na síni se ozvaly ostruhy; Talafús! Lekla se, té chvíle neměla chuti s ním o Bodorovském začít; ale také ne se přetvářet a přemáhat. Rychle zavolala Veronu, aby jí přinesla čerstvé vody a obkladek, aby vše přinesla do ložnice, že jí není dobře, že chce mít ticho, klid, aby nikdo nechodil, a kdyby velkomožný pán chtěl vstoupit, aby ho požádala a řekla, že paní není dobře a že snad spí —

Jen zmizela v ložnici, vstoupil Talafús. Byl překvapen, že Mária náhle ochuravěla; dlouho se však nevyptával. Obrátil se a odešel, až Verona se divila, co to, a že velkomožný pán je tak zamyšlený —

Byl soumrak, když Pobera vyšel z krčmy, kdež uhodil na víno, jakého již dlouho nepil. Pozardělý, s lesklýma očima kráčel městem nedbaje ruchu kolem a šumu; bral se k dolní bráně, na předměstí Tábor za svou rotou. V šerém klenutí věže trčící nad branou, v níž stály tlupy žoldnéřů v plné zbroji a již rachotily

vyjíždějící vozy, přibočil se k němu muž. Do té chvíle stál před branou jako na rozcestí, jako by se rozmýšlel, kam se obrátit, nebo jako by na někoho čekal. Ale jak jeho oči po všem kolem těkající shlédly Poberu, vyrazil za ním.

Když pozdravil, Pobera se po něm sotva ohlédl. Muž v čapce, v ošumělém, zemanském plášti, s šavlí u pasu, v nízkých škorních, někdy asi žlutých, teď hrubě sešlých a sešlapaných, mu nestál za povšimnutí. Než stanul, když neznámý se mu jménem přihlásil, žeť Bodorovský, co že na něj zapomněl.

Podíval se mu do tváře. Byla zvadlá, kalných očí, všecka přepadlá, až se Pobera podivil. Okamžik mlčel, pak, jak byl vínem rozehřát, po svém zažertoval:

»A tys mně chlapík! Co se hlásíš. Jdeš na mne za ty rány u Zvoleně. Máš-li je spočítány — Nemáš, jak bys měl. Sypaly se, pršely, třemeny švihaly a ty — jak jsi klusal při bubnu! A tys se z toho vylízal! Šuhaj jsi —«

»Tak na to vzpomínáš?« Bodorovský se vypjal. »Na tu krvavou křivdu?«

»No, křivda byla, jistě byla, a krvavá, věru.«

»Já svým slovem a ctí zemanskou jsem se zaručil —«

»No, no, pane bratře, tos při kostkách a kartách také dělával a děláváš. Nu, ale křivda byla, tys mně tu Uherkyni neukradl. Tys ji prodal —«

»Ne, já ji neprodal,« Bodorovský se začal zase stavět, »já měl neštěstí, já ji prohrál. «

»No, prohrál,« přisvědčoval s úsměškem Pobera, jejž bavilo sebevědomí schátralého šlechtice. »Tys prodal a jiný ukradl, a také šlechtic, a hejtman nad tisíci, ten —«

»Je tu.«

»Vím.«

»I Mária.«

»I Mária? I Mária? Již není na Rychnavě?«

»Od masopustu je tu. On jí modré s nebe snáší. Já bych ho zabil!«

»To bych tě dal na pračata, to by tě má rota zase střemeny sprala, až by ti cáry kůže z těla lítaly!« Pobera zasvítil očima. »Ten z k.. syn je můj, toho já zabiju.«

»A Mária je má!« Bodorovský uhodil na svou šavli, jakoby se zapřísahal, že Mária sejde jeho rukou. Pobera pohleděl na něj zpod víček, úkosem, mlčel okamžik, pak se optal klidně, s úsměškem:

»Zač tu pomstu prodáš —«

Bodorovský sebou škubl, uražen, nesáhl však po zbrani; jen pravicí potřepal a patheticky zvolal:

»Uvidíš!«

Pobery se držel i dál. Cestou mluvil, nechav Márie i Talafúsa, o Košicích, o tom onom z hejtmanů z posádky, jak hráli a co kdo prohrál, tady že ještě kostky panují více nežli karty, ale že se teď i tak málo hraje, málo, on že už nesáhl na kostky a na karty teprve ne, že už ani nepamatuje, že je zle, a bude ještě hůř, když je teď mír, ó hůř, že za vojny je přece jen více peněz, tu z těch vzatků a z bituňků, teď že to přestane, a — nabídl pojednou, kdyby Pobera potřeboval pomoc.

Pobera těch řečí nedbal, hrubě jich ani neposlouchal, ale na konec, když už docházeli k patrovému, roubenému příbytku, v němž se svými padesátníky ostával, zastavil se, vytáhl měšec, dal z něho dva zlaťáky Bodorovskému řka s úsměškem:

»Na ty šrámy a pro štěstí do hry.«

Bodorovský začal se dušovat, že ne, do hry že ne, na ty šrámy že ještě přidá, až po druhé, ale do hry že nic nebéře, že nehraje, jak by —

Pobera konce nedoslechl. Vešel do stavení nedbaje povídání, jež spustil Bodorovský potěšen penězi, nezapomínaje při tom na svou zemanskou pýchu —

XLII.

Pobera z Lomu nevím kam domů měl pak neklidné dni. Nemohl se dočkati, kdy a jak rozhodne nejvyšší kapitán stran »bitvy«. Byl-li doma ve svém bytě, čekal každou chvíli posla z kanceláře, vrátil-li se z krčmy nebo od roty do své jizby, první bylo, nač se Vaška ptal, přinesl-li posel něco písemného od nejvyššího. Pokaždé zaklel, když uslyšel že nic, zaklel, nač toho škrábání a hrom do písařů, co času než to namalují, a pak člověk aby ještě nic nevěděl, aby čtenáře sháněl, a nač nejvyšší to písaření, žeť to ústně mohl vyřídit, že mohl říci: ‚Dobrá, bijte se, a hned zítra, tady na place.‘ Nač to protahování! A kdo bude rozhodovat a všecko řídit, bude-li nejvyšší sám říkat do péra, nebo dal-li to Tamfeldskému nebo Údrckému, nebo Komorovským, tihle asi že budou v soudcích, jistě, ti že budou »právo«, nebo kdo — Koho by Jiskra ustanovil, a jaká dají asi ustanovení kdy už to bude —

Bitvy se nemohl dočkat, na ni myslil nejvíce, žádnému však, ani svým padesátníkům, se o ní nezmínil ani slovem. Ale pak k nim musil. Bylo na večer nevlídného, březnového dne, když se vrátil z krčmy v plášti všechen zahalen, neboť poprchávalo a s deštěm i mokrý sníh poletoval u velikých kusích. Na síni svého domu potkal Pobera posla páně.

»Byls u mne,« zkřikl rotmistr tuše, že přišla chvíle.

»Čekal jsem, a když jsi nešel —«

»Dej sem,« a vytrhl mu z rukou složený papír. Dlouhé nohy rotmistrovy zakmitaly se po dřevěných, vrzavých schodech, až plášť nad nimi zaplápolal. Pobera nedočkavý vkročil prudce do své jizby a zavolal Vaška.

»Je Hronovský doma?« chvatně se zeptal, míně Petra z Hronova, svého padesátníka.

»Je, a všichni jsou.«

»Přines světlo!«

Pobera odhodil plášť a čapku; drže lojovou svíčku v dřevěném svícnu v jedné a listinu v druhé ruce, vykročil na chodbu, z té sestoupil kousek dál několik stupňů níž a vešel do prostorné jizby dřevěné, kdysi vybílené a chudě zařízené. Tři postele tam stály, stůl, několik židlí, v koutě truhla. Na ní leželo sedlo, druhé, nákladné, stříbrem ozdobené, viselo na stěně, jejíž ozdobou byly zbraň i zbroj Poberových padesátníků, brněné košile, helmy, meče, Březákův kabát z losí kůže i krásné koňské prsosiny a drahá ohlávka zdobená lesklým kováním, jež pobleskovalo v zarudlém svitu bukové louče, planoucí v dřevěném svícnu postaveném opodál stolu.

Padesátníci už nepomyslili na procházku. Bradatý Petr z hronovské tvrze ležel roztažený na posteli dosud ve škorních a v kožených nohavicích, ale bez kabátce; ramenatý, vlasatý Březák z Bělé, osmahlý seděl v nepřepásané sukni u stolu proti delšímu a hubenějšímu Jírovi Dlouhému z Lomnice, lysého čela, rovněž do temna opálenému. Byl také v uvolněné sukni, ale bez škorní, v divných střevících a hádal se právě s Březákem cosi o Polsko či o Litvu, že Březák tam zubra nezabil, jak se zase chlubil.

Jíra sebou potrhoval, až dlouhý jeho stín nad klidnějším stínem Březákovým poskakoval, ale ztišil

se na ráz, když vstoupil Pobera. Padesátníci byli překvapeni, co že rotmistr chce, co nese.

»Je-li tu Petr!« volal Pobera hned u dveří. »Petře!«

Zeman z Hronova usedl na posteli.

»Pojď, přečti mně to,« žádal i kázal Pobera; postaviv svíčku na stůl přisedl k oběma padesátníkům.

»Tuhle to,« podával složený papír Petru z Hronova, jenž přistoupil. »Sedni a čti.«

Petr se posadil, vzal papír do rukou, obracel ho, prohlížel. Oba padesátníci zvědavě hleděli na něj; rotmistr předychtivě, nedočkavě. V jizbě se ztišilo. Bylo slyšeti, jak proud deště šlehl do okenic.

Petr z Hronova obrátil oči od papíru na Poberu a řekl vážně:

»Ta řezaná cedule je tobě.«

»Tolik já také vím, ale co v tom je, to máš přečíst.«

Bradatý, poloodstrojený padesátník nahlédl do papíru na řádky hustého písma, pak začal a četl, ač ne tuze hbitě:

»Cedule a zápis u věci níže vypsané mezi statečnými a urozenými Janem Talafúsem z Ostrova na Rychnavě ze strany jedné a Janem Poberou z Lomu nevím kam domů z druhé strany, tak jakožto kdož čísti bude, každému z písma níže napsaného šíře zjevno bude.

Jakož jsou přede mne vystoupili statečný a urozený Jan Talafús z Ostrova na Rychnavě strany jedné a statečný a urozený Jan Pobera z Lomu nevím kam domů strany druhé a z té pře a různice, která se jest stočila mezi nimi, prosili jsou mne, abych jim dvoru svého popřál a dovolil. Slyše jejich žádost obapolnou, dovolil jsem jim dvoru svého a ustanovil jsem a přikazuji, že se každý z nich má zachovat

při té bitvě, co se zbroje, zbraně, koní, místa, dne i hodiny dotýče, dle toho, jakož jest na této řezané ceduli níže dostatečně vypsáno. Item zbroje k bitvě jedné každé straně takto jim vydáváme: Item přední a zadní plech, brněné rukávy, item myšky, plechovice a nákolenky a od kolena na dol až do podešví, aby žádné plechové věci ani panceřové nebylo, toliko nohavice prosté, soukenné a škorně prosté kožené a ostruhy. Item co se hlavy, krku —«

»Počkej,« rozkřikl se Pobera, jenž sedě nachýlen nad stolem nespustil očí se čtoucího, a pojednou vstal. Prudkými, velkými kroky zašel ku dveřím, otevřel je a rozkřikl se ven do síně, jako by rotě velel:

»Vaško!«

Za okamžik stanul jezdec, červené, zdravé barvy, ale šedých knírů, v jizbě.

»Vaško,« oznamoval mu klidně Pobera, usednuv opět ke stolu, »budu mít bitvu a takto je o ní nařízeno. Poslouchej, abys věděl, co jak opatřit a uchystat, poslouchej a dobře si pamatuj.« Obrátiv se po Petrovi z Hronova žádal zkrátka:

»Čti znova.«

Starý Vaško jediný stál. Rovně stál, ani se nehnul, poslouchal, jak mu poručeno, hledě upřeně na bradatého, zarostlého padesátníka čtoucího. Pobera, opřev se lokty o stůl, chytal každé jeho slovo. Jak byl do předu nad stůl nachýlen, svítily se mu rudé jízvy po temeni, po hlavě a štětkami světlých vlasů mezi nimi prosvitovala zář světla.

Petr z Hronova četl »ceduli a zápis« znovu od začátku a pokračoval:

»Item co se hlavy, krku nebo šíje dotýče, aby hlavu a krk jeden každý z nich sobě opatřil plechem a brněním, jakožto kdo nejlepej moci a uměti bude. Item zbraň takovou, aby při sobě měli: napřed dřevo,

meč a tesák a žádné jiné věci, buďto malé nebo velké, to jest dýky, nože, naprosto nic jiného u sebe míti nemají. Item aby každý z nich měl koně pod sebou,« Vaško zamrkal a ponachýlil hlavu levým uchem více ku předu. Ani neviděl, že Jíra Dlouhý i Březák, padesátníci, se po něm ohlédli a se usmáli. Petr z Hronova drže ceduli před sebou na okamžik se odmlčel, pak opět začal číst, když Pobera nedočkavě jej pobídl.

»Item aby každý z nich měl koně pod sebou, jakéhož kdo z nich míti může, a ten aby byl uzdou uzděný a sedlem osedlaný, v sedlech aby žádné přípravy nebylo, kteráž by měla ke škodě nebo k obrazení jich samých nebo koní jejich býti.

Item čas a den i místo k bitvě jim položeny, to v Košicích na dvoře mém od úterku nejprvé příštího za týden. V šestnáctou hodinu každý z nich býti má na placu v šraňku, kterýž jim bude ukázán, na svém koni pohotově. Jestliže by který z nich na tom místě nebyl a dosti by neučinil tomu, tehdy se poslušné straně za to dosti státi má, co jemu právo k tomu příslušející najde.«

»Oho, však my tam budeme!« zkřikl Březák, jako by se jeho týkalo, a zasmál se.

»No, co ještě, už dost?« zeptal se Pobera.

»Ještě toto.« Petr z Hronova pozvedl opět listinu a četl:

»Čemuž pro lepší jistotu pečeť svou —«

»A co s tím,« vpadl Pobera a prudce vstal. »Toť takové písařské — — Tak kdy,« náhle se otázal a hned si také sám odpověděl: »Od úterka za týden. Dost dlouho. Dlouho! Dnes máme sobotu, to ještě času —« To všecko víc sobě na hlas povídal. Náhle se obrátil k Vaškovi:

»Pamatoval jsis?«

»Pamatoval, všecko.«

»Ať nic není proti tomu škrábání kancelářskému! A koně hleď, koně! Jdi si —«

Vaško odešel.

»Ty se, rotmistře, také hleď!« napomínal žertem, ale v upřímném mínění ramenatý Březák.

»Ne, já si budu hledět Talafúsa,« odbyl ho suše a klidně Pobera. Všichni se zasmáli, on pak už slova nepromluviv vzal svíci a ceduli řezanou a vyšel ven —

Mária po té, co měla tak nemilou připomínku na svého muže, jeho vzkázáním, jež ji tak popudilo, byla k Talafúsovi laskavější a pozornější. Pomlčevši mu o Bodorovském, čekala napjatě a ne bez obavy, že Talafús sám o něm začne, žeť mu jistě o tom donesou a že snad bude Bodorovský i tak drzý a přihlásí se mu sám.

Ba chvílemi se jí zdálo, že je Talafús o všem zpraven; nebylť od toho dne, co Bodorovský tu protivnou poslici k ní poslal, jako jindy býval. Zamyšloval se, meškával déle sám. Snad ví, hádala Mária, snad ví a mlčí ze šetrnosti. Už chtěla sama začíti, aby měla pokoj, v tom ji Třikrátzlého boubelatá »žežulka« uvedla na jinou stopu.

Že přijel do Košic Pobera, ví-li, s tou novinou schválně přišla, se svou rotou že přitáhl a že teď ostane v posádce, ví-li, ten Pobera z Lomu, jak mu přezděli »nevím kam domů«, ten, jenž má hlavu tak rozsekanou —

Mária tentokráte ráda vyslechla »žežulku«; až se boubelatá paní tomu divila i tomu, že paní Mária byla nad obyčej laskava a že ji tentokráte tak zdržovala. A hovorná byla, na toho Poberu se vyptávala —

Zpráva o něm Máriu jako by osvěžila. Přineslať jí uvolnění stran muže; Talafús jistě o něm nevěděl. Než ještě jiné potěšení ji povznášelo, škodolibá, divá radost, že Pobera už neujde trestu. Budou se bít —

a pro ni, k vůli ní, a budou o tom po Košicích mluvit a uslyší o tom paní z Tamfeldu a ta Údrcká a všecky ty pyšné a budou se divit a jistě zlobit, závidět jí.

Myslíc na to, povznesla hrdě hlavu a v očích do prázdna upřených, ale už vidoucích ty hrdé paní popuzené, zalesklo se zlou radostí.

Kdyby však Talafús padl — Zamyšleně sklopila oči. Aby padl — Bylo by příliš záhy. Co by ona bez něho, čím by byla, jak by mohla škodit mezi těmi loupežníky kacířskými tak, jak její úkol; od nich by musila — Než Talafús je silný, zvítězí v té bitvě —

Sama se mu o zprávě »žežulky« Třikrátzlého nezmínila; neptala se ho čekajíc, poví-li sám. Mlčel však. Ale pak se ho přece sama dotazovala a naléhavě; začala toho nevlídného, deštivého podvečera, kdy doslechla, že přišel k Talafúsovi posel od pana nejvyššího, že přinesl nějaké písmo, velkomožný pán že zašel do své jizby a že tam pobyl drahnou chvíli.

To »písmo« ji mátlo. Nezdálo se jí, že by pro ten souboj bylo, nýbrž že to něco jiného, důležitého, o čem vědět bylo by důležito a snad i nutno oznámiti jagerskému biskupu, při čemž by mohla také vzkázati, jak skončila bitva. Hned po večeři začala, blížíc se k tomu »písmu« z daleka, polehounku, jako po špičkách, nechtíc opatrnost Talafúsovu probuditi. Než nedošla; opatrnost otevřela oči.

»Mária,« řekl do jejích otázek s vážným úsměvem, »neptej se. Zvíš, všecko zvíš, ale dnes ti nepovím.«

Uskočila v hovoru, neptala se toho večera; druhého dne však pokusila se na novo, než opět nepochodila. Talafús, aby ji ukonejšil, jí řekl:

»Měj strpení, do týdne o všem zvíš.«

Palčivá zvědavost, že v tom »písmu« něco důležitého pro jagerského biskupa, polehla. Ale přece tajemství! Snad přece jen o Poberovi a bitvě?

Pátého dne po tom odpoledne vracel se Talafús, u něhož se teď Mikeš často zdržoval, z domu nejvyššího kapitána. Na schodech svého příbytku potkal »žežulku« Třikrátzlého, která nápadně pospíchala. Když vstoupil, postřehl, že Mária na něj bádavě upřela oči.

»Já již vím —« řekla s úsměvem.

»Ej, a jak? Ah, »žežulka« tu byla, ta ti donesla! Nuže?«

»Bitva —«

»Ano,« řekl klidně, ale užasl, když v ten okamžik v Máriiných očích zasvitlo a tváří se jí na okamžik zjasnilo, jakoby radostí; hned zase vše pohaslo a hluboko v očích zamihl se záhadný stín jako by jiný, druhý pohled. A hned se také tázala:

»To písmo, jak jsi je onehdy dostal od nejvyššího, bylo o tom?«

Talafús, jenž netušil, proč se Mária ptá, prostě přisvědčil.

»Kdy bude bitva?«

»Příští úterek. Mário, na ten den odjedeš.«

Stáhla obočí a z jejího hlasu zklamání znělo, když se ptala proč.

»Ty bys tu chtěla ostat?« divil se.

»Ráda bych.«

»Snad bys chtěla i bitvu vidět, být při ní.«

Ptal se jako na věc nemožnou, čekaje na jisto, že Mária řekne »ne«; ona však bez váhání, hned se zřejmou dychtivostí přisvědčila: »Chtěla.«

»Ty bys chtěla!«

»Abych viděla Poberu, jak padne, jak zůstane ležet,« vysvětlovala na kvap jako na vysvětlení a omluvu, »a také —«

»Co —«

»Aby mne ty pyšné paní viděly, Tamfeldová, Údrcká a ty —«

Talafús pohodil zkrátka bradou a neřekl nic, neboť maně vzpomněl zase na svou ženu doma, v Čechách, na Ostrovské tvrzi, ta že by jenom sebe neměla tak na mysli, že by byla o něj plná úzkosti, ne jako tu ta Uherkyně.

»Tedy musím pryč?« začínala lichotivě Mária, rušíc odmlčení.

»Tam,« pověděl s důrazem, »nesmíš.«

Rozuměla, že ne na místo souboje.

»Alespoň kdybych nemusila z Košic, z města. Nech mne tu a třeba mne na ten den zavři, ale abych nemusila dlouho čakat na zprávu, abych se nemučila nejistotou,« s řečí jí přišlo, že musí býti také starostlivou a obavu mít, »a pak, což kdyby se ti přece něco přihodilo!«

Ta slova i starostný pohled krásných očí uhladila Talafúsův nelad, jejž pocítil i z Máriiny řeči i vzpomínkou na ženu.

»Všecko je možné,« řekl projasňuje tvář, »doufám však, že ti přijedu sám povědět a že mne nepřinesou —«

XLIII.

Poberovi padesátníci myslili, že si Vaško všecko nezapamatuje, co slyšel, když Petr z Hronova četl ceduli pana nejvyššího kapitána. Ale nepřišel k žádnému z nich, ani ne k Petru z Hronova, pro podporu své paměti. Také u Pobery nebyl, všecko dobře zachytil, každý kus a kousek do té bitvy s Talafúsem, nic nepopletl a nezmíchal.

»Nedělá to poprvé,« vysvětlil Pobera klidně, když padesátníci začali o bitvě, a hned to zase zamluvil.

Starý Vaško, červený jako jablíčko, živěji červenal pečlivým dílem, jak cídil a čistil rotmistrovu zbroj

a zbraň, kroužkové rukávy a helmu, meč, všecko; červenal a sivé kníry se mu třásly, jak upřímně čistil. Ale také dost klidně ano i vesele, ačkoliv běželo o bitvu a tím také třeba i o hrdlo. Toho klidu příčina bylo nejenom to, co o něm Pobera řekl, nýbrž také skalopevná důvěra v sílu, statečnost a velikou obratnost rotmistrovu ve zbrani.

Ten, jenž dostal za jedinou bitvu třináct ran, ujišťoval si Vaško, třináct ran, tenkrát, když se bili s Němci, s křižáky německého Zákona, tenkráte, když se hnal rotmistr na ně napřed, sám, když sletěl s koně a všichni myslili, že mrtev, a on, zas hup, a zas už seděl v sedle, třeba okrvavený, a znovu sekal do těch německých křižovníků — a bylo jich jako much, no taký jak by se bál bitvy s jedním jediným, třeba že byl pan Talafús, čemu říkajíc pravá ruka pana nejvyššího, statečný, udatný — Ale s třinácti ranami ho dosud neodnesli ze žádného boje, jako oni tenkráte rotmistra.

A pak — tu se Vaškovi povyjasnily oči tichou, blaživou spokojeností, má-li pan Talafús takového koně jako rotmistr, má-li takového křepkého hnědáka dobrého ducha, takového klusáka z míry dobrého jako je rotmistrův. Vysoký hnědák Poberův byl jeho chloubou a teď i nadějí, že rotmistr na něm zvítězí, že se mu Talafúsův klusák nijak nevyrovná. Ty dni před ustanoveným soubojem hleděl si ho Vaško pečlivěji nežli jindy. Krmil jej opatrně, čistil, hřebelcoval, na mírnou vyjížďku s ním vyjížděl, a když jej do stáje uvedl ne uhnaného, nýbrž zvolna vychladlého, znovu jej víchem vytíral, shlédl-li přece ještě kde skvrnu potu; myl mu nohy a kolena až dolů, nejvíce na příhbí, myl je octem, poslední dny již také vínem, poctivým, uherským vínem.

Nejednou, při hnědáku nebo když cídil a chystal zbraň a zbroj, si polozvučně i nahlas zazpíval, tu pobožnou, tu vojenskou ze starších let, kdy ještě v Sirotcích sloužil pod Janem Čapkem ze Sán, tenkráte, když konali ty divoké jízdy, jako tu z Moravy do Slez na Němce, když jeli v jednom kuse dvacet mil, den a noc jen s jedním krmením.

Když vysokého hnědáka sílil vínem, věděli už po Košicích, že bude nějaká bitva mezi polními hejtmany; v pondělí už je jmenovali. Toho dne již stály šraňky, kdež měl souboj být bojován. Bylo před domem nejvyššího pana kapitána na volném, prostorném místě velikého náměstí. Zápasiště bylo Jiskrovu zděnému domu šindelové střechy a chmurného zevnějšku nejblíže. Půda ve šrańcích už srovnána, kde třeba upěchována a všecka pískem posypána.

Už sbity při šraňku i stupně pro »právo«, pro soudce, kdež měli »bitvě přihlížet a soudit«. Stali se jimi, jak Jiskra ustanovil: Štefan Karčavý z Levoče, Slovák, starý hejtman, Milichar Pijanda z Rozkošníku a Dubánek z Čivic, všichni lidé »dobří«, zkušení vojny a znalí zbraně a všeho pořádku vojanského, lidé spravedliví, z vojska; ode »dvora«, to jest z družiny nejvyššího kapitána, byl jediný Dubánek z Čivic. Než ten si vždycky hleděl víc koní než čeho jiného a byl člověk spravedlivý, k žádné straně, s Talafúsem sice dobře známý, ale ne mu nějak náchylný.

Pobera spokojen vyslechl jejich jména a rád uznal, že pan Jiskra jednal spravedlivě, žádné straně ku prospěchu. I Talafús přikývl hlavou, když zvěděl jejich jména.

Přijeli všichni tři najednou zápasiště obhlédnout, je-li vše jak náleží zděláno; to bylo v pondělí. Po druhé sem přibyli nazejtří ráno, drahnou chvíli před bitvou, aby se naposled přesvědčili, je-li místo a všecka

příprava jak náleží. V tuto chvíli nedojížděli ke šraňkům tak volně jako včera. Kolem už hojně lidí zvědavých z města i z posádky, ač nebyla nikterak vyhlášena hodina, o které se zápas počne.

Mária tu noc před soubojem viděla ve snách kolikráte Poberu z Lomu; až se i jednou ze spaní vytrhla, když Pobera s holou hlavou, plnou jizev a šrámů, se štětkami naježených vlasů mezi nimi sáhal po ní násilím. Bylo již k ránu. Vydechla si, že byl jen sen, a ohlédla se po Talafúsovi; neuvědomila si v ten okamžik, že včera hned po večeři odešel do své jizby.

Dnes! Dnes bitva! Na spaní nebylo již pomyšlení; vstala, ač bylo neobvykle záhy. Ptala se po Talafúsovi. Že již také vstal, že je ve své jizbě a že Mařík je u něho. ‚Chystá se,‘ pomyslila Mária. Čekala, kdy vstoupí. Čekala dlouho a marně. Šla pak sama za ním. Zastala jej u stolu, po němž rozloženo bylo brnění i zbraň kolem mohutného šalíře s kraboškou. V ten okamžik byl sám.

Ani hned nezpozoroval, že stanula ve dveřích, že na něm tkví její oči. Jak jej tak shlédla vážně meč si prohlížejícího, klidně odhodlaného, jak se jí mihlo, že pro ni, pro ni jen hrdla se odvažuje, zatrnulo v ní okamžitou soustrastí i zahřálo hrdostí a okamžitým záchvatem něhy. Tiše, ne bez pohnutí jej zavolala; tvář se mu zjasnila, chvatně k ní přistoupil, mírně, s úsměvem se jí ptal, co je.

»Mám starost.«

»A snad i strach.« Zasmál se.

»Vím, tys udatný, ale přec —«

»Ne, má milá, nestarej se a čekej poklidně.«

»To bude nekonečná doba —«

»Ale budeš čekat, tu —« opakoval důrazněji.

»Budu.«

»Rozumíš mně.«

»Řekla jsem.«

»Dobře. A teď, prosím tebe, bude čas. Musím ještě to, ono. Přijde Mikeš s pacholetem mne strojit. Jdi, má milá, buď s Bohem. Uvidíme se brzo. Jdi.«

Vzal její hlavu při spáncích do dlaní, nachýlil si ji, políbil ji ne jednou, pak přemáhaje se, pryč ji poslal, s úsměvem, vesele. Než ji popadl strach v ten okamžik.

»Měla jsem dnes hrozné sny —«

»Snům nevěř. Nic se bohdá nestane,« řekl klidně, beze vší chvastavosti, »a kdyby, Mário, jáť na všecko pamatoval. Jdi s pánem Bohem.«

To, »že na všecko pamatoval«, ji vyvedlo z pohnutí. Ve své jizbě uvažovala, co tím myslil; snad že poslední vůli, kterou asi napsal nebo si napsati dal —

Pod okny zadusali koně. Přistoupila k oknu. Dole u zahrádky pod stromy, jejichž puky jako zelenavé zlato se svítily na ranním slunci, stál Talafúsův osedlaný vraník a koně jeho čeledi. Už pojedou. Čekala na Talafúsa. Sestoupil v plné zbroji, ale ještě v čapce, bez helmice. S okna zahlédla, jak se vyšvihl do sedla, urostlý, statný, jehož zbroj se zaleskla v paprscích slunce; krásný rytíř, jejž jí budou ty pyšné paní závidět. Kéž by tam mohla za ním a zasednouti tam, dívati se, a také aby ji viděli, ji —

Hleděla za ním, jak ulicí zajíždí, jeho průvod, pachole držící jeho šalíř i dřevec, Mařík a dva sluhové jízdní —

Mihály z toho odjezdu nic neviděl. Od časného rána stál už u šraňku zápasiště, kamž jej velkomožná vyslala, aby jí mohl podati obšírnou zprávu. Také Verona tam zaběhla, ale později i ze zvědavosti i že ji velkomožná také poslala —

Jak sivý Vaško na úsvitě toho rána otevřel oči, ihned vzpomněl, jaký dnes den, co nastává. Ihned začal se jak obyčejně tiše modlit; jenže toho rána vřeleji

a ne tak šeptem; z té vroucnosti skoro polonahlas. Modlil se ještě i když vstával, a tu se poprvé potěšil; našláplť bezděky, bez úmyslu, na pravou nohu. Po druhé rád viděl, že, když vyšel z komory, potkal mladého kloučka. To oboje měl za dobré znamení.

Hnědáka dobře, ale s měrou krmil, vyčistil jej, nohy mu naposled vínem namazal, pak k rotmistrovi zašel, aby jemu posloužil. V tom se mu pak dostalo pomocníků: všichni tři padesátníci roty přišli k rotmistru, Petr z Hronova a Jíra Dlouhý z Lomnice v zánovních sukních, ve svátečních, lesklých pasích, i Březák z Bělé; ten v kabátě z losí kůže, pěkně vyčištěném a vybíleném. Všichni tři strojili Poberu, jemuž Vaško před tím pomohl obléci přiléhavé soukenné nohavice i škorně, podávali kus za kusem, jak cedule kázala, brněné, kroužkové rukávy, přední i zadní kus na prsa i hřbet, podávali, upínali přeskami, až ramenatý Březák při tom po husté vlasy zčervenal, »myšky« na lokte, plechovice na stehna i nákolenky. Šalíř s kraboškou mdle lesklý stál dosud na hrubém stole, a čapka pod něj ležela vedle něho.

Vaško pak ohlásil, že hnědák je osedlán a připraven, že bude pomalu čas; sám vzal s okna mohutné lesklé ostruhy a kleče připínal je ke škorním svého velitele. Ten jako by se chystal na obyčejnou vyjížďku s rotou. Byl klidný, mluvil jako obyčejně, jen to zvláštní postřehl Jíra Dlouhý, že se častěji zatahal za světlé kníry a hladil si je. Když Vaško odešel, aby předvedl ku dveřím koně, šli padesátníci za ním; Pobera je však u samých dveří zastavil.

»Bratři,« usmál se, »kdyby se přece stalo a já sešel,« hlas jeho zněl klidně, jako by mluvil něco o službě, »učinil jsem pořízení včera, soukromě před právem, a takto jsem ustanovil, aby pořízeno o mém majetku: co na penězích najdete, dáte Vaškovi za věrné

jeho služby, o zbraň a zbroj se rozdělíte svorně, jak na bratry sluší, též hnědák bude váš, o toho budete metati los, komu z vás ho kostka dá. Jestliže se tak stane, ať mně jej dobře chováte,« světlé, bělavé řasy rychleji zamžikaly, hlas se však nezměnil, »k vůli mně, neboť mne nejednou na živu zachoval. A Vaška při něm necháte.«

Březák se zasmál a Jíra Dlouhý zvolal upřímně, ne pro planou útěchu:

»Té starosti mít nebudeme.«

Petr z Hronova vesele přidal:

»Všaktě nikdo z nás nebude jezdit na tvém hnědáku.«

»Myslím také,« přisvědčil Pobera usmáv se. »No, s pánem Bohem, je čas.«

Podal všem ruku, rychle sestoupil a vyšvihl se na hnědáka, jenž zařehtal, jak pána shlédl. Všichni tři padesátníci vsedli na koně za Poberovým čekající, i sivý Vaško, jenž té chvíle nastoupil službu pacholete, veza rotmistrovi helmu na tu »bitvu«.

»Bratříci« z roty, stojící v houfcích na nádvoří, pozdravovali svého rotmistra; jiní už odešli k zápasišti, kamž Pobera se svým průvodem mohl skoro jen krokem. Zvědavých všude jako much, městských i »bratříků« z různých rot; celé houfce jich černaly se košickým, nedlážděným prostranstvím. Místem se rozdělily v ulice, jimiž Pobera musil projížděti. Hnědák pod ním jen tancoval; hlavou pohazoval, jako labuť prohýbal široký krk krásné hřívy, blýskaje velkýma, ohnivýma očima.

Prostora v šraňcích byla v lidu jako utopena. Tlačili se tam, každý chtěl co nejblíže, aby dobře viděl. Pobera musil na chvilku i zastavit, nežli se mu uvolnila živá ulička k brance okolu; v ten okamžik se rozhlédl. Mezi střechami i na střechách sousedních

domů a příbytků, v oknech, všude lidí plno. Strakatina hlav. Pestrý obraz byl vyjasněn září svěžího rána; bylo koncem března, kolem všude už jarní lahoda a jas.

Pobera lhostejně otočil zrak po veškeré té pestrotě lidí dole, v oknech i po střechách; jen na okamžik jej zbystřil, jak se mu v tom rozhledu přimihlo, je-li tu také ona. Myslil Máriu. Hned však obrátil oči před se a pobídl koně. U šraňků jej známí pozdravovali; Březák, Jíra z Lomnice i Petr z Hronova tu sestoupili s koní a naposled mu podali ruku.

Poberovy nevelké, sivé oči pod světlým obočím hledaly už jen Talafúsa. Byl v okole, opěšalý, stál mezi »právem« vedle svého vraníka, kteréhož soudcové prohlíželi, jako před tím prohlédli samého Talafúsa, jeho zbraň i zbroj. Pobera sesedl za šraňkem nedaleko branky. Vaško, jenž za ním vstoupil, nesa helm, zahlédl opodál mádla nenatřeného šraňku nestarého muže v dlouhé, černé sukni a v černém birytu. Stál s mladým pomocníkem u hrubé stolice, na níž vedle lékařské pušky plné hojivého, červeného prášku na rány černala se skřínka vedle balíčku obvazů. »Barvíř« byl, ranhojič, ne z některého houfu žoldnéřského; Jiskra sám jej poslal. Opodál čekal herold a vedle drželo pachole v náručí dřevce stojmo postavené, tak že vysoko trčely nad zelenou točenku vlasatého mládenečka v květované suknici a v otáhlých nohavicích.

Pobera dlouho nečekal. Za chvilku, co sesedl, přišli i k němu soudcové »bitvy«, Štefan Karčavý z Levoče, Slovák, zahnutého nosu, osmahlý a hubený, starý, zkušený hejtman, s ním Milichar Pijanda z Rozkošníku, černé brady a modrých očí, po tváři červený i po čele, i po nose, nejvíc po nose, chůze rozkývané, a Dubánek z Čivic, nevelký, ramenatý, opálené tváře, jehož dlouhé, vyrudlé kníry se pochvívaly na ranním větru.

Pozdravili »bratra« Poberu a hned jali se jej přísně prohlížeti, jeho zbraň a zbroj i šalíř, který Vaško musil podati; nejostřeji tu prohlídku konali Štefan Karčavý a Pijanda Milichar; Dubánek z Čivic, náramný milovník i znalec koní, obracel se více po hnědáku, kterého znal od Zvoleně z ležení, když tam Poberu loni schválně navštívil, aby viděl jeho prohlášeného klusáka.

»Vraník pán,« myslil koně Talafúsova, »tenhle však hnědák, oh, oh« — Oči se mu zaleskly a obracel se k hejtmanům, aby si vzpomněli, co jim už napřed řekl, šestnáct pěstí, a ta šíje! »A smělý je, jistěť! Vidíte, jaké má velké chřípí a oči, to je smělost,« nadšeně vykládal.

Hnědák, jehož srst se na ranním slunci jen leskla, jako by rozuměl nadšeným těm chválám, otočil se po hejtmanech, neb při boku mu stáli, a zablýskav velkýma, ohnivýma očima, zastříhal špičatýma ušima a vesele zařehtal, až se mu štíhlé boky zatřásly.

Karčavý i Pijanda prohlíželi hnědákovu uzdu, řemení, zvláště však ozdobné sedlo s lenůškem, také Poberovu chloubu a část jeho bohatství; zevrubně vše prohlíželi, není-li zvláště v sedle nějaká příprava na škodu protivníkovu. Nebylo. Právo shledalo, že je všecko jak náleží. Podali ruku Poberovi, pak všichni tři odebrali se na své vyvýšené místo, odkudž viděli na celé zápasiště.

Vaško zatím nasadil na Poberovu hlavu, na níž čepička zůstala, šalíř, upevnil jej, stáhl krabošku, jež kryla bradu a všecku spodní část obličeje. Jen oči byly volny. Na druhé straně podobně sloužil Mařík Talafúsovi s pomocí jeho pacholete a zbrojnoše.

Kolem zápasiště ze zástupů hukot a bzukot, směs hlasů jako šumění vod; pojednou však oslábio, ustávalo, ztlumilo se jako když stavidla zarazí. Herold se

ozval; zvučným, velikým hlasem oznamoval po česku, že začíná se bitva mezi — — V ten okamžik Pobera vyhoupnuv se do sedla, zrakem přelétl dům nejvyššího kapitána. I tam jako jinde po staveních: v oknech plno, vše plničko, jenže samých mužských, hejtmanů a rotmistrů i lidí z kanceláře. Jen jedno okno bylo prázdno: než k tomu přistoupili v tu chvíli diváci, sám Jiskra a s ním Tamfeldský a oba Komorovští.

Pobera, přijav od pacholete dřevo, chtěl koně otočit proti Jiskrovu oknu a pozdravit; ale hnědák, jako by jej v ten okamžik rozčilení posedlo, začal se točit do kola, tepal kopytem i hrabal, až písek stříkal, hlavou k prsům pohazoval, udidlo hryzal; ale jen chvilku. Pevná ruka Poberova jej svládla a donutila, že pěkně vykročil. Maje ohon nadzdvižený, došel plavným krokem jako by tancuje proti oknu nejvyššího kapitána, jejž Pobera pozdravil. V ten okamžik dojel sem také Talafús a sklonil také dřevec na pozdravení a úctu nejvyššímu veliteli.

Pak se protivníci pozdravili a vrátili se na svá místa, každý na konci okolu; obrátili se čelem proti sobě, podvrhli dřevce —

Kol kolem ticho z napjetí bylo všude veliké, neboť všude věděli, že se srazí dva znamenití hejtmané, nad něž nebylo udatnějších ani v houfech Jiskrových ani v »bratrstvu«, dva znamenití jezdci, mistrovsky znající zbraň i boj. Ještě nezačali a již hořelo rozčilení v očích mnohých.

Oba zápasníci čekali s kopím podvrženým. Tichý vítr povíval jim širokými fábory, jež měli na levé paži uvázané, Pobera cihlově červené, Talafús zelené. Oba seděli klidně, jako přikutí v sedle, s něhož chtěl jeden druhého vyhodit. V tom prolétlo vzrušené pohnutí zástupy kolem: soudcové kývli, trouba hlasně zahlaholila. Mžikem, jako by na povel, stejně pobodli

oba zápasníci ostruhami své koně a v týž okamžik oba vyrazili, tam vranec, tu hnědák, oba ohony vzhůru, s vlající hřívou; zardělá chřípí se jim rozšířila.

V ten okamžik hledělo všechno upřeně, s napjetím na oba zápasníky, jimž do tváří pro šalíř a krabošky nebylo vidět, přihnutě proti sobě se ženoucí. Fábory na levé paži vlály rovně za nimi a třepetaly se v prudkém zproudění vzduchu. Každý čekal nedýchaje, až se srazí, až silné dřevce uhodí o tělo, kdo vydrží, kdo z nich vyletí ze sedla do písku.

Sivý Vaško stál u branky porozkročen, jako svíce; ani sebou nehnul, když zahlaholila trouba, ale jak Pobera vyrazil, měl Vaško všecku dychtivost, všechen neklid a všechno napjetí v očích, jež zahořely. Nedbal, co kolem; nic neviděl, jenom svého pána a »svého« hnědáka i Talafúsa, sleduje znalecky, jak se který žene.

Maně však hnul lokty od těla a kolem ze zástupů vyrazily hlasité výkřiky, hlasy rozčilení a úžasu. Pobera se zakolísal, když se srazili, do zadu se nahnul, jako by už měl vyletět. Nevyletěl však, nespadl, nýbrž ihned koně otočil, drže teď dřevo vzhůru, a hned se vracel na své místo. Hned také i Talafús, ale s nalomeným dřevcem, vítán bezděčnou pochvalou.

Vaško přichvátal k Poberovi.

»Je něco?« zeptal se starostně.

»Nic,« znělo zkrátka a ostře.

Vaško při tom kmitem přehlédl hnědáka, jenž stál sice tiše, ale s hlavou vztyčenou, blýskaje očima, stříhaje ušima. Udidlo měl plné bílých pěn. Vaško ustoupil spokojen na své místo; nadál se, že pánu podají nové dřevo; ale když přistoupili soudcové a pohovořili s Poberou, k němuž přišli od Talafúsa, vytasil Pobera svůj pádný, osvědčený meč.

Kolem se vzrušení ještě neutišilo a již nové zas pohnulo zástupy, jak na vyvýšeném místě »práva« zdvihly se na ráz ruce a když v tom trouby hlas všecky jako by uhodil. Nechali hádání a hovorů; hlavy všech obrátily se zase za šraňky, kdež se na novo míhaly fábory, tu červené, tam zelené, ale ne rovně proti sobě. Jen z počátku se tak třepetaly, nežli se protivníci srazili. Pak míhaly se různo jako v divokém tanci. Brzo byl Talafús a jeho vraník čelem, v tom Pobera otočil hnědáka, vranec se mihl zadkem a zas už do předu a hned se strany; v ten okamžik byl už na jeho místě hnědák a hned se zas otáčel na zadních, lehko se vzpíraje — Osm noh v ustavičném reji se míhalo a pletlo, až písek stříkal kolem v pravo v levo; nad nimi rytíři v brnění, v šalířích, s tvářemi železem krytými, rozhánějící se, sekající. Meče se blýskaly, dopadaly, nebo zasvištěly po sobě a znovu v prudších výšvizích se kmitaly, tak že rány sečné i bodné jen pršely a se sypaly tu krátkými seky, tu pádným rozmachem i neméně silným odrazem, až chřestily pláty i helm.

Vaško již nestál klidně a rovně jako svíce. Už jím škubalo, potrhoval sebou, tu pravým loktem do zadu, tu levou dlaní před se vyrazil, jako by chtěl ránu zachytit. Zachrčel pak, zčervenal a zaklel, to jak Talafús nehorázně sekl a pak koně zpátky strhl, jak Poberova levá po té ráně sebou škubla a uzdu pustila a jak pravá jeho na okamžik bezděky sklonila meč jako by náhle ochablá.

»Rána!« mžiklo Vaškovi a znepokojil se, když za ním i kolem pokřikovali:

»Je raněn! Krev! Vidíte krev!«

Vaško obrátil vyjevené oči po soudcích, kteří sestupovali, aby obhlédli, co se stalo; než v tom zahřměl kovový Poberův hlas:

»Dál! Dál!«

Vaško z temna zaryčel, jako by on měl vyrazit na Talafúsa. Na chvilku stál upokojen, klidnější a rovně, neboť »bitva« zabouřila znovu. Talafús se hnal proti Poberovi; ten bodl koně hnědáka, že skokem vyrazil v prudké utkání.

Vaška chytil nový nepokoj; zdáloť se mu, že Pobera se nerozhání už s takovou silou a prudkostí jako prve, že jeho rány chabnou, ruka že mu mdlí. To jistě proto, že levá raněna — Ah — Talafús — čertův — Vaško zamrkal vida, kterak se Talafús hrozně rozehnal. V tom hnědák uskočil stranou, ale hned se zase přibočil, rázem, všechen zdivočilý, jako by rozlícen, a chňapl po Talafúsově vranci; do krku ho hryzl, až vraník zařičev vyhodil a v ten okamžik, jak Talafús chtěl svého koně strhnout, rozehnal se Pobera strašlivou ranou a hned druhou —

Vaško zajásal. Talafús sebou trhl do zadu, meč mu vypadl z ruky a za mečem hned letěl dolů do písku.

Z hlubokého ticha, za něhož diváci kolem i v oknech pozorovali poslední utkání, vyrazily výkřiky překvapení, úžasu i pochvaly rotmistru Poberovi. Ten, strhnuv svého hnědáka, zarazil jej, že stál jako přikutý. Boky však ušlechtilého, bojem pobouřeného zvířete se třásly a od udidla a z pod sedla i od popruhu prchala bílá pěna a hustě padala do písku. Pobera seděl drže v pravici meč krví Talafúsovou zbrocený, udýchaný, zardělý, ale v sedle pevný, na opanovaném místě, vítěz, hledě na padlého protivníka, k němuž chvátalo i »právo« i barvíř se svým pomocníkem.

Pobera necítil své rány na levé ruce. Volno mu bylo, uspokojení jej povzneslo, neboť byl sproštěn můry, nepomstěné potupy Talafúsovy, která jej tak tlačila, často až dusila.

Kolem bouřila směs úžasu i pochvaly, jeho pochvaly. Očí mžiknutím ohlédl se po zástupu i po oknech. Ale vše se mu jen mihlo, i sám Jiskra v okně, jenž vychýlen, upřeně hleděl na skupinu u padlého Talafúsa. Tam zůstaly také Poberovy sivé oči, v nichž mstivě zasvítilo. Tu má Talafús za tu loupež a za potupu, kterouž jej nad to znectil. Tu má, a ona, Uherkyně, také — Viděl, jak Talafúsovi sdělávají šalíř s kraboškou, jak jej zvedají; mihla se jeho bledá, ssinalá tvář, zavřené oči —

V tom přistoupilo »právo« k Poberovi. Nejstarší ze soudců, Štefan Korčavý z Levoče, řekl mu vážně:

»Již dosti se ti stalo.«

A podal mu ruku. Tak také řekl a učinil Pijanda Milichar, jenž se nad to zeptal, má-li Pobera zlou ránu. Dubánek z Čivic také prohlásil, že se Poberovi dosti stalo, a ruku mu podal, o ráně však jako by neslyšel; za to nadšeně zvolal:

»Jakého to koně máš, bratře!« a poplácal hnědáka.

Byl konec; nežli Pobera otočil koně, přichvátal Vaško s mladým rejtharem z roty, aby vzal pánův meč i helm.

»Sláva Bohu,« chválil upřímně a nemoha se zdržeti, přiskočil k hnědákovi a div že ho neobjal. Poplácal ho po krku, pohladil po hlavě a hned by jej byl utíral, třeba svým rukávem, jeho pot a pěnu, kdyby byl nevzpomněl, že pán je raněn.

U branky zápasiště nejhlučněji vítali Poberu »bratříci« z roty a Petr z Hronova, Břežák z Bělé a Jíra Dlouhý z Lomnice, padesátníci. Jíra v tom vítání vesele vzpomněl:

»Nu, o hnědáka nebudeme metati kostky!«

Petr z Hronova z té duše upřímně přidal:

»Chvála Bohu!«

XLIV.

Za Mihálym a Katkou odběhla i Verona na plac podívat se na »bitvu«. Mária zůstala sama doma. Šla do zahrady, neprocházela se však pod stromy, mezi záhony, jak obyčejně. Stála u branky, již zavřela, neboť vzpomněla u ní na starou babu poselkyni i na svého muže, stála u plotu vyhlížejíc do uličky i naslouchajíc. Než neviděla nic v tom zákoutí, a ticho tu zůstávalo, neboť z náměstí hluk sem nezalehl. Chvíli tu vydržela, pak opět chvátala nahoru k oknu; stála a zase vyhlížela. Teď, když úplně osaměla, přihrnula se rozrušující směs citů a myšlenek; dychtivá zvědavost, nejistota, palčivá nedočkavost. Chvíli myslila na hrdé paní, co teď říkají a co se mluví. Okamžik se lekala konce té bitvy a hned si zase v záchvatu chmurné mstivosti přála, aby se ti čeští kacíři pobili, v tom ji úzkost i odpor popadaly, že snad ten rváč Pobera zvítězí; při všem tom chvěla se nejhlouběji v srdci temná, nepřiznaná bázeň o Talafúsa. Jedno však hořelo v ní jasně, na jedno myslila bez zachvění a bez vnitřního odporu: aby Pobera zhynul —

Odstoupila od okna, přecházela jizbou, sedla, vstala a opět měla tichou ulici před očima. Chtěla zase do zahrady, hned se však vrátila, co že tam. A že nikdo venku nejde, že všude jako by vyplákl! Myslila, že každý je v městě na place, že se tam všechno sběhlo, jen ona sama že musila zůstat. Proč slibovala, vyčetla si hněvivě, proč si nějak nezařídila, aby se mohla třeba i tajně podívat. Snad by ještě teď — Kdyby alespoň někdo se vrátil, Katka nebo Verona, povědět, jak je, alespoň jedna kdyby, jedna z nich přišla, ale to že obě zůstanou do posleda, husy zvědavé —

Nějaký muž chvatně kráčel ulicí; ten snad — — Ale muž vstoupil do jiného příbytku nesa vrkoč cibule,

jak teprve v ten okamžik shlédla. Koňský rychlý dusot se ozval; jezdec vyjel ostrým klusem z postranní ulice, ale ani se neohlédl a hned zmizel.

Mária odstoupila mrzutě od okna. V tom dole zabušil někdo na dvéře — rychlé kroky na dřevěných schodech — Trhnutím otevřela celkové dvéře, vyhlédla. Mihály! Hleděl zaraženě, výraz jeho tváře nehlásal vítězství.

»Jak je!«

Ne dobře, velkomožná paní —«

»Pobera nepadl,« ptala se ustupujíc opět do jizby.

»Ne,« odpovídal Mihály kráčeje za ní, drže v obou rukou čapku, nízko při kolenou, »čert mu přál — Vyvázl a —«

»A co pán —«

»Je raněn, odnesli ho právě. «

»Odnesli! A Poberu ne —«

»Ne, zůstal v sedle. «

»Vyhrál! Bestie!« zaklela vztekem. »Vyhrál! Ten loupežník ohavný, ten dráč, ten! — — A co dělal Talafús!« zeptala se pojednou. Tmavé, velké oči jí hořely nevolí.

»Bil se, co pravda, znamenitě se bil —«

»Ale přece jej porazil! A ty paní tam byly, Údrcká, a —«

»Neznám, velkomožná paní. «

»Proč nepřinesli Talafúsa sem — Je těžce raněn?« To neznělo už tak hněvivě.

»Povídali, že těžce. Odnesli jej do domu nejvyššího kapitána. «

»Ó, to je zle —«

»To jen pro první pomoc. «

»Půjdu tam — «

»Rač posečkati; je tam spousta lidí, tlačenice; však jej jistě přinesou.«

»Jdi se podívat, jak je, mohla-li bych — Však oni mne pustí — A kde je Katka a Verona —« zlobila se zas, »aby přišly povědět — a kdybych chtěla poslat —«

»Půjdu tedy, velkomožná paní, a přijdu hned.«

Jen odešel, přichvátala Katka vyděšená, uplakaná. S bázní vstupovala ku své paní. Zastala ji sedící v křesle, chmurně zamyšlenou.

»Ještě neví,« pomyslila dívka; lekla se, když jí Mária poručila, aby vypravovala, jak bylo, že Mihály už tu byl. Toho se Katka lekla, nad tím se zarazila, že velkomožná nepláče, že jí poručila tak klidně, jak se jí zdálo. A jí, Katce, jí samé bylo velkomožného pána líto —

Jen začala, vstoupil mladý, černě oděný muž. Byl to Žáček, za pomocníka »barvířova« přestrojený. Jako stín se dveřmi protáhl, obě dvě ani nevěděly, jak vstoupil. Blížil se velmi zdvořile, až pokorně, oznamuje, že je pomocník lékaře nejvyššího pana kapitána, že přichází oznámit o nehodě, jež se právě stala urozenému pánu —

»Jaká je rána!« ptala se Mária dychtivě.

»Jsou dvě a musím říci, že dost těžké, ale —«

»Proč jste ho sem nepřinesli.«

»Proto právě přicházím, abys se, paní, nestarala; na první pomoc musil tam zůstati — už brzo jej přinesou — Jáť přišel mu lůže upravit jak takovému raněnému je potřeba.«

»Kde tě posílá —«

»Můj pán, Rufius, lékař. Mám ve všem býti nápomocen.«

Hned se dal také do úpravy lože, když jej Mária zavedla do Talafúsovy jizby; vykládal při tom hovorně o bitvě, jak se poranění stalo, nejhorší že bylo, že Poberův kůň kousl Talafúsova, a toho, když vraník uskočil

a sebou hodil, že Pobera užil a dvěma ranami Talafúsa s koně srazil, dvěma ranami, jednou do krku a druhou do paže ve spod —

Bystré oči Žáčkovy hleděly si díla, při tom však viděly, stíhaly každé hnutí Máriino. Bezděky zamžikaly, když Mária, obrátivši se pojednou do dveří, promluvila maďarsky:

»Už ho nesou?«

Ptala se Mihála, jenž právě stanul ve dveřích.

»Už ho brzo přinesou, velkomožná paní.« V tom zahlédl Žáčka.

»Znáš-li ho?« ptala se Mária opět maďarsky.

»Je u lékaře pomocníkem, je tu nedávno.«

»Umí maďarsky —«

»Nevím.«

Žáček za toho hovoru rozkládal skříňku, kterou si s sebou přinesl; po Mihálym, když vstoupil, se jen ohlédl a hned si zase hleděl svého. Bylo zřejmo, že jim nerozumí. Mihály se ho však přece optal po slovensku, rozumí-li maďarsky, umí-li.

»Ne, neumím, nic nerozumím, přišel jsem nedávno z Čech,« odpovídal po česku, a v tom zvolal: »Už jdou, už nesou urozeného pána.«

Talafúsa přinesli v krytých nosítkách až do síně; odtud jej Mařík a tři z nosičů vznášeli do schodů. Pachole kráčelo za nimi. Mária stála nad schody; čekala pobledlá, plná neklidu, neplakala však, nebyla bez smyslu, ano pomáhala a dvéře otvírala, když Talafúsa do bytu vnášeli. Byl zakryt velkým prostěradlem, tak že viděla jen čelo a nos.

Ale když jej uložili a plachtu sňali a Mária shlédla to mužné tělo bez vlády, s obvázanými ranami, s pocuchanými vlasy, tvář ssinalou, oči zavřené, zachvěla se a zraky se jí zakalily. Změna byla příliš náhlá a hrozná. Před chvílí takřka stál tu plný síly, statečný,

chystaje se na boj, před chvílí jej viděla jarého na koni, v plném brnění, dychtivého po zápasu, a teď —

Než do té lítosti, jež jí srdce hnula, zlobně zasvištělo:

»Tak ležel také Imrich, a hůř, bez pomoci, bez ošetření, až vykrvácel, a smrtelnou tu ránu dal mu tu ten —«

Navlhlé její oči upřely se strnule na Talafúsa, ztemněvše bolestnou vzpomínkou i krutým uspokojením.

Kroky v jizbě kolem lože ztichly i tlumené hlasy. Ještě se na chodbě, na schodech ozvaly, pak zmlkly; nosiči odešli i pachole. I »lékařův pomocník« byl na odchodu; stál dole na síni s Maříkem, jenž jej vyprovázel.

»Co myslíš,« ptal se Mařík starostně, »řekni mně nepokrytě, jak je s pánem, zůstane-li.«

»Mistr myslí, že zůstane, a já myslím také tak,« odpovídal zcela vážně Žáček. »Takové rány, jak učí Ipokras i Galenus a Razes, dají se hojiti; ale dlouho to trvá. A je nutno dobře, pečlivě opatrovati, oh, přepečlivě. A to ty budeš, ty máš o pána starost, vidím, a myslím skoro větší,« Žáček obrátil hlavu ke schodům a ukázal palcem nad ně na horu, »nežli tam —«

»Viděls také!« vyhrkl Mařík. »Což ta Uherkyně! To je — eh — škoda povídat.«

Odmlčel se a Žáček nevyzvídal, co chtěl říci, jaká je. Zatím měl dosti, když seznal, že Mařík Márii hrubě nepřeje. Ale na Mihála se zeptal, co ten Maďar, je-li služebníkem velkomožné paní.

»Jakým služebníkem. Spíše poslem.«

»Poslem!« Oči Žáčkovy zamžikaly a hlas mu oživl. »A kam ho posílá.«

»Všude, do města, a tak když něco chce i v hradě, na Rychnavě do vězení, když tam nemohla k jagerskému biskupu, ten tam seděl, víš-li —«

Žáček přikývl živě hlavou, klidně však přisvědčil, ano, že o tom slyšel; hned se při tom otázal, proč velkomožná paní k biskupu toho Mihála posílala.

»No, když je Uherkyně, a jaká tvrdá. A kdo ví — já tomu nic nedůvěřoval, jáť bych za to krk dal, že mu vzkazovala —«

»A pan Talafús? — Věděl o tom?«

»Když jsem mu to řekl, nevěřil, div že se mi nevysmál — A na Poberu žalovat Mihála poslala,« vzpomněl Mařík a pověděl, jak bylo s Poberou na Rychnavě.

»Nedlouho po té krátce odešel Mihály za pánem do ležení, to mu ta Uherkyně všecko oznámila.«

»Umí psát?« zeptal se Žáček kvapně.

»Neumí, to všecko Mihály vyřídil. Však z toho byla dnešní bitva. To z toho pán má. Ta Uherkyně ho ještě zabije.«

»Od té doby, co zašel ten Uher za panem Talafúsem do ležení, už nikde nebyl?«

Mařík se podíval na pomocníka, co že se tolik na Mihála vyptává, a řekl:

»Kde by byl — Tak jako jindy —«

»Já myslil, ne-li zase tak daleko, teď, když je po vojně, co pokoj nastal.«

»Ne, to nebyl nikde.«

»Buď s Bohem, Maříku, odpoledne přijdu zas s mistrem, podívat se a rány převázat.«

Žáček vracel se hrubě spokojen. Z hovoru s Maříkem přicházel, jak se mu zdálo, na stopu, po níž pátral, ač konec té rozprávky jej mátl. V Prešpurku o sněmě, když obcházel v různých přestrojeních a zvídal a donášel tajně poslu Jiskrovu, panu Buriánovi, byl zrazen a vězněn, a z nebezpečenství s těží vyvázl. Od té chvíle pátral po zrádci.

Jagerský biskup, jak seznal, jej v Prešpurku nejvíce skřípl. Začal tedy u biskupa, pátraje, s kým ten

by mohl míti spojení na Jiskrově straně. Věděl, že do nedávna byl u vězení na Rychnavě jako zajatec. V Košicích uslyšel o Márii, nejvíc od jejího muže. V krčmě se s ním seznámil, v krčmě s ním nejednou poseděl, častuje jej. »Bitvou« se dostala Mária ještě více do řečí a »bitvou« si našel Žáček cestu do jejího domu.

Když odcházel od Maříka, zdálo se mu skoro na jisto, že Mária zůstala ve spojení s jagerským biskupem; na konec však vrazil do mlhy. Mária psáti neumí a Mihály v čas prešpurského sněmu nebyl nikde daleko ani z Rychnavy, ani z Košic. Ale ten uzel Žáčka nezalekl.

XLV.

Vojna mezi Huňadem a Jiskrou přestala; byl mír, ale neměli jeho klidu. Huňad smluvil mír donucen okolnostmi, nepřátelství však zůstalo. Nevymizelať zášť Uhrů, neb Jiskra zůstal ve své moci a zůstaly v zemi i jeho roty i »bratrstvo«.

Acht prešpurského sněmu, na Jiskru vydaný, začal vlastně novou vojnu. Než byla to jalová rána. Jiskra přečetl list, jejž mu písař přinesl, a poslal jej na radnici, aby si přečetli, že ho nemají být poslušni, že se mají přidati k jeho nepřátelům. Na košické radnici si list přečetli a hned jej uložili. Nemělit ani vůle, ani moci, aby něco podnikli proti nejvyššímu kapitánu, jenž jejich město tak povznesl a oživil. Bardějovští Němci za to byli by chutě poslechli přikázání sněmovního, ale Jiskrovy posádky po tvrzích a hradech, kolem i po horách byly na každou chvíli přichystány.

Acht tedy byl ranou na plano, než proto přece střehl Jiskra sněm prešpurský, dbaje napjatě jeho jednání, každého jeho hnutí. V ty dni, kdy byly Košice

vzrušeny bitvou mezi Talafúsem z Ostrova a Poberou z Lomu, došly z Prešpurku zprávy od Jana Buriana, posla Jiskrova, že sněm všechen, ale bez gubernatora, vypravil se do Rakous, o kolika tisících koních, že se tam sešel se stavy rakouskými a s těmi že sjednal konfederaci proti císaři Fridrichovi, aby z jeho moci vytrhli mladičkého krále.

Pan Burian zároveň ohlašoval, že stavové vyslali poselstvo k papeži, aby jej odvrátili od císaře, to poselstvo že již je na cestě do Italie, že snad odtud už přiveze mladého krále, jejž si tam císař s sebou vzal, aby jej měl jistého, teď že se s ním zdržuje v Neapoli městě, u moře.

Jaro se otvíralo, když přišly tyto noviny, a když pak všecko jen kvetlo a utěšeně se zelenalo, v máji měsíci, doneseny nové a vzrušující zprávy, že papež dal rakouské stavy do klatby, že jejich poselstvo, jež dorazilo do Florencie, nesmělo dál, že ho do Říma ani nepustil, ale to poselstvo že za tím získalo vychovatele mladého krále, tomu vychovateli že zaručili biskupství, jestliže jim krále vydá, jestliže s ním uprchne k nim, už že na tom bylo, ale že spiknutí se v poslední chvíli prozradilo a Niklas Krottendorf, ten králův vychovatel, že byl zajat, a císař že svého synovce teprve jak náleží hlídá, a že se s ním chystá na zpáteční cestu do Vídně.

Jan Talafús z Ostrova první zprávu, o prešpurském sněmu, nezvěděl, neb byl tou dobou mezi životem a smrtí, leže ve svém odlehlém domě v Košicích. Mária jej pečlivě ošetřovala; uznal to i Rufius lékař i jeho pomocník, jenž pilně docházel a všeho si bedlivě všímal. Nejvíce si hleděl Maříka a zvěděl od něho všecky ty příhody, jak Talafús Máriu unesl a jaký byl kořen nepřátelství s Poberou. Leccos věděl už od Bodorovského, jenž na nějaký čas se potloukal kolem

Košic po zemanských kuriích u »pánů bratrů« a opět se v Košicích z nenadání objevil.

Žáčkovi hlavně na tom záleželo, aby vyzvěděl, má-li Mária posla, kterého snad posílá na dolní zemi, jmenovitě k jagerskému biskupu. Než Mihály z domu nevyšel, to si Žáček zjistil, nikdo jiný k Márii nepřišel a ona sama meškala ustavičně buď ve své jizbě, většinou však u Talafúsa. Ani když vyvázl z nebezpečenství smrti, nevyšla z domu. Kromě kulaté »žežulky« Třikrátzlého nikdo jí nenavštěvoval.

Když přišla druhá novina o poselstvu a smluveném únosu mladého krále, nebyl Talafús v Košicích. To již jej přivezli na Rychnavu. Dojeti sám na koni dosud nemohl, ač z lože povstal a již přecházel. V ten čas byly lesy kolem Rychnavy v nejkrásnější zeleni a louky v plném květu, že bylo milo se podívat s oken zvláště do údolí, kterýmž šuměl Hernad v houštinách a pod košatými stromy.

I v Talafúsově mysli se tu zjasnilo. V Košicích býval netrpěliv a mrzut, že se mu rány nechtějí zacelit, že jej tak seslabily, že není tak zdráv, aby mohl vsednouti na koně a zaměstnávati se jako dříve. Zle odbýval medika, když radil, aby měl trpělivost; i Mária jej marně těšívala, že bude líp. Teď na Rychnavě mohla říci, že se splnilo, co mu říkala. Talafús s úsměvem naslouchal, vděčně si před ní připomínal, však že kdyby jí nebylo, její péče a jejího opatrování, že by už byl pod drnem.

Dříve byla mu jen milenkou, někdy rozmarnou, odmítavou, jindy dráždící, často nádherně vystrojenou. Pak, u lože, jí vídal v domácích šatech, jinou, pečlivou, starostlivou, jako ženu. Ale jak i to jí slušelo, jak ji pozoroval, její hlavu, její krásné, svěže učesané, černé vlasy, její tvář, půvabně přibledlou, její bílé, ušlechtilé ruce, jež mu obvaz chystaly! Jak mu bývalo milo,

když se k němu skláněla a ptala se ho mírně, starostně, jak mu je, přeje-li si něčeho —

Té oddanosti byl by se nenadál; dojala jej a tou vděčností, kterouž cítil, zvroucněla i jeho oddanost. Na ženu v Čechách na ostrovské tvrzi zas už nemyslil a nevyčítal si v duchu —

Když se Talafús chystal na Rychnavu, radil mu důtklivě Rufius ranhojič, aby s sebou vzal jeho pomocníka, alespoň na nějaký čas, dokavad rány nebudou zcela zahojeny. Mária tomu nebránila, ač si toho pomocníka nepřála. Nelíbil se jí; měl všude oči, jak pozorovala, všímal si i Verony i Katky a byl, jak Mihály donesl, za jedno s Maříkem. Toho však ráda neviděla od té doby, co za pobytu jagerského biskupa na Rychnavě činil Mihálovi nesnáze a tak jej hlídal.

Za to si Talafús pochvaloval ranhojičova pomocníka. Byltě kratochvilný, mnoho viděl, leckde byl, uměl všeliké veselé šprochy. Nerad ho pak pouštěl; byl by si jej rád ponechal ve své čeledi, než Mária si přála, aby jej pustil, že ho již netřeba. Tak Žáček musil. Zvěděl o tom dříve, nežli mu Talafús oznámil.

Jda k němu právě, když od něho Mária odcházela, zaslechl, jak zavolala po maďarsku na Mihála, na druhém konci chodby se zjevivšího:

»Hle, tenhle mastičkář půjde už odtud.«

A zaslechl také, co Mihály, také po maďarsku, odpověděl:

»Chvála bohu, velkomožná paní, že se toho pletichy zbavíme.«

Žáček sic ani nemrkl, jako by nerozuměl, ale v duchu se ušklíbl:

»Však nezbavíš, ty psino maďarská!«

Přišel zase na Rychnavu, bylo v červenci, vlastně přijel na bílé kobyle, a jak pravil, přijel z rozkázání samého pana nejvyššího kapitána, podívat se, jak je panu

hejtmanu na Rychnavě, a že jemu, Žáčkovi, uloženo, aby odevzdal od pana nejvyššího list. Při tom vysypal novin jako z pytle; na osamělé Rychnavě byly vítány i ty nepatrné, více klevety nežli zprávy, hlavně košické, různé příběhy, z nichž nejvíce zabavila Máriu novina o mladé, kypré Polačce, o »žežulce«, že se jí vrátil »Třikrátzlej« hejtman Satanýř z Drahovic, jakou měla »žežulka« radost, jak jej popadla okolo krku, jak kolem něho jako holubička vrká a on že bručí jako medvěd, ona že ho hladí a strojí mu, nejvíc jeho zamilované, pečité s šálší, to že pořád dělá, ač se už na tu krmi ani dívat nemůže, ale on, Třikrátzlej, když se »žežulka« úzkostně ptá, snad že by dnes mohla něco jiného připravit, on že se vždycky utrhne a jako hrom:

»Šalši ku pečitému! To já rád, a kdo nechce, ať nechá!«

To byly samé drobné klevety.

Ale více nežli po těch sháněla se Mária po vážnějších novinách. Žáček se v duchu tomu divil, ač se domýšlel, jaká toho příčina, proč se tolik vyptává, co nového v Budíně, co v Prešpurku a co gubernator, proč tak napjatě poslouchala, když vypravoval Talafúsovi o tom, co došlo do Košic nejvyššího pana kapitána, že byla pořád při Talafúsovi, tak že s ním sám nebyl takřka ani na chvíli.

Vypravoval také, že se císař vrátil z Italie a že mladého krále přivezl s sebou, že mu ho chtěli Němci a Uhři ukrást, ale že jim zmehlo, ale že bude mít se stavy vojnu, když pana Ladislava krále vydat nechce, a že již vlastně má, že se proti němu páni z Rakous vzbouřili.

»Tam budou teď výdělky,« přidal Žáček, »tam se bude lidská kůže dobře platit a my, co ji spravujeme a sešíváme, také bychom nějaký zlatý vydělali. Tam

se teď nebudou musit roty nabízet, že by mínily posloužit, teď budou obě strany hodně jim na měsíc vydávat a samy budou rotám posílat zaškodné listy. Teď tam nebude žádný pacholík sešlý na peníze.«

»To odtud z Uher tam také roty potáhnou?« zeptala se Mária.

Talafús se zasmál.

»Chtěla bys také?«

»Což já —« Mária stáhla obočí a řekla ostře: »Ale je tu tolik houfů cizích a teď vojna tady není —«

»Ale nastane třeba z čista jasna, Mário; když v Rakousích bouřka, snadno a třeba záhy i tady uhodí. A kdož by také odtud z Uher pospíchal,« Talafús se usmíval, »tu jsme si své místo vybojovali a dost těžce, máme tu posádky a i hnízdečka, Mário, komu by se chtělo!«

»Ale co tomu Uhři říkají!« vyjela Mária popuzeně a v očích jí svitlo.

»To víme, Mário,« odvětil ihned Talafús a tak, že bylo cítit, že zamlčel: ‚ale nedbáme'. A určitě přidal: »Co jsme poctivě vybojovali a krví zaplatili, toho si vzít nedáme.«

Z toho na okamžik dusno. V Máriině tváři chmura, oči plné tlumených blesků. Přemáhala opatrně výbuch hněvu i nenávisti, hlavně však k vůli tomu »mastičkáři«, před nímž nechtěla se dostat do sporu. Talafús vycítil v ten okamžik všechen její odpor k českému žoldnéřstvu, zamračil se, mlčel však a jen pokrucoval kníry.

Žáček všecko postřehl; byl klidný, usmívaje se sháněl světlo veselosti do náhlého, okamžitého zasmušení.

»No, císaři nebude potřeba odtud pomoci,« začal, »císaři je hej. Papež mu pomohl, ale ne penězi; perga-

menem. Bullu mu vydal a ta zažehná všechnu ošklivost k Čechům —«

»Co je?« zeptal se Talafús zkrátka, nemoha hned chmuru zaplašiti.

»To je: že papež dal císaři tou bullou rozhřešení a jistotu, že může přijmout, když mu bude zle a ono mu již je, že může přijmout pomoc proti pánům i od kacířů . . «

»To jest od Čechů,« vpadl Talafús bezděky se usmáv.

»Ano, od Čechů. Bože milý, jaká milost Čechům, že budou smět vytahovat německého císaře z louže, jaká milost!«

»Nebudou tak bláhoví —«

»I prý si dají říct, to jest správce jejich, pan Jiřík, ten prý to udělá. «

»Ale ne zadarmo,« přerušil Talafús, »tenť umí počítat.«

»No, to povídali, že za papežské požehnání to neudělá. Nu, papež, papež tohle dovolil, pomoc od kacířů — to by tady, řekněme, jagerský biskup neudělal.« Pravil to vesele, jako bez úmyslu, dobře si však všiml, že Mária, sedící zachmuřená jako pohněvaná, jako by nedbajíc jejich dalšího hovoru, náhle se po něm obrátila. Žáček klidně přidal:

»Tenť by všechny Čechy, jak tu jsme, všechny za živa upálil.«

Mária se obojetně usmála, neřekla však ani slovo —

Žáček měl za toho nedlouhého svého pobytu na Rychnavě také s Mikšem jednání, po straně však a tajně.

»Byl ten Uher, ten Mihály,« ptal se, »ustavičně teď na Rychnavě?«

»Byl.«

»Nikam tedy neodešel za poselstvím?«

»Nikam.«

»A jiného také neposlala?«

»Ne, nevím, a věděl bych; jak by mohla stajit. Nikoho neposlala. Ten druhý Uher tu nebyl —«

»Jaký druhý,« vyhrkl Žáček, jako by jej bodl. »O tom jsi nic neříkal.«

»Já na něj nevzpomněl. A co, ten se tu jen stavil a šel dál.«

»Víš-li kam; a odkud přišel?«

»To nevím.«

»Vidíš, a na tom záleží. Na tos nepomyslil.«

»Ale ten se tu jen stavoval u Mihála. Seděli spolu na Muráni v zajetí u vězení.«

»Kdo jej z něho vyvadil —«

»Také ona, Uherkyně, jako Mihála. Oba.«

»Kdy tu byl ten druhý?«

Mařík počítal, počítal, až se dopočítal, že ten druhý Uher stavil se na Rychnavě koncem zimy, v ten čas asi, kdy se sjížděl sněm do Prešpurku. To si Žáček zjistil; luskl prsty a oči mu jen zahrály; Maříkovi však řekl jenom to:

»Dej na ni pozor! Jeť o pána.« —

Mária se na večer vyptávala Mihála, co ten mastičkář, jednal-li s Maříkem.

»Jednal s Maříkem, chvíli, skrytě, a jenom s ním.«

»Hle! Neslyšel jsi nic?«

»Ne, nešlo to, nemohl jsem, mluvili skoro po tichu.«

Mária si pomyslila:

»Ten asi nepřišel jen s novinami. Co že by mastičkáře posílali. A ten Mařík!«

XLVI.

Rimavská Báně se rychle obnovovala a vracela se do své podoby. Spáleniště na jaře zmizela, na jejich místě roubeny nové příbytky, kolny a stodoly. Také fara všećka upravena; nedala příliš práce, protože roubené farské stavení bylo i před vpádem sekelského houfu od Drjenčan prostince zařízeno.

Život na faře zůstal takový, jako byl před tím vpádem. Eva starala se o domácnost a bratrovo pohodlí. Děti ze vsi za ní přicházely, vypravovala jim nebo i četla z bratrovy bible; někdy je zavedla také do luk nebo na kraj nedalekého lesa. S bratrem chodívala zase do sousedních dědin, kdež neměli kostela, i na samoty, kdež vykládal slovo Boží, těšil, radil a jak mohl i pomáhal.

Přicházeli jako mezi své. Mladý kněz, přibledlé tváře, pohledu snivě roztržitého, jenž s každým jednal jako s bratrem, získal si už dříve jejich důvěru. Od sekelského vpádu, kdy se tak staral o rozprchlé i o ty, kteří se skrývali na odlehlých samotách, dobyl si úplně srdcí všech. Vítali jej i mírnou, vlídnou jeho sestru radostně a upřímně naslouchali jeho výkladům; těch, kteří zpívali jeho české, pobožné písně a kteří přijímali pod obojí z jeho rukou, přibývalo valem.

Sestra novému životu v cizí krajině přivykala. Již neplakala touhou po domově, nevzpomínala s hlubokou tesknotou na svou bílou, útulnou světničku v Chrudimi. Jako loni tak i teď vyběhla si někdy na horu ke kostelu na tichý hřbitov zarostlých hrobů ve stínu lip. Jindy odtud bloudila v teskném vzpomínání do Čech; teď tu zůstávala i v myšlení, vracejíc se do toho děsivého, podzimního večera, kdy dole hořelo a krutě bojovali, kdy sem do svatyně přinesli raněné —

Odtud byl vzpomínkám jenom skok na divoký hrad muráňský, do jeho vybílené jizby, kde čítala raněným z Husovy postilly. Týdny tam strávené v okolí zcela novém a tak plném ruchu byly událostí, kterou nepřestala se zabývat. Hovořívala o všem tom s Tomáškovými, sama vzpomínala, zvláště na raněné; a z těch nejdéle, aniž si toho byla vědoma, na Janka rotmistra.

Jindy se ho bála, pohledu jeho černých, velkých očí, červené tváře s černými kníry a rulíčky přes spánky; ale již jeho starostlivost o ni a bratra, kterou projevil v Sobotě na faře před tím vpádem, zmírnila ten strach, jakož také stlumila podezíravé mínění o něm kněze Lukáše Luka. Strach ten pominul na dobro, když Janko přijel jim v Rimavské Báni na pomoc. Vděčnost a důvěru cítila, oddané spolehnutí v jeho sílu a udatenství. Na Muráni, kdež denně jej vídala a s ním mluvila, kdež znovu se přesvědčila, jak šetrný k ní je ten drsný muž, rozehřívalo se v jejím srdci přátelské, dětinné přilnutí.

Tenkráte, když pozdraven vracel se z Muráně ku své rotě do Rimavské Soboty a v Báni před farou z nenadání koně zarazil, zalekla se radostně, až jí ve tvářích zahořelo. Kněz Lukáš Luk vyšel kvapně ven, ona za ním na síň, aby uvítali svého ochránce.

Poseděl s nimi, pohovořil o Muráni, pověděl o Slimáčkovi, že by už také rád vyjel, že má od něho vyřídit pozdravení, že se tu také staví a že se již těší na čtenářku — Janko řekl to vše vážně, bez úsměšku, a dodal, že Chujava bude jistě pospíchat, že jak jen poněkud mu bude lze, že vyjede, což se stane snad za čtrnácte dní, a to nejdéle.

Čtrnácte dnů minulo, a Ondris Chujava alias Slimáček se na faře nestavil. Na faře vzpomněli, že ten čas přešel, a hádali, že snad přece není ještě jak ná-

leží zdráv a že se staví později. Když docházel třetí týden, hádala Eva, že Chujava už asi přejel, že se tu však nestavil, že na ně zapomněl. Ale tím jako by jej přičarovala.

Pozejtří po tom, v poledne, přijel před faru jezdec, ne však směrem od Muráně, nýbrž od Soboty, jezdec v bílém plášti, v červených nohavicích, sice z lehka oděn na březnový den, třeba že slunečný, ale vystrojen —

»Chujava!« zvolala Eva vyhlédnuvši z okna. Nežli kněz Lukáš došel na síň a ona ku prahu světnice, vstupoval už host hladce oholený, bez otoku, s navoskovanými kníry, s lesklým bitým pásem i s šavlí pěkně kovanou, jako zlato vyleštěnou.

Pohladil kníry a ukláněl se, když mu Eva řekla v upřímném úžasu, že ho čekali cestou z Muráně a on že přijel od Soboty.

»A já tu již byl, u vás byl,« žertoval.

Divili se, nechtěli věřit.

»Byl, tu v jizbě ne, ale u okna, ale nechtěl jsem strašit.«

Eva se zasmála u dětské veselosti, když Chujava vypověděv, co zkusil se zuby, líčil, jak tu stál zabalený, zachuchlaný, jak se tu sám sebe lekl, a jak odtud ujížděl a jak se lidé křižovali, které cestou toho večera potkal.

Na faře se zdržel déle, mnohem déle nežli Janko Kozic Vlk a Evy si za hovoru všímal, až bylo knězi Lukáši divno, až se proto znepokojil. Eva byla proto chvílemi až v nesnázích a žasla v duchu, jak se Slimáček změnil. Na Muráni jako kuřátko a málomluvný, tam tak pěkně poslouchal, aby mu slovíčko neušlo, a tady samý hovor, a jaký —

Přes tu chvíli připletl do řeči svou nebožku bábu provdanou Ostroluckou rodem Széczovnu, ta že byla

magnátského rodu, ví-li panna Evuška, magnátského, to jako by se v Čechách řeklo panského, a skrze ni že on, Chujava, stojí v rodině také s magnáty, s pány a nejenom se zemany, tomu že se český pán, pán Zvířetický, pamatuje-li se, ten že byl loni v Trenčíně, zrovna když oni, Lukovi, s vystěhovalci sem jeli, však že jich cestou dojeli, tak že ten pán Zvířetický se až divil, že on, Chujava, stojí v takovém vznešeném příbuzenstvu.

Mladý kněz Lukáš stáhl obočí, když Ondris Chujava přijel za nějaký čas na novo. Bylo už po sněhu, jaro se otvíralo. Eva se tentokrát až zarazila, když Chujava s koně slézal, a myslí se jako stín protemnilo, bude-li ten zeman zase tak hovořit jako minule. Co že jezdí — Janko rotmistr jinak jedná a mluví — Co že Chujava jezdí. A jak vystrojený! Až se usmála, když si všimla velkého chocholu na kašketu, a jaké veliké prsteny má na ruce —

Ptala se v duchu, proč jezdí, ač jasně již tušila proč; také kněz Lukáš se už za této druhé návštěvy dovtípil, když se Chujava Evě tak dvořil a byl jako její stín. Než nelekal se toho; ze zamilovaného hrdiny nebyl strach. Přece však, když za čtrnácte dní po té přiběhl chlapec do fary ohlašuje, že sem zase jede ten zeman, popsal ho, vstal Lukáš Luk a šel chvatně za Evou do zahrádky; chtěl jí říci, aby raději odešla. Ale jen vyslovil, že přijíždí Ondris Chujava, vyskočila a ulekaně zvolala:

»To jede jistě k nám!« a náhle dodala: »Já tu nebudu, já se schovám.«

»Jdi, kam chceš, chtěl jsem ti také říci.«

Hned se obrátil a šel do stavení, a odnesl Evin útěk.

Ondris Chujava zůstal s ním; byl vytrvalý, neodbytný. Čekal a čekal, až přijde Evuška. Nevycítil, že

Eva z úmyslu nepřichází. Odjel nespokojen, ale přece si vymlouval všecko nešťastnou náhodou. Tak to i doma vykládal, když se ho Janko Kozic jako jindy ptal, jak pochodil, a bezděky zalhal, že Eva odešla do sousední dědiny na návštěvu.

»To snad blíž, jen do sousedství, k dcerám rychtáře Tomáška,« škádlil Janko, netuše, že uhodl.

Slimáček se vypjal, no, co že si myslí, snad že by Evuška nepřišla, když by slyšela, že on, Chujava, k nim přijel, nebo že by snad schválně odešla.

Vypjal se hrdě, nevěřil, ale osten z toho Jankova šlehnutí přece mu zůstal a plašil mu pak chvílemi sladkou důvěru zemanského sebevědomí a jistotu, že Evuška byla vždycky ráda, kdykoliv přijel, že ho i kněz Lukáš rád viděl; ten že není tak hovorný a veselého oka, pravda, no, což, kněz, mrzutý čtenář, ale že by Evuška —

V té jeho jistotě udělala se mu pak trhlina, že ji ani sám sobě nemohl nijak zakrýt. Nestalo se na faře v Rimavské Báni, nýbrž u nich v posádce, v Sobotě. Sobotecký farář, chorý, jenž loni uprchl na Ožďany před Uhry obléhajícími drjenčanskou tvrz, vrátil se nedlouho po tom, kdy na jeho faře v Sobotě smluvili mír gubernator a Jiskra. Farář postonával celou zimu, na jaře ozdravěl, ale po žních upadl opět do nemoci. V té jej navštívil kněz Lukáš se svou sestrou.

Chujava se o tom pozdě dověděl, když už byly bohoslužby skoro u konce, když už neměl času se vystrojit a zajít do kostela, kdež měl kněz Lukáš kázání a kdež meškala také jeho sestra. Nad to dostal tu novinu pěkně ošlazenou: že sobotecký farář vzkázal Jankovi rotmistrovi, že jej pozval na faru na oběd a žádného jiného.

Chujavovi nechutnala té neděle ani nová kapusta, ani bravčovina, ani klobásy. Náramně také pospíchal.

jídlo jen do sebe naházel a hned pospíchal domů, do své komory, kdež se mydlil a strojil; nejlepší svou sukni si vzal a bílý zemanský plášť přichystal, bitý lesklý pás a dal si znovu vycídit šavli, ač se jen svítila, a Švehlovi si vzkázal pro škorně, aby mu půjčil ty nové, žluté, ty pěkně přiléhavé.

Trvalo chvíli, nežli mu je Švehla poslal, a chvíli zas, nežli je obul, protože mu byly malé, a trvalo ještě chvíli, nežli jej pustil Švehla, jenž schválně přišel se na něj podívat a jej pozlobit; na konec mu kázal, ať počká, ať takhle nechodí, ať počká, že je červený jako rak, ať počká, co mu krev sejde, to že má z těch úzkých škorní, a co pro Bůh dělal, kníry že se mu ježí, a obočí také, co si jen myslí takhle, co mu Evuška řekne —

Chujava měl chvilku tu péči za vážnou a hladil kníry a husté černé obočí, ale pak se zlostně utrhl a vyšel prudce ven, až mu šavle řinčela o dřevěné schody a pak na dřevěné podsíni, kterou kráčel sice v bolestech, neboť jej Švehlovy nové, žluté škorně skřípaly, ale rovně, s vypjatýma prsoma. Z podsíně vyrazil na plac rovnou ke kostelu a k faře. Když docházel, vyjížděl zděnou branou vozík, vedle něhož kráčela žena farářova a Janko rotmistr a na němž seděl kněz Lukáš se sestrou. Před branou se zastavili, ruce si podávali s vozu, do vozu, loučili se velmi srdečně.

Chujava přidal do kroku, ač pro vypůjčené žluté škorně nemohl ani pořádně došlápnout; usmíval se a horlivě, z daleka pozdravoval, povyvalené oči na Evušce. Ale oni tam jako by ho neviděli; vyjeli, ač jej spatřili. Jistěť; kněz Lukáš rukou mu na pozdrav zamával, Eva hlavou pokynula, a nezarazili, jeli dál —

Chujava Slimáček stál jako sloup, obraceje po nich vyvalené oči. Snad ho přece neviděli — to by — Ale kynuli, Evuška hlavou — viděli — oh —

Že jistě jej zahlédli, dotvrdil mu Janko Kozic, jenž mu vyřídil, že jej kněz Lukáš pozdravuje.

»Co Evuška —«

»No, milá děvucha . «

»A co — — co —« Chujava váhal, až přece vyrazil: »Co řekla, o mně, co mně vzkázala?«

»No, co by vzkázala, nic nevzkázala, ale to povídala, že tuhle, jak jsi tam byl, že právě odešla, když jsi přijel, k rychtářovým dcerám.«

»A ne; do sousední dědiny.«

»Ne, Eva nelže.«

Nová rána; byla v sousedství, jistě o něm tenkráte věděla, a nepřišla. A najednou, jak viděl, že Janko tak klidný, tak jistý a že se usmívá, prošlehla v něm žárlivost.

»A co ty!« vyrazil a v očích mu zasvítilo.

»Co já; nic, já nic,« brunátný Janko se jen usmíval, »já neblázním, už neblázním jako ty. Ale je to všecko marné, milý brate, abych ti pravdu řekl. Tady ti na sobáš nepůjdem.«

»A tak jinde také ne.«

»Tedy zavřeš lineu.«

»Zavru; buď Evu nebo žádnou —«

»A ostaneš starý hřib, viď —« Janko se nahlas zasmál, Chujava však v zlosti, v zármutku, poražen, se otočil a hnal se pryč, ne již jako svíčka, nýbrž našlapuje, vylehčuje si, neboť žluté Švehlovy škorně se na novo rozbláznily.

Doma, ve své komoře, je ihned zul a mrštil jimi rozzlobeně do kouta. Neuvolnilo se mu ani pak, když seděl, už ve svých, večer v krčmě s rotmistrem, s Ondrejkem, Švehlou, Rakolubským a ohromným Matukou Jurem při dobrém budínském. Janko jej šetřil, ani slovem nezavadil o tom, co se před farou událo; Švehla jej sice začal škádlit stran žlutých škorní, zdaliž mu

přinesly štěstí, přestal však, když Janko na něj vážně zamrkal a když se rozhovořili o tom, co Janko přinesl z fary od kněze Lukáše, jaké zajímavé noviny. Ten je měl z muráňského hradu, odkudž ob čas někdo zajel do Tisovce a i dál, do Rimavské Březové nebo Báně; na Muráni, ač to bylo skalní, odlehlé hnízdo, zvídali o světě, neboť hrad byl důležitou pevností a měl mocnou posádku.

O Rakušanech vypravoval Janko rotmistr, o tom, jak se stavové v Rakousích začátkem léta zbouřili proti císaři, jak na něj udeřili, když se vrátil z Italie, jak mocně udeřili, div že ho v Novém městě za Vídní nezajali, tam že na něj uhodili pro toho sirotka, pro mladého krále. Toho teď že již mají, císař že jim ho musil vydati, že si mladého krále odvezli z Nového Města do Vídně, tam že ho dobře střehou, zvláště ten Cilský hrabě, Oldřich, ten že se nejvíc o to přičinil, aby sirotka vysvobodili.

»Co teď bude u nás,« zeptal se z hluboka Matuka, jemuž, jak zavadil o trnož, ohromná ostruha hlasno zachrastila.

»Nu, co by bylo,« začal Rakolubský, »páni a zemanstvo z dolní země jsou za jedno s těmi Němci —«

Nedomluvil; Janko začal:

»Co bude, z toho rozumějte: Ten kněz Lukáš také vypravoval, že Jánuš, gubernator, už poslal do Vídně slavné poselství vystrojené, a snad že i jel sám, to jistě kněz nevěděl.«

»Co tam?« ptal se Rakolubský.

»Kočičí stopou, pohladit mladého krále, zalichotit se mu. Jedou se mu poklonit, dary mu donesou ve jméno gubernatora, lásku gubernatoru získat, lásku a tou také moc. Huňad ví, kudy kam, ten by měl mladého krále nejraději sám, aby vládl sám, skrze krále sám, v jeho jménu, a nemusil počet klást jako

dosavad, z ničeho, rozumíš-li, přijímat regalia, královské platy, důchody a neklást žádného počtu —« Janko Kozic se rozohňoval; ze slov, z tónu mluvila zášť ke gubernatorovi.

»Kolik je let mladému králi?« zeptal se Švehla.

»A co mu je, dvanáct, třináct,« počítal Rakolubský.

»No, to by si Huňad ještě popanoval!« Švehla se ušklíbl, až se mu z pod knírů zabělaly řídké zuby. »A co náš,« vzpomněl, »náš nejvyšší, co Jiskra tomu řekne, a co ty, Slimáčku!«

Neříkal nic, jen tak něco mrzutě zabručel, poněvadž ani dobře nevěděl, o čem jednali, a poněvadž se mu nechtělo do hovoru v tom utrápení a smutku, který ho nepouštěl. Švehla byl by ho nepustil a pokoušel jej dál, než tentokráte začínali ostatní hned navazovat o tom, co Jiskra. Zvláště Ondrejko, jenž dosud mnoho nepromluvil, ale napjatě poslouchal, horlivě se ptal, co by bylo, kdyby mladý král se dostal do moci Huňadovy, co by pak nejvyšší kapitán, Jiskra —

»Nic, konec by měl,« rozhodl Rakolubský.

Janko rotmistr i Matuka prudce se tomu opřeli, že ne, jak by mohl být konec jeho moci.

»No, nevím,« přidával se Švehla k Rakolubskému tónem, jako by chtěl popíchnouti, »to je přece stará pravda, že dva kohouti na jednom smetišti —«

»Byli dosud pořád —« namítl Matuka.

»Ale to neměl Huňád ještě krále; to byl mladý král, vlastně jeho máti a strýc, při našem,« mínil Jiskru. »A když se to obrátí —«

»To by mohlo být po vojně, to by Jiskry už nepotřebovali —« vpadl starostně Rakolubský, »a on pak také nás ne, to by všecky houfy pouštěl —«

Ondrejko, jejž tato obava v nejtajnějším srdci potěšila, obrátil oči po bratru Jankovi. Ten sedě

v chmurném klidu také chmurně a klidně pronesl své mínění:

»Ještě nás nepouští.«

»A kdyby pustil,« zvolal vesele Švehla a mávl pravicí, »dobrý pacholík se neztratí. Bude-li nám služba vypověděna, no což, můžeme jinde posloužiti.«

»Ty!« utrhl se Janko. »Ty budeš každému sloužit!«

»Každému, kdo dobře zaplatí,« nezmaten Jankovým přišlehnutím, směle a vesele z plného přesvědčení rozváděl Švehla svou zásadu, svou a jistě také většiny přítomných i nepřítomných »bratříků«.

»No, Švehlo,« zažertoval i píchl Matuka, jemuž se hruškové knoflíky na sukni zablýskly, jak se po Švehlovi obrátil, »co bys robil, kdyby pán Bůh měl vojnu s čertem, komu bys, duše křesťanská, ty sloužil —«

»A ty, milá duše křesťanská,« Švehla se zasmál, »vím, kam biješ, mohls to říci rovnou, jakož já ti nepokrytě odpovím: panu Bohu bych sloužil a věrně, ale kdyby čert podal víc, šel bych k čertu.«

Zasmáli se; Ondrejko ne upřímně, neboť měl myšlení z toho, co teď slyšel, že by Jiskra třeba musil houfy pouštět. Poslední dobou přicházelo Ondrejkovi zhusta na mysl, že by snad teď spíše mohl domů, třeba se jen podívat, když je mír, že by se hned opět vrátil, kdyby uhodilo, kdyby se něco zase strhlo; ale kdyby Jiskra opravdu přestal být nejvyšším kapitánem a musil rozpustit své houfy, jak tu povídali —

Myslil na to až do samého konce té besedy i cestou domů; doma, v komoře, když shasiv světlo ulehl, zeptal se bratra Janka, který se na svém loži nějak vrtěl:

»Janko, co myslíš, jak to tam Rakolubský povídal, že by Jiskra musil rozpustit houfy, co myslíš —«

»Áh, chlapče, a co ty myslíš! Že bys mohl domů za pec, k Zuzce, viď —« Janko dle šustění a praskotu prudce usedl na hrubé posteli. Vidět ho pro tmu nebylo. Tma ztajila také ruměnec, jejž Ondrejko náhle ucítil ve tvářích. Jindy byl by ihned zapřel; tentokráte však počal doznávat, zároveň však se omlouvaje:

»No, když Štefan vzkázal —«

»Štefan — Štefan — co vzkazuje! No, ať vzkazuje, když Jiskra ještě ze služby nepouští.«

»A což, Janko, pustí-li přece —«

»Pustí-li, no, Ondrejko, já se k oteckovi za pec nevrátím. A spi už!«

Natáhl se, zavrtal a za chvíli tvrdě usnul.

Ondrejko však nemohl, uvažoval dál, o tom zvláště, že Janko mluvil jen o sobě, on že by se nevrátil za pec, ale jemu, Ondrejkovi, že už napřed nebránil —

XLVII.

Hurčala netušil, jak budou v Zemanském Podhradí na něj vzpomínati, jak budou o něm vypravovat a že si toužebně přejí, kdyby zase brzo přijel. Jeho zprávy dlouhý čas těšily v zemanských kuriích Koziců, Kuděrašů, Matuků i Maloveckých, ač z kurie Maloveckých žádný z mužů nesloužil v poli.

Tu Zuzka, zvláště když byla sama ve své komoře, si znovu všecko převzpomínala; aby měla Ondrejka jaksi blíž, rozkládala si dary, jež jí poslal, před se na stůl, dva hedvábné šátky pestrých barev a zlatý prsten s červeným kamenem i psaní obě, jedno, jež poslal domů a jež jí dal starý Rozvadský alias Dým na připomenutí Štefanovo, druhé, jež jí poslal po Hurčalovi. Obsah tohoto psaníčka, jak jí je Ondrejkův strýc Rozvadský přečetl, uměla z paměti skoro do slova.

Procházela nečetné jeho řádky, hledala, kde asi napsáno to: »duša moje, na tebe věrně vzpomínám a i když polem jedeme a i když jsem sám, ve dne, v noci —« Kytičku, pérem po straně dost hrubě nakreslenou, prohlížela pokaždé znovu ráda, všecka zapomenutá, jako by bylo pokaždé nové, svěží kvítí z čarovné zahrady.

Těšila se tím z počátku čistou radostí; ale pak se jí přikalila steskem, jenž chodíval, když na ty památky hleděla, a obavou, jak bude dál, jak už teď asi je, že uteklo dost času, že za tím se mohlo něco stát, že Ondrejko třeba byl už zase v nebezpečenství a že snad leží raněn —

V takových chvílích úzkosti, již musila tajiti, hledávala Štefana, kdyby s ním mohla třeba jen slovíčko promluvit o vojně, o Ondrejkovi, aby ji Štefan utěšil, že nic není, že Ondrejko je jistě živ a zdráv. Ale teď pozdního podzimu nebylo jako v letě, kdy se Štefanem často se vídali. Někdy pršelo, často ulehla bílá mlha na Lisec, Hlohovou horu, po vrších i údolím, nebylo možná promluvit od jasanu v zahrádce přes cestu do zahrady Kozicovské.

A Štefan nebýval tak doma. Jako by odtud utíkal. Polem chodil, po lesích, často do Bosáče do kláštera. Tam třeba celé odpoledne strávil v kostele sám a sám na modlení. Mluvili o tom v Bosáči i v Zemanském Podhradí, a všude soucitně; všude jim bylo Štefana líto, neboť na jisto si vykládali, že hledá útěchu u pána Boha pro své zohavení, pro to zmrzačení. Starý Kozic, Frnčala, hádal také, že se Stefan modlí za Janka a Ondrejka, aby těch psohlavců maďarských hodně porubali a pak aby se šťastně vrátili.

Modlíval se za ně, ale nejvroucněji, aby se pán Bůh nad ním smiloval, aby ho čert tak nepokoušel, toho že se nemůže zbaviti, aby mu, Štefanovi, pán

Bůh popřál pokoj mysli. Ale ten pokoj nešel. Z domu, před Zuzkou, utíkal a marně. Pod košatými stromy za kurií málo kdy usedl i když bylo jasno a slunce hřálo za těch podzimních odpolední. Když sem přece někdy přišel, nedbal ničeho; s prořídlých korun padalo tiše listí do pestré závěje kolem, jež byla samé zlato a rudý plápol, a on přichoulen, pahýly rukou pod pláštěm, s okem do vybledlé trávy upřeným —

Zuzka Maloveckých jej tu vyhlížela a i číhala, až usedne na lavičku pod starými stromy. A přece se pokaždé k němu nepustila a když šla, nejistě šla a ne beze strachu. Měnil se, jak se jí zdálo, a býval divný. Někdy, jako by se zasmušil, když zaslechl šustot listí pod jejími kročeji, když ji uviděl, nebo se na ni divně zadíval, tak divně, třeba jen na okamžik. Jednou i vstal a odešel, jako by byl neshlédl, že přichází. Mohlo to být, než i to, jak se Zuzce zdálo, že ji dobře viděl.

Kolik dní se pak neukázala ani na vlastní zahrádce. Přišel pak sám a byl tak dobrý, soucitný, jen o vojně a Ondrejkovi mluvil a těšil, aby se o něj nebála a že zase zprávu pošle nebo že také strýc Rozvadský něco přinese — Zuzka si až vyčetla, co že si o nebožákovi myslila, jaká je, že nepováží, jaký div že by byl, kdyby byl mrzutý a zlostný a třeba i napořád.

V kuriích v Zemanském Podhradí dlouho přemílali Hurčalovy zprávy; nejhorlivěji u starého Kozice Frnčaiy, zvláště když přišel švagr Rozvadský, Dým. Ten nejvíce povídal, obracel, uvažoval, hádal, usuzoval, o Lučenci, o tom vítězství, o Hodějově a kouzlil také zelenou haluzku naděje, že když se »chlapcům« u Lučence nic nestalo, to že i nadále bude dobře a Hurčala že přijede z nenadání a přiveze zprávy a dary.

Tak utěšoval i zprávy sháněl, jak chodil hore Váhem, dolů Váhem po pánech bratrech zemanských, po jejich kuriích i do Nového Města, tam obzvláště do »fortalitia« , jak říkal tvrzi české posádky. Z počátku nosil jen samé »rybičky«, jen drobné zprávy, že Jiskrovi obléhají Hodějovo a takové obléhání že dlouho trvá, že všecko pořád jedno, co by bylo nového.

Ale pak nesl »ryby«, těžké ryby, a ty byly, jak se blížil k Zemanskému Podhradí, čím dále tím těžší, mrzutější, obtížnější, poněvadž tam očekávali, že jim přinese něco veselého, a on jim musil předložiti, že Jiskrovci nechali Hodějova, že odrazili s nepořízenou, že jsou bůh ví kde u Jagru nebo kde, zkrátka na ústupu, Huňad že zase vyrazil a že už pálí a postupuje, že už má Zvoleň, zvoleňský zámek že je v jeho moci, město že vypálil a odtud že se žene dál na horu do hor, na Jiskru, a ten že utíká, že mu Huňad zbil množství lidu pěších i jízdného a co mu hradů vzal a tvrzí!

Jak měl to všecko říci tomu tesknému starci, švagru Frnčalovi, který sice Ondrejka vyslal do pole, aby mstil bratra Štefana, který však přece nemínil, aby tam zůstal na dobro jako starší Janko a který čím dál tím více byl o Ondrejka starostnější. Jak měl také Rozvadský tyto zlé noviny všechny na plno oznamovat Zuzce, která jej zrovna vyčihovala, aby zvěděla něco o svém Ondrejkovi.

Proto pentlil, tlumil ty děsivé zprávy, jí a také v kurii švagrově. Jen Štefanovi, když byl s ním sám, pověděl vše. Oba cítili tíhu toho obratu, jaký se udál v poli, oběma ukládaly se obavy na mysl jako hustá mlha; než oba vojny znalí utěšovali se navzájem, ač někdy i ten i onen té útěše v srdci dost nevěřil, že není všecko pravda, co se z pole donáší, pověstí že všecko vzroste, že třeba počkat.

Štefan se pokaždé optal také na Zuzku, čekala-li zas a co. — Pokaždé odpovídal strýc Rozvadský, že čekala a skoro pokaždé ji politoval, chudáček, jak úzkostně čeká a na něj oči upírá, jak se strachem, div že se před ním nechvěje, z počátku že věřila, ale teď že už má mnoho divných otázek a že povzdechuje, strachu netají, ona že ví, že tentokráte bude hůř —

Štefan pokaždé pak žádal strýce Rozvadského, aby se pamatoval a nepodřekl se před ní, aby jí nepoplašil; starý Rozvadský pokyvoval při tom hlavou, rulíček vlasů na spánku pohladil nebo konec navoskovaného bílého kníru prsty přitiskl a jen se usmál ne bez úštěpku a řekl:

»No, chlapče, ještě nic není, proč bych děsil. Snad tomu rozumím, snad trochu lidi znám, a i ženské —«

Ale pak nemohl Rozvadský říkat, že ještě nic není; uslyšel o Drjenčanech, uslyšel o veliké bitvě u Rimavské Soboty; o tom, jak Jiskrovci byli tam ukrutně zbiti. To o Rimavské Sobotě jej už polekalo, neboť dva dni před tím dověděl se ve »fortalitiu« v Městě, jakýs bratřík tam přijel přes Trenčín, že rota Jankova je v Sobotě.

S touto novinou neodvážil se hned do Zemanského Podhradí. Chtěl něco jistějšího a proto vydal se na Trenčín, ač mráz už uhodil a sníh poletoval. V dobrou chvíli přišel, zrovna když hradský kapitán Michálek z Vorly dostal zprávu, že Jiskra smluvil s Huňadem mír. Rozvadskému náhle se vzklenulo bílé husté obočí, zdravá červeň tváří ztemněla; poděkoval kapitánu, ale hned i posla muráňského vyhledal a od toho dobyl zpráv, jichž se nenadál — Na víno jej vzal, všecko platil zlatem, měl ještě z daru Ondrejkova, pil s ním i s jinými, při čemž mohl zas udat trochu své staré slávy, jak byl v Konstancii a jak mu opat kláštera ve svatém Benedeku atd. — — a pak rozjařen, jako

by okřídlen pustil se Váhem dolů, ač se spustila prudká chumelenice, v níž hory zmizely a skoro i cesta —

Nazejtří za soumraku dostal se k Podhradí, když mu kus cesty také na saních rychle a hladce ubylo. S ojíněnými kníry, plný sněhu vstoupil do kurie svého švagra, jenž seděl u krbu se Štefanem; oba mlčeli, oba v zamyšlení věsili hlavy.

Zdvihly se jim jako osvěženy, když rozšuměl se déšť Dýmových novin: že po vojně, že mír, na jisto, že všechno pravda, co poví, neboť mluvil s poslem nejvyššího kapitána, pana Jiskry, ten posel že přijel z Muráně, na Muráni že byl sám Jiskra a s ním také — oba, oba, Janko i Ondrejko a celá rota, Matuka, Rakolubský, no všechno, a žádná bitva u Soboty že nebyla, jak ji švagru a Zuzce ztajil, o níž jen Štefanovi pověděl, žádná bitva, ale krev že přece tekla, rota že se dostala do ohně a Janko —

»No, švagr, nelekej se, živ je, ale trochu jej sekli, na Muráni teď leží a Slimáček Chujava —«

»A Ondrejko —«

»Ten jako ryba, tomu se nic nestalo, ten je s rotou v Sobotě.«

»Že mír, řekl jsi,« vzpomněl starý Kozic.

»Ondrejko snad přijede —« vpadl Štefan a tvář jeho s vyseknutým okem obrátila se dychtivě po strýci.

»To nevím, o tom posel nic neříkal, a jak by mohl. Zatím buď Bohu chvála, že je tak, že Ondrejko zdráv a že Jankova rána se zahojí.«

Hovořili a v tom hovoru ztratil se Štefan. Vyšel chvatně ven, spěchal, před kurií však pod širokým přístřeškem se zarazil a zadíval se do sousedství. Padal sníh; střecha kurie Maloveckých probělávala se matně večerem i koruna jasanu, jež u větru se klátila a hlasně šuměla. Štefan to jako ze sna slyšel.

Stál zamyšlen, rozhoduje se. Pospíchal z kurie, aby doběhl k Maloveckým, aby jim, to jest Zuzce, oznámil, co strýc přinesl, jakou novinu, jež ho radostně překvapila, ale při níž přece přižehlo divné uhlodnutí; jen okamžik, ale ucítil je nevolné jako by závist.

Zlý duch jej tak pobodl, a tu cestou mu zase krok zarazil. Co běží s novinou, uvažoval Štefan, co pospíchá, aby uviděl, jak se Zuzka rozraduje, jak má Ondrejka ráda — Toto zlé pomyšlení mu zlý duch zase hodil, aby jej z cesty zvrátil. Než Štefan hned se vzpamatoval a odrazil ďáblovo vnuknutí; že je od něho, byl přesvědčen, jako všecko to »zlé myšlení« a všecky tesknoty a toužení po Zuzce. Odrazil je, pokřižoval se pahýlem pravé ruky a skokem byl u Maloveckých.

Pověděl strýcovy noviny; stalo se, jak se nadál: Zuzka se zarděla náhlou radostí, oči jí jen zářily i všecka tvář. A jak poslouchala, jak se po otci, po bratru obracela, když se ptali, nebo aby se více ptali, jak čekala na odpověď, když se sama ptáti nemohla, neboť se neslušelo, ale jak matce přišeptávala a jak ta se pak dotazovala za ni a hned a nejprve, co teď bude, když je pokoj a po vojně!

»Teď by mohl Ondrejko přijet,« odvětil Štefan zemance a otočil oko po Zuzce, jež se znovu zapýřila.

Štefan vstal. Už neměl stání. Zuzka mu svítila na cestu; až na pitvor s ním šla, všecka změněná, radostně hovorná, oživlá, až za práh šla a tam Štefanovi z plné duše oblažené, radostí povznesené, majíc Štefana v ten okamžik radši nežli kdy jindy, děkovala:

»Štefan, děkujeme ti vděčně. Tos mi udělal radost —«

Byla by postála, ač fučelo a sníh padal, byla by se ještě vyptávala. Štefan však na její poděkování se usmál a řekl:

»Proto jsem k vám přišel. No, dobrou noc, Zuzka,« a zmizel.

Doma už nešel do jizby, nýbrž zalezl do své komory. Seděl, a pořád viděl Zuzku, její radost. A což až se Ondrejko navrátí, až by si ji vzal — Jak se na ně dívat, jak s nimi žít a s těmi pekelnými myšlenkami, jež by mu čert jistě našeptával a hůř, hůř. To lépe tu nebýt, utéci pryč, raději nežít — — Utéci pryč — ale kam — kam — on — jejž musí krmit, jenž se sám nemůže obléci ani svléci — Proč jej zlý duch tak pokouší, jej ubohého mrzáka — —

Po těch novinách bylo starému Kozicovi a Zuzce jako před tím po návštěvě Hurčalově; a ještě líp. Nejen že se upokojili, ale také už strachu nebylo, poněvadž vojna přestala. Sice další zprávy o Jankovi a Ondrejkovi nedošly, ale v ten zimní čas ani nemohly. Na jaro čekali, to že přinese změnu a rozhodnutí.

Starý Kozic Frnčala již koncem zimy pomýšlel sám na velkou změnu. Ondrejka poslal do pole v prudkém zápalu zlosti nad zohavením Štefanovým a jen si přál, aby hodně bil ty »psohlavce«. Teď už skoro rok docházel, co Ondrejko byl z domova. Starý Kozic počínal uvažovati, to že již dosti. Scházelť mu Ondrejko všude; byl jeho nejmladší, také jeho nejmilejší a rovněž oporou jeho zboží.

Než starý Kozic ostýchal se vysloviti, co myslil a čeho si přál. Nejprve před švagrem Rozvadským začal, ale z daleka; Stefana se bál, že by se zlobil, že už by chtěl Ondrejka z pole zavolati.

Starý Rozvadský záhy poznal, kam švagr bije. Nezarazil ho, neboť sám nebyl proti tomu; ba, pak už i sám nadhodil, že by bylo líp, kdyby Ondrejko se podíval domů, a také, no, nač obcházeti, však že je zjevno, že Zuzka Maloveckých na něj čeká s toužebností, že se

jí prve, když sem šel, jen zmínil, jen nadhodil, že by Ondrejko měl už přijeti, že mu otecko musí vzkázat —

»Kterak ti zčervenala, jako růže zčervenala samou radostí.«

»Pravda, Zuzka, pravda,« přisvědčoval bělovlasý Kozic, »rád bych ten sobáš viděl. Ale co by Štefan řekl, že už msty máme dost a že voláme Ondrejka domů.«

»To věru, to by mohl říci — No, víš-li švagr, počkejme ještě nějaký čas, kdož ví, jak se na konec všecko smele. Snad Ondrejko přijde sám, bude-li pokoj, ležení v posádce jej omrzí, no, a také vzpomíná, a ne-li na nás staré, tedy na tu mladou. Anebo nebude moci, strhne-li se něco, a mohlo by; jdouť noviny, že v Rakousích se všecko bouří proti císaři, že ho zajali a vynutili na něm, že jim vydal mladého krále, víš-li, našeho, Ladislava, toho mládenečka; toho Rakušané také chtějí a i Češi, a tak kdož by mohl říci, že i u nás neuhodí.«

Rozvadský odešel zase na lov po novinách, a když se za nějaký týden vrátil, bylo koncem září, poznal mu Starý Kozic i Štefan na očích, že nese něco vážného. Přiznal, a hned, už co se kusem slaniny posiloval, co se vína napil, začal, že jim poví a ukáže, to že jsou noviny, a tady — Položil nůž a ještě kousaje, začal se šacovati, až vytáhl proužek papíru, popsaný dost úhledně, literou však nestejnou.

»To jsem si opsal,« vykládal a napiv se na rychlo, vzal papír do rukou a začal čísti maje psaní daleko od očí. Začal, jen aby ukázal, že je latinské a co umí, pak položiv papír, hleděl si zase slaniny a vína a vysvětloval, že byl dolů Váhem, aby spíše zvěděl vídeňské noviny, že se stavil také v kurii Zardahelovské, u starého Zardahela, Dionysa, pamatují-li se, že o něm už vypravoval, že byli spolu, on, starý Zardahely Dionys, ve službách královых, jako Sigmunda krále,

a on, Rozvadský Dým, ve službách nebožtíka velkomožného pána, pána ze Stibořic na Beckově a spolu, totiž se Zardahelem Dionysem, a zrovna vedle sebe vyjížděli tenkrát o tom velikém sněmu do Konstancie, zrovna před štědrým dnem, tenkráte že se Zardahelovi poštěstilo, že mu král v té Konstancii cimer*) polepšil, jemu a Naď-Mihálovi —

»No, a což to písmo —« vpadl netrpělivě starý Kozic, chmuře bílé, husté obočí.

»To dostal mladý, syn Zardahelův, Michal, a poslal mu je Zobroňský Mikuláš, také staré familie z Nitranské stolice, ten jen ve službácb pána Gáry, Ladislava, a s ním byl a snad ještě je ve Vídni; tam se vypravila slavná deputácie pozdravit mladého krále, když se dostal z rukou poručníkových, v té deputácii byli nebo ještě jsou arcibiskup a dva biskupové, varadínský a vácovský, a panstva, Gára Ladislav, jak jsem řekl a vojvoda Ujlák a co jiného panstva a Huňadův nejstarší Ladislav. Na dva tisíce koní s nimi, dva tisíce jezdců, jaká slavná deputácie!«

»No, a což to psaní —«

»Všecko povím, milý Štefan, ale pěkně po pořádku. Tak ta deputácie, panstvo a komonstvo, jízda zůstala před Vídní, u města, všecko vystrojeno do hradu ve Vídni, k mladému králi. A zrovna také ti Švábi, panstvo z Rakouské země, také deputácii ke králi; tak obě najednou do síně, ti Švábi na pravo, takhle, jako bychom si myslili, že stojíme proti králi, oni na pravo, a naši, Uhři, na levo, ale rozuměj, králi k pravé ruce, a on — mladý král, mládeneček, no, chlapec, ten v čele, a tu začalo jednání: Rakušané chtěli krále, on, a Uhři, rozumí se, také, aby se odstěhoval k nim do Uher, když jest uherský král. Co se tak obě strany tahají

---

*) Znak.

a jednají, stál prý král u okna a najednou, sám, nikdo mu nic neradil, sám, jak povídám, přistoupí k naší deputácii a povídá: ‚U vás musím zůstat, poněvadž jsem Uher.‘ To říct, no — to si pomyslete — Naši hned »vivat!«, to se rozumí, a radost, a každý hned, jak vyšli, psaní psal nebo dal si napsat, domů svým a známým, leckdo z deputácie ne jedno, deset, dvacet — Na sta psaní poslali do Uher, aby všude věděli, co mladý král řekl, že je Uher, na sta psaní a teď se zmnožila do tisíců, teď to zase tady opisují a rozesílají — Tady to máte — tu to je. «

Jel očima i prstem po řádcích, bruče v pospěchu latinská slova, až prst zarazil na hrubém papíře a Rozvadský hlasem vyrazil:

»Hungarus sum — Tu to máte, Uher jsem. «

»No, Uher,« opakoval starý Kozic klidněji a s jakousi pochybností. »Otec Němec, máti snad také Němkyně —«

»Ale v Uhrách zrozený! Uherská země jeho pátria! A pak tu to černé na bílém: Hungarus sum, a to platí, tenť už v Rakousích nezůstane a brzo se přistěhuje do Uher. «

»To bude po vojně mezi Huňadem a Jiskrou,« vpadl Kozic.

»No, snad, nebude-li zase jiná —« Rozvadský alias Dým zvážněl náhle, copánek na spánku pohladil.

»Co zase!«

»Bratříci se zle hýbají No, Pankrác*) přestal a už zase nový; býval u Pankráce hejtmanem. «

»Který,« ptal se kvapně Štefan. »U Pankráce jich sloužilo kolik —«

»Nemůžem si vzpomenout. «

---

*) Ze Sv. Mikuláše. Měl své vojsko a zle hospodařil v Turčanské stolici a zajížděl loupeživě do Rakous i na Moravu.

»Šmikovský —« pomáhal Štefan.

»Ne.«

»Trčka, Smolík z Biskupec —«

»Ne, ne —«

»Mladvaněk —«

»Ten! ten!«

»Á, to věru smělý, udatný člověk, o tom v rotě naší vypravovali a i po rotách, když jsme leželi v Košicích a když jsme se tak zhorávali. On a Šmikovský — No, a co —«

»Ten Mladvaněk začíná hospodařit po Pankrácovi, zrovna v těch stranách, nejvíce v Rakousích, všude tam prý samé holdy a zájmy, všecko se prý k němu hrne do jeho tvrze v Rakousích, no, a — chce prý také naši stranu navštívit!« dodal Rozvadský pojednou a silněji.

Oba Kozicové sebou škubli. V očích měli úžas i pochybování.

»No, věru, slyšel jsem, a už se ohlásil pánům Prešpurčanům, už jim odpověděl' listem, že přijde a sice na vinobraní, že v prešpurské krajině bude sbírat víno po vinicích. Ještě tak! S takou smělostí a s takým posměškem —«

»No, 'tady vína nemáme,« maně si starý Kozic vydechl. »Od Prešpurka sem kus země. «

»Čert jim věř, jak se pak zatočí,« netěšil Štefan, »bratříci přijedou a odjedou, ani se nenaděješ, jakou cestou.«

Z této noviny zůstala nejistota hlavně starému Kozicovi, zvláště když i odjinud slyšel o tom nájezdu Prešpurčanům opověděném, když všude v nejistotě, obavách, ve straších čekali, že se v čas vinobraní objeví houfy bratříků toho Mladvaňka; než čas ten začal, a nestalo se, čeho se u Prešpurku i při Váhu lekali. Za to »na hoře« »bratříci« sklízeli, jak v Ze-

manském Podhradí slyšeli, v Rakousích a na Moravě, tam že »hospodařili« a také že se tam Mladvaněk se svými rotami po domácku zařizuje a hradí, že už má jistě dobrý tisíc pěších a jízdných, že je pánem skoro celé roviny za Vídní. —

Počátkem listopadu, na večer, kdy znamenitě přituhlo a první páperky sněhu počaly hustým soumrakem poletovati, zarazil u vrat Kozicovské kurie, nad níž hlasně povzdechovala holá koruna rozložitého javoru, cizí jezdec v kožíšku a v beranici. Houkal, aby mu otevřeli, neboť na dvorku nebylo ani duše a jen spadlé listí javoru tam rejdilo hlasně šustíc. Žádný však jezdce neslyšel, až sám zeman, jenž náhodou vykročil z pitvoru.

Kdo je, volal mrzutě ku bráně. Že od velkomožného pana kapitána, pana Janka, z pole, zahoukal hlas před vraty, Janko Nejtušják, Hurčala —

To již starý Kozic neslyšel u dveří, nýbrž na dvorku, jak chvátal otevřít, nevzpomenuv ani, aby zavolal na čeládku. Otevřel a dychtivě hleděl na vysokého posla, jenž vcházel, veda koně za uzdu. Tentokráte přijel sám o jednom koni, bez velkých a hojných darů, jaké přivezl posledně; ale byl stejně uvítán jako tenkráte. Neslť zprávy od synů.

Hurčala, vstoupiv, hned se ohlížel po Rozvadském Dýmovi, který mu zvláště imponoval. Než starý zeman v tu chvíli nemeškal v Podhradí. Tak nejprve vypravoval, posilniv se večeří, starému Kozicovi a Štefanovi. Ten se zarazil, když shlédl vysokého sluhu bratrova.

»Něco je,« kmitlo se Štefanovi, »nese novinu — Ondrejko přijde — A Zuzka kdyby věděla, že tu posel od Ondrejka — Má-li jí to říct, jít tam —« Ne, to hned zamítl, ne, ale vzkázat by měl.

Hned však nemohl. Musil s otcem přisednout k Hurčalovi; u krbu seděli, u ohně, a tu pozapomněl na kurii Maloveckých, když Hurčala vypravoval, třeba jen zkrátka a jaksi v skocích, vzpomínaje hned na to, hned na ono, jak bylo od té doby, co odtud odjel, co pan Janko a Ondrejko a ostatní, co Matuka a urozený pán Chujava jak jej volají Slimáček, ten že by se rád ženil, jak povídají, ale žé se mu nevěsta schovává, jak povídají, no, a zeman, jako Slimáček, že se až i tratí, jak se snad souží a i zlobí, když jej zlobí a škádlí, nejvíc ten Švehla, padesátník roty, to že je kopa — Tak povídal a zas odpovídal, jak se ptali i Štefan i Kozic starý; ten měl jednu otázku na rtech, hned jak Hurčala vstoupil, nemohl ji však vyslovit, neboť se ostýchal před Štefanem.

Kolikrát se na něj po očku podíval, až pak, když Hurčala o to zavadil, že je teď pokoj, skoro vyhrkl odhodlaně, ať už Štefan řekne co řekne: »No, a když je pokoj, zůstanou-li pořád na vojně, Ondrejka míním, nevzpomněl-li na domov.«

»A vzpomněl velkomožný a vzpomínal, to já vím, a když je teď pokoj, myslím, že přijde, teď by mohlo být, ale loni, na podzim, když tu pan Štefan mu vzkázal, aby přišel domů, to nešlo —«

Starý Kozic prudce vztyčil hlavu a upřel úžasem oči na Štefana, kterýž v ten okamžik klonil níže čelo.

»Tys mu vzkázal?! A já i švagr, strýc Rozvadský, báli jsme se před tebou o tom promluvit, abys nemyslil — A nic jsi nám neřekl! Proč jsi mu vzkazoval?«

»No, tak, což má být k vůli mně pořád v poli; už dost ty psohlavce posekal —«

»Tak, no chvála bohu — no, a co Ondrejko, proč nejede, když je pokoj —«

»Je, ale čeká, že se neví, jak se to ještě obrátí a smele, a pan rotmistr, pan Janko, povídal, aby počkal ještě do jara, do té doby že už bude jistota —«

Štefan chtěl, aby se Ondrejko vrátil domů, a přece se noviny, že se tak stane, zalekl. Nahlas řekl, že by mohli vzkázat Maloveckým, ale více tázavě nežli určitě.

»No, Štefan, počkáme do zítřka,« rozhodl starý Kozic, »je pozdě a Hurčala má toho dost a ještě aby nám něco pověděl. Zuzka by bez toho radostí neusnula, no, nechme ji pěkně vyspat.«

To bylo na teskného starce dost veselé, až žertovné, co řekl. Štefan se však neusmál, ale také nebránil. Poslechl.

XLVIII.

Na Rychnavě bylo za dlouhý čas ticho, třeba že sám Talafús tu zase pobýval. Dlouho ležel po košické »bitvě« a pak i když vstal a chodil, cítil ještě následky těžkých ran.

Nedlouho po druhé návštěvě Žáčkově na Rychnavě zjevil se tu pojednou Laszlo, mladý krajan Máriin, ten, kterýž jí v zimě přinesl zprávu o Imrichově rodině i o tom, že Bodorovský Almášovým všecko na ni pověděl, a kteréhož pak vyslala do Prešpurka na sněm za jagerským biskupem s tajným vzkazem o Burianovi a zvláště o Žáčkovi.

Mařík byl by si ho jindy hrubě nevšiml, než po tom, co mluvil o něm s Žáčkem, zbystřil zrak. Nic však nevypátral. Mladý Uher u Márie v jizbě nebyl; to si Mařík zjistil i od Katky i od Verony. Mária mluvila s krajanem jenom jednou na chodbě, jak Mařík zahlédl. Sama a drahnou chvíli; Mihály stál stranou jako na stráži. Co s tím krajanem hovořila, Mařík ne-

slyšel, a kdyby byl slyšel; neuměl maďarsky. Mařík si všiml také toho, že ten den, co mladý Uher meškal na Rychnavě, měl, on, Mařík, Mihála pořád u sebe, za sebou jako stín.

Když Uher nazejtří z Rychnavy odešel, nedal se dále na Košice, nýbrž vrátil se touže cestou, kterouž přišel. To všecko bylo Maříkovi divno a již věřil, že má Žáček pravdu, v tom že asi něco je. Ale co — A co dělat? Říci o tom pánovi, teď? A kdyby i byl úplně zdráv! Zdaž by uvěřil, když smíchem odbyl tenkráte, co mu pověděl o Mihálovi, že u věže pod biskupovým vězením zpíval a biskupovi dával znamení či zprávy. A to bylo jistotné. Žáčkovi vzkázat, jak Žáček na něm žádal? Co? Že tu ten Uher zase byl a odešel? Více o něm nevěděl a to vzkazovati? Nezdálo se mu.

Počátkem zimy byl Talafús zdráv. Nevrátil se však do Košic, nýbrž zůstal na Rychnavě a i pak, když sněhu napadlo i když Mária smutněla a začala si na zachumeleném hradě zase stýskat, i když pak přímo řekla, tu nechce být a žádostivě se ptávala, kdy pojedou do Košic.

Nejprve odkládal, že hned ne, že později. Přišla však opět a brzo, nespokojená, se zachmuřeným čelem a zase lichotná ve sladké chvíli; pokaždé však uslyšela:

»Hned není možná, počkej ještě, později.«

Nechápala, proč ty odklady, dychtila zvědět příčinu, dychtila se dostat do Košic, aby něco zase zvěděla, aby mohla poslat zprávu. Naléhala, aby alespoň zvěděla, proč Talafús nechce do města, a jednou jí uklouzlo:

»Snad k vůli Poberovi?«

Od »bitvy« to jméno mezi nimi nevysloveno, až v ten okamžik, a v ten okamžik už jí mrzelo, že je vyslovila. Talafús se na ni tak podíval jako dosud

nikdy. Neřekl ani slova, ale toho pohledu se lekla. Jak si vykládal její slova! Snad že si ona myslí, že se on Pobery bojí. Jala se Talafúsa chlácholit, než on ihned zarazil řeč, ne sice již hněvivě, ale přece přísně:

»Toto mohlas říci po všem, co jsem — Nebo mne chceš takto uhonit?«

A tvrdě poroučel:

»Víc o tom nemluv!«

Za chvíli, která byla trapným mlčením, sám pak vysvětloval:

»Musím na Rychnavě teď zůstat; jeť nejistý čas. Kdož ví, jak bude za krátko. Ve Vídni a na dolní zemi dějí se divné věci a změny.«

Neřekla na to ani slova, neptala se; ale v očích jí blesklo jako úsměškem, jenž se jí v duchu ozval:

»Už po tom silném, hrozném pohledu zase měkne, omlouvá se, poddává.«

Bylo ticho a bílo kolem Rychnavy, pusto ve zbělených lesích, pusto po zavátých polích. Sněhu všude vysoko a přibývalo ho valem, když v lednu nového roku 1454 začalo zase chumeliti. Sníh padal tiše, ale již po kolik dní skoro bez přestání. V ten čas bylo nedlouho po té srážce o Košice a Poberu, ohlásil Talafús Márii jednou po obědě, že přijedou hosté. Obrátila po něm netečně oči a lhostejně se ptala, kdo, poněvadž od nich nic nečekala.

»Aksamit.«

Schmuřila čelo a pohodila lehce hlavou.

»Ten ti není milý —« Talafús se usmál.

»To je ten krutý, přísný —« Dala tonem a jak to řekla, svou nechuť na jevo.

»Ten. A Jiskra přijede z Košic.«

Zvedla rychle hlavu a tvář jí oživla.

»Jiskra?« opakovala, »a ten —«

»A také Burian, posel nejvyššího kapitána.«

»Odkud ten?« ptala se rychle.

»Z Vídně. Byl před tím v Prešpurku.«

»Já vím,« uklouzlo jí, ale hned stiskla rty.

»Jak víš!« divil se Talafús.

»Tys sám o něm mluvil, o sněmu, v Prešpurku. A co že sem,« otáčela rychle, »to náhodou či z úmyslu . «

»Z úmyslu. Aksamit ze Spiše nemá sem tak daleko, Jiskra také ne, a Burian musí tudy přes Rychnavu ——«

»A to ty u toho musíš také být a do Košic nechceš,« pochlebně uštipovala, ale zároveň vyzvídala. Usmál se, mlčky přisvědčil.

»Kdy přijedou!« zeptala se Mária.

»Čekám je pozejtří, alespoň Aksamita. Burian se snad cestou omešká.«

»Jen když ne Aksamit!«

Talafús cítil, jaká nechuť v těch slovech; což kdyby ještě věděla, jak mu Aksamit na Muráni k vůli ní domlouval, jak už začalo jim oběma pro ni ze slov skoro jiskřit a jak mu Aksamit jako přísný táborský kazatel i pohrozil, aby jej Talafúsa Bůh k vůli Uherkyni netrestal. Nebyl bez nesnází, jak bude s Máriou, až hosté přibudou, kdyby snad Aksamit něco začal —

Mária však ani slovem už nezavadila o nastávající návštěvu. Zdálo se, že o ni nedbá. Dbala však, myslila na ni, uvažovala, že to asi cos velmi důležitého, proč se tu v tento čas sjíždějí, že jistě se jedná o krále, když je Uhrům slíben, jak jí krajan pověděl, o Huňada a zvláště o ně, kacíře loupežné — Neptala se, byla však dychtiva na ten sjezd nejpřednějších těch kapitánů i na ně, zvláště na Jiskru, kterého, když meškal na Muráni, marně vyhlížela.

Aksamita znala, viděla jej na Muráni, jak vystoupil tam na otevřitou pavlač; dobře si pamatovala

jeho chmurný, přísný zjev, žlutavou tvář oholenou s černými kníry pod zahnutým nosem a jak tenkráte zahoukl dolů do nádvoří mezi ohně do skupin »bratříků« a kterak k nim mluvil. Byl tvrdší, divější nežli sám Jiskra, to slýchala, a nenáviděla ho; než přece vyskočila z křesla a pospíchala k oknu, když pozejtří před polednem zaslechla troubení nad branou a zvěděla, že přijíždí kapitán Aksamit.

Zahlédla sáně, kolem nich houfec jezdců, všecko v chumelce, nejasné. Nebylo jí to jedno. Poručila Veroně, aby vyšla na chodbu a pozorovala, až půjdou; sama čekala u dveří a rychle je otevřela, aby zahlédla Aksamita, jenž kráčel dále chodbou minuv její jizbu nevěda. Mária zahlédla strašného náčelníka »bratrstva«, jeho vysokou, ramenatou postavu v tmavé šubě, v čepici, ve škorních, všechen chmurný zjev. Co zase kuje ten hrozný muž, jehož se báli při polských hranicích i na dolní zemi, co chce ten krutý nepřítel Uhrů, jak se o tom dovědět, aby mohla »dolů«, biskupovi oznámit. Budeť jistě něco důležitého. Talafús jí nic neřekl a nepoví, ona se jistě s těmi kapitány nesejde, Talafús jich neuvede k ní, ani snad u stolu nebude s nimi ona »žežulka«; ti tu jsou jako ty hrdé paní, jako Tamfeldská, Údrcká —

Talafús uvedl Aksamita do své jizby. Z nádvoří až sem hovořili o jízdě, jaké jsou zlé cesty ze Spíše sem, o Jiskrovi, o Burianovi; v jizbě zasedli za stolem poblíže krbu. Sluhové přinesli víno i jídlo. Talafús čekal každý okamžik, že se přísný Aksamit zeptá na Máriu; než ten pořád jen o Bratrstvu, slyšel-li Talafús o Mladvaňkovi, ten že se v Rakousích pevně usadil, tenť že tam při Moravě panuje a daleko holduje.

»Tenť bude jako Pankrác, ale pro nás lepší. Pankrác pán pro sebe, ale Mladvaněk je z »bratrstva«. Je na něj spolehnutí. Tábory mu jen rostou; v Naj-

pachu je on sám a jak dobré zprávy máme od bratří, jsou s ním Trčka —«

»Mikuláš?«

»Mikuláš, z Křížanova, Šmikovský a ze Žďáru Mikuláš, Řepnický Jindra a Smolík z Biskupec. Na ty se možná spolehnout, kdyby něco trhlo, toť jsou bratří. Ale zle je doma, v Čechách,« Aksamit se zakabonil. »Tam je po bratrstvu, z kterého jsme vyšli. Konec Tábora!«

»Že Jiřík správce dobyl na podzim Tábora, jsem slyšel. Nechtěli ho na Táboře uznat . «

»Nechtěli, což — Nechtěli, a donutil jich, ale pak skrze víru — O tu se mělo stát narovnání.«

»Koranda a Biskupec měli přijít do Prahy a měli se sejít u Rokycany s kněžími jeho strany a srovnat se, aby se u víře tak nedělili — To jsem slyšel.«

»A já ti povím, jak se páni Pražané pak rovnali,« Aksamit se zamračil, »vím to, mám jisté noviny, neb přišel za mnou z Tábora kněz Ondřej; tenť raději šel do cizí země, než aby na to hleděl, co se děje na Táboře. A co se před tím stalo! Ti dva, Koranda a Biskupec, oba starci, spočti si, co Koranda pamatuje, ah, tys ho neznal — nepamatuješ, jak kázal na Křížkách a první volal do zbraně — já dobře pamatuju a byl jsem při šturmu na Přiběnice, když skrze něho jsme je ztekli. Tak ten a Biskupec vypravili se do Prahy, jak sjednáno, důvěrně se vydali na cestu a páni Pražané,« oči Aksamitovy se pod černým obočím zablýskaly, »pěkně uctili hosti. Do vězení je dali, na rathouze Starého města vězeli oba, Koranda a Biskupec, starci neduživí — Kněz Ondřej pěkné věci mluvil o Pražanech a také o Rokycanovi — Tenť chce panovati a panuje.«

Aksamit vstav od stolu postavil se za řeči ke krbu a stoje k němu zády vypravoval čím dále tím rozhorleněji:

»Ty starce u vězení tak dlouho přemlouvali a nutili, až oba skličeni slíbili poslušenství Rokycanovi. Rokycanovi! Koranda! Mikuláš Pelhřimovský, Biskupec, takoví! Koranda, před nímž se třásli —«

»Co se s nimi stalo?« ptal se klidně Talafús, jehož ta událost, poněvadž nebyl Tábor, tak nerozčilovala jako Aksamita.

»Oba si myslili, že si tím slibem pomohou, a dostali se z deště pod okap.

Z rathouzu v Praze je propustili, ale ne na svobodu, zavezli je z Prahy, to pan Jiřík, pan správce Jeho Milosti mladého krále,« ten titul vyslovil kapitán s trpkým úsměškem, »na své hrady je zavezl, Biskupce na Poděbrady, Korandu na Litice — Ti už odtud nevyjdou a na Tábor se nevrátí. «

»A v nich je konec Tábora?« ptal se Talafús netaje svého údivu.

»Ne, v nich ne, to vím také, ač mně jich líto, majíť smutný konec, oni, kteří pamatují Tábor od samých počátků. Ale v tom je konec, bratře Jene: že přestal řád Táborský v kostele, při službách božích, kdež napořád zůstával, i když obec polem pracující potřena a světem se rozešla. Teď už i odtud vypuzen, také už na Táboře Rokycana panuje i v kostele. Kážou tam dle jeho předpisu a mši tam slouží v ornátě, už od prosince; před vánocemi začali s tou rokycanskou novotou.

Kněz Ondřej slzel, když mně o tom vypravoval. A v tom je, rozumíš-li, konec Tábora. To všecko Rokycana a pan Jiřík s ním, ten hlavně, ten chce mít jeden ovčinec a jednoho pastýře, toho Rokycanu. Konec Tábora —« pohodil hlavou, okamžik mlčel, a zase víc před se nežli k Talafúsovi mluvil:

»Konec! Tam! Ale ne tu. Tady ještě ne. O to se postarám. Když ne tam, budeme mít Tábor tu! Založím jej —«

»Tábor? A nač?«

»Myslíš, že je v Košicích na předměstí Tábor, viď,« uhlodl Aksamit.

»Ne, ale tvým kněžím nečiní nikdo nátisků.«

»A to ještě, bratře Jene! No, a snad i toho bychom se dočkali, že by pan správce z Čech dopsal Jiskrovi a ti jsou jedna ruka —«

Talafús mávl rukou a zasmál se.

»Nač těch jalových šprochů. Nebude psát, a kdyby psal —«

»Tady jsem pánem já, pravda, ale o to neběží, proto nehodlám Tábor stavět, ale proto, abychom měli novou tvrz, a té bude bratrstvu asi záhy potřeba; rozuměls: bratrstvu a ne Jiskrovi.«

»Kde myslíš ten Tábor založit?«

»Ve Spišské stolici, na Zelené hůře u Hrabušic.«

»Tam!« zvolal Talafús překvapen a zamyslil se, hledě před se, vybavuje si horu i místo a všecku polohu, neboť je dobře znal od předloňska, když tam čekali Huňada. Pak zakýval hlavou, upřel oči na Aksamita a pochválil: »Zištné místo, věru, ze tří stran řeka, kopec vysoký a nad vodou příkro —«

»A pán cesty na Novou ves, Košice a na půlnoc na Kežmark a k polským hranicím —«

»Tyť se chystáš, jako by už na nás ze všech stran se chystali —«

»Ne-li ze všech stran, mnozí jistě. A možná, že i vy se budete záhy odtud stěhovat.«

»Kdo —«

»Kdo!« Aksamit stiskl rty. »Ty a — Jene, slyšel jsem, jak jsi se v Košicích bil, na jaře, a za koho. Víš-li, nač jsem si při tom vzpomněl —«

»Nač?« ptal se ne dost jistě Talafús, překvapený nenadálým obratem a připomínkou na »bitvu«.

»Jak jsi se před deseti lety slavně bil v Košicích, jak jsi jich udatně hájil proti Uhrům, proti Perenyiovi, hájil a uhájil a jak jsi rok po té přepadl z Košic Jager a Jagru na ráz, v noci dobyl. To byly, bratře Jene, kusy, to! Ale pro ženskou, pro Uherkyni —« mávl rukou a rychle dodal: »Pamatuj, jak jsme o ní spolu mluvili na Muráni.«

»Tak nebudeme mluvit zde,« vpadl určitě Talafús, jehož čelo se pozardělo; mírněji však dořekl:

»Jsi mým hostem; nechme toho pro dobrou vůli.«

Aksamit neodpověděl, jen chmurně potřásl hlavou dívě se, nechápaje, že ženská, Uherkyně, může mít takovou moc. Talafús byl rád, když v ten okamžik vstoupil Mařík oznamuje, že s hlídky hlásí hosti, že pan nejvyšší kapitán dojíždí ku hradu —

XLIX.

Jiskra přijel, sám na saních, s četným, jízdným průvodem. Mihály číhal hned u brány, jak mu Mária už včera poručila, a vyhlížel, je-li v tom průvodu také ten pomocník lékařův z Košic. Byl. Žáček také přijel.

Talafús uvítal nejvyššího kapitána u brány a vedl jej do komnaty rovnou k Aksamitovi, jak Jiskra si přál. Cesta mrazem a chumelenicí ho nezmohla. Byl dobré míry, vesele hovořil a zažertoval, když s Talafúsem sám kráčel do schodů, jak že mu je po té bitvě a jak se mu holubička odměňuje. Více se však na Máriu neptal a hned o Aksamitovi, co ten medvěd bručí-li hodně.

»Bručí, bručí,« přisvědčoval chutě Talafús. »A nevím věru, jaké bude shledání s tebou.«

»Dobré, nestarej se, dobré.« Jistil vesele a určitě Jiskra, ač mohl míti starost. Rezešelť se s Aksamitem u Jagru hrubě zle, tuho se tam pohádali o jagerského biskupa. Aksamit odjel v divoké zlosti. Od té doby, přes rok se neviděli a valně také nejednali, skoro nic, až posledně Aksamit psal a ještě pro zlost, na posmíšek, o tom achtu, do kterého dal uherský sněm Jiskru, vyzývaje německá města, aby mu odepřela poslušnost. Teď sjel Aksamit s mocného spišského hradu dolů na Rychnavu na pozvání samého Jiskry, neboť staly se a dály se vážné, důležité věci, které se týkaly i Jiskry i Bratrstva, všech jeho houfů a jeho moci a panování v horních Uhrách.

Jiskra docházeje s Talafúsem k jizbě, v níž meškal Aksamit, nechal pojednou veselosti a zastaviv se řekl chmuře čelo:

»Jen aby Jagru nevzpomněl a nezačal o biskupovi,« hned však mávl dlaní a chlácholil se: »No, však bude mít rozum —«

Aksamit měl, o Jagru a biskupovi ani nehlesl, ač jinak zůstal vážný, až chmurný, ano pohledem i bodl. Stihlť Jiskra, když vstoupil a když Aksamitovi ruku podával, jako by nic mezi nimi nebylo bývalo, stihl Aksamitovy oči, jak hned utkvěly na penízkách, na Jiskrově hrdle, a jak tím pohledem blýskl úsměšek.

O Jagru však mlčel, za to jinak ostře vyrazil. Sotva že se Jiskra ohřál, napil a nějaké sousto pojedl, hned vyjel Aksamit, co doma, v Čechách, slyšel-li a jak by neslyšel o Táboru, o panství Rokycanově a co pan správce pan Jiřík Poděbradský vyvádí, on, Jiskra, že by mohl říci, žeť jsou s panem správcem za jedno.

»Milý Petře,« začal Jiskra klidně, »jsem, a jsem tomu rád. Nemysli jen na Tábor. Ty jen Tábor vidíš, ale to jenom malá část české koruny; a pak ten Tábor není, jaký býval. S kým se již spojuje! A i s Římany!

Pan Jiřík myslí na celou českou korunu. Tenť vidí dále nežli k českým hranicím. I na nás tu pamatuje. Když by mohl na nás spolehnout, prospělo by mu ve všem jednání a nám zase, když bude naším přítelem. A on jím chce býti. Mně samému prospěl. Víš-li, milý Petře, o tom achtu, víš —« Jiskra se usmál, narážeje na Aksamitův list, »pan Jiřík sám psal Kremnickým loni v létě, že těžce nese, že Bardějovští a Levočtí vytrhli se mně z poslušnosti, a pochválil stálost Kremnických, jejich stálou věrnost ke mně a vybídl je, aby zachovali věrnost králi Ladislavovi a tudíž i mně. A mělo to účinek. «

»Dobří Kremničané —« Aksamit pokýval hlavou. »To fedroval tebe, mladého krále; a co on, co mladý pan král. Ukázal se Čechům hned na poprvé; odměnil se jim, jako se tobě už odměnil,« pohled Aksamitův mihem utkvěl opět na šesti penízkách na Jiskrových prsou, »odměnil a ještě odmění. Zdaliž slyšels a snad i četl,« Aksamit hledě na Jiskru sesílil hlas a citoval: »Hungarus sum!« Četl! Snad a jistě páni Uhři také tobě poslali z Vídně psaníčko, jak je rozesílali do všech končin uherské země na pochlubu, že se král přihlásil k nim za Uhra. Jistě dostals —«

Jiskra zamžikal očima, neboť Aksamit maně uhodl; nepřiznal se však, mlčel, jako by čekal, až Aksamit dopoví. Ten chmurně dorážel dále:

»To bylo loni, a nějaký týden po tom, když tam dojelo slavné poselstvo z Čech, co bylo — Jak je přijal? No, to snad také víš, jaké byly tahanice stran českých žádostí, a to mně i na Spiš doneseno, jak se ten mladý král vyjádřil, že chtějí-li jej Češi za krále, že nezbytně musí býti té víry, kterou on vyznává!« Aksamitovi zahořely oči. »To řekl, jistě, to řekl ten mladý král. Neslyšíte, jako by z něho mluvil jeho děd, nebožtík Sigmund císař? Tak mladý a tak — Chtějí-li

jej Čechové — hle, té milosti! Všichni v české koruně a my všichni abychom se k vůli němu zřekli kalicha a všeho, haha—«

»Pomalu, bratře,« zarážel Jiskra.

»Proč pomalu! Vzpomeň jen, jak jednal s Uhry a jak s našimi!« vybuchoval zas Aksamit nedada se zadržeti.

»Počkej!« napomínal už prudčeji Jiskra. »Kdož ví, kdož králi našeptal. Kdo kolem něho! Proto pan Jiřík pracuje, aby krále dostal z Vídně do Prahy. Dáť mu český dvůr, ze samých Čechů přirozených. Až z nynějšího okolí bude král vytržen a Čechy pozná na své oči, bude jinak mluvit. Jen nech pana Jiříka, ten se moudře stará a pracuje. V tom žádá i naší podpory.«

»Ale nepořídí. A jak by pořídil, když Uhři už krále mají, když si jej vezou domů; tou dobou je snad už v Uhrách.«

»Je, jsou s ním v Prešpurku. Víc uslyšíme, až přijede Burian, tenť nás jistě zpraví.«

Přijel až odpoledne a sotva že svékl dlouhý kožich a ohřál se u krbu i jídlem, už vykládal své noviny. Zasedl s Jiskrou, s Aksamitem a Talafúsem, kteří před tím sami obědovali, bez Márie. Nikdo z hostí se na ni nezeptal a Talafús sám se nezmínil. Jiskra sice na ni zase vzpomněl a byl by ji rád uviděl, jsa zvědav na její krásu, o níž tolik slyšel, mlčel však k vůli Aksamitovi, věda, jak o ní smýšlí a že by hladkého slova o ní neřekl. Než Mária přece se dostala do jejich hovoru.

Velký, přitloustlý Burian, přižloutlý v tváři skoro tak jako Aksamit, v dlouhé sukni hedvábným, širokým pásem přepásané, spustil se zvolna a vážně na stolici proti Jiskrovi, jenž seděl s Aksamitem poblíže planoucího krbu. Burian sklopil na okamžik velká jako unavená víčka; když se ho Jiskra zeptal, tak tedy co při-

náší, pohladil své kníry, pak pozvedl oči k Jiskrovi, jenž nedočkav, až Burian začne, ptal se dychtivě, kdo krále z Vídně odvezl, kdo pro něj tam byli.

»Huňad, Rozgoňové oba, ostřihomský arcibiskup, varadinský biskup —«

»Jagerský také?«

»Také, a —«

»Počkej,« přerušil Jiskra řeč a obrátil se po Talafúsovi. »Bratře Jene,« začal s úsměvem, »vím, že jsme u tebe bezpečni. Ale zdaliž je také naše slovo ve všem jisto. «

Talafús byl překvapen a hned nesrozuměl.

»Co je tu —« Jiskra ukázal na vedlejší dvéře komnaty, »za těmi dveřmi, myslím.«

»Má jizbice,« Talafús pochopiv pohnul obočím.

Jiskra však nedbaje ptal se dále:

»A za jizbicí —«

»Tam je obydlí Máriino. Proč se ptáš, či myslíš, že není u mne jisto?« Usmál se, ale patrně jsa dotčen, a hned rychlými kroky přistoupil ku dveřím, rázem, je otevřel a nahlédl do sousední menší světnice. Neodstoupil však ihned, aby odslonil a ukázal. Uvázlyť mu vyjevené zraky na protějších dveřích jizbice, vedoucích do Máriina pokoje, koltrou zastřených.

Sukně se v nich mihla, sukně jistotně, ale jen se mihla, zmizela a těžká koltra zas celá visela; jenže se ještě hýbala. Sukně ženská, tmavě ořechové barvy, taková, v jaké Máriu viděl prve, nežli hosté přijeli.

Talafús stál okamžik ztrnulý jako přimrazený úžasem, až jej Jiskra vytrhl.

»No, což bratře Jene,« volal vesele, »chytl's něco?«

Talafús ustoupil, otevřel dvéře do kořán a mlčky ukázal do vedlejší jizbice. Byla úplně prázdna; květovaná koltra naproti u druhých dveří ztišivši se, visela nehnutě.

»Já věděl,« chlácholil Jiskra, »ale přec; víš, vzpomeň si, kolikrát mně Uhři nastražili, zkázu nachystali a že každý krok můj vartují — Tedy, milý Buriane, povídej. Psals před vánocemi, že Huňad vzdá se tam ve Vídni gubernatorství.«

»Vzdal a jak slavně.«

»A ne zadarmo,« hádal s úsměškem Aksamit.

»A ne zadarmo,« opakoval Burian, »a ještě jako by obět přinášel. Ve dvoře, jako v královĕ dvoře ve Vídni na velkém placu, na velkém nádvoří se stalo, u velkém shromáždění. Konšelé vídeňští přišli a panstvo a rytíři z Rakous tam byli, všecka uherská deputací, vojvodové, biskupové, popů jako mlhy a všichni v drahých rouchách; podívaná byla na tu nádheru a všeliký a drahý šlecht. Trůn tam postaven pod nebesy pod baldachýnem a na trůn mladý král zasedl. V tom, nejvyšší herold předstoupil a dole pod trůnem se stupně hlásal o Huňadovi Jánušovi, počínaje od mladých jeho let všecken jeho běh a život a skutky všechny, co všecko pro Uhry vykonal, jaké boje podstoupil —«

Aksamit, jenž naslouchal hledě do planoucího ohně, podíval se úkosem po Jiskrovi. Ten seděl nehnutě v tmavém křesle, bubnoval osmahlými prsty po koleně. Talafús více stranou v koutě na sedadle bez lenochu pořád ještě mysle na to, co se mu prve mihlo, a že by Mária naslouchala, nechytal tak bedlivě každé slovo Buriánovo jako oba hosté. Ale jak zaslechl o chvále Huňadově, pozvedl hlavu a naslouchal pozorně.

Burian dále vypravoval, zvolna, rozvážně, že mladý král po tom, když herolt domluvil, vstal a že prohlásil Bystřickou krajinu v sedmihradské zemi za hrabství a hrabství toho hrabětem Huňada, že mu to hrabství bohaté dubovými lesy i vinicemi i poli a i báněmi, kdež ve vodách plno ryb, odevzdal jemu

a synům, rodu jeho dědičně, a nejstaršího syna Ladislava že ustanovil za chorvatského bána.

»A znak Huňadovi polepšil. Vedle havrana s prstenem v zobáku bude mít v bílém poli červeného lva s dvojím ohonem, an drží v drápech korunu.«

Jiskra rychleji bubnoval prsty, přestal však ihned, jak se Aksamit po něm obrátil a řekl:

»Slyšels? Toť je odměna! Hrabství, celé hrabství se vším všudy, a což tobě —« Pohled Aksamitův svezl se opět po šesti penízkách na prsou Jiskrových.

»To s tím erbem,« chvátal Burian, aby doplnil své zprávy a také aby zabránil dalšímu pobodování Aksamitovu, »různě se vykládá. Jedni v tom povýšení vidí, jiní příhanu.«

»Jak?« ptal se Talafús.

»Žeť prý to Cilský*) nastrojil. Ten lev uchvativší drápy korunu prý znamená, že Huňad po uherské koruně dychtil a již se na ni chystal, že by ji byl jistě uchvátil, kdyby druhá strana, především Cilský, to nezkazili. Proto mladý král Uhrům vydán, proto tam odjel, teď je v Prešpurku, aby byl konec Huňadově moci. Bystřickou zemi dostal, hrabětem se stal, ale již se nepíše gubernator, a nebude psáti a královských důchodů bráti. Jako hrabě přísahal tam u valném shromáždění věrnost králi; psáti se bude capitaneus generalis.«

»Ale Uhři mají krále, tenť s nimi, u nich, mezi nimi —« podotkl Talafús. »A co u nás, v Čechách —«

»Tam pojede král z Uher, toť mám od Cilského. Tenť dobře počítá a pamatuje, že Ladislav není toliko uherským králem.«

»Ale Hungarus sum!« vybuchl Aksamit obraceje se po Burianovi. »Toť přece řekl a jistěť je pravda.«

---

*) Oldřich, nepřítel Huňadův a jeho rodu.

»Je,« přisvědčil klidně Burian, »viděl jsem a slyšel jsem, jakou radost z toho Uhři měli, psali o tom, hlásali to, a povídal mně císařův vyslanec,*) že ostřihomský arcibiskup mu to třikrát s velkou radostí vypravoval. Třikrát! Ale což naplat, v Uhrách proto přece král na vždycky neostane, do Čech musí, pan Jiřík nepoleví a v tomť, jak slyším, dobře pracuje, ten se postará, aby král na Čechy jinak hleděl. «

»Co jsem řekl!« Jiskra sebou živě hnul.

»Toť možná, to všecko asi pravda,« Aksamit se obracel po Jiskrovi, »ale jak bude s námi, to jest s tebou, kapitáne. Co teď — Tys králi pomohl, jak se tobě odslouží —«

»Zas už se díváš po penízkách,« Jiskra se nutil do žertovného tonu, ale zčervenal a v očích mu zablýskalo. »Král není zlý, je dobrého srdce, to i ty penízky dosvědčují.«

»Jsi všechen králův.«

»Jsem v jeho službách; byl mně poručen jako nemluvně, hájil jsem jeho dědictví po léta a věz, že ani teď nemíním ho opustit a že mu budu sloužiti jako svému pánu milostivému. Co jsem na se vzal, poctivě jako rytíř vykonám. «

»A kdyby ti vzkázal, že tvých služeb už nechce, abys pustil houfy a vydal hrady,« vyhrkl Aksamit.

»Když by přikázal a stalo se řádné a poctivé narovnání, což by bylo robit?«

Aksamit chtěl zostra odpovědět, ale odmlčel se a prudce se otočil po Burianovi, jenž vážně oznamoval:

»Slyšel jsem, že se o to bude jednat a zajisté se již dole na prešpurském sněmu o tom jedná.«

»O nás — Co!«

---

*) Aeneáš Sylvius.

»Aby tu pan nejvyšší kapitán vydal hrady královské a všecky nové tvrze a posádky aby byly obořeny.«

Aksamit se zasmál a směje se opakoval:

»Obořeny, všecky nové, totiž české, co jsme my nastavěli. Obořeny! A já chci a budu ještě stavět novou tvrz!«. Obracel se na Jiskru, jako by mu oznamoval. »Tady bratru Talafúsovi jsem už řekl, za starý Tábor v Čechách jiný Tábor u Hrabušic —«

Jiskra se na něj podíval, okamžik přemýšlel, pak řekl:

»Dobré, zištné místo, věru; jen budeš-li moci stavět.«

»Snad abych požádal Uhry dole o povolení,« Aksamit se chmurně usmál.

»Počkej,« napomínal Jiskra, »ať nezamluvíme, ať tu Burian dopoví a dojednáme o tom, proč jsme se sjeli.«

»Sumou abych pověděl,« začal Burian pošoupnuv svůj široký, hedvábný pás, »sněm prešpurský, Uhři chtějí, aby všichni cizinci odtud z horní země za hranice pryč se vydali, aby všechny houfy odtáhly.«

»Ať přijdou!« Aksamit mávl rukou.

»Ne, tentokráte nechtějí násilím. Po dobrém. Budou tu s panem nejvyšším kapitánem jednat. Dají náhradu, už pomýšlejí prý i novou berni vyhlásit, aby měli peníze, z každých vrat zlatý. A nejvíc o to usiluje, nastojte, sám Huňad, ten naléhá, aby se tu s panem Jiskrou takto jednalo.«

»Aha, zbraní už ne,« zvolal živě Talafús a vstal. Jiskra se jen usmál.

»Cože má tak na spěch —« ptal se chmurně Aksamit.

»Je strach z Turka, bratři. Ten se chystá na Cařihrad, a tentokráte bude hrubě zle. Chce prý hned

z jara Cařihradu dobyti. Jakmile se to stane, běda Uhrám! Pak Turek vší svou silou na ně udeří a zle bude Uhrám i křesťanstvu.«

»Zle,« přisvědčil vážně Jiskra.

»Tedy se budeš smlouvati?« zeptal se Aksamit stahuje husté obočí.

»Vyslechnu, co nabídnou. Nemožná jim vzkázat, že nechci s nimi ani mluvit. Přijdou ve jméno mladého krále, v jehož službách jsem. A považ, bratře Petře, můj úkol už dokonán. Králi Ladislavovi Uhry zachovány celé, jeť králem v celém království, Huňad není gubernatorem. Můj úkol věru dokonán, a řekne-li král: konec služby, což robit. Dají-li náležitou náhradu, abych mohl hrady vydat a houfy vyvésti —«

»A rozpustit,« vpadl Aksamit.

»Bude-li nutno, rozpustit, jak v žoldu bývá.«

»Ale ‚bratrstvo' se rozpustit nedá. My tu zůstaneme! Co jsme si vybojovali, je naše, my svých hradů a tvrzí nedáme. Rozpustíš-li své houfy, uvidíš, co se jich ke mně do bratrstva přihrne!«

»A co bude proti tobě a ‚bratrstvu'! Celá uherská země.«

Aksamit hned neodpověděl; překvapen i s výčitkou pohleděl na Jiskru a s výčitkou také řekl:

»To ty, pane Jiskro? Tím hrozíš? Kolikrát byla celá uherská země proti tobě!«

»Celá nikdy, bratře, neboť horní země byla při mně a se mnou.«

»‚Bratrstvo' nás neopustí. Hleď, Mladvaněk jaký je pán v Rakousích a nemá ani čtvrtinu té síly jako já tu.«

»Tak jako Mladvaněk, na samé holdy nebudu. Já vím, nač jsem byl do služby přijat; a na to jsem také houfy přijal, na to jsem hejtmanům a rotmistrům vydával záškodné listy a žold platil. Budu-li zpraven, že

mně služba řádně vypověděna, což dělat. Horní země není má, hrady nejsou mé ani tvrze, já byl a jsem dosud všeho jen správce. Jak jsem řekl: bude-li mně služba řádně, rozuměj, řádně vypověděna, vyrovnám se s jedním každým ze svých hejtmanů a služebníků.«

»Tedy budeš jednat s Uhry,« vpadl Aksamit tázaje se rozhodným tonem. A Jiskra rovněž tak odvětil:

»Budu.«

»Jednej si, já ne, a nic nevydám z toho, co držím; nepůjdu. Bratrstvo se nedá.«

Aksamit vstal; bylo znamením, že nechce o tom dál mluvit. Odešel nedlouho po tom do své jizby. Také Jiskra do své a s ním Burian, jeho posel a jednatel. Mělť ještě ledacos, ale jen pro svého pána.

L.

Talafúsovi se tím odchodem do večeře uvolnilo. Jak hosté odešli, chvátal ihned k Márii. Seděla v ložnici u krbu. Neuvítala ho, nezeptala se ho, jen oči na něj upřela bádavě, ale klidně. Čekal, že bude na rozpacích, a ona jako by něčím dotčena, jako by čekala, že začne on. Mlčky přecházel chvíli ložnicí, až se zastavil před Máriou a začal.

»Mário, víš, kde jsme jednali.«

»Vím.«

»A víš, že jsem otevřel dvéře —«

»Vím, že se otevřely; ale že tys je otevřel, to nevím,« odvětila klidně a s lehkým úsměvem na rtech vzhlédla na Talafúsa, jako by se těšila na jeho úžas. A žasl, byl překvapen.

»Tys naslouchala!«

»Naslouchala.«

»Proč?«

»Proč! Chtěla jsem věděti, o čem jednáte. Kdož by nebyl zvědavý, když takoví vzácní hosté —« Ironie prokmitla z tonu jejích slov. »A zvláště tady v té zachumelené poušti. Jinak bych se nic nedověděla. Ty jsi samá tajnost, nic nepovíš, nevěříš, nesvěříš a ti tam — Jiskra a ten Aksamit!« Oči jí zahořely. »Nejsem hodna, abych s nimi promluvila, abych s nimi zasedla u jednoho stolu. Kdež pak! Oni, rytíři —« chtěla říci loupežníci, ale v čas se vzpamatovala — »Oni a já — já taková,« zbledla vzrušením, »taková ‚žežulka‘, jen taková ‚žežulka‘, dobrá jen — do —«

Vstala prudce a postavila se proti Talafúsovi.

»A co ty, co ty zmůžeš! Ty mne necháš —«

»Ne! Chráním tě . . «

»Chrániš!« opakovala skoro posměšně.

»Neznáš Aksamita —«

»Před tím mne chrániš!«

»Aby ti slovem neublížil, sic —«

»Co!«

»Ty se ještě ptáš! Už jsi na Košice a na Poberu zapomněla . . «

Ztuhla na okamžik; v očích, v tváři náhlá přeměna. Zlostné vzkypění kleslo na ta slova, jež chmurně, nic sentimentalně pronesena, zavadila o její cit, tak že se na okamžik ozval; a s ním se opatrnost probudila. Mlčela, pak pojednou chytila Talafúsa za ruku.

»Jaká jsem!« Smutek a lítost měla v hlubokých černých očích. »Ty myslíš, že jsem zapomněla, že z-a pomenu. Ale když — považ — Jak by ti bylo jedno—,»

To chlácholilo a hladilo.

»Aksamit —« začínal Talafús mírněji, chtěje vysvětlit a omluvit.

»Ne, nemluv o něm — nic, nech toho. Co je mně po nich! Jen když jsem s tebou. S tebou. Neodjedeš mně zas, nechystají ti krvaví lidé zase vojnu?«

»Ne, ba spíš o pokoj se jedná, a o víc, aby roty a houfy se vyklidily, víš, jak jsme tuhle o tom mluvili a jak jsi se popudila — no, ale ještě není nic jistého — Ale až pak, až jindy —«

»Až jindy, až odjedou, viď. Jsem zvědavá,« žertovala. »Ale, prosím tebe,« jako by najednou vzpomněla, »tys prve otevřel dvéře a já měla co prchat, bosa víš-li — tys mně mohl bezděky způsobit takovou hanbu Tys otevřel tak náhle a sám, na své pomyšlení?«

»Ne, Jiskra vzpomněl, ten je tak opatrný. «

»Ah, to jsem ráda. Ty přece nejsi tak nedůvěřivý.« Přivinula se k němu s lichotnou, mazlivou něžností —

Odešel spokojen a veselejší k večeři s hostmi.

Mária nezůstala na dlouho sama. Verona přišla bázlivě, skoro po špičkách, co že Mihálovi napadlo, že prosí, že by rád s velkomožnou paní promluvil, třeba jen slovíčko —

Verona žasla, že velkomožná se nepopudila, co že Mihálovi připadá, teď o večeři. Ihned, ochotně svolila, aby přišel.

»Stalo se něco,« Mária začala, maďarsky, sotva že dvéře zavřel. »Ten pomocník lékařův, co ten —«

»Jako minule; stopuje mne, to už je jisto, a ještě, víc nežli minule. Oči má všude a Mařík mu pomáhá. To také jisto; no, ale, co vyzvědí —« Uher se usmál, »ať stopují. To nic, proto bych nepřišel, ale, velkomožná paní, přišel teď, před chvílí, posel z města —«

»Z Vlach?«

Mihály přisvědčil.

»Mně?« ptala se dychtivě Mária.

»Ne, mně; ale vlastně přece velkomožné paní. Ten posel, Němec, vyřídil, že mně Laszlo vzkazuje —«

»Je tu!« Mária byla velmi překvapena.

»Je tu,« přisvědčil klidně Mihály, »ale v městě, ve Vlachách.«

»Co nese!«

»Nevím; jenom to vzkázal, že mne pozdravuje a že by se mnou rád mluvil, abych jej navštívil, že se dlouho nezdrží, sem že nemůže, že má nohu bolavou. Ale asi nemá, ne, velkomožná paní,« dodal hned Mihály, »to z opatrnosti asi sem nechce. Jistě —«

»Má jistě něco velmi důležitého. To jej pan biskup posílá. Víc nevzkázal?«

»Ani slova víc.«

»Půjdeš k němu. Připrav se, zítra půjdeš, a tu máš, kdybys potřeboval ty nebo Laszlo. Ale —« vzpomněla pojednou, »což ten ranhojič, viděl-li posla z Vlach?«

»Neviděl, myslím, že neviděl.«

»Ale jaký je slídič, doví se o něm nebo snad už ví. Je dobře, že Laszlo sem nepřišel.«

»Co mu mám vyřídit, velkomožná paní —«

Chtěla Mihálovi uložit, aby pověděl o hostech, které tu mají, hned se však rozmyslila, poněvadž jí připadlo, že snad bude ještě dnes mluvit s Talafúsem nebo ráno, a že se snad ještě něčeho doví. Poručila tedy Mihálovi, aby přišel brzo po ránu.

I pak, když odešel, myslila na jeho vzkaz, na Laszla, co asi nese, a co tady, co Jiskra s Aksamitem sjednají, doví-li se o tom, bude-li možná o tom podati zprávu jagerskému biskupu, přijde-li Talafús ještě —

Čekala, dlouho čekala. Od Katky a Verony zvěděla, že páni sedí po večeři u vína, to jest pan Jiskra a velkomožný. Ten žlutý a zamračený, mínily Aksamita, ten že skoro nic nepil a také záhy že odešel,

z toho že jde strach, ale pan Jiskra že je veselý, mluvný, že slyšet, jak se směje.

Mária odešla do své ložnice, poněvadž dle té zprávy se nadála, že Talafús již nepřijde, že zůstane do noci s Jiskrou při poháru. V tom však stanul na prahu. Byl červenější, oči se mu leskly; viděla, že pil více nežli jindy, že není však ani podnapilý. Byl rád, že je Mária dosud vzhůru.

»Čekala jsem —«

»Na noviny?«

»Na tebe. Jaké noviny. Nic nepovíš.«

»Povím nejprve, že jsme o tobě rozpráděli.«

Mária se pohrdlivě usmála.

»Kdo. Ten Aksamit?«

»Ne, Jiskra; přijde tě zítra navštívit.«

Mária pohodila hlavou do týlu, jako by jí bylo jedno; očima však prokmitl záblesk uspokojení. Usmála se však přece s úštěpkem, že jí bude líto, nepřijde-li také ten Aksamit, a dodala ironicky:

»Nevím, kterého z nich mám radši.«

»A vidíš, pro jednoho z nich se musíš rozhodnout.«

Pohlédla tázavě na Talafúsa.

»Opravdu; v tom jsou ty noviny, které ti nesu.«

»Jaké?« ptala se dychtivě. »Nerozumím, proč bych já se měla rozhodnout.«

Talafús jí pověděl, oč běží.

»Smluví-li se Jiskra s Uhry, a zdá se, že se tak stane, musím se rozhodnout, uznám-li to narovnání, půjdu-li ze služby jako Jiskra —«

»Kam?«

»Nevím; snad domů, do Cech, nebo hledat si jinde službu, nebo —«

»Nebo —«

»Zůstat s Aksamitem, to jest zůstat v Uhrách; pak by nastaly boje, jistě by král, teď už král, poněvadž je v zemi a nepanuje už Huňad, vyslal vojsko, to jest sněm ve jméno krále, na Aksamita a jeho houfy, aby je buď potřel na dobro nebo z Uher vypudil.«

»Myslíš, že by Aksamit opravdu zůstal a odvážil se takového boje?«

Talafús se jen usmál a pohodil hlavou.

»Neznáš ho. To je muž udatný, starý Tábor, a bratříci budou s ním, všecky houfy z bratrstva, co jsou tu v Uhrách —«

»A ty?« ptala se rychle Mária nespouštějíc pohledu s tváře Talafúsovy.

»Já se ještě nerozhodl. Ještě tak daleko není, ale bude,« dodal mluvě již vážně, »a dost záhy, myslím. A pak,« usmál se, »počkám také, co ty, koho zvolíš, při kom zůstaneš.«

Hleděla na něj, neodpovídala.

»Vím,« začal opět Talafús, »jaké bude tvé rozhodnutí. Toužebně si přeješ, aby naše roty a houfy byly ze země. Proto požehnáš ráda Jiskrovi, ať se klidí, a my s ním — a já také —« zažertoval.

Maria se však neusmála. Naopak, tvář jí zvážněla a obočí se stáhlo.

»Ale když ten Aksamit ostane —« odvětila, ale hned zas umlkla, jako by jí myšlénky zarazily řeč. Chvilku stála před se hledíc, pojednou se živě obrátila po Talafúsovi a ptala sa skoro vesele: »Což kdybych zůstala s Aksamitem — Ty bys musil ovšem také u něho zůstat,« dodala kvapně, vřeleji.

Podivil se, usmál, pokládal to za žert. Vzal ji kolem pasu.

»Mário, tím se zatím netruď. Ale ať tak či onak se stane, jen abys ty se mnou zůstala.«

»Zůstanu,« přisvědčila chvatně. Černé, hluboké její oči vzhlédly k němu oddaně; než v ten okamžik kmitl se v jejich hloubi záhadný stín. Ale jen kmitl. Sotva že si ho povšiml, zmizel a její oči zase jako lesní, hluboké studánky v tichém, kouzelném svitu měsíce —

Talafús pozdě odešel, ale Mária na spaní ani nepomyslila. Zvěděla tolik, že se toho ani nenadála a tak vážných zpráv. Budou krajanům jistě důležity, zvědí, jak je mezi nejvyššími kapitány těch loupežných kacířů, a dle toho mohou s nimi jednat. Ale jí samé nadělil Talafús těmi zprávami velikou starost. Co ona učiní, jak se rozhodne, až by nastala chvíle, které by se měla rozloučit s Rychnavou a táhnouti za těmi rotami loupežnými, v nichž bude jistě Pobera, táhnouti dále do hor, do lesních hradů a jejich tvrzí třeba snad až na polské hranice, do těch divokých končin skalních, tam, kde v tom zákoutí v osamělém kostelíku mezi horami kouzelný plebán volá duchy zemřelých, kdež by mohla uviděti Imricha —

Srdce se jí svíralo, strach i svědomí pohnuly jí srdcem, že bezděky klekla u svého lože a jala se říkati modlitbu. Usnula pozdě a záhy se probudila, ale ne uklidněná a osvěžená. Katka zatopila, v krbu rděl se oheň do ranního, hustého šera zimního. Venku pohvizdoval vítr a hustě padal sníh, jak Katka oznámila.

A přece se Mária nepřichoulila do peřin a nezůstala v posteli. Vstala a začala se strojit.

Hned, jak oči otevřela, vzpomněla, že ji dnes Jiskra navštíví, a hned se v myšlenkách strojila, vybírajíc, uvažujíc, co na na se vzíti, jak se ustrojit, aby ten černý kapitán nemohl říci, ale hned také na Mihála vzpomněla, že jej musí vypravit s těmi novinami, aby je oznámil Laszlovi a ten aby s nimi pospíšil k jagerskému biskupu —

Pro Mihála vzkázala, a když mu vše pověděla o Jiskrovi, Aksamitovi, o všem jednání, připomenula mu také, aby se, možná-li, nepozorovaně z hradu vytratil, že jej ten ranhojič a jistě také Mařík střehou.

»Ať střehou,« odvětil klidně Mihály, »nic nenesu, žádné psaní nebo tak, nic u mne nenajdou, a co nesu v hlavě, co mám povědět, toho ze mne nevyderou. A kdyby bylo potřeba —« Mihály sáhl na dlouhý nůž visící mu v hrubé nožně u pasu.

Za chvíli po té vytratil se z hradu. Vyšel fortnou u hlavní brány a nikdo se ho neptal, neřku-li aby jej zastavil. Znali jej, že koná poselské služby pánově Uherkyni, zejména do města, do Vlach že jí chodí. To také toho rána udal ve fortně. Šel nejprve opatrně, stále se ohlížeje, nevyšel-li někdo za ním z hradu, nestopuje-li jej někdo. Než bílo za ním, a v tom bílém víření žádná pastava; na cestě pusto a prázdno.

Mihály vykračoval tím jistěji, poněvadž mu v bráně řekli na jeho otázky, že ranhojičův pomocník je na hradě, že nevyšel, ani nevyjel, a s Maříkem mluvil tu chvíli, když vycházel v kožíšku a v beranici ze své komory. Mihály v duchu zaklel, když Maříka shlédl, že jistě schválně na něj čeká a číhá, aby mohl povědět tomu mastičkáři. Ale pak, když kráčel polem, uvažoval o tom klidněji. Ať Mařík číhal! Co vyčíhá — Co může říci, nežli co on, Mihály, mu pověděl, že jde do města nakoupit zboží velkomožné paní —

Ve bráně pověděli Mihálovi pravdu dle svého, co viděli. Pomocníka ranhojičova nespatřili ani odcházet, ani odjíždět. Že vyjel dávno před Mihálym, ještě za hustého, ranního šera jezdec, to Mihálovi neřekli. Neptal se na to a pak byl to jízdný posel nejvyššího pana kapitána, bradatý, všechen v čepici a ve vyhrnutém límci krátkého kožichu. Že byl Žáček za toho posla

přestrojený, nepoznali a nebyli by ani poznali, kdyby slunce svítilo; a on vyjížděl za ranního šera.

Sice se ve bráně zeptali, kam se vydává, a politovali jej, když uslyšeli, že do Košic; nikdo však nevyhlédl a nepozoroval, dal-li se tím směrem, neobrátil-li se. Věřili, také jim na tom nezáleželo a marné bylo by bývalo za toho šera.

»Posel« Žáček nejel směrem do Košic, nýbrž k Vlachům se obrátil. Zvědělť o tom, že odtud přišel k Mihálovi posel, a zvěděl při tom také od Maříka, že »ten druhý Uher« tu byl v létě podruhé, že s Uherkyní mluvil, ne sice v její komnatě a také ne dlouho, ale mluvil s ní. To bylo Žáčkovi dotvrzením, že dobře tuší, že Uherkyně má divné spojení. Když Mařík pověděl o poslu z Vlach, ihned si usoudil, že »ten druhý Uher« z opatrnosti nechce sem, že Mihály asi k němu půjde jako prostředník; ještě toho večera vypátral, že Mihály chystá na cestu. Přichystal se také a vyrazil ještě dříve —

Také Mária pamatovala na Žáčka. Hned, jak Mihály vyšel z hradu, přikázala Veroně, aby se opatrně přeptala na ranhojičova mládence, je-li na hradě a co dělá. Verona za chvíli oznámila, že ho neviděla, ale na hradě že je.

»Kdo ti řekl? Koho jsi se ptala?«

»Maříka.«

Mária chtěla se na ni utrhnouti a říci jí, že je hloupá. Než pamatovala se a mlčela. Za to pak Katce uložila, aby se po tom mládenci ohlédla a přeptala, ale ne Maříka, aby se opatrně ptala, tak, aby se toho nikdo nevšiml. V tom se ozvaly z chodby hlasy a kroky.

»To Aksamit!« pomyslila. Vědělať večer od Talafúsa, že Aksamit odjede ještě dopoledne. Nevyšla na chodbu, aby jej zas uviděla; k oknu se však postavila

a vyhlížela k bráně. Uzřela sáně, houfec jezdců. Hleděla za nimi, až zmizeli v zasněženém údolí. Pak rychle dokončovala strůj, poněvadž tušila, že Jiskra přijde ještě před obědem.

Přišel a s ním Talafús. Nejvyšší kapitán stanul u prahu překvapen, když spatřil Uherkyni, urostlou, vnadné postavy, čarovných, hlubokých očí, když uviděl, jak se chová. Strojil se cestou k ní na žert, poněvadž čekal, že sejde se s veselou vojačkou; a ona pokročivši mu vstříc vítala jej sice vlídně, ale s rozvážnou zdvořilostí jako nějaká magnátová. V tom sebevědomém, důstojném jejím vystoupení poznal pravou Uherkyni.

Děkoval jí vesele jako žertem, ale přece srdečně, že mu zachránila nejlepšího kapitána, že slyšel, jak tu bratra Jana ošetřovala.

»To všecko bylo málo za to, co pro mne podstoupil a zkusil.«

»Za tak sličnou paní snadno jeti v okol,« chlebil Jiskra a dodal:

»Zachovalas jej, zachovej mně ho i po druhé.« Pohlédla na něj tázavě.

»Aby mně zůstal,« vysvětloval Jiskra rychle, »aby mně neodcházel.«

»Sám rozhoduje, pane hrabě; jak přikáže, poslechnu jej.«

»A on půjde za tebou.« Jiskra se zasmál i Talafús.

Jiskra pobyl chvíli, s Máriou živě hovořil, nezmínil se však ani slovem o tom, že byli dosud o jídle sami, nebude-li s nimi obědovati.

»Žežulka, žežulka,« opakovala si trpce i zlostně, když odešel. »Jen žežulka!«

Než neodbyla ho za to hrdou nevšímavostí. Její úkol toho nedopouštěl. Vyptávala se na něj a zvěděla

že obědoval s Talafúsem a s Burianem, s tím že ve své komnatě po obědech dlouho jednal bez Talafúsa; o čem, toho se nedopátrala. Pak, když s Burianem odjel, když osaměla, neboť Talafús vyjel vyprovodit Jiskru na kus cesty, znepokojila se. Vzpomnělať na ranhojičova mládence a uslyšela, že ho v Jiskrově průvodu neviděli. Nezahlédli ho ani Katka ani Verona, aniž jiní hradští, kterých se na něj zeptaly, jak jim Mária poručila.

Když si také zjistila, že na hradě nezůstal, nemohla se Talafúsa dočkati. Než nedočekala se uklidnění. Talafús vrátiv se již samý soumrak také jí neupokojil. Ani si hrubě nevšiml, jel-li také ranhojičův mládenec v Jiskrově průvodě.

»Zdá se mně, že jsem ho neviděl; ale kde by byl? Jel jistě také, jenže jsem si ho nevšiml.«

To svědčilo, že spíše nejel s Jiskrou a že tady na hradě se nemýlili. Jinak žádný nic nevěděl. Také se nemohla obšírně vyptávat, aby neupadla v nějaké důmnění. Tušila, že jediný Mařík asi najisto ví, kam se ten slídil poděl; ale jak se Maříka zeptati!

Večer připadl a Mihály se dosud nevrátil. Mária byla velmi neklidna i roztržita, zvláště pak, když seděla po večeři s Talafúsem. Sice věděla, že když Mihály nepřišel teď večer, že se již sotva teď vrátí, nicméně naslouchala každému hnutí, čekajíc, že Mihály z nenadání vstoupí, že ji zavolají. Hovor s Talafúsem ji tížil; neposlouchala, začala naříkat na churavost a odešla záhy do své ložnice. Odtud však ihned poslala Veronu přeptat se, přišel-li Mihály.

Nepřišel, nevrátil se toho večera. Márii hrnuly se myšlenky, domněnky, obavy. Snad ten ranhojičův mládenec něco nastrojil, nebo snad — Mihlo se jí, jak Mihály sáhl po svém dlouhém noži a jak řekl, že

kdyby bylo třeba — Kdy přijde — Přijde-li. Jestliže se mu nic nestalo, mohl by přijíti as o poledni —

Nazejtří ráno vzkázala Talafúsovi, že jí není líp. Navštívil ji, poseděl u ní, jak se jí zdálo, příliš dlouho; omluvila se mu, že nepřijde k obědu. Učinila pro to, aby s *ním* nemusila dlouho sedět, a též aby mohla Mihála ihned přijmout, jakmile by se navrátil.

Stalo se hned po obědě. Přišel s Katkou bez ohlášení. Nesl důležitou novinu. Mária to poznala, jak na něj pohlédla. Poslala Katku ven, aby postála u dveří a nikoho do jizby nepouštěla.

Mihály ohlásil, že jde rovnou sem, jak přišel, že se mu stala příhoda.

»Ten ranhojič neodjel s Jiskrou,« začal.

»Byl tam, ve Vlaších!«

»Byl. Šelma. Dřív nežli já. Za tmy se tam vydal z Rychnavy, přede mnou a měl koně, a byl v přestrojení. Bradu měl, celý jiný, velkomožná paní, nepoznala bys ho.«

»A tys jej poznal?«

»Ne, já také ne, ačkoliv jsem kráčel vedle něho. Číhal na mne na kraji města, až přijdu, bradatý, no, jak jsem povídal, a kožich měl a i plášť a takovou čepici — hlava se mu v ní ztrácela a v těch vousech.«

»Jak tedy víš —«

»Laszlo jej poznal —«

»Není možná, jak ten; vždyť —«

»Zná ho z Prešpurku, když tam o sněmu chodil ten kacířský zvěda v rozmanitém přestrojení k tomu poslu Jiskrovu . «

»K Burianovi.«

»K tomu. Laszlo byl tenkrát u pana biskupa a s jeho lidmi hlídal toho zvědu, o němž přinesl od tebe zprávu. Ale ten chlap se často převlíkal, do divných šatů se strojil, i vousy nepravé nosil; a tak trvalo

dost dlouho, nežli mu přišli na pravou stopu. Dvakrát přišel, povídal mně Laszlo, v tom přestrojení, ve kterém přijel za mnou do Vlach.«

»Laszlo jej dle toho poznal!«

»Pamatoval si ho a poznal.«

»Co dělal ten špehýř, kde teď je?« ptala se nedočkavě Mária.

»Pozoroval nás, ale tuze opatrně. Koně dal do hospody, kde měl také Laszlo koně. Seděl v jizbě, když jsme tam byli, v koutku seděl, pozoroval, naslouchal, uši napínal —«

»Neumí maďarsky —«

»Laszlo se zasmál, když jsem mu to řekl. ‚Ten?‚ povídá. ‚Kdyby na tě spustil po maďarsku, nerozeznal bys, že není Maďar; hovoří jako rozený Maďar.‘«

»Ah! Ale my jsme před ním přece nemluvívali —« rozpomínala se Mária.

»Leda já, a to jsem mu naďával — Selma je a nebezpečný. Laszlo se ho bál.«

»Bál! Proč! Byli jste dva, co mohl začít.«

»Kdyby tak bylo. Ale, velkomožná, Laszlo hned vzpomněl, že tam, v městě, je také česká posádka, Jiskrovci, a že by ten špehýř Jiskrův mohl si vzít od ní pomoc. Laszlo byl tuze nepokojný a měl na spěch, když viděl, koho máme v patách.«

»Co jste dělali —«

»Laszlo přede vším si dal na rychlo tajně osedlat koně, aby na každou chvíli mohl vyrazit. Hned cestou do hospody mně oznámil, že ti jeho milost vzkazuje, abys vytrvala, abys vytrvala, to prý opakoval, že nastávají důležité změny a že budou jednat s Jiskrou. Kdybys něco důležitého zvěděla, abys vzkázala.«

»Řekls mu, co jsem ti uložila?«

»O Aksamitovi a o té schůzi tu na hradě, všecko, velkomožná paní, to už cestou a ostatek v hospodě. Najednou, co si tak šeptem povídáme, vytratil se ten špehýř ze světnice. Laszlo vstal, jako by jej bodl šídlem. ‚Jdi k stáji a vyveď mně koně,‘ poroučí mně. Já se chtěl ptát, ale on zas: ‚Jdi! Jdi!‘ a vyšel ven. Já udělal, jak chtěl.«

»A Laszlo?«

»Šel za tím špehýřem. Zahlédl ho, že zachází do uličky. Ale Laszlo mu nevěřil. Hádal, že to jen na oko, že oklikou jde do posádky, do ohraženého kostela pro pomoc, že chce Laszla dát asi chytit. Laszlo se hned vrátil ke mně a hned na koně. ‚Myslím, že sem pro mne přijdou. Ty se také vytrať. Snad jdou i pro tebe,‘ povídá. ‚Tedy pamatuj, co máš vyřídit. S pánem bohem!‘ To už na koni a v tom vyjel.«

»Co ty —«

»Já hned k hospodskému. Je Němec a známý, stavuju se tam pokaždé a je s námi. Povídám, že se schovám u Jörga, to je, velkomožná paní, ten posel, co sem pro mne přišel, Němec a spolehlivý. Měl jsem štěstí; jen jsem se u Jörga schoval, už byli drábové z posádky v hospodě a hledali nás, obzvláště Laszla. Jörg přišel pak ke mně do skrýše a přišeptal mně, že tři z těch drábů vyjeli na koních stíhat Laszla. . «

»Nechytli ho —«

»Kdež pak! Byl drahný kus před nimi a měl koně! Jako vítr běžel. Vrátili se až večer, Jörg mně to zase přišel říct. Po půl noci, k ránu, za tmy vyvedl mne z města a já pak šel opatrně, oklikami« —

»Číhali na tebe?«

»Hrubě se po mně sháněli a Jörg myslil, že mne i strahují. A tak pro jistotu šel jsem zacházkou.«

»Což ten špehýř —«

»Ten se ztratil, povídal Jörg, jako by se prý do země zpropadl. No, sem asi už nepřijde —« Mihály si pohladil kníry.

»Kdož ví — ale žalovat bude — Udá tě —«

»Kde, u koho? U velkomožného pána?«

»Ne, u Jiskry.«

»Ať udá. Co může? Nic neslyšel, nic neví. Laszlo je pryč. A co se mnou —«

»Zatím nesmíš nikam z hradu.«

»Leda by bylo třeba poselství.« Mihály se usmál.

»Zatím ne; zatím vím, co je nutno, a Laszlo se zprávami bohdá také dojede k panu biskupu.«

»To jistě. Když ti z Vlach ho nechytili —«

»Děkuju ti, Mihály, a teď jdi a odpočiň si a posilni se.«

Zpráva Mihálova o tom pronásledování ji vzrušila; ale nejsilněji se jí dotkl ten krátký vzkaz biskupův. Aby vytrvala! Biskup to opakoval. Aby vytrvala, že nastávají důležité změny. Ano — vytrvá, ale bude nyní snad tíž. Už není tak nepozorována jako před tím. Až ten špehýř oznámí Jiskrovi — a Jiskra, poví-li Talafúsovi — Co by pověděl! Ale v podezření ji uvést —

LI.

V Rimavské Sobotě míjela zima nejzdlouhavěji Ondrejkovi. Jara se nemohl dočkati; jaro mělo přinésti rozhodnutí, jak bude s vojnou, s nejvyšším kapitánem Jiskrou a také s ním, zůstane-li tu v rotě nebo vrátí-li se domů. Ondris Chujava Slimáček jediný nepočítal času. Den mu jako den, ať sníh venku, ať bláto. Byl mrzutý a nespokojený, často i smutný; den mu jako den. Každý jen zabíjel povaluje se, když nebylo služby,

nebo hraje v kostky i v karty. A večer býval opilý. Zlost i zármutek zalíval. Už věřil, že Eva v Rimavské Báni se před ním skryla. Sám se o tom přesvědčil, když si tam nedlouho po té, co byla s bratrem v Sobotě návštěvou, zajel. Přihnal se do Soboty zpátky jako mrak, zalezl, všem vůbec a Jankovi rotmistrovi zvlášť se vyhýbal a večer se opil.

Na zlost se opil, uražen, pobouřen, že se jemu, zemanu, jenž v příbuzenstvu stál s rodem magnatským, jenž měl bábu provdanou Ostroluckou rodem Szeczovnu, vyhnula a před ním se schovala taková Čechyně jen sousedského rodu!

Zlost přešla a smutek padal jako hustá mlha na duši. Slimáček jej zase tak konejšil jako zlost. Někdy jej Švehla dohřál ostrým škádlením a byl nový titulus bibendi. Do Báně už nejel, o Evušce nemluvil a jen se utrhl, zmínil-li se kdo o ní, zvláště však Janko rotmistr, kterého v duchu vinil, že sám na ni myslí a že to tak na něj nastrojil. Nemluvil o Evušce, nechtěl o ní slyšet, ale upadal v pohnutí, div že slze neronil, když do krčmy přišli hudci, když zahráli na housle a zazpívali, když struny i zpěv měkce zvučely a lkaly o smutném milování. Ale jindy zase, když cymbal zabouřil, »čertil se«, jak Švehla o něm říkal, ruce odhodil, ke stehnům připlácl, notoval za strunami, pokrucoval se, až vyskočil do prostřed jizby a začal klada ruku do týla pomrskovat nohama, překládat je, patou, špičkou, až ho popadl žár divokého tance —

Pak opět jako by mrtvěl. Netečně se zase povaloval, lhostejný byl, nic kolem sebe nedbal. Než koncem zimy, když sněhy stály, začal i on naslouchat a dbáti hovoru pánů bratrů zemanských v rotě, když rokovali u rotmistra na besedě nebo v hospodě u vína. To bylo v čas, kdy se Ondrejkovi v duchu často ozvalo: »Už, už!« Nebo: »Teď snad, teď se rozhodne.«

Docházelyť různé zprávy, a všecky se již dost shodovaly, že sněm ve jméno mladého krále jedná s Jiskrou, aby za náhradu odstoupil, aby vydal všecky hrady královské i nové tvrze a posádky, jež za jeho vlády byly po hořejší zemi nastavěny, aby rozpustil své houfy nebo je ze země vyvedl, že na tu náhradu povolena již nová daň, že se má Jiskrovi vyplatit patnáct tisíc dukátů. Jiní jmenovali dvacet, pětadvacet tisíc dukátů a i třicet tisíc. Tak různě odhadovali nebo i tvrdili; v tom byla různost. Nikdo však už nepochyboval, že se s Jiskrou vyjednává a že Jiskra tentokrát půjde, sám; Huňadovi neustoupil, přes deset let se zbraní držel a udržel, ale mladému králi k vůli se vzdá vlády.

Z toho zase proudy hovorů i půtky někdy. Švehla to nechválil a byl za jedno s rotmistrem, že má Aksamit pravdu, o němž slyšeli, že se nepodrobí, že nevydá ani hradu a tvrzky z těch, které má. Ano on i Janko v nadšené radosti vykřikli, když uslyšeli jistojistou novinu, že Aksamit začal teď, jen sníh sešel, stavěti na Zelené Hůře u Hrabušic novou, přepevnou tvrz Tábor. Tábor že ji pojmenoval po českém Táboru —

To už také Ondrisu Slimáčkovi nebylo jedno. Běželoť o to, co dále, zůstane-li tu či půjde-li jinam službu hledat. Domů do Haluzic se mu nechtělo; ani na to nepomyslil. Co tam v chudé kurii skoro na spadnutí, v chudé roubené kurii, kdež hospodařila stará jeho teta, víc chudá selka, nežli zemanka, na níž nebylo znáti, že je z »familie«, příbuzné i s magnatským rodem. Domů ne; kam tedy jej a všechny vítr zavěje, půjde-li Jiskra z Uher, pustí-li je ze služby.

Tak začínal mít starost a oživoval. Už mu to bylo znáti na očích, už také rozvazoval, když se hovořilo o těch záležitostech, ano on první vyslovil, co si mnozí

myslili, že stane-li se tak, jak se roznáší, že ihned pojede k Aksamitovi. Všichni mu hlučně přisvědčili, Švehla i vyskočil a bez úštěpku, upřímně mu připil. Jen Ondrejko mlčel. Janko si ho dobře všiml, ale nezeptal se, nu, co on, aniž ho pobídl.

Do těchto jejich starostí padaly stíny vážných, velikých událostí. Kramáři potulní i hudci, staří žoldnéři schromení, kteří chodili od posádky k posádce ptaným chlebem, roznášeli noviny, jež děsily dědinu i město. O Turku, hrozném, strašlivém nepříteli všech křesťanů, vypravovali, jak se zase zdvihl, jak císař turecký se strojí na město Konstantinopole, že již vtrhl do řecké země do pole a že už jest tomu městu na boku, že dal ulíti množství kusův hrubých, tak velikých, že rozstřílí každou zeď, třeba silnější ještě, nežli byly babylonské, že budou střílet koulema kolik set liber těžkýma, až šest set liber těžkýma, a ty kusy že nesou na míli cesty.

Nad tím Chujava Slimáček rozhodil úžasem rukama a připlácl je prudce k nohám; Matuka Juro však se z hluboka zasmál, jak by bylo možná, co prachu by bylo na ránu, a pak, že by se kus po takové ráně roztrhl, jistě že by praskl.

O turecká děla a tureckou střelbu se zemané Jankovy roty shádali; o to však nebylo sporu, a to zaráželo i je, udatné bojovníky, že Turek Konstantinopole město začal obléhat a že je osadí, nepřijde-li řeckému císaři pomoc. O té se mluvilo, mnoho rozkládalo, žeť papež bude hlásat kříž, a i císař že svolá křesťanstvo do zbraně, žeť ta zkáza hrozí všem, a nejprve uherské zemi, že Huňad snad už se chystá proti Turku. Ondris Chujava Slimáček se zamyšloval, že by měl také jít, on že by se měl vypravit na Machometa, to že by v jeho zármutku bylo v pravdě rytířské — a Evuška co by řekla, zdali by litovala —

Jako černá mračna ty noviny přelétly. Nové přišly, že snad z Vlach jede mnoho lodí řeckému císaři na pomoc, ale Huňad že se ani nehýbe, že je v sedmihradské zemi na svém hrabství bystřickém, že nechce pomoci, naschvál, protože mu starý kněz prorokoval, Slimáček tvrdil, že stará cikánka, že křesťanstvu vysvítí hvězda teprve, až to hříšné město Konstantinopole bude shlazeno. O toto se až pohádali. Janko i Ondrejko ve své zášti k Huňadovi tomu věřili, Švehla se však vzepřel, že Huňad to ono, to že ví, Moldavu že mu také neodpustí, jak s poctivými vojáky pod korouhví zajatými krvavě jednal, ale na Turka že se asi chystá a nic nečeká, až to město padne, to že by ani křesťan nebyl.

Pojednou nechali Turka Machometu i Konstantinopole město, když na ně samé uhodilo. Přiharcoval velitel sousední tvrze v Ožďanech s novinou, že Jiskra se smluvil, že poslechne krále a odstoupí. Z toho mezi zemany i v rotě velké pohnutí. A jako by se smluvili, přijel z Hrachova hejtman i z Magina hradu. Ti zvěděli o té události z Muráně. Ještě o tom jednali, vstoupil jízdný posel, jenž přinesl Jankovi z Muráně dle nařízení Jiskrova, vydaného v Košicích, černé na bílém to, co sousední kapitáni ústně vyřídili. Janko Kozic se ani na okamžik nerozmýšlel.

»Jiskra nás pouští, ale já v službě zůstanu. Jak jsem už řekl. Zůstane-li Aksamit, a on zůstane, zůstanu s ním.«

»A my s tebou!« volali Švehla i slovenští zemané. Slimáček to nadšeně opakoval, zapomenuv v ten okamžik na Turka. I Ondrejko vykřikl s ostatními; tomu však nezněl hlas tak plně od srdce, a Janko, když hosté odjeli, zavolal si jej do své komory.

»Slyšels, Ondrejko,« řekl vážně, »co přišlo, a volals, že pojedeš s námi k Aksamitovi. Ale ty bys raději domů.«

Ondrejko zčervenal a chtěl se bránit, že ne, že pojede s ním, s Jankem. Měl strach, aby jej neměl za pecivala, za babu. Než Janko uhodil mu zostra do jeho ujišťování:

»Mlč, Ondrejko — Štefan ti vzkázal, abys přijel, a otecko jistě také chce. Jeď, ať nejsou sami; co Štefan starému pomůže. A tys do psohlavců bil — Teď je po vojně s Huňadem. Kdyby zas něco trhlo — no — nebudem ze světa. Já už ostanu při šavli. Pozdravuj doma, otecka, strýce, tu těch pět zlatých mu vtiskneš do dlaně, a Štefana pozdravuj, Štefana,« drsný hlas Jankův zněl měkčeji, »na toho vzpomínám, na nebožáka — No a Zuzku pozdravuj —« Janko se usmál a ne bez úsměšku dodal: »Tať se tě jistě nemůže dočkat jako ty jí. No tak, Ondrejko, s pánem bohem —«

Ondrejko začal, začal, jako by chtěl odpírat, ale Janko zablýskal očima a ostře, jako by s koně rotě přikazoval, poručil: »Ondrejko, sedlaj koně!«

LII.

Počátkem toho roku 1453, zvláště pak, když se jaro otvíralo, míval Blažej Rozvadský alias Dým veselejší cesty do Zemanského Podhradí nežli loni. Nemusil shánět noviny, co jak v poli, co jak s Jankovou rotou, kterak s Ondrejkem, nemusil tajit nemilých zpráv nebo je pentlit. Už vstup byl veselejší. Zuzka Maloveckých sic i teď na něj u kurie nebo pod jasanem nad cestou čekávala, aby zvěděla něco o světě, t. j. o Ondrejkovi, ale teď nemusil jí nic zalhávat nebo tajit. Novin teď jí žádoucích nemíval, nemohl mít, poněvadž Janko s rotou byl pořád v Sobotě a nic se nedělo, ale přece Zuzku pokaždé potěšil i rozveselil, zvláště co sněhy sešly, co se trávníky zelenaly a počaly kvítím prokvétat.

»No, Zuzka,« žertovával starý harmalista, »zakouřená pec, to je milá věc,« a hned dodával: »Ale sluníčko ještě milejší. Kvítí rozkvete, cesty vyschnou, cesty z daleka, ze Soboty nebo Muráně do Podhradí, viď, panno milá —«

Rozuměla, radostně přisvědčovala, utěšená vběhla do kurie, vběhla, vletěla, zazpívala —

Rozvadský vstupoval s veselou také do švagrovy kurie. Starý Kozic Frnčala jasněji hleděl, nebýval tak mrzutý, aniž mu tak překáželo, že švagr Rozvadský má na skráních rulíčky pečlivě upletené, že navoskované konečky bílých knírů tak šohajsky prsty přitiskuje — Nevadilo mu, protože se švagrem »byla teď řeč«, jak si pochvaloval, t. j. že švagr vydržel s ním mluvit o synech, obzvláště Ondrejkovi, že s ním počítal, kdy asi přijede, kdy se na dobro navrátí.

Sic Rozvadský také o jiném začínal, co jej velice tížilo, co mu starosti nahánělo, o Machometu totiž, o Turcích a jejich císaři, že obléhá Konstantinopole, hlavní město řecké země. Starý Kozic Frnčala sice také nenáviděl Turky a v duchu se jejich strašlivé moci i obával, ale přece toho nebezpečenství tak nevážil jako švagr Rozvadský, jenž znal svět a vojnu a viděl dál nežli za kurii.

Když oba starci byli sami, a Rozvadský spustil o Cařihradu, o jeho obležení, co asi bude, vydrží-li, přijde-li mu pomoc, a co by pak bylo v Uhrách, kdyby Turci město osadili, Frnčala pokaždé záhy obracel řeč. U Konstantinopole vydržel jen, když Štefan s nimi seděl.

Jednou, když oba staří zemané zase rozprávěli o Jankovi a Ondrejkovi, ten že bude mít, až se vrátí, záhy svatby, vstal Štefan z ničeho nic, odešel a nevrátil se. Tenkráte připadlo starému Kozicovi, že není jen tak, že Štefan asi nerad o tom slyší.

»A proč? Když sám Ondrejkovi vzkázal. «

»To je pravda, vzkázal — Ale, Blažeji, ty ho nemáš pořád na očích jako já. Viděl bys, že je jiný, taký divný — Zdaliž pozoruješ, že se i tratí? Hubne, vidíš-li.«

»Věru, vidím. «

»Kdybys ještě viděl, jak smuten sedá, do samoty zalézá —«

»Ještě chodí do Bošáce do kláštera —«

»Chodí, tam chodí a teď zaše, co sníh stál, také do polí, do lesa. Už i lidem se vyhýbá. Mně ne, to bych hřešil, kdybych řekl; na mne je hodný, a starostný, ale tak — Povídala mně včera Malovecká,« mínil Zuzčinu matku, »co se děje, že Štefan už k nim teď nikdy nepřijde, že se jim skoro vyhýbá, Zuzka že také pravila — No, řekl jsem, jeť už takový a nemějte mu za zlé. Trápí se pro to zohavení a teď, svatý bože, ach, myslím více nežli prve.«

Strýc Rozvadský přisvědčil, že se mu také zdá, že je Štefan teď divnější a smutnější, ale také jako jeho švagr hledal příčinu v tom moldavském neštěstí.

»Není tak hovorný jako býval,« dokládal, »a i když o vojně, o světě povídám, a to on rád poslouchal a rád o tom hovořil, najednou přestane jako když utne, nebo se zamyslí, mlčí, jako by neslyšel. A také se ti na mne teď poslední čas, dobře jsem si všiml, z ničeho nic zadívá, a hledí, hledí, jako by měl něco na jazyku, jako by mně chtěl něco říci — a zase najednou nic, začne o něčem, bůh ví o čem, co jistě v hlavě neměl, něco o poli, o ptácích — A tuhle posledně, když opět se tak odmlčel a na mne se díval, řku jako máti, srdečně: ‚No, Štefan milý, ty máš něco na srdci, svěř se mi, syn můj milý, jsem tvé nebožky mateře rodný bratr —‘ Tak na něj pěkně, od srdce.«

»A co on —«

»Zčervenal, zbled, něco začal, ale jako by mu jazyk tuhl, a pojednou vstal a povídá, hlas se mu třásl: ‚Milý ujko,*) modli se za mne, ďábel mne pokouší.‘ Vyskočím, chci ho chytnout za ruku, a co, co, kterak ho ďábel pokouší, ale on se otočil a pryč; a už jsem ho neuviděl.«

Starý Kozic poslouchal jako u vyjevení. To, co slyšel, uhodilo jej. Chvíli mlčel, pak opakoval:

»Ďábel ho pokouší — A kterak — proč — Oh, snad že jej už to přemáhá — Zle se děje! Synku můj, co robíš! Bodaj je psi sjedli, psohlavce, toť všecko z nich, z toho utrpení — Potěš ho, bože, chlapce nebohého —«

Oba zůstali při svém mínění o příčině, to že pro to zohavení čert vnukl nějaké zlé myšlení Štefanovi. V jejich mysli nezabřeskla ani nejslabší tucha o tom, co Štefana tak kormoutí a souží. Rozvadský pohladil zamyšleně rulíček na spánku a těšil, aby švagr počkal, že se přece doví, že když Štefan nepověděl teď, že poví po druhé, že má vyznání již na jazyku.

Štefan však od té chvíle vyhýbal se ne strýci, ale tomu, aby s ním nezůstal sám. Chtěl se mu té chvíle, o níž Rozvadský švagrovi pověděl, vyznati; již dlouho se na to vyznání chystal, aby si ulehčil a při tom aby strýce o radu požádal, jak by zapudil to myšlení a touhu po Zuzce. Než nemohl, nemohl; styděl se a síla jej opustila. Po druhé již to nechtěl zkusiti. Proto zas utíkal do samoty. Na pole chodil, dolinou, po lesích bloudil, ptactvo, zvěř pozoroval a zas usedal do mechu nebo v omladlé trávě v břehu, ve svahu pod bukem, pod houštím a hleděl zamyšlen do země nebo k obloze, po oblacích, mysle, nemysle, vzpomínaje, vida Zuzku,

---

*) Matčin bratr.

její postavu, její svěží líce, nyní už klidnou, potěšenou nadějí, těšící se na Ondrejka. Srdce ho bolelo; přemáhal se, nehledal jí jako jindy. Často dva, tři dny jí nespatřil, ač byli sousedé, ač mohl od kurie na Zuzku promluviti, když přišla do zahrádky; a ona v ten jarní čas kolikrát za den tam přicházela.

Bránil se, přemáhal se statečně; ale pak, když Zuzku neviděl dva, tři dny, plížil se večer, někdy i v noci, když se vracel z potulek, ke kurii Maloveckých, k jejich zahrádce, k oknu Zuzčiny komory. Stával v hustém, černém stínu a čekal, až by se okénko otevřelo, až by Zuzka u něho stanula. Činívala tak, dívala se, domnívajíc se, že je sama, do večerního šera, po nebi, po hvězdách nebo před se, myslíc na Ondrejka, počítajíc, kdy už přijde, malujíc si, kdyby tak z nenadání stanul tu u okénka jako tenkráte, když odjížděl na vojnu —

Štefan se ani nehnul, jen oči na ni upíral, pozoruje její tvář, jež v tajemném polosvitu hvězd nebo ve světle měsíce vypadala ještě sličnější a vábnější. Hleděl, hleděl, sotva dýchaje, aby ji snad nesplašil, aby ho nespatřila. V tom tichém obdivování plném touhy i muky náhle si připomenul, jaký on je, on, s vyťatým okem, a kdyby tak vztáhl po ní ruce, hrozné pahýly —

Štefan míval v tom, že se Ondrejko ožení, naději na úlevu. Připadalo mu někdy, že tou svatbou všecko to myšlení přejde, že mysl se mu upokojí. Ale když si na to vzpomněl, stoje večer za stromem, v černém stínu nedaleko Zuzčina okna a pozoroval ji v polotemnu, v polosvitu, když ji viděl, jak bude u nich, v jejich kurii, s Ondrejkem, jeho milou ženou, jak se budou mít rádi — — začal mu pálit v srdci oheň žárlivosti, i bolest a trýzeň. V takový okamžik zase

cítil, že nebude na to hledět, že nevydrží, že raději pryč nebo umřít —

Tak stál také počátkem máje jednou večer, nepozorován, sám pozoruje Zuzčino okénko, kdy se otevře. Nemohl se toho dočkati. Zuzka jindy tou dobou stávala již u okna; toho večera dlouho nešla, ač bylo vlažně a krásně. Čekal však trpělivě v černém stínu, u stromu za křovinou, tak že by ho nespatřil ani, kdož by šel kolem. Pojednou nechal okénka; opodál se ozval dusot koně, pak náhle ztichl. Štefan se kvapně ohlédl. Nic nespatřil. Jezdec zarazil jistě dál za stromy. Snad tam nějaký čeledín dojel, slezl a pustil koně na noční pastvu — Štefan se obrátil opět po kurii, ale hned zase zpátky —

Kroky se ozvaly, rychlé, chvatné kroky. Někdo tam od stromů kráčel — to ten jezdec — a rovnou ke kurii Maloveckých. V přísvitu měsíce, přes nějž právě přelétala oblaka, rozeznal, že muž ten v bílém plášti není sedláckého rodu, že zeman — Ostruhy se mu ozvaly — mihl se kolem; v ten okamžik stoupil do stínu a také oblak hustěji zdusil měsíčné světlo. Štefan neviděl muži do tváře, ale srdce se mu náhle prudce pohnulo, jak tušivě mu poskočilo: Ondrejko! V tom měsíc vysvítil a v jeho záři i bílý plášť pozdního chodce. Stanul u Zuzčina okna, klepal, klepal, i tlumeně volal —

Štefan se začal chvěti. Ondrejko! Jistě on — Nenadálý jeho příchod jej vzrušil i první jeho cesta. Dříve nežli domů, dříve nežli k starému otci, pospíchá k nevěstě — A již doma ostane, jistě — — a — Myšlenky, jež se jen rojily, náhle ustály — — Vyjeveně upřel oko k oknu, jež se náhle otevřelo. Zuzka se v něm mihla, vyhlédla, ohlížela se, neboť Ondrejko se přikrčil — a — Ten její výkřik radostného uleknutí! Štefana jako by nožem bodl — Ondrejko rozpřáhl ná-

ruč — Zuzka div k němu z okna nevyletěla — Popadl ji, chytl, tiskl ji — —

Stefan se chvěl, oddechuje rychleji a tíž — To tam radostné hnutí z bratrova příchodu. Žalem i závistí zhořklo mu v duši. Na okamžik mu bylo, jako by měl Ondrejka popadnout a odhodit — Pak se rychle obrátil a pádil odtud dlouhými a ne opatrnými skoky. Bylo je slyšet a bylo jej vidět, an se mihl světlem. Než u okénka neslyšeli a neviděli. Opodál ze tmy starých stromů zařehtal uvázaný klusák. Ondrejko nedbal —

Trvalo dlouhou chvíli, nežli se vytrhl z radostného opojení a odešel zpátky pro koně. Už na něj nesedl. Za uzdu jej vedl ke vratům rodné kurie, blaženě vzrušený, s rozpálenýma tvářema, s rozjasněným zrakem, cítě ještě Zuzčiny polibky i jak ji k sobě přivinul — Neklidně zabušil, těše se na to, jak překvapí otce i bratra.

Otce překvapil, radostně překvapil, ale Štefana nespatřil. Nenašel ho v komoře, a marně jej hledali po kurii. Ondrejko žasl. Starý Kozic mu starostně vysvětlil, že tak bývá, že Štefan z domu utíká a i dlouho na večer že se toulá polem, no, ale aby sedl a pojedl a povídal, že bez toho nese novin celý pytel, že se podá a zatím že Štefan přijde.

Ondrejko dlouho vypravoval o tom, co se stalo, že s Jiskrou se Uhři dohodli, že Jiskra poslechl krále a spokojil se peněžitou náhradou, že všecko vojsko rozpouští, že všem houfům, jejich rotě také, už to ohlásil, proto že se on, Ondrejko, vrací — O tom mluvil, o Jankovi, ten že zůstane i ostatní, i krajané, Matuka, Rakolubský i Chujava Slimáček, všichni —

Půlnoc byla, když starý Frnčala vyzval syna, aby si šel lehnout, že je uondán; no, chvála bohu, že tak dopadlo, když Maďarům splatil, co mohl, teď že už není víc možná, Štefan že to také uznal.

»Ale co Štefan, co ubohý Štefan, že nejde — Ale jdi, Ondrejko, ležet, jdi, však on přijde, jistě přijde.«

Ondrejko poslechl a záhy spokojeně usnul. Starý Kozic však bděl. Staral se, poněvadž Štefan ještě nikdy tak pozdě na noc nebyl z domu. Starý čekal v jizbě, zašel do komory podívat se, zašel i na dvůr, vyhlížel, naslouchal; pak ulehl, ale neusnul a nevydržel. Kohouti se ozývali, když byl starý Kozic naposledy v komoře a opět nadarmo. Již neulehl. Chodil jizbou, pak vzal na se plášť, vyšel za kurii na sad. Už se rozbřeskovalo. Pod stromy ještě šero, ale na východě prosvitalo bledým pruhem. V tu chvíli jitřního ticha zahlédl na konci sadu postavu muže, jenž tam z pole vstupoval pod stromy. Po chodu poznal, že to Štefan.

Jak jej shlédl, chtěl na něj počkat, promluvit s ním, říci mu, že je tu Ondrejko, než v tom mu připadlo:

»Nech ho, mohl bys jej splašit.«

Rychle se vrátil do kurie, číhaje, vstoupí-li. Vstoupil, zahlédl ho, ač nejasně v tom polosvitu, a protože Štefan kráčel s hlavou pochýlenou a dlouhé vlasy mu zaslonily spánky i tvář.

Starý zeman si oddechl.

LIII.

Ondris Chujava Slimáček zapomněl, když nastala chvíle rozloučení, že jeho zemanská důstojnost byla v Rimavské Báni uražena. Sice se zařekl, že tam na na faru nepojede do smrti nejdelší; ale když se v rotě stalo rozhodnutí, že Jiskru neposlechnou, že se rota nerozejde, nýbrž že se přidá k Aksamitovi věrná jsouc bratrstvu, a když se začala chystat na odjezd na půl-

noc do hor, nejprve do Košic, chytla jej touha uvidět ještě jednou Evušku takovou silou, že si dal jednou odpoledne, v máji bylo, osedlat svého vraníka a rozjel se do Rimavské Báně.

Tam už věděli, jaké se stalo rozhodnutí v Kozicově rotě, a proto Eva, ač shlédla Slimáčka ze zahrádky ještě kus od fary, a mohla se dobře a snadno ukryti, přece zůstala. Bratr farář jí řekl, že dobře udělala, žeť ten zeman přijíždí dát s pánem Bohem, že odjíždí asi na vždycky, že je statečný bojovník a že pro ně, pro celou jejich dědinu tu i krev svou prolil, pročež je svatou povinností mu vděčným být, a když pro nic jiného nejede nežli se rozloučit, křesťansky s Bohem dát.

Chujava byl jako proměněn. Nechal milovných řečí, nerozkládal mnoho o bábě Szeczovně, a byl vážný; Evě se zdálo, že je smutný. Mluvili o nastávající výjezdě, také na Konstantinopole město Chujava vzpomněl a na Turky, jak na to město ukrutně střílejí, že je potřeba pomoci, to že by všecko křesťanstvo mělo povstat, on že také již na to pomýšlel, nemá-li se tam vypravit, aby bojoval (při tom neobyčejně zvážněl), aby tam bojoval proti pohanům machometům, v tom že by bylo utěšení; a kdyby i smrt jej stihla, což — zavřel by poctivě lineu a došel by slávy nebeské —

Na Evu pohlédl, na Evě utkvěly jeho zraky; v ten okamžik bylo ho Evě líto. Srozumělať, proč by se vydal do daleké vojny a proč by měl v smrti utěšení. Věřila mu, nemluvil na plano, to v ten okamžik cítila; vědělať, že umí udatně bojovat, vidělať jej dlouho ležet s ranami — Škoda by ho bylo. Dobrý je i statečný, třeba že taký fučík a famfera.

Proto se s ním srdečně rozloučila, znovu mu s bratrem děkujíc, tak že byl až dojat a zároveň i po-

vznesen její srdečnou laskavostí. Ten dojem povznesení v něm rostl, a nežli dojel do Rimavské Soboty, byl přesvědčen, že Eva bude plakat, že ji dojal, mluvě o vojně a Turcích, že jí bude teskno a litovat že bude. Pánům bratrům v rotě už jako jisté vypravoval, jaký zármutek měla Eva, jaké bylo smutné rozloučení, kterak slze prolévala; a sám, jako by byl na novo dojat a na mysli pohnut. Usmívali se mu a Švehla i Turkem škádlil. Než Chujava s úsměškem snesl jejich vtipkování; sílilať jej ješitná naděje, jež náhle mu ze srdce v jistotu vypučela, že Eva bude litovat, teď teprve, a že bude vzpomínat, a jak toužebně vzpomínat —

Dva dni po té zajel i Janko Kozic do Rimavské Báně. I jemu nedalo, aby ještě jednou nenavštívil faru, aby Evu ještě jednou nespatřil. Hovořili vážně, zvláště když farář osaměl s Kozicem; bylo té chvíle, kdy Eva meškala u ohniště, chystajíc hosti jídlo. »Veliká změna se děje,« mínil mladý kněz, »a větší ještě nastanou, až tu Jiskry nebude, až Uhři tu zase budou vládnout.«

»Co by bylo —«

»S námi snad budou změny. Víš, jak biskupové a všechno kněžstvo římské na dolní zemi jsou proti nám. Toť bude jejich první péče, aby nás kněze kališníky vypudili, když nebudeme mít Jiskrovy ochrany.«

Janko Kozic pohnul dlaní.

»To tak snadné nebude; bez ochrany docela nebudete. A kněže Lukáši, kdyby přece něco trhlo, bratrstvo vás ochrání. Přijď k nám, mezi nás, do naší roty.« Rotmistr mluvil rozhodně a srdečněji dodal: »Tam máš přátely, neboj se, ti vás nedají.« —

Rozloučení bylo krátké. Janko Kozic podal, stanuv u koně, k němuž jej vyprovodili, knězi ruku a Evu pohladil v ten okamžik náhlého pohnutí po hlavě, po vlasech, jako by starší bratr. Bylo to tak upřímné a od drsného rotmistra zdálo se Evě zvlášť něžné, až

ji dojalo, až se jí oči zakalily. Vyhoupl se do sedla; naposledy se usmál, obraceje po nich tmavou do brunátna tvář, po níž se na skráních kmitly kolem uší černé jeho rulíčky.

Kněz Lukáš i Eva vraceli se dojati do stavení. —

Janko Kozic Vlk dojížděl k Sobotě pozdě odpoledne, nedlouho před slunce západem. Nespatřil ho však, neboť všecka obloha se zaklopila šedými mraky. Vzduch od nich potemněl; příjemné, vlhké šero nad krajinou v prvním svěžím zelenu. Všecka ztichla a dychtivě očekávala, až se nad ní rozšumí první, májový déšť.

Janko se tuze nerozhlížel. V Báni byl, vracel se tam v duchu, na cestu myslil, na výpravu k Aksamitovi, na Ondrejka vzpomněl, jak dojel domů. Chujava se mu přikmitl, co žvátořil, co v Báni pověděli, že by rád na Turka. — V tom uvázl mu pohled na pravo na Ožďanské cestě, svažující se volně od dubového lesa k silnici, vedoucí do Soboty. Divný jezdec, vlastně jezdci. Dva na jednom koni, menší napřed, větší vzadu, přední v tmavé huňce a v klobouku; druhého dobře neviděl.

Janko zarazil u rozcestí opodál rozložitého, starého javoru. Chtěl se dočkat obou jezdců na jednom koni. Vykřikl, když dojížděli k javoru; a jeden z těch jezdců vykřikl také, jeho, Jankovo jméno vykřikl. Mžikem byl Janko s grošovatého svého Dereše, mžikem stanul u silného hnědáka a chtěl pomoci zadnějšímu jezdci, bratru Štefanovi, s koně. Ale nežli vztáhl po něm ruce, byl Mišo, Štefanův průvodce, dole a za ním hned sklouzl Štefan po boku koně.

»Štefan! Stefan! Co se stalo, kam jedeš!« žasl Janko.

»K tobě.«

»Co je, proč? Dojel Ondrejko?«

»Dobře dojel. «

»Co naši, co otecko, co strýc —«

»Zdrávi. «

»Že tě pustili!«

Štefan se zaruměnil.

»Nic nevědí; no, teď už vědí —« dodal kvapně.

»Nic nevědí!« žasl Janko. »Proč ujíždíš —«

»A tak — Stýskalo se mi, no, tesknota — zlá věc taká tesknota, až čert mne pokoušel. A Ondrejko vypravoval, že zůstaneš, že se chystáš k Aksamitovi, a tak mně připadlo, jeď za Jankem, vždyť tě nevyžene, a bude ti líp mezi bratříky někde na tvrzi, tam bude veseleji, ne tak jako doma. «

»Žes nepočkal na Ondrejkův sobáš — Bude se přec ženit,« ptal se s úsměškem Janko, »měl takovou naháňku, pospíchal —«

»Bude mít sobáš, už brzo, a co bych čekal —« dodal chmurně a hned, aby se snad neprozradil: »Vždyť jsem nemohl čekat; ty bys byl třeba zatím ze Soboty ujel.«

»To jistě — Ale co otecko —«

Štefan pochýlil hlavu, oko do země upřel; pak mávl rukou: »No, otecka mi líto — nebožák starý — Ale co —«

»Proč jsi mu nic neřekl —«

»Nebyl by mne pustil a strýc Rozvadský také ne.«

»Jak jsi ujel —«

»Tu Mišo hlídal koně na noční pastvě, já k němu přišel, jak jsme spolu smluvili a všecko schystali, a vyjeli jsme. Za Váhem, ale hrubý kus za Váhem, zjednal jsem sedláka, toho jsem poslal k oteckovi, aby věděl, co se stalo. «

»Vzkázals, kam jedeš?«

»To vzkázal.«

»Toť mi starý asi zase klne. Štefan, tys nezrobil dobře. Doma ti bylo líp, považ tady —«

»Ne, ne,« vskočil mu Štefan prudce do řeči, »Janko, nech mne tu, pro bůh tě prosím —«

Janko byl překvapen vášnivým tonem těch slov.

»Nechám, no nechám,« konejšil bratra, jehož neštěstí měl z části na svědomí a jejž litoval, »jen aby se ti, Štefan, tady nezastesklo ještě víc nežli doma . «

»Ne, jistě ne, tady budu mít spíš pokoj . «

»Pokoj?« divil se Janko. »Uvidíš, jaký pokoj! Ale pojďme. Míšo, veď koně.«

Výrostek vzal pravou rukou Dereše za uzdu, levou Štefanova hnědáka a tak, kráčeje mezi oběma koňmi, bral se napřed do nedaleké Soboty. Janko se Štefanem kráčeli za ním. Janko se vyptával na domov, na cestu a pojednou vzpomněl:

»Tak jsi nikomu nedal ani s pánem Bohem —«

»Dal, Janko — oh dal —« Štefan se zasmušil. »Spali, a já vešel do komory, kde ležel Ondrejko a strýc Rozvadský, ten byl právě u nás. Ti oba tvrdě spali, nic nevěděli, že jsem se přišel s nimi tiše rozloučit — A otecko — K tomu jsem nešel do komory, proto že spí jako na vodě, hned je vzhůru. Jen ku prahu jsem šel, a jak byly dvéře pootevřeny, jen jsem nahlédl, a on jako zajíc hned se probudil a volal: ‚Kdo to?‘ ‚Já, otecko,‘ povídám, ‚dobrou noc!‘ A on: ‚Dobrou noc, viď, nemůžeš spát,‘ tak upřímně a starostně, ‚abys dobře spal, Štefan, jdi a modli se. Dobrou noc —‘« Štefan náhle umlkl, proto že se mu zachvěl hlas.

A on nechtěl, aby Janko postihl pohnutí, které mu tou vzpomínkou zachvělo srdcem. Odmlčel se, ale nepřestal vzpomínat. Ta noc útěku a rozloučení dolehla zase svým zármutkem, a jak stanul naposledy opodál Zuzčina okénka, to když Ondrejko šťastný ženich od něho odešel, a jak Zuzka ještě jednou přišla k okénku,

jak sama stála hledíc přes cestu k jejich, kozicovské kurii za Ondrejkem, šťastná, nemohouc štěstím snad ani spát. — Chvilku tak stála, netušíc, kdo v černém stínu za stromem na ni hledí, kdo se s ní tiše, beze slov, ale v mukách loučí. —

Šel zasmušile, mlčky vedle Janka, jenž opět začal, že si tu mnoho neodpočine, že pozejtří rota musí odtud, že pojedou do Košic.

»Třeba zejtra,« vpadl Štefan odhodlaně.

»A z Košic do Spišska, tam budeme s Aksamitem.«

»Kam chceš. Na výjezdy s vámi nebudu moci,« dodal s trpkým úsměvem. »Ale hlídat vám budu. — Zahálet nechci. —«

»Nemluv. Co se staráš. Vykroč, hle, déšť na spadnutí.«

U samého městečka je chytil, ale tichý, májový déšť. Mile soumrakem se rozšuměl, po zahradách, v omladlých křovinách, v korunách stromů.

LIV.

V Košicích, v městě i před hradbami rojení vojska, pěších i jízdných houfů a rot, jako by vojna nastávala A byl jí konec. Ten shluk vojska tu jako rojení ptactva, jež se chystá odletět. Sjely se ke Košicům a do Košic jízdné roty, přitáhly pěší houfy a houfce z tvrzí a posádek i hradů Košicům nejbližších ze Šáryšska, abaujské stolice, z nejvýchodnějšího Slovenska. Bylať všem služba vypovědína, tudy vedla cesta na západ, kam většina mířila, sem musili o záplatu hejtmané a rotmistři, kterým nejvyšší kapitán, pan Jiskra, ještě zůstal dlužen.

Než i z jiných končin jeho panství, kdež do nedávna rozhodovala jeho moc, přitáhly houfy. Poslední přijela do ležení u Košic rota Janka Kozice Vlka ze Soboty. Za májového soumraku vjížděl v čele dvou set jezdců do tábora. Všude se po tom vybraném houfu ohlíželi i po jeho osmahlém, do brunátna zarudlém rotmistru s černými rulíčky, jedoucím na krásném bělouši, ale ještě více se obraceli po jezdci či po jezdcích po jeho boku, po Míšovi a zvláště po Štefanovi, jenž seděl za pastýřským výrostkem. Plášť mu visel přes ramena, nebylo vidět, jak je zmrzačen; ale jak seděl přikloněn, jako by se držel předního a že seděl s takovým synkem, uvábil zraky všech.

Cestu až sem měl hrubě namáhavou, neboť jeli vytrvale, a musil stále sedět za Míšem. A trud zůstal v duši a temná bolest. Prchal z domova a přece, jak jeli dál a dál, ozvala se i tesknota. Mlčel však, ani nehlesl, na oko byl i spokojen. Teprve tu, když vjel do šumu a hluku vojenského tábora, v němž rojení, proud i vlnění nepřestávaly, když zahlédl rudé plápoly ohňů, ucítil dým a čpavý puch ležení, zapomínal alespoň na chvíle. Vraceloť se vše, jak to míval rád; bylo živo, přicházeli známí, když se rozkřiklo, že přijel, on, snad jediný, jenž se zachránil ze strašlivého krveprolití na Moldavě tvrzi —

Janko hned po ránu vypravil se do města se Švehlou a Chujavou Slimáčkem. Cestou, zvláště ve bráně proud lidí a povozů, žoldnéřů bratříků, sedláků na přípřeži a košických lidí, všude šum, rachot kol, pokřiků na vozníky, na voly, všude hovory, tu slovenský, tam maloruský, tu český, tam polský; z toho vyrážela tu a tam němčina, kdež stáli nebo setkali se košičtí řemeslníci.

Na dlouhém place košickém černaly se houfce, většinou samých bratříků v čapkách, bez helmic, v suk-

ních, ve škorních i krpcích, v huňkách, samý osmahlý lid bradatý nebo jen s kníry. Rotmistrů a padesátníků v onačejších sukních, v bohatších pásích, s pěknými meči stál celý houfec před zasmušilým domem Jiskrovým.

Janko Vlk shlédl mezi nimi kolik známých; také starého Štefana Karčavého z Levoče a Milichara Pijandu z Rozkošníka. Z padesátníků se hlásil Petr z Hronova z Poberovy roty. Janko se ho zeptal na to, o čem všude v ležení i v městě živě až s vášní rozkládali, co teď, zda s Jiskrou či Aksamitem.

»Zůstanete tu?« volal Janko na padesátníka.

»Jak bychom zůstali, nám také služba vypověděna.«

»Což Pobera —«

»To se ví, už se strojí k Aksamitovi.«

»A vy ostatní v rotě —«

»Také, já také, leda že bych ze Spíše zajel do Polska ke krajanovi.«

»Kterému —«

»Ke Koldovi, abych byl podle Koldovy roty v polských službách. No, až jak bude u Aksamita —« dodal bradatý Petr z Hronova.

»A dobře! Dobře!« volal Janko a volali ostatní v houfci. A červený Pijanda dokládal: »Tady deset, třináct zlatých na čtvrt léta na kůň, u Aksamita víc, oh, tolik třeba měsíčně, když je dobrá kořist. Jistěť!«

Chujava rozhodil rukama a připlácl je prudce ke stehnům, a zůstal, aby noviny slyšel a sám povídal. Zůstal i Švehla, tak že Janko pak sám vkročil do domu nejvyššího kapitána, aby si dobral žold sobě i za rotu.

Na chodbě ke kancelářům jako v oule; šum hlasů, hovorů, v to zařinčení meče, cvrnčení ostruh. Všude samý voják, a skoro samý hejtman nebo rot-

mistr. Sivého Zelenku, jenž měl houf ze samých »Rusňáků« a jenž mluvil divnou míchaninou československou i polskou po rusku přibarvenou, potkal nejdřív. Zelenka uhodil mu na rameno na uvítanou a zostra spustil:

»Tys byl také u Lučence, Janko, byl, viď. Bili jsme se tam, viď, no a co z toho — Hle — Uhři už Lučenec mají, bez boje, ani šavlí neškrábli. Pan Jiskra jim ho vydal, jak smluvil, a teď už Lučenec asi obořen, jak král poručil — Víš-li, co král přikázal; aby črtnácte dnů po laetare, rozumíš-li po laetare, byly všecky nové tvrze a posádky na horní zemi, to jako naše, obořeny — No a Lučenec —« Zelenka se uplivl, a červenaje, jiskře očima a rozháněje rukama, rozkročen kázal: »Čtrnáct dní po laetare — No, my tady nejsme tak skočni — Pomalu bude letnic a ještě jsme ani — no a také ne — nic, všecko ostane, kde budeme s Aksamitem. Ty přece, Janko, také!« vyrazil z proudu rozhněvané řeči.

»Také . . «

»To jsem věděl! Také. A nic, ani šindel nestrhneme. A ještě nové tvrze nad to stavíme. Slyšels o Táboru na Zelené Hůře u Hrabušic — Aksamit tam staví tvrz. Tvrz, hrad, Tábor, víš, jako český Tábor —.«

Kolem Zelenky a Janka se shluklo kolik rotmistrů a kapitánů. Janko, jak zaslechl o Lučenci, chtěl se zeptat na jeho hrdinského obránce Matěje z Kněžic, ale trvalo chvíli, nežli Zelenka přestal lát.

»Je tu, Matěj z Kněžic je tu,« vykřikl na otázku, »a ten půjde také s námi, to se ví — A Valgata, víš-li — z Drjenčan — jenž byl v Huňadově zajetí!«

»To vím, vždyť jsem byl v Sobotě, když je oblehli v Drjenčanech . «

»A pravda, pravda, no ten také s námi, ale ta psina, Brcal v Kežmarku, ten nás zradil, nás i Jiskru. Ten teď s Kežmarskými, s těmi valcháři, ale to jeho žena, dračice německá, ta jej obrátila na německou víru. Budeš vidět, že ještě na nás s Kežmarskými udeří. Ale počkej, Prcale!« Krátký, ramenatý Zelenka znovu se čertě, červenal a hrozil pěstí. Najednou strčil do Janka a křičel: »Jdeš-li pro peníze, jdi, pospěš si, počkám, půjdeme pak hrdlo propláknout. Jdi, hle — Vrací se z kanceláře, bude tam volněji —«

Kancelářskými dveřmi vycházeli Mikuláš Lán z Role, Mikeš Šilhavý, Baltazar Vlček z Dobré Zemice, Puchomířský z Ojnic, Jakub Lysák z Dětinar, Češi a Moravané, Bohatka z Gnězdna, Polák. Ten poslední vycházel, a vycházeje, strkal zlaťáky do koženého váčku. Jak se po nich uvolnilo, vstoupil Janko Vlk do kanceláře. Ale nebylo tam zcela prázdno. Černý Petřík ze Zvoleňova, suchý, dlouhý, přepočítával na jednom stole u hrubého šraňku, jenž místnost přepažoval, peníze právě mu vyplacené; vedle něho poslouchal kapitán pěšího houfu polskoslovenského, samých horáků od hranic uherskopolských, jak mu písař předčítal právě napsanou kvitancí, kterou kapitán přečísti neuměl, ale kterou měl stvrditi.

»Já, Mikuláš Chomutoryjský,« četl písař v tmavé sukni, »se všemi svými tovařiši známo činím, že jsme za dvě léta sloužili u nejvyššího kapitána, pana Jiskry z Brandýsa, hraběte Šarušského, a že nám tu službu zaplatil jako pán spravedlivý, i co nám dlužen zůstal dvanáct zlatých rázu kremnického. Tímto listem jich kvitujeme, že jsou nám nyní dlužni nic.«

Už co písař konec četl a pak datum, vytáhl kapitán z váčku svou pečeť a kus černého vosku, na jaký měl právo, aby listinu stvrdil svou pečetí. Svíce už hořela vedle na druhém stole u šraňku —

Zatím shrábl Černý Petřík peníze a druhý písař, jenž mu je vyplatil, volal na Janka, jde-li o záplatu. Hned vzal registra, našel v nich Jankovo jméno a jeho rotu, učinil s ním počet a vyplatil, tak že Janko dosti záhy se vrátil z kanceláře na chodbu. Tam se zatím uvolnilo; než dost hlučno tam bylo, zvláště kolem sivého Zelenky, jenž zase zastavil nově příchozího, že Lučenec je Uhrům vydán podle příkazu králova a že Matěj z Kněžic klel a kleje a že — Přestal, jako by uťal, když shlédl Janka Kozice, a hned s ním po schodech dolů, ven, do krčmy na víno. Venku na place došli Slimáčka, jenž stál s Poberou a Třikrátzlým. Ztrácel se mezi nimi, malý byl vedle dlouhého, suchého Pobery, jemuž štětky vlasů čouhaly z pod čapky, a vedle hřmotného Třikrátzlého, lajícího, co že Jiskra vyvedl, takhle králi povolit —

»Co králi, jakému králi!« rozkládal. »Uhrům, pánům magnatům, Huňadům, ti hrají s králem a také o krále — uvidíte — když nemohl být starý Huňad králem, chce alespoň syna mít králem, rozumíte-li. Já neposlechnu, a já potáhnu za Aksamitem — jistě — a kdo nechce, ať nechá!« zlobil se, jako by mu odporovali; a Pobera mlčel, Slimáček pak živě přikyvoval, že také, také — V tom přistoupil k nim Janko se Zelenkou. Jak Chujava zaslechl o krčmě, rozhodil rukama a zase přikyvoval a s ohněm, že také, také —

Za chvíli zmizeli v krčmě, jež byla plna jako ostatní po městě. Tu rotmistři, padesátníci, kapitáni, jinde obecní bratříci, ale všude hlučno a veselo. Tu onde už zpívali, v té oné hráli hudci na housle, tam cymbál řinčel a při něm píšťaly kvílely. Janko nedbal veselí a jen pořád o nejvyšším kapitánu a bratrstvu hned už cestou jednal, kam se teď Jiskra obrátí, kteří z kapitánů a rotmistrů Jiskru poslechnou, kteří za Aksamitem na Spišsko nepůjdou.

»No, Jiskra pojede teď asi na Moravu, na své zboží. Že Tamfeldský s ním ostane, to jest, že se rozejdou, to se ví,« dodal sám.

»Pravda, a Udrcký,« přidával Pobera, »Burian, to se ví a Komorovští oba, také Korbel . «

»Ah —«

»Vidíš, také; a Kolár na Sašově a Balizský, Oškrd v Kremnici také poslechne, Beneš z Kolovrat, Rybníček, a Švidrigajl na Budatíně a Michálek na Trenčíně, Petr z Radkova a Vlček —«

»Jaký Vlček — toho neznám.«

»Vlček z Čenova, z Čech, mladý člověk, začíná, ale zdá se —«

»A co Talafús, na tohos zapomněl!« připomenul Janko. To již seděli v krčmě u poháru. Pobera se chtěl právě napíti, ale nepřiklonil číše ke rtům. Drže ji, zasmál se posupně a s úštěpkem odvětil:

»Bratřík — také bratřík, pojede také za Aksamitem.«

Janko se divil, řka, toho že by se byl nenadál.

»Každý myslil, že spíše s Jiskrou zůstane. Ale ne. Byl tu teď tři, čtyři nebo několik dní. Z Rychnavy přijel Jiskrovi oznámit, že bude s Aksamitem, věru s Aksamitem. A to všecko prý —« Pobera se napil, a napiv se, volněji dokončil: »To všecko prý ta Uherkyně. Ona prý chtěla a chce mezi nás, bratříky. To k vůli mně!« Zachechtal se.

Náhle vstal a chytil Janka za rukáv, upozorňuje pohledem na zemanského člověka dost ošuměle oděného, jenž vstal z kouta od stolu a vycházel ven.

»To je její muž, Bodorovský,« volal Pobera bez ohledu nahlas. »Ten mně ji prodal, a Talafús mně ji ukradl. Tak to je. A tenhle Bodorovský, kostkář, karbaník, chlap z mokré čtvrti, půjde jistě také s námi za Aksamitem, haha —«.

»Snad za svou ženou — »bručivě zažertoval Třikrátzlej.

»Ne, za pomstou!« A Pobera se znovu zachechtal —

Bodorovský vyšed z krčmy záhy se zastavil. Potkal Žáčka, jenž se bral z Jiskrova zasmušilého domu v obleku vaganta dosti slušně oděného. Žáčkovi se začernilo v očích, když viděl docházeti Bodorovského a že se mu nelze vyhnouti. Byltě mu schátralý muž Máriin nelibou připomínkou na to, s jakým nezdarem do té chvíle ji stopoval a slídil po jejím tajném spojení s Uhry. Že je, o tom byl přesvědčen; už i jejího tajného posla měl takřka v hrsti. A přece mu ujel. Žáček se vrátil tenkráte s nepořízenou a ještě musil mlčet. Jiskrovi před tím neřekl nic; chtěl mu již posla přivésti i na špehéřku a zrádkyni jistě ukázati. A neměl nic. Bylo o to hůř, že Mária již ví, že ji hlídají, on obzvláště. — To všecko zlobilo a pálilo, ale to zároveň pobodávalo, aby neustal, aby nebyl té Uherkyni pro smích, aby jí a také Jiskrovi mohl ukázat, co umí a také už aby se jí mohl pomstit.

Věděl, jak Bodorovský své ženě laje, sám jej nejednou v krčmě slyšel i jeho přísahy, že se jí pomstí; také leccos důležitého od něho o ní zvěděl, a přece se mu poslední dobou spíše vyhnul, než aby jej hledal. Té chvíle však nemohl. Bodorovský už z daleka na něj kýval a pak, když došel, přímo se ptal, co Žáček, zůstane-li při Jiskrovi, či půjde-li s bratrstvem k Aksamitovi do hor po jeho vyzvání. Žáček zapřel a jistil, že nepůjde, ač byl na cestu již uchystán.

»A co ty?« zeptal se Bodorovského.

»Já jdu — Jak bych nešel. Mária tam bude, slyšíš-li také Mária. Proto tam musím.«

»Pro pomstu.«

»Pro pomstu,« Bodorovský opakoval se strojenou vážností.

»Jen na tu pomstu nezapomeň pro karty a kostky a víno. Buď s Bohem!« Žáček se zasmál a kvapil zpátky do Jiskrova domu. Bodorovský klna mu mezi zuby a laje, zamířil placem ku bráně a branou ven před město do ležení. —

Tam bylo pak odpoledne hlučno a živo. Roty a houfy se strojily a pak šikovaly, neboť měl Jiskra přijeti, aby se na ně naposled podíval a všem s Bohem dal. Přijel se svými, s Tamfeldským, s Komorovskými, Burianem, Udrckým, s Kolovratem a s četnou, pestrou družinou, sám vystrojený, ne ve zbroji, ale v nádherné, brokatové sukni, v červených škorních, v čapce s bělostným peřím ve sponě z drahého kamení, v šubě sobolinou podšité, přes levé rameno přehozené a zlatým řetízkem a zlatými sponami spjaté. Rachot kotlů a hlahol polnic jej vítal. Zarazil na volném prostranství před rotami již sešikovanými. Mnohé z nich byly skoro beze zbraně, neboť musily ji odvésti, když nebyla jejich, jiné stály ve zbrani pod praporci. Kapitáni a rotmistři ne ve zbroji, nýbrž většinou v čapkách, s meči po boku, seděli na koních každý před svým lidem proti nejvyššímu.

Po četách všude pojednou ticho, ač nikdo ho neporučil. Májový větřík povíval vousy osmahlých tváří, slunce svítilo, všude jasno, a přece jako by mrak nade všemi. Nechystali se do války, rozchod nastal, rozloučení, jehož se nenadáli. Všichni hleděli na Jiskru, a jeho zrak těkal okamžik po jejich řadách. Pak promluvil zvučně a živě:

»Kapitáni, rotmistři i z rot všichni dobří lidé a bratříci všichni, slyšte! Nastal běh příměřný, války teď není. Bojovali jste udatně pro svého pána, pro J. Milost mladého krále, proti těm, kteří stáli o jeho ko-

runu. My jsme s pomocí Boží zvítězili. Jeho Milost je pánem celé uherské země. Žádá, aby byl pokoj, abych vás pustil, a já chci ho býti poslušen jako pána svého milostivého. Učiňte tak i vy. Děkuju vám všem v dobrém se rozejděme. Nejsem vám dlužen, škodni skrze mne nejste a nebudete. A snad k vám nemluvím naposledy. Kdyby běh příměřný se zrušil a Jeho Milost král mne zase zavolal, zavolám zase já vás, a vy, dá Bůh, poslechnete a přijdete.«

To mluvil zvučněji, vroucněji, patrně se rozehřáv, a to strhlo roty a houfy, které byly odhodlány zůstat a nepřestat holdovat a nájezdy činit. Srdečnosti milovaného vůdce nemohly odolat. Křik souhlasu zabouřil, křik z předních i zadních řad, ze všech rot a houfů. Kotly zarachotily, polnice hlaholily; nejvyšší kapitán pobodl bělouše, objel zvolna houfy, podával kapitánům, rotmistrům s koně ruku, kynul do řad, pak obrátil koně k městu. Družina za ním. Ležení měli záhy v zádech, ale hlas polnic a rachot bubnů letěl ještě za nimi. —

Nedlouho po té začal se tábor zdvihat. První vyjela rota Jana Pobery z Lomu, nevím kam domů. Janko Kozic Vlk se svou rotou a s bratrem Štefanem, jenž nyní jel s Míšem v poslední řadě, maje po boku Nejtušjaka Hurčalu, vyrazil na zejtří ráno. Mířil jako Pobera a jako všichni za nimi do Spišské stolice k hlavě bratrstva Petru Aksamitovi z Lideřovic.

LV.

Na Máriu připadla v zimě po té schůzi Petra Aksamita s Jiskrou na Rychnavě těžká starost, jak bude pro Laszla, poví-li ten ranhojičův pomocník Jiskrovi a Jiskra zase Talafúsovi. Nadála se toho a již

se i chystala, jak se postaví. Než dost záhy se přesvědčila, že Talafús nemá ani tušení, že i Mařík mlčel i ten špehýř. V tom se jí uvolnilo; za to jiná starost uhodila.

Začátkem jara jednání s Jiskrou skončeno. Nedlouho po tom poslal Aksamit vyzvání Talafúsovi a všem hejtmanům a rotmistrům, ať té smlouvy neuznají, ať nevydávají, čeho dobyli svým mečem, ať neboří, co vystavěli na svou ochranu. Talafús souhlasil. Sice věděl, že by jej král na Rychnavě i nadále ponechal. Ale jak — Co by byl! Obyčejný purkrabí bez moci, jejž by mohli strčit sem tam i propustit, jenž by byl služebníkem a musil by třeba nějakého Uhra poslouchat! A zač. Jaký zisk z toho! Jinak u Aksamita. Tam by byl volný, tam bude mít slovo v bratrstvu, tam jinačí žold a nad to jaká kořist!

Rozhodl se snadno. Tíže to však Márii oznamoval. Obával se, že se mu vzepře, že se dá do pláče, že nebude chtít, ne a ne, když půjde do tuha.

Zrovna v ten čas, počátkem jara, přinesl opět z Vlach města řemeslník Němec Mihálcvi tajnou zprávu, že Laszlo zase přišel, že čeká na něj, ne v městě, ale u řeky v lese, v oudolí, v tajném místě, jež posel určitě označil. Odtud pak přinesl Mihály Márii poselství, vzkaz od jagerského biskupa, že vědí, co Aksamit hodlá, že, když bude s Jiskrou pokoj, že Uhři udeří vší silou na Aksamita a jeho roty; zůstane-li při něm Talafús, aby ona vydržela u Talafúsa, teď teprve že její vlastní úkol začíná, teď teprve že by mohla pro církev a vlast a pro svou svatou zásluhu mnoho vykonati a na ten úkol že jí posílá své požehnání. —

Proto tak překvapila Talafúsa, když přišel jí oznámit své rozhodnutí, proto neplakala a nevzpírala se Byla ochotna jíti s bratrstvem, a on se zaradoval,

že nechce od něho, že nebylo by jí snadno s ním se rozejít. —

Ale pak, když se vrátil z Košic, kamž zajel ohlásit své rozhodnutí, když oznámil, aby se tedy chystala, lekla se. Teprve v ten okamžik plně poznala a pocítila, co na se vzala, co ji čeká, co je, bude-li nutno, vystěhovat se dále do hor, do těch divokých hor, do nějakého hnízda těch loupežníků, jak bratříkům v duchu říkala, a žít tam s tou krutou čeládkou, se surovým Třikrátzlým, s jeho »žežulkou«, třeba i s Poberou pod jednou střechou, s Aksamitem, s tím hrozným všech těch kacířů a loupežníků náčelníkem. —

Strach na ni padl a také úzkost, stačí-li, nezhyne-li mezi nimi; v tom záchvatu pomyslila, že by bylo lépe prchnout nebo přiměti Talafúsa, aby zůstal. — Ale jagerský biskup se jí mihl, jak s ní jednal u vězení, jak ji nabádal a jak jí žehnal. A co teď posledně vzkázal, že bude mít svatou zásluhu, teď že teprve nastává její úkol. Jiskra odtáhne se svými houfy, ale Aksamit zůstane a bratrstvo. — Teprve, až ti budou zničeni, bude uherská země čistá celá, teprve potom bude pokoj. —

Tak se povzbuzovala, než chvíle smutku a váhání přece přicházely. Za májového odpoledne skládala své šaty do truhly. Klečíc nad truhlou, smutně se zamyslila. V tom vstoupil Talafús.

Ani ho nepozorovala.

»Mário, je ti teskno,« pravil tlumeným hlasem.

Neodpověděla, ale na její tváři viděl, že tomu tak.

Z dola, z údolí pod hradem zahlaholila polnice.

Mária pohlédla tázavě na Talafúsa.

»První houfy, Mário, ti, co táhnou na Spiš za Aksamitem.«

V hlase polnic zalehl chmurný a tvrdý zpěv několika set mužských hlasů.

Mária se zachvěla; okamžik naslouchala, pak vyskočila a běžela k oknu. Jízdná rota pod praporcem, řada za řadou jela dolem.

»Pobera,« řekl chmurně Talafús stanuv u Márie a upřel na ni zkoumavě oči.

Pobledla, pohleděla dolů, jako by Poberu hledala, náhle se obrátila po Talafúsovi a horečně vyrazila:

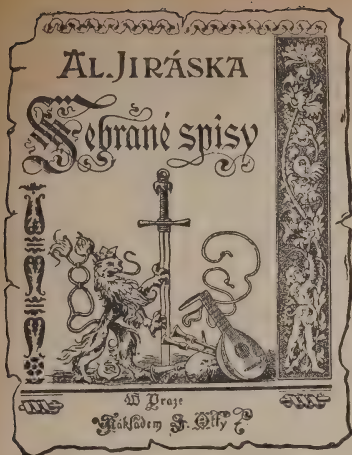
»Myslíš, že se leknu — Ne, pojedu, chceš-li. Musím se pomstit!«

»Poberovi? Ty?! A jen proto půjdeš, pro pomstu?«

»A k vůli tobě! Vždyť víš —«

Záhadný stín se mihl v hloubi jejích očí. Ale Talafús ho nepostřehl.

Konec druhé rhapsodie.

AL. JIRÁSKA SEBRANÉ SPISY

ROMÁNY, NOVELY A POVÍDKY.

V Sebraných spisech Jiráskových dosud vyšlo:

		Brož
1.	*Maloměstské historie* . . . . »U rytířů«. Na staré poště. Filosofská historie.	3·—
2.	*F. L. Věk.* Obraz z dob našeho národního probuzení. Díl I.	2·60
3.	*Za bouře a klidu.* Dva historické obrazy . . . . Obětovaný. Ze zlatého věku v Čechách.	3·60
4.	*Skaláci.* Historický obraz z druhé polovice XVIII. století . . .	4·—
5.	*Poklad.* Historický obraz z minulého století	2·—
6.	*Mezi proudy.* Historické obrazy. I. *Dvojí dvůr*	3·80
7.	*Mezi proudy.* II. *Syn Ohnivcův*	2·40
8.	*Mezi proudy.* III. *Do tří hlasů*	5·—
9.	*Drobné povídky a obrázky* . . . . Učitelský. Svědomí. P. Eustach. Vesecký. Do Němec. Legenda. Dle abecedy. Kamenický. Starosvětské obrázky.	3·—
10.	*Sousedé. Pandurek.* Dvě historie z minulého století	3·20
11.	*Z různých dob* I. Povídky a obrázky. Svazek I. . . . . Maryla. Blažej Chotěřinský. Hejtmanská sláva. Rybnikář. Johanka.	3·—
12.	*Z různých dob.* Svazek II. . . . . Z malých cest. Host. Gardista. Krajanka. V pekle. Olovac. Třevská hranice.	3·20
13.	*Z různých dob.* Svazek III. . . . . Petr Kmínek. Prutovský. Na přípřeži. Divous. Na formance. Divý rod. Pro svatý klid. V temnu. U domácího prahu. Mudrcové. Černá hodinka.	3·—
14.	*Skály.* Několik výjevů z dějin samoty	2·80
15.	*Na ostrově. Druhý květ.* Dvě povídky z nynějšího života . . .	3·—
16.	*V cizích službách.* Kus české anabase	3·60
17.	*Na dvoře vévodském. Ráj světa.* Dva historické obrazy	4·40
18.	*Zahořanský hon. Povídka přítelova. Povídka z archivu*	2·40
19.	*Proti všem.* List z české epopeje	8·—
20.	*F. L. Věk.* Obraz z dob našeho národního probuzení. Díl II.	4·—
21.	*Psohlavci.* Historický obraz	4·—
22.	*Rozmanitá prósa.* Skizzy a studie . . . . Z adamitského archivu. Vzpomínka na B. Jelínka. »Paní kněžna.« František Vavák. Paběrky o českých kamnech. O českých osadách a dřevěných stavbách. O českém kroji. O českých bájích, báchorkách a pověstech.	2·40

Brož.

O povaze českého lidu. Z dějin dvou slov. Dva staré zvyky. Skotácké halekání na Náchodsku. Z Orlických hor. V Kunvaldě. Formané.

23. *U nás.* Nová kronika. Kniha prvá. *Úhor* . . . . 4·40
24. *Domů a jiné obrázky* . . . . 3·20
Domů. Husaři. Struny. Obrázek. Sobota. Zemanka. Rozmarinka. Jiskry v popelu. (Růžena, Cop, Zahrádka.)
25. *Divadelní hry.* I. . . . . 3·—
Emigrant. Otec. Zkouška. Kolébka. Vojnarka.
26. *F. L. Věk.* Obraz z dob našeho národního probuzení. Díl III. 5·—
27. *U nás.* Nová kronika. Kniha druhá. *Novina* . . . . 4·40
28. *Bratrstvo.* Tři rhapsodie. I. *Bitva u Lučence* . . . . 4·40
29. *F. L. Věk.* Obraz z dob našeho národního probuzení. Díl IV. 6·50
30. *U nás.* Nová kronika. Kniha III. *Osetek* . . . . 7·20
31. *U nás.* Nová kronika. Kniha IV. *Zeměžluč* . . . . 6·80
32. *Bratrstvo.* Díl II. *Mária* . . . . 4·80
33. *Rozmanitá prósa.* Obrázky a studie. Díl II. . . . . 3·—
Ballada z rokoka. Starosvětský obrázek. Malý prorok českobrodský. Herecký souboj v »Boudě«. Na dobřanské faře. Tomáš Famfule, švališer. O »Babičce« Boženy Němcové. Dva obhájci Husovy v osmnáctém století. Z paměti českého důstojníka. Muráň. Z »nekrologu« MUDra Jana Theobalda Helda.
34. *F. L. Věk.* Obraz z dob našeho národního probuzení. Díl V. 5·60
35. *Bratrstvo.* Tři rhapsodie. III. *Žebráci* . . . . 6·30
36. *Divadelní hry.* II. . . . . 4·50
M. D. Rettigová. Jan Žižka. Gero. Lucerna.
37. *Z mých pamětí.* I. Poslední kapitoly k nové kronice »U nás« . . . . 4·60
38. *Z mých pamětí.* II. *V Litomyšli.* . . . . 4·—
39. *Rozmanitá prósa.* Obrázky a studie. Díl III. . . . . 4·20
40. *Temno.* Historický obraz . . . . 8·60
41. *Divadelní hry.* III. . . . . 5·—
Samota. Pan Johanes. Jan Hus. Jan Roháč.
42. *Písničky a jiná prosa* . . . . 5·—

Každý svazek Jiráskových Sebraných spisů vázaný v plátěných šedých deskách o 60 hal., ve zvláštní skvostné vazbě o K 1·20 více než svazek brožovaný.

UPOZORNĚNÍ. Válečná přirážka na knihy nevázané 10%. Ceny vazeb a desk dvojnásobné.

MIMO SOUBORNÉ VYDÁNÍ VYŠLO:

ROMÁNY, POVÍDKY A NOVELY:

Ráj světa. Román. 306 stran . . . . 1·40 1·88
Povídky a novely. Část I. 158 stran . . . . 2·— 4·40
Rybníkář. Na staré poště.
Povídky a novely. Část II. 135 stran . . . . 1·80 4·20
Povídky a novely. Část III. 216 str. . . . . 2·60 5·—
Povídka z archivu. Zahořanský hon.
Na dvoře vévodském. Román. 480 stran . . . . 2·40 2·88
Johanka. Z malých cest. 105 stran . . . . 1·40 —
Konec a počátek. Historický obraz. 296 stran . . . . . — 1·48
Filosofská historie. Povídka. Vydání Světové knihovny. 155 stran . . . . —·40 —·80
Skvostně vázané . . . . — 2·20
Z bouřlivých dob. Historické obrázky. Dva díly. 649 stran 2·40 3·36
Ze zašlých dob. Povídky a vzpomínky. 196 stran . . . . 1·80 3·44
Z bouřlivých dob. Historické obrázky. Část I. Druhé vydání. 367 stran 8⁰ . . . . 1·20 1·68
Felice Tankredo. Turečkové. Ztracenci. Markytánka. Na Krvavém Kameni.

	Brož.	Váž.
Ottova Lac. Knihovna národní sv. 28.		
Z bouřlivých dob. Historické obrázky. Část II. Druhé vydání. 282 strany 8°	1·20	1·68
Zámecký hejtman. O lovu. U rodného prahu. V pekle. Host.		
Ottova Lac. knihovna národní 45.		
Chodische Freiheitskämpfer. (Psohlavci.) Historisches Gemälde. Mit der Genehmigung des Verfassers aus dem Böhmischen übersetzt von B. Lepař. 432 str. 8°	5·—	6·44
skvostně vázané	—	7·16
Slavische Roman-Bibliothek III.		
Wider alle Welt. (Proti všem.) Roman. Mit Genehmigung des Verfassers aus dem Böhmischen übersetzt von Joža Höcker. Dva díly. 990 stran 8°. *Slavische Romanbibl. Sv. XIII.*	10·—	12·88

DIVADELNÍ HRY:

Emigrant. Drama o čtyřech jednáních. 83 strany 8° . . . . 1·—
Gero. Historická hra o čtyřech jednáních. 96 str. 8° . . . . 1·20
Jan Žižka. Historická hra o pěti jednáních. 127 stran 8° . . . . . 1·60
Jan Hus. Historická hra o 5 jednáních. 148 str. 8° . . . . 2·—
Jan Roháč. Historická hra o 5 jednáních. 84 stran . . . . 1·20
Kolébka. Dramat. žert ve 3 jedn. 67 str. 8° . . . . 1·—
Lucerna. Divadelní hra o čtyřech dějstvích. 103 str. 8° . . . . . . 1·40
Die Laterne. Ein Spiel in vier Aufzügen. Autorisierte Übersetzung von Sp. Wukadinovič. 126 str. 8° . . . . 1·60
M. D. Rettigová. Veselohra o 2 jednáních. 77 str. 8° . . . . 1·—
Otec. Drama o třech jednáních. 50 str. 8° . . . . —·80
Pan Johanes. Báchorka o čtyřech jednáních. 74 stran. . . . . 1·—
Samota. Divadelní hra o třech jedn. 80 str. 8° . . . . 1·—
Vojnarka. Drama o čtyřech jednáních. S titul. illustr. A. Brázdy. 80 stran 8° . . . . 1·—

Všem, kdož význam velkého literárního díla Jiráskova poznati chtějí doporučujeme knihy:

ALOIS JIRÁSEK.

JEHO UMĚLECKÁ ČINNOST, VÝZNAM A HODNOTA DÍLA.
Napsal prof. Jan Voborník. — Za K 1·60. Vkusně vázané K 2·32.

JIRÁSKOVA LITOMYŠL.

Studie a vzpomínky. Uspořádal T. E. Tisovský. Se 26 vyobrazeními Za K 3·—, skv. váz. K 5·40.

UPOZORNĚNÍ. Válečná přirážka na knihy nevázané 10%. Ceny vazeb a desk dvojnásobné.

VELKÁ PODOBIZNA ALOISE JIRÁSKA.

Skvost. heliogravura, mistrné portretní dílo domácí. Obraz 50×70 cm
Cena obrazu na světlotisk. papíře s autografem . . . . K 6·—
V nádherném moderním bílém rámci . . . . K 16·—

Skvostná výzdoba každého českého salonu a síně spolkové.

Veškera díla Jiráskova jsou na skladě v každém knihkupectví.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO V PRAZE
Karlovo nám. 34. — Filiálka ve VÍDNI I., Gluckg. 3.

J. OTTO
PRAHA